UNIVERSITY OF HELSINKI

https://helda.helsinki.fi

Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden yhteys turvallisuuteen : kausaliteetista politiikkatoimiin

Suonpää, Karoliina; Pentikäinen, Essi; Ohtonen, Minka; Hokkanen, Lari Joonas Sebastian; Sarkia, Katri ...

2023-05-02

http://hdl.handle.net/10138/359505

Suonpää, K, Pentikäinen, E, Ohtonen, M, Hokkanen, L J S, Sarkia, K, Hiilamo, H, Kivivuori, J & Latvala, A 2023, Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden yhteys turvallisuuteen : kausaliteetista politiikkatoimiin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:29, Valtioneuvoston kanslia, Helsinki. < http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-428-6 >

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. https://helda.helsinki.fi
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden yhteys turvallisuuteen

Kausaliteetista politiikkatoimiin

Karoliina Suonpää, Essi Pentikäinen, Minka Ohtonen, Lari Hokkanen, Katri Sarkia, Heikki Hiilamo, Janne Kivivuori, Antti Latvala

VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2023:29

tietokayttoon.fi

Selvitys- ja tutkimustoiminta
Utrednings- och forskningsverksamhet

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:29

Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden yhteys turvallisuuteen

Kausaliteetista politiikkatoimiin

Karoliina Suonpää, Essi Pentikäinen, Minka Ohtonen, Lari Hokkanen, Katri Sarkia, Heikki Hiilamo, Janne Kivivuori, Antti Latvala

Valtioneuvoston kanslia Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu
Distribution av publikationer

Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti
Beställningar av publikationer

Valtioneuvoston verkkokirjakauppa

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtioneuvoston kanslia

CC BY-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-383-428-6

ISSN pdf: 2342-6799

Taitto Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Kuvailulehti
2.5.2023

Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden yhteys turvallisuuteen
Kausaliteetista politiikkatoimiin

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:29

Kustantaja	Valtioneuvoston kanslia
Tekijä/t	Karoliina Suonpää, Essi Pentikäinen, Minka Ohtonen, Lari Hokkanen, Katri Sarkia, Heikki Hiilamo, Janne Kivivuori, Antti Latvala
Kieli	suomi
Sivumäärä	156

Tiivistelmä

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, lisäävätkö syrjäytyminen ja sosioekonominen huono-osaisuus rikoksia ja onnettomuuksia – ja onko syrjäytymisen vähentäminen toimiva keino vähentää myös turvallisuusongelmia. Kysymykseen vastattiin systemaattisen katsauksen ja tutkijoille ja sidosryhmiin kuuluville asiantuntijoille suunnatun kyselyn avulla. Katsaus tunnisti yhteensä 28 pohjoismaista tutkimusta, joissa syrjäytymisen ja huono-osaisuuden vaikutusta turvallisuusongelmiin oli tarkasteltu syy-seuraussuhteiden analyysiin soveltuvilla menetelmillä. Eniten näyttöä löytyi työllisyyden ja koulutuksen myönteisestä vaikutuksesta: Työn menettäminen lisää rikosten ja onnettomuuksien riskiä, ja työhön tai aktivointitoimenpiteeseen osallistuminen vastaavasti vähentää sitä. Pakollisen koulutuksen laajentaminen vähentää turvallisuusongelmia, ja koulutukseen pääsyn vaikeuttaminen lisää niiden todennäköisyyttä. Lapsuusajan taloudellisen tilanteen ja huono-osaisen asuinalueen vaikutuksesta löytyi vain vähän tutkimusta. Tämänhetkisen tutkimusnäytön perusteella ne eivät ole keskeisiä syitä rikollisuuden taustalla. Merkittävä osa syrjäytymisen ja turvallisuusongelmien välisestä yhteydestä selittyy yksilöiden välisillä eroilla, sillä samat ominaisuudet lisäävät sekä syrjäytymisen että rikosten ja onnettomuuksien riskiä. Tutkijoiden ja sidosryhmien näkemyksissä korostui yksilöllisten palvelujen merkitys.

Klausuuli	Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.(tietokayttoon.fi) Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.
Asiasanat	tutkimus, tutkimustoiminta, syrjäytyminen, rikollisuus, onnettomuus

ISBN PDF	978-952-383-428-6	**ISSN PDF**	2342-6799
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-428-6		

Presentationsblad
2.5.2023

Samband mellan socioekonomisk utsatthet och personlig trygghet
Från kausalsamband till policyåtgärder

Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:29

Utgivare	Statsrådets kansli
Författare	Karoliina Suonpää, Essi Pentikäinen, Minka Ohtonen, Lari Hokkanen, Katri Sarkia, Heikki Hiilamo, Janne Kivivuori, Antti Latvala
Språk	finska
Sidantal	156

Referat

Syftet med studien var att undersöka om social marginalisering och socioekonomisk utsatthet ökar förekomsten av brottslighet och olyckor samt om minskad marginalisering och utsatthet är ett effektivt sätt att även minska säkerhetsproblem. Frågan besvarades genom en systematisk översikt och en enkät riktad till forskare och praktiska experter. Översikten identifierade totalt 28 nordiska studier som undersökte effekterna av marginalisering och utsatthet på säkerhetsproblem med hjälp av metoder lämpliga för orsakssambandsanalyser. Den största mängden forskningsbevis hittades för de positiva effekterna av sysselsättning och utbildning: att förlora sitt jobb ökar risken för brott och olyckor, medan deltagande i sysselsättning eller aktiva arbetsmarknadsprogram minskar risken. Utökad obligatorisk utbildning minskar säkerhetsproblem, medan svårigheter att få tillgång till utbildning ökar sannolikheten. Det fanns endast lite forskning om effekterna av barndomens ekonomiska status och bostadsområde på säkerhetsproblem. Enligt aktuella forskningsbevis är de inte centrala orsaker till brottslighet. En betydande del av sambandet mellan marginalisering och säkerhetsproblem förklaras av individuella skillnader, eftersom samma egenskaper ökar både risken för marginalisering och risken för brott och olyckor. Forskarna och experterna som deltog i studien betonade vikten av individuella tjänster.

Klausul

Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan.(tietokayttoon.fi) De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt.

Nyckelord	forskning, forkningsverksamhet, social marginalisering, brottslighet, olyckor		
ISBN PDF	978-952-383-428-6	**ISSN PDF**	2342-6799
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-428-6		

Description sheet
2 May 2023

Socioeconomic Disadvantage and Personal Safety
From Causal Analysis to Social Policy

Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 2023:29

Publisher	Prime Minister's Office		
Author(s)	Karoliina Suonpää, Essi Pentikäinen, Minka Ohtonen, Lari Hokkanen, Katri Sarkia, Heikki Hiilamo, Janne Kivivuori, Antti Latvala		
Language	Finnish	**Pages**	156

Abstract

The aim of the study was to investigate whether social marginalization and socioeconomic disadvantage increase crime and injurious accidents, and whether focusing on these social factors is an effective way to reduce safety problems. We addressed these questions by conducting a systematic literature review and by surveying relevant scholars and practitioners. The review identified 28 Nordic studies that were methodologically appropriate for causal analysis. The strongest body of evidence underscored the salience of employment and education: losing one's job increases the risk of crime and injurious accidents, whereas participating in employment or active labor market programs reduces these outcomes. Expanding compulsory education reduces safety problems, whereas limiting educational access increases the likelihood of these outcomes. We discovered little research on the causal impact of childhood economic disadvantage and residential context. Based on the current research evidence, those factors cannot be considered as central causes of criminal behavior. Most of the statistical association between social marginalization and safety problems is explained by individual differences, as the same characteristics increase both the risk of social marginalization and the risk of crime and accidents. The expert respondents to the survey emphasized the importance of personalized services.

Provision	This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research. (tietokayttoon.fi) The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.		
Keywords	research, research activities, social marginalization, crime, accidents		
ISBN PDF	978-952-383-428-6	**ISSN PDF**	2342-6799
URN-address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-428-6		

Sisältö

1 Johdanto (Työryhmä) 10
1.1 Hankkeen tavoitteet 10
1.2 Tutkimuskysymykset ja raportin rakenne 11
1.3 Keskeiset käsitteet 12
1.3.1 Turvallisuusongelmat 12
1.3.2 Syrjäytyminen, huono-osaisuus ja osattomuus 12

2 Katsaus suomalaisten turvallisuusongelmiin (HY) 15
2.1 Turvallisuuden ajallinen kehitys 15
2.1.1 Rikollisuus 15
2.1.2 Tapaturmat ja onnettomuudet 18
2.1.3 Turvattomuuden kokeminen 20
2.2 Turvallisuusongelmien jakautuminen väestössä 22
2.3 Yhteenveto 27

3 Syitä ja seurauksia (HY) 28
3.1 Valikoitumisen merkitys 28
3.2 Miten syy-seuraussuhteista saadaan tietoa? 30

4 Systemaattisen katsauksen menetelmät (HY) 34
4.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä 34
4.2 Rikoksia koskevan kirjallisuushaun toteutus 35
4.3 Onnettomuuksia koskevan kirjallisuushaun toteutus 40

5 Systemaattinen katsaus huono-osaisuuden vaikutuksesta turvallisuusongelmiin (HY) 42
5.1 Huono-osaisuuden vaikutus rikollisuuteen 42
5.1.1 Taloudellisen tilanteen vaikutus rikollisuuteen 44
5.1.1.1 Lapsuuden perheen tulotaso 45
5.1.1.2 Velka 46
5.1.1.3 Yhteenveto taloudellisen tilanteen vaikutuksista rikollisuuteen 47
5.1.2 Asuinalueen vaikutus rikollisuuteen 49

5.1.2.1 Yhteenveto asuinalueen huono-osaisuuden vaikutuksista rikollisuuteen....52
5.1.3 Koulutuksen vaikutus rikollisuuteen....54
5.1.3.1 Koulutuksen pituuden ja saatavuuden vaihtelu....54
5.1.3.2 Sisarusvertailu....58
5.1.3.3 Yhteenveto koulutuksen vaikutuksista rikollisuuteen....59
5.1.4 Työttömyyden vaikutus rikollisuuteen....60
5.1.4.1 Työpaikan menettäminen....60
5.1.4.2 Työllisyyden ja työttömyyden vaihtelu....64
5.1.4.3 Aktivointitoimenpiteiden vaikutus....67
5.1.4.4 Yhteenveto työttömyyden vaikutuksista rikollisuuteen....70
5.2 Huono-osaisuuden vaikutus onnettomuuksiin....71
5.2.1 Taloudellisen tilanteen vaikutus onnettomuuksiin....72
5.2.1.1 Yhteenveto taloudellisen tilanteen vaikutuksista onnettomuuksiin....73
5.2.2 Koulutuksen vaikutus onnettomuuksiin....74
5.2.2.1 Yhteenveto koulutuksen vaikutuksista onnettomuuksiin....75
5.2.3 Työttömyyden vaikutus onnettomuuksiin....76
5.2.3.1 Yhteenveto työttömyyden vaikutuksista onnettomuuksiin....78

6 Tutkijoiden näkökulmia syrjäytymisen merkityksestä ja rikollisuuden ehkäisystä (HY)....79
6.1 Tutkijakyselyn tulokset....79
6.1.1 Yhteenveto tutkijoiden näkemyksistä....84

7 Sidosryhmien näkökulmia syrjäytymisen merkityksestä ja rikollisuuden ehkäisystä (Demos Helsinki)....85
7.1 Sidosryhmäkyselyn tulokset....86
7.2 Tietopohjan rikastaminen sidosryhmädialogin kautta – näkemyksiä vaikuttaviksi toimenpidesuosituksiksi....87
7.2.1 Sidosryhmien näkemyksiä vaikuttaviksi toimenpidesuosituksiksi tarkasteltuna kohderyhmien mukaan....91
7.2.1.1 Varhainen puuttuminen ja kokonaisvaltainen poikkihallinnollisuus....92

7.2.1.2 Huono-osaiset tai huono-osaisuuden riskissä olevat ihmiset 93
7.2.1.3 Turvallisuusongelmien kannalta korkean riskin yksilöt, rikostaustaiset yksilöt 94
7.2.2 Yhteenveto sidosryhmien näkemyksistä 95

8 Yhteenveto ja johtopäätökset (Työryhmä) 96
8.1 Yhteenveto tuloksista 96
8.1.1 Työhön ja koulutukseen osallistuminen vähentää turvallisuusongelmia 98
8.1.2 Taloudellisen tilanteen ja asuinalueen kausaalisesta vaikutuksesta heikosti näyttöä 102
8.1.3 Sidosryhmät ja tutkijat korostavat varhaista puuttumista ja kohdennettuja interventioita 106
8.2 Hankkeen rajoitteet ja jatkotutkimustarpeet 108
8.3 Johtopäätökset 110

Lähteet 113

Liitteet 133
Liite 1. Rikoshaun hakulausekkeet 133
Liite 2. Onnettomuushaun hakulausekkeet 137
Liite 3. Hakulausekkeiden rakenne 140
Liite 4. Kirjallisuuskatsauksen aineisto 143
Liite 5. Tutkijakysely 147
Liite 6. Sidosryhmäkysely 152

LUKIJALLE

Tutkimushankkeessa selvitetään syrjäytymisen ja sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutusta turvallisuusongelmiin pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa. Keskeisimpänä menetelmänä käytetään systemaattista katsausta, joka koostaa aikaisemmat, yksittäiset tutkimukset kokonaisuudeksi. Systemaattisen katsauksen tuottamaa tietoa täydennetään ja syvennetään tutkijoille ja sidosryhmille suunnatuilla kyselyillä.

Tutkimushankkeen toteuttamisesta on vastannut Helsingin yliopiston (HY) tutkijoista ja Demos Helsingin asiantuntijoista koostunut tutkimusryhmä. Helsingin yliopiston tutkijat tutkijatohtori Karoliina Suonpää, apulaisprofessori Antti Latvala, professori Janne Kivivuori ja professori Heikki Hiilamo sekä tutkimusavustajat Essi Pentikäinen ja Minka Ohtonen vastasivat systemaattisesta katsauksesta sekä tutkijoille suunnatun kyselyn toteuttamisesta ja vastausten raportoinnista. Demos Helsingin asiantuntijat Katri Sarkia ja Lari Hokkanen vastasivat sidosryhmille suunnatusta kyselystä ja keskustelutilaisuudesta sekä sidosryhmien näkemysten raportoinnista. Yhteenveto ja johtopäätökset laadittiin koko tutkimusryhmän yhteistyössä. Karoliina Suonpää toimi hankkeen vastuututkijana.

Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat puheenjohtaja Eeva Koivunen (SM), Ari Evwaraye (SM), Heli Hätönen (STM) sekä Saija Sambou (OM). Kiitämme hankkeen ohjausryhmää rakentavasta yhteistyöstä. Lisäksi kiitämme työtämme avustaneita ja kommentoineita kollegoita, erityisesti professori Mikko Aaltosta, tutkimusavustaja Aaro Beukeria ja asiantuntija Leena Alankoa. Lopuksi kiitämme kaikkia kyselyymme vastanneita tutkijoita ja sidosryhmätyöskentelyyn osallistuneita toimijoita.

Tutkimusryhmän jäsenet
Huhtikuussa 2023

1 Johdanto (Työryhmä)

1.1 Hankkeen tavoitteet

Syrjäytymisen ja sosioekonomisen huono-osaisuuden yhteys erilaisiin turvallisuusongelmiin on tunnettu jo pitkään niin tutkijoiden kuin virkamiesten ja päättäjienkin keskuudessa. Valtioneuvoston (2021: 11) sisäisen turvallisuuden selonteossa köyhyys- ja syrjäytymisriski nostetaan esiin suurimpana taustatekijänä turvallisuuden eriarvoisuudessa. Syrjäytymisen suhdetta turvallisuusongelmiin kuvataan kaksisuuntaiseksi: syrjäytymisen todetaan aiheuttavan turvallisuusongelmia ja samanaikaisesti turvallisuusongelmien kiihdyttävän syrjäytymiskehitystä.

Vuoden 2022 valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan (VN TEAS) tietotarvekuvauksessa ilmoitettiin haettavaksi tutkimushanke syrjäytymisen ja yhteiskunnallisen huono-osaisuuden yhteydestä turvallisuusongelmiin. Tietotarvekuvauksessa todettiin, että “korrelaatiot heikon hyvinvoinnin ja osallisuuden sekä turvallisuusongelmien välillä eivät riittävällä tavalla kerro syy-seuraussuhteista” ja huomautettiin, että ”määritelmästä ja mittaustavasta riippuen myös syrjäytyneitä, köyhyysriskissä eläviä ja muulla tavoin heikosta yhteiskunnallisesta osallisuudesta kärsiviä on merkittävästi suurempi joukko kuin esimerkiksi toistuvasti rikoksia tekevät tai toistuvasti niiden uhriksi joutuvien joukko”. Tietotarvekuvauksen mukaan vaikuttaa siis selvältä, että syrjäytyminen liittyy kiinteästi turvallisuusongelmiin, vaikkei riitäkään yksin syyksi ilmiön selittämiseen.

Kysymys syrjäytymisen ja sosioekonomisen huono-osaisuuden syy-yhteydestä eli kausaalisesta vaikutuksesta turvallisuusongelmiin on tärkeä. Jos syrjäytyminen todella lisää turvallisuusongelmia, turvallisuutta voidaan parantaa syrjäytymistä torjumalla; jos kyseessä ei olekaan syy-seuraussuhde, myös turvallisuusongelmien torjumiseen tarvitaan muita keinoja. Mistä tiedämme, että syrjäytyminen tai sosioekonominen huono-osaisuus todella *vaikuttaa* turvallisuusongelmiin eikä kyse ole pelkästä korrelaatiosta? Havaittu tilastollinen yhteys saattaa selittyä muillakin mekanismeilla. Rikosaktiivinen elämäntapa tai rikosseuraamukset saattavat esimerkiksi heikentää ihmisen mahdollisuuksia kouluttautua ja työllistyä, samoin onnettomuudessa vammautuminen voi näkyä heikentyneinä tuloina ja työelämästä putoamisena. Lisäksi on mahdollista, että jokin kolmas tekijä – esimerkiksi yksilön impulsiivinen luonne tai oppimisvaikeudet – lisäävät samanaikaisesti niin riskiä aiheuttaa tai kokea turvallisuusongelmia kuin myös syrjäytyä yhteiskunnasta.

Edellä kuvatussa tietotarvekuvauksessa ilmoitetun tutkimuksen toteuttajaksi valittiin Helsingin yliopiston ja Demos Helsingin yhteishanke. Tutkimussuunnitelman mukaisesti laadimme hankkeessa *systemaattisen kirjallisuuskatsauksen*, jossa käymme läpi Pohjoismaissa tuotetun tutkimusnäytön yli viidentoista viime vuoden ajalta ja kiinnitämme erityistä huomiota tutkimusten kykyyn erotella kausaalinen vaikutus korrelaatiosta. *Turvallisuusongelmilla* viitataan tässä yhteydessä väkivallan ja muun rikollisuuden tekemiseen ja uhriksi joutumiseen sekä sairaalahoitoa vaatineiden tai kuolemaan johtaneiden onnettomuuksien ja tapaturmien kokemiseen. *Sosioekonomisella huono-osaisuudella* ja *syrjäytymisellä* viitataan heikkoon taloudelliseen tilanteeseen, matalaan koulutukseen sekä työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolelle päätymiseen. Systemaattinen katsaus noudattaa avoimen tieteen periaatteita: toistettavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi katsauksen menetelmät ja tavoitteet on raportoitu julkisesti jo ennen katsauksen laatimista[1]. Systemaattisen katsauksen tuottamaa tietoa täydennetään ja syvennetään aiheen tutkijoille suunnatuilla kyselyillä sekä kentän toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa käydyllä sidosryhmädialogilla.

Hankkeen tuottamia tutkimustuloksia voidaan käyttää suomalaisen kriminaalipolitiikan ja muiden sisäistä turvallisuutta parantamaan pyrkivien politiikkatoimien arvioimisen ja kehittämisen välineenä. Lisäksi hankkeen tulokset auttavat hahmottamaan tutkimusaukkoja ja siten suuntaamaan tulevia tutkimushankkeita.

1.2 Tutkimuskysymykset ja raportin rakenne

Tutkimusraportissa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Lisäävätkö syrjäytyminen ja sosioekonominen huono-osaisuus rikos- ja uhrikokemuksia? Onko syrjäytymisen ja huono-osaisuuden vähentäminen toimiva keino vähentää rikos- ja uhrikokemuksia?
2. Lisäävätkö syrjäytyminen ja sosioekonominen huono-osaisuus onnettomuuksia ja tapaturmia? Onko syrjäytymisen ja huono-osaisuuden vähentäminen toimiva keino vähentää onnettomuuksia ja tapaturmia?
3. Minkälaisena aiheen tutkijat ja kentän toimijat näkevät syrjäytymisen ja sosioekonomisen huono-osaisuuden roolin rikosten ja onnettomuuksien taustalla? Minkälaisia toimenpiteitä he ehdottavat turvallisuuden parantamiseksi?

Kysymyksiin 1 ja 2 vastataan laatimalla systemaattinen kirjallisuuskatsaus syrjäytymisen ja rikos- ja uhrikokemusten ja onnettomuuksien (alaluku 5) syy-seuraussuhteita

[1] https://www.crd.york.ac.uk/prospero/display_record.php?RecordID=337815

selvittäneistä pohjoismaisista tutkimuksista. Kausaalipäättelyn mahdollistavien tutkimusten menetelmiä on kuvattu alaluvussa 3 ja systemaattisen katsauksen menetelmiä alaluvussa 4. Kysymykseen 3 vastataan tutkijoille ja sidosryhmille suunnatuilla kyselyllä ja keskustelutilaisuudella. Näiden tulokset on esitetty alaluvuissa 6 ja 7. Hankkeen johtopäätökset ja näihin pohjaavat politiikkasuositukset käsitellään alaluvussa 8.

1.3 Keskeiset käsitteet

1.3.1 Turvallisuusongelmat

Turvallisuuden määrittely ei ole yksiselitteistä. Valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteossa (2021: 8) “sisäisellä turvallisuudella tarkoitetaan niitä yhteiskunnan ominaisuuksia, joiden johdosta ihmiset voivat nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista ilman rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja niihin rinnastettavista kansallisista ja kansainvälisistä ilmiöistä johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta”. Sisäisen turvallisuuden todetaan olevan monitekijäinen ilmiö. Turvallisuuden käsitettä on käytännöllistä lähestyä uhkien ja vaarojen puuttumisena; edellisessä lainauksessa turvallisuus merkitsee esimerkiksi rikollisuuden ja onnettomuuksien sekä niiden aiheuttamien pelkojen puuttumista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan tietotarvekuvauksessa – johon tämä tutkimushanke vastaa – turvallisuusongelmiksi kuvattiin “onnettomuuksien, tapaturmien, rikosten ja heikon turvallisuuden tunteen esiintymistä ja kasautumista yksilö- ja ryhmätasolla sekä tekijä- että kokijanäkökulmista”. Tästä syystä hanke lähestyy turvallisuusongelmia rikollisuuden ja onnettomuuksien kautta. Näiden ajallista kehitystä on kuvattu tarkemmin alaluvussa 2.

Turvallisuuden tunne mainittiin rikoksista ja onnettomuuksista irrallisena sekä edellä siteeratussa selonteossa että tietotarvekuvauksessa. Vaikka turvallisuuden tunne on luonteeltaan subjektiivinen ja vaikeasti mitattava ilmiö, heikon turvallisuuden tunteen seuraukset voivat olla todellisia (ks. Kivivuori ym. 2018: 254–258). Rikollisuuden pelko voi johtaa esimerkiksi julkisten tilojen välttämiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen heikentymiseen. Lähestymme turvallisuuden tunnetta sekä rikospelkojen että yleisen turvallisuuden kokemuksen kautta. Myös näiden ajallista kehitystä on kuvattu tarkemmin alaluvussa 2.

1.3.2 Syrjäytyminen, huono-osaisuus ja osattomuus

Syrjäytyminen, huono-osaisuus, sosiaalinen marginalisaatio – ilmiöllä on monia nimiä, jotka ovat osin päällekkäisiä, mutta joihin saattaa sisältyä erilaisia mielikuvia. Ilmiön

haitallisuudesta ollaan kuitenkin yhtä mieltä. Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta (2021: 11) arvioi, että köyhyys- ja syrjäytymisriski muodostaa suurimman taustatekijän turvallisuuden eriarvoisuudessa. Selonteko lainaa syrjäytymisen määritelmät kahdesta aikaisemmasta julkaisusta, eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisusta (Notkola ym. 2013) ja Elinkeinoelämän valtuuskunnan julkaisemasta raportista (Myrskylä 2012). Näistä ensimmäisen määritelmän mukaan syrjäytymisellä tarkoitetaan ”pitkäaikaisen ja uusiutuvan työttömyyden lisäksi sosiaalisten siteiden heikkoutta, mukaan lukien perhesuhteiden murtuminen, sosiaalinen eristäytyminen ja ammatilliseen järjestäytymiseen perustuvan luokkasolidaarisuuden väheneminen, ongelmalliseksi koetut työväenluokkaiset naapurustot ja ongelmalliset sosiaaliset verkostot” (Notkola ym. 2013). Toinen selonteossa käytetyistä määritelmistä lähtee liikkeelle työttömyyden lisäksi koulutuksesta ja on luonteeltaan suppeampi. Sen mukaan syrjäytyneitä nuoria ovat ”korkeintaan perusasteen opinnot suorittaneen työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret” (Myrskylä 2012). Ulkopuolisuus painottuu myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Me-säätiön (2018) yhteisessä tutkimushankkeessa, jossa syrjäytymisen riskitekijöitä tarkastellaan Kohortti87-tutkimuksen aineistoilla. Tämän määritelmän mukaan syrjäytyminen kuvaa “yhteiskunnan normaaleina pidettyjen toimintamallien ja toiminnan ulkopuolelle jäämistä sekä osattomuuden kokemusta”.

Vaikka kolmessa edellä kuvatussa määritelmässä on eroavaisuuksia, niitä kaikkia yhdistää ulkopuolisuus tai osattomuus yhteiskunnan keskeisistä toimintamalleista, joilla useimmiten viitataan työhön tai opiskeluun. Samasta ajatuksesta lähtee liikkeelle myös termi NEET-nuori (Not in Employment, Education or Training), joka kuvaa työn, koulutuksen ja työharjoittelun ulkopuolella olevaa nuorta (esim. Gissler ym. 2016; Vauhkonen & Hoikkala 2020). Syrjäytymisen tutkimuksessa korostuukin nimenomaan nuorten tilanne (NEET-määritelmä kattaa ikävuodet 18–24). Ulkopuolisuus opinnoista tai työelämästä tarkoittaa ulkopuolisuutta myös niihin liittyvistä sosiaalisista verkostoista. Toisinaan nämä verkostot saattavat korvautua “ongelmallisilla sosiaalisilla verkostoilla”, kuten eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisun käyttämässä määritelmässä todetaan. Ulkopuolisuus työstä tarkoittaa useimmille myös heikkoa taloudellista asemaa. Ulkopuolisuus koulutuksesta taas on omiaan johtamaan heikkoon taloudelliseen asemaan myöhemmin, sillä pelkän perusasteen varassa olevien työllisyysnäkymät ovat jo pitkään olleet Suomessa heikot (esim. Kalenius 2014).

Syrjäytyminen liittyy vahvasti köyhyyteen ja toisinaan ilmiöistä puhutaankin yhdessä. Tilastokeskus (2022a) seuraa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrän kehitystä niin kutsutulla AROPE-indikaattorilla (At Risk of Poverty or Social Exclusion). Kyseinen indikaattori perustuu Euroopan unionin tilastoviraston määritelmään, ja sen mukaan henkilö on köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, mikäli hänen “kotitaloutensa on pienituloinen, vajaatyöllinen tai kotitaloudessa esiintyy vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta”. Tämän määritelmän mukaan mitatussa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli 777 000 henkilöä vuonna 2020 eli 14,3 prosenttia kotitalousväestöstä. Myös tämä

määritelmä muistuttaa keskeisesti edellä mainittuja syrjäytymisen määritelmiä, sillä se tunnistaa sekä aineellisen että sosiaalisen puutteen. Aiemmin kuvatuista määritelmistä poiketen AROPE-indikaattori mainitsee myös pienituloisuuden; työssäkäyväkin voi olla köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevia henkilöitä on suhteellisesti eniten nuorten aikuisten (18–24-v.) keskuudessa, joista riski koski lähes kolmasosaa (Tilastokeskus 2022a). Riskissä olevien määrään vaikuttaa kuitenkin olennaisesti se, miten pitkäaikainen tarkastelu on. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien sukupuolijakauma on riippuvainen iästä: köyhien tai syrjäytyneiden naisten osuus on miehiä suurempi nuorten aikuisten ja yli 65-vuotiaiden joukossa, mutta muissa ikäryhmissä miesten osuus on suurempi.

Koulutukseen tai työhön osallistumista tai tulojen suuruutta painottavat määritelmät syrjäytymisestä ovat tietyllä tapaa ulkokohtaisia eivätkä kerro siitä, *kokeeko* ihminen itse olevansa syrjäytynyt tai huono-osainen. Esimerkiksi työn ja koulutuksen ulkopuolella olevalla nuorella voi olla rikas sosiaalinen elämä, ja opiskeleva nuori voi kokea suurta yksinäisyyttä. Yksinäisyyden ja puutteellisten sosiaalisten verkostojen mittaaminen on kuitenkin selvästi haastavampaa kuin esimerkiksi matalan koulutuksen tai niukkojen tulojen, ja tämä aineiston saatavuuteen liittyvä seikka näkyy myös tutkijoiden tavoissa määritellä syrjäytymistä. Toisaalta työllisyyspalvelujen ja sosiaalityön piirissä olevien nuorten haastatteluihin pohjaavassa tutkimuksessa havaittiin, että työnteolla oli tärkeä merkitys nuorten elämässä eikä työmarkkinoiden ulkopuolella oleminen näyttäytynyt nuorten puheissa toivottuna tilanteena (Aaltonen ym. 2015). Työn ja koulutuksen keskeinen rooli syrjäytymisen määrittelyissä sai siis ainakin osittaista vastakaikua myös nuorten omissa kokemuksissa.

Syrjäytymispuhetta on toisinaan arvosteltu sosiaalisesta leimaamisesta ja uhkakuvien luomisesta (esim. Alkiora 2021). Nuorisotutkijat korostavat, että syrjäytymistä ei pitäisi lähestyä yksilön ominaisuutena vaan puhua yhteiskunnan rakenteiden epäonnistumisesta (Aaltonen ym. 2015; Salonen 2017). Lisäksi on tärkeä muistaa, että monien nuorten kohdalla työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen on luonteeltaan lyhytaikaista (Raittila 2019; Vauhkonen & Hoikkala 2020). Keskustelua on jo pitkään käyty myös siitä, pitäisikö puhua syrjäytyneistä vai syrjäytetyistä nuorista. Tässä hankkeessa käytämme termejä “syrjäytyminen” ja “syrjäytynyt” synonyymina sosioekonomista huono-osaisuutta kokevalle, mutta tarkoitus ei ole viestittää, että syrjäytymiskehitys olisi yksilön tavoitteellisen toiminnan tulos. Kysymys siitä, missä määrin syrjäytyminen on seurausta yhteiskunnan rakenteista ja missä määrin yksilöiden omasta toiminnasta ja persoonallisuuden piirteistä, on luonteeltaan empiirinen ja rajautuu tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

2 Katsaus suomalaisten turvallisuusongelmiin (HY)

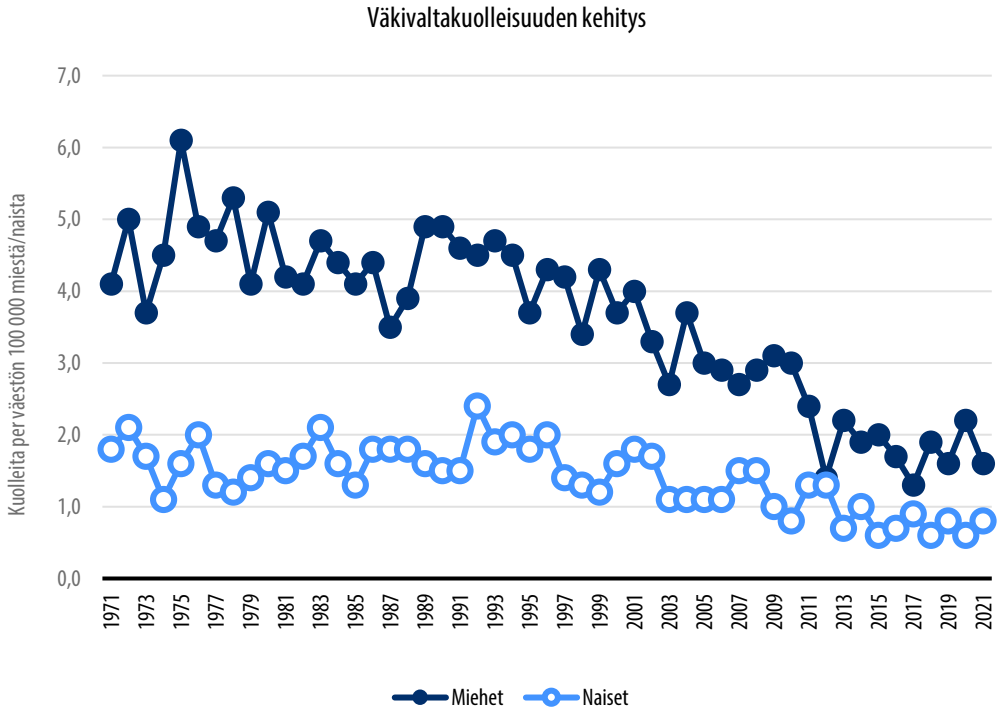
Käsittelemme turvallisuutta kolmen ulottuvuuden kautta: rikollisuuden, onnettomuuksien ja turvallisuuden kokemuksen. Esittelemme ensin näiden ilmiöiden ajallista kehitystä ja sen jälkeen turvallisuusongelmien jakautumista yhteiskunnassa.

2.1 Turvallisuuden ajallinen kehitys

2.1.1 Rikollisuus

Yksi tapa mitata turvallisuutta on tarkastella rikosten uhriksi joutumisen yleisyyttä väestötasolla. Uhrikokemusten ajallisesta kehityksestä ei kuitenkaan ole helppoa saada tietoa, sillä suurin osa rikollisuudesta on piilorikollisuutta (ks. esim. Kivivuori 2011; Kivivuori ym. 2018). Muutokset rikosten ilmitulossa ja lainsäädännössä heikentävät rikostilastojen luotettavuutta väestön turvallisuuden mittarina. Ilmiötä voidaan lähestyä yhdistelemällä eri mittaustapoja. Yksi tapa mitata rikosten aiheuttamaa turvattomuutta on väkivaltakuolleisuuden tarkastelu, sillä Suomessa lähes kaikki henkirikokset tulevat viranomaisten tietoon ja piilorikollisuuden ongelma on siten hyvin pieni. Suomen henkirikoskuolleisuus on pitkään ollut korkeammalla tasolla kuin EU-maissa keskimäärin (esim. Lehti 2020; Suonpää ym. 2022). Väkivaltakuolleisuus on kuitenkin vähentynyt selvästi viime vuosikymmenien aikana (Kuvio 1). Kyse on yleisestä länsimaisesta kehityksestä, joka käynnistyi useimmissa länsimaissa 1990-luvun aikana (esim. Suonpää ym. 2022). Vaikka miesten väkivaltakuolleisuus on pysynyt naisten kuolleisuutta korkeammalla tasolla, sukupuoliero on pienentynyt seurannan aikana. Viime vuosina positiivinen kehitys näyttää hidastuneen, ja väkivaltakuolleisuudessa nähdään myös nousua (Suonpää & Raeste 2022). Muutaman vuoden kehityksen perusteella on kuitenkin vaikea arvioida, onko kyseessä satunnaisvaihtelu vai pidempiaikainen muutos.

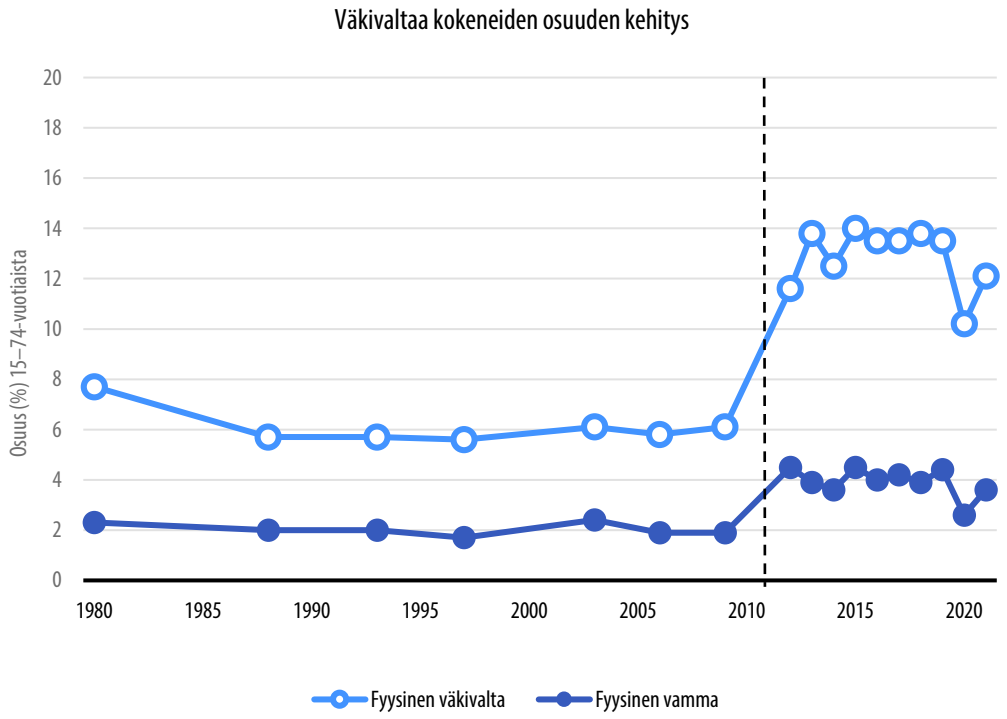
Kuvio 1. Ikävakioitu väkivaltakuolleisuus vuosina 1971–2021 (Lähde: Tilastokeskuksen kuolemansyytilasto, Tilastokeskus 2023a).

Väkivaltakuolleisuus on karkea ja äärimmäinen mittari turvallisuudelle, sillä vain pieni osa väkivallasta johtaa uhrin kuolemaan. Vuonna 2022 viranomaisten tietoon tuli 85 henkirikosta, runsaat 2 300 ryöstörikosta, noin 5 400 seksuaalirikosta ja 37 900 pahoinpitelyä (Tilastokeskus 2023b, ennakkotiedot). On siis selvää, että väkivaltaiset kuolemat kuvaavat turvattomuudesta vain murto-osan. Kun viranomaisten tietoon tulleiden rikosten määrän kehitystä tarkastellaan muun kuin kuolemaan johtaneen väkivallan perusteella, positiivinen kehitys ei ole yhtä yksiselitteistä. Esimerkiksi raiskausrikokset ovat lisääntyneet 2010-luvulta lähtien lähes vuosittain ja viime vuosina myös lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat lisääntyneet (Malin ym. 2022). On kuitenkin epäselvää, miltä osin kasvu selittyy lainsäädännöllisillä muutoksilla ja rikosten paremmalla ilmitulolla ja missä määrin kasvu kertoo aidosta rikoskäyttäytymisen lisääntymisestä. Sama epävarmuus koskee viime vuosina havaittua kasvua nuorten tekemissä pahoinpitely- ja ryöstörikoksissa (Kaakinen 2022; Kaakinen ym. 2023). Siksi tarkastelemme turvallisuuden kehitystä myös kansallisesti edustavien kyselytutkimusten avulla.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti[2] on seurannut väestön väkivaltakokemuksia vuodesta 1980 väestöllisesti edustavien kyselytutkimusten avulla. Vuosina 1980–2009 fyysistä väkivaltaa edellisen 12 kuukauden aikana kokeneiden osuus vaihteli 6 ja 8 prosentin välillä. Kun tarkastelu jaettiin sellaiseen väkivaltaan, josta aiheutui vamma eli vähintään mustelma tai ruhje, väkivaltaa kokeneiden osuus oli keskimäärin 2 prosenttia (Sirén ym. 2010). Vuosina 2012–2021 fyysistä väkivaltaa edellisen 12 kuukauden aikana kokeneiden osuus on vaihdellut 10 ja 14 prosentin välillä, ja vammaan johtavaa väkivaltaa kokeneiden osuus vaihdellut 2 ja 4 prosentin välillä. Muutos ei todennäköisesti kerro väkivallan kasvusta vaan selittyy kyselyjärjestelmään liittyvillä muutoksilla. Vuonna 2012 kyselyjärjestelmää uudistettiin ja puhelinhaastatteluiden käytöstä siirryttiin postikyselyihin, joiden on todettu antavan puhelinkyselyjä korkeampia arvioita väkivaltakokemusten yleisyydestä (Kolttola & Näsi 2022; Laaksonen & Heiskanen 2014; Sirén 2011). Uuteen järjestelmään siirtyminen on kuvattu kuviossa poikkiviivalla. Kyselyiden perusteella fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuuden kehitys vaikuttaa siis varsin tasaiselta viime vuosikymmenien aikana.

Kuvio 2. Väkivallan kohteeksi vuoden aikana joutuneita vuosina 1980–2021, Kansallinen rikosuhritutkimus. (Lähde: Näsi & Kolttola 2022)

[2] Vuoteen 2015 asti nimellä Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kansallisen rikosuhritutkimuksen vastaajat ovat vähintään 15-vuotiaita, mutta lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista saadaan tietoa Nuorisorikollisyyskyselyn ja Lapsiuhritutkimuksen kautta. Nuorisorikollisuuskyselyjä on kerätty vuodesta 1995 alkaen, ja tuorein kysely on kerätty vuonna 2020 (Kaakinen & Näsi 2021). Yhdeksäsluokkalaisten nuorten keskuudessa väkivallan ja kiusaamisen uhriksi joutuminen väheni vuosina 2008–2016, mutta viimeisimmässä mittauksessa myönteinen kehitys näytti pysähtyneen. Samankaltaisia tuloksia saatiin, kun nuorilta kysyttiin heidän omasta väkivaltakäyttäytymisestään: väkivaltaisesti käyttäytyvien nuorten osuus oli vähentynyt seurannan aikana, mutta tässäkin laskusuunta oli pysähtynyt viimeisimmässä mittauksessa.

Lapsiuhritutkimusten perusteella tiedetään, että lapsiin kohdistettu kuritusväkivalta on vähentynyt 1980-luvulta lähtien (Mielityinen ym. 2023). Lapsiin ja nuoriin kohdistuneet pahoinpitelyt olivat viimeisen kymmenen vuoden aikana joko hieman vähentyneet tai hieman lisääntyneet, riippuen vastaajan ikäryhmästä. Pitkään jatkunut lasten ja nuorten turvallisuuden paraneminen ei siis tuoreimpien kyselytutkimusten perusteella näytä jatkuneen. Kuten edellä kuvattiin, nuorten (erityisesti alle 15-v.) tekemät tilastoidut väkivaltarikokset ovat lisääntyneet selvästi vuoden 2015 jälkeen (Danielsson 2022). Vaikka viranomaistilastoissa havaittua kasvua selittävät todennäköisesti osittain lainsäädännölliset muutokset ja ilmoitusalttiuden kasvu, tutkijat eivät pidä todennäköisenä, että kasvussa olisi kyse pelkästään näistä (Danielsson 2022; Kaakinen ym. 2023).

Verkon ja sosiaalisen median lisääntynyt käyttö on mahdollistanut monien perinteisten rikosten kuten petosten, kunnianloukkausten ja laittomien uhkausten siirtymisen verkkoon (ks. esim. Näsi 2022). Edellä mainitun Lapsiuhritutkimuksen mukaan verkkovälitteisen kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän uhriksi joutuneiden lasten ja nuorten osuus on noussut (Mielityinen ym. 2013). Myös verkkovälitteisten petosten kasvu näkyy sekä viranomais- että kyselytilastoissa (Kolttola & Anning 2022). Toisaalta verkko mahdollistaa myös uudenlaisia väestön turvallisuutta uhkaavia rikoksia. Esimerkiksi psykoterapiakeskus Vastaamoon kohdistuneen tietomurron uhrit ovat kuvanneet teon aiheuttamaa ahdistusta eri medioiden haastatteluissa (esim. YLE 2020; ks. myös Mäki 2022). Viranomaisten tietoon tulleet tietomurrot ovatkin lisääntyneet viime vuosina runsaasti (Näsi 2022).

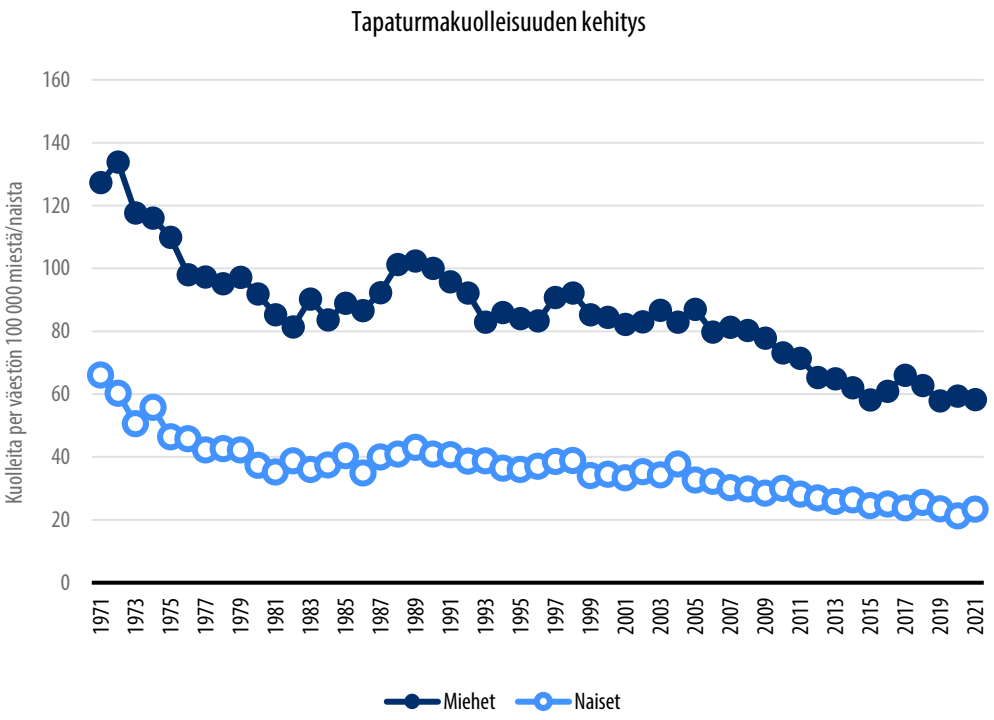
2.1.2 Tapaturmat ja onnettomuudet

Tapaturmat ovat huomattavasti väkivaltakuolemia yleisempiä ja suomalaisten neljänneksi yleisin kuolinsyy (THL 2022a). Vuonna 2014 suomalainen tapaturmakuolleisuus oli EU-maiden viidenneksi korkein. Kun mukaan lasketaan tapaturmaiset alkoholimyr-

kytykset, Suomessa kuoli tapaturmaisesti 2 373 henkilöä vuonna 2020. Valtaosa kuolemaan johtaneista tapaturmista oli koti- ja vapaa-ajan tapaturmia (90 %) ja selvästi pienempi osuus liikenneonnettomuuksia (9 %) tai työtapaturmia (1 %).

Aivan kuten väkivaltakuolleisuus, myös tapaturmakuolleisuus on ollut pitkään laskussa (Kuvio 3). Positiivinen kehitys käynnistyi jo ennen väkivaltarikollisuuden vähenemistä. Miesten tapaturmakuolleisuus on koko mittausajanjakson pysynyt naisten tapaturmakuolleisuutta korkeammalla tasolla. Ero on kuitenkin selvästi pienentynyt seurannan aikana. Tapaturmakuolleisuuden väheneminen on nähtävissä useimmissa muissakin länsimaissa. Toisaalta positiivinen kehitys ei ole jatkunut enää muutaman viime vuoden aikana.

Kuvio 3. Ikävakioitu tapaturmakuolleisuus vuosina 1971–2021, (Lähde: Tilastokeskuksen kuolemansyytilasto, Tilastokeskus 2023a).

Myös tapaturmien kohdalla kuolleisuus on karkea ja äärimmäinen mittari turvallisuudelle, eikä valtaosa tapaturmista ilmene tapaturmakuolleisuutta kuvaavista tilastoista. Esimerkiksi vuoden 2022 henkilövahinkoon johtaneista liikenneonnettomuuksista noin 6 prosenttia johti uhrin kuolemaan (Liikenneturva 2022). Sekä loukkaantumiseen että kuolemaan johtaneet tieliikenneonnettomuudet ovat vähentyneet viimeisen kolmen

vuosikymmenen aikana selvästi (Tilastokeskus 2023c). Yhden mittarin onnettomuuksille ja tapaturmille tarjoaa THL:n tapaturmaindeksi, joka kuvaa vammoista ja myrkytyksistä aiheutuneiden sairaalahoitojaksojen määrän kehitystä. Näiden vuotuinen määrä pysyi ennallaan 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana ja väheni 2010-luvulla (THL 2022b).

THL on selvittänyt suomalaisten kokemia tapaturmia kyselytutkimuksen avulla vuodesta 1980 lähtien, ja viimeisin mittaus on vuodelta 2017. Kyselyn mukaan 20–74-vuotiaassa väestössä koettiin kyselyä edeltävän vuoden sisällä lähes 1,5 miljoonaa fyysisen vamman aiheuttanutta tapaturmaa. Vastaajista noin 11 prosenttia raportoi kokeneensa kotitapaturman, 4 prosenttia muun vapaa-ajan tapaturman, 9 prosenttia liikuntatapaturman, 6 prosenttia työtapaturman ja prosentti olleensa liikenneonnettomuudessa (Haikonen ym. 2017). Viimeisen kyselyn tulokset eivät ole vertailukelpoisia suhteessa aikaisempiin vuosiin kyselytavan muutoksen vuoksi, mutta ajallista muutosta on mahdollista vertailla vuosien 1980–2009 välillä (Haikonen ym. 2010). Tuona aikana koti- ja liikuntatapaturmia kokeneiden henkilöiden osuus kasvoi, vaikka väestön ikärakenteen muutos huomioitiin. Sen sijaan liikenne- ja työtapaturmien kokeneiden osuudessa ei tapahtunut suuria muutoksia.

2.1.3 Turvattomuuden kokeminen

Rikosten ja onnettomuuksien uhriksi joutumisen ohella turvallisuutta voidaan lähestyä subjektiivisena kokemuksena. Aikaisemmista tutkimuksista on huomattu, että turvallisuuden objektiivinen paraneminen ei välttämättä johda subjektiivisesti koetun turvallisuuden paranemiseen. Sosiologit ovat selittäneet ilmiötä sillä, että tietoisuus erilaisista uhkista ja riskeistä voi kasvaa turvallisuuden lisääntyessä (esim. Beck 1968) ja korostaneet median roolia pelkojen lietsomisessa (Furedi 1998; 2006). Väkivallan kohdalla on keskusteltu väkivallalle herkistymisestä ja väkivallan käsitteen laajenemisesta (Durkheim 1895; Kivivuori 2014). Myös suomalaisessa kyselytutkimuksessa on huomattu, että kysymys siitä, mikä teko määritellään väkivallaksi, on osin sukupolvikysymys: nuoremmat ja korkeammin koulutetut vastaajat ovat alttiimpia määrittelemään tekoja väkivallaksi (Kivivuori 2014). Aivan kuten rikosten ja onnettomuuksien kokemista, myös turvallisuuden tunteen kehitystä voidaan mitata kyselytutkimuksilla.

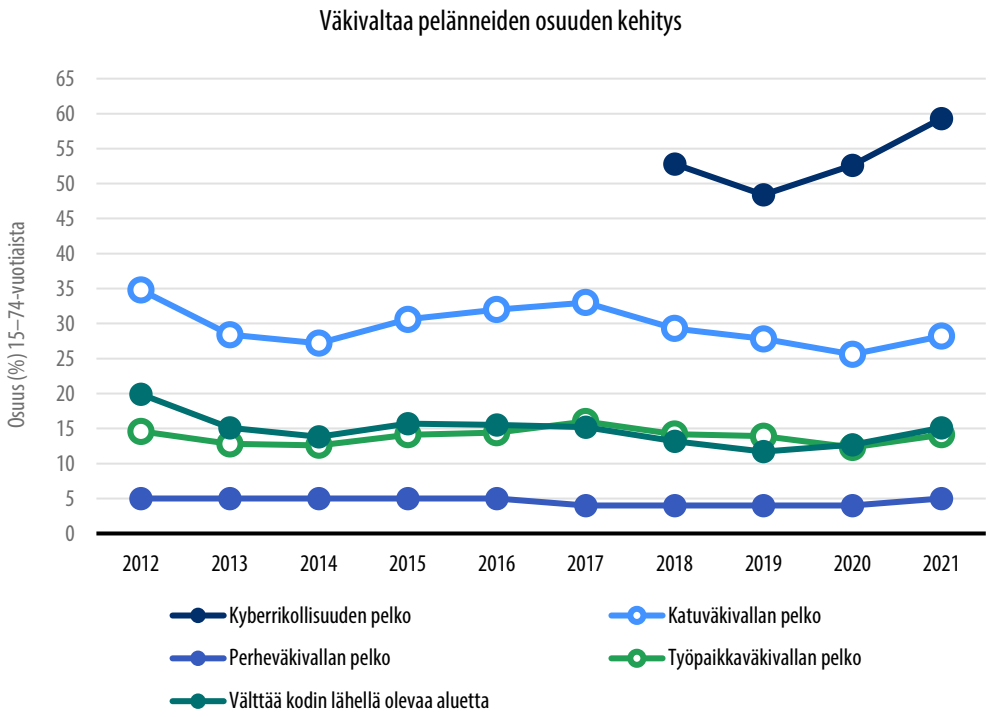
Turvallisuuden tunnetta on mitattu eri kyselytutkimuksissa hieman eri tavoin, mutta tulokset ovat varsin yhteneväisiä: eri kyselyissä valtaosa vastaajista arvioi henkilökohtaisen turvallisuutensa hyväksi (95 %, Laurikainen & Nikkanen 2020: 28) ja pitää Suomea turvallisena maana (92 %, Kekki & Mankkinen 2016; 85 %, Avarn Security Turvallisuusbarometri 2018). Se, mikä väestössä aiheuttaa huolta, riippuu pitkälti kysymyksen asettelusta ja vastaajille esitetyistä vaihtoehdoista. Suomen Pelastusalan

Keskusjärjestön kyselyn mukaan viisi eniten oman turvallisuuden kannalta huolta aiheuttavaa ilmiötä olivat liikenneonnettomuudet, koti- ja vapaa-ajan tapaturmat, internetiin kytkeytyvät rikokset, väkivalta kodin ulkopuolella ja omaisuusrikokset (Laurikainen 2020). Kekkin ja Mankkisen (2016) tutkimuksessa turvattomuutta aiheuttivat eniten alkoholin ja muiden päihteiden käytön todistaminen, mutta myös kerjäläisten, työttömyyden, köyhyyden ja huono-osaisuuden näkeminen. Listassa ei ollut rikoksia. Turvallisuusyhtiö Avarn Securityn Turvallisuusbarometrin (2018) mukaan eniten huolta aiheuttivat poliisien yleinen väheneminen, pakolaisvirrat, ihmisten välinpitämättömyys yleistä turvallisuutta kohtaan, ilmastonmuutos ja maailmanpoliittinen tilanne.

Kansallinen rikosuhritutkimus ja Poliisibarometri lähestyvät turvattomuuden kokemusta erityisesti rikospelkojen kautta. Poliisibarometrin (2020) vastaajia huolestutti eniten rattijuoppous, huumeiden käyttö ja myynti, pahoinpitelyt, ampuma-aseella tehdyt rikokset, seksuaalinen ahdistelu ja väkivalta sekä viharikokset. Viharikoksia koskeva kysymys oli lisätty kyselylomakkeeseen vasta myöhemmin, mutta muiden rikostyyppien osalta pelkojen kehitystä oli mahdollista arvioida vuodesta 1999. Näiden tekotyyppien herättämät pelot olivat vähentyneet seurannan aikana selvästi. Hyvä kehitys jatkui myös vuoden 2020 kyselyssä, vaikka 2010-luvulla pahoinpitelyjen ja seksuaalisen väkivallan pelossa nähtiin yksittäisenä mittausvuonna myös selvää kasvua.

Kansallinen rikosuhritutkimus on seurannut väkivallan pelkoja kymmenen vuoden ajan. Viimeisimmässä julkaisussa useampi kuin neljännes vastaajista ilmoitti pelänneensä väkivallan kohteeksi joutumista kodin ulkopuolella iltaisin, 14 prosenttia työpaikalla tai työtehtävissä ja 5 prosenttia perheenjäsenen tekemää väkivaltaa (Kolttola & Näsi 2022). Vastaajista 14 prosenttia kertoi välttelevänsä jotakin kodin lähistöllään olevaa aluetta väkivallan uhan vuoksi. Verkkorikosten pelko oli huomattavasti väkivallan pelkoa yleisempää, ja sitä raportoi kokeneensa yli puolet vastaajista. Kuviosta 4 nähdään, että katuväkivallan pelko ja siitä johtuva alueen vältteleminen ovat yleisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana vähentyneet, mutta viimeisimmässä mittauksessa hieman lisääntyneet. Kyberrikollisuuden pelkoa on mitattu vähemmän aikaa, mutta se on kasvanut selvästi.

Kuvio 4. Väkivallan pelko Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan 12 edellisen kuukauden aikana, % 15–74-vuotiaista (Lähde: Kolttola & Näsi 2022).

2.2 Turvallisuusongelmien jakautuminen väestössä

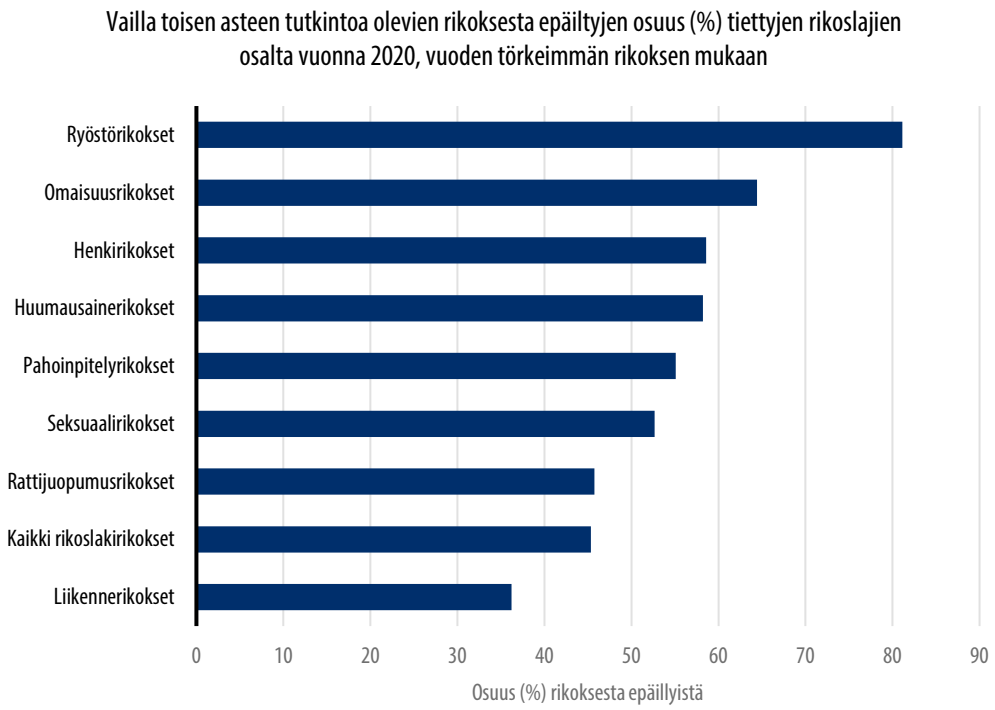
Pitkällä aikajänteellä tarkasteltuna vakava väkivalta, vakavat onnettomuudet ja rikospelot ovat Suomessa vähentyneet. Positiivisesta kehityksestä huolimatta turvattomuudessa on suuria sosiaalisia eroja. Turvallisuusongelmat liittyvät ensinnäkin sosiodemografisiin tekijöihin. Miesten yliedustus väkivallasta ja onnettomuuksista aiheutuvassa kuolleisuudessa (esim. Backhans ym. 2012) ja väkivallan tekijöinä (esim. UNODC 2019) on globaali ilmiö. Suomalaisten miesten väkivalta- ja tapaturmakuolleisuus on kuitenkin korkealla tasolla muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna (Jousilahti ym. 2017; THL 2021; Lehti 2020). Miesten yliedustus on entistä suurempi, jos tarkastellaan väkivaltarikosten tekemistä (Näsi & Kolttola 2022). Miesten turvallisuus näyttäytyy naisia heikompana myös tarkasteltaessa liikenneonnettomuuksien uhreja (Tilastokeskus 2023c), vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen (Sotkanet 2023) sekä pahoinpitelyjen ja ryöstöjen uhriksi joutuneiden (Näsi & Kolttola 2022) määriä.

Väkivallan osalta sekä uhriksi joutumisen että väkivallan harjoittamisen riski on korkeimmillaan nuoruusiässä ja laskee sen jälkeen (esim. Kaakinen 2022; Kaakinen & Näsi 2021). Onnettomuuksien ja tapaturmien kohdalla ikään liittyvän riskin kehitys ei ole niin yksiselitteistä: esimerkiksi liikenneonnettomuuksien riski on korkeimmillaan nuorilla miehillä (Liikenneturva 2022), mutta sairaalahoitoa vaativia koti- ja vapaa-ajan tapaturmia, esimerkiksi vakavia kaatumisia, kokevat erityisen paljon vanhemmat naiset (Sotkanet 2023; Haikonen ym. 2017). Riskialttiiseen elämäntapaan liittyvät kuolemat korostuvat nuorten miesten kohdalla myös kansainvälisissä vertailuissa (Kruger & Nesse 2006).

Turvallisuusongelmat ovat yhteydessä myös sosiaaliseen syrjäytymiseen. Vakavan väkivallan tekijöillä ja uhreilla on tyypillisesti heikko taloudellinen tilanne, matala koulutus ja he ovat usein työelämän ulkopuolella (Aaltonen ym. 2012; Lehti 2020). Heikon sosioekonomisen aseman yhteys väkivaltaan näkyy sekä viranomaistilastoissa että kyselytutkimuksissa (Aaltonen 2013; Aaltonen ym. 2012; Knaappila ym. 2019; Tanskanen & Kivivuori 2021). Yhteyden voimakkuus vaihtelee rikoslajista ja mittaustavasta riippuen; suomalaisissa tutkimuksissa sosioekonomisen huono-osaisuuden yhteys väkivaltaan on erityisen voimakas vakavan, viranomaisten tietoon tulleen väkivallan kohdalla (Aaltonen 2013; Suonpää 2022). Heikko sosiaalinen asema korostuu myös rikosten uhrien kohdalla. Erityisesti vakavan väkivallan osalta uhrit ja tekijät muistuttavat taustatekijöiltään toisiaan, ja väkivaltarikoksia tehneillä henkilöillä on kohonnut riski joutua väkivallan uhriksi (esim. Aaltonen 2017; Jennings ym. 2012).

Syrjäytymisen ja rikollisuuden välinen yhteys ei rajoitu pelkästään väkivaltaan, vaan näkyy useimmissa muissakin rikoslajeissa. Kuvio 5 havainnollistaa koulutuksen yhteyttä tiettyihin rikoslajeihin. Pelkän peruskoulun varassa oli jopa 80 prosenttia niistä henkilöistä, joiden vakavin rikos vuoden aikana oli ryöstörikos. Omaisuusrikosten kohdalla vastaava osuus oli 64 prosenttia ja henkirikosten kohdalla 59 prosenttia. Liikennerikosten kohdalla koulutuksen yhteys näyttäytyi heikompana, mutta myös siinä joukossa, jonka vakavin rikos oli liikennerikos, pelkän peruskoulun varassa olevien osuus oli selvästi korkeampi kuin 15 vuotta täyttäneessä väestössä keskimäärin (26 %). Rikosten ja sosioekonomisen huono-osaisuuden välinen yhteys on ilmeinen myös silloin, kun syrjäytymistä mitataan matalan koulutuksen sijaan heikolla tulotasolla (Tilastokeskus 2023d) tai jos mittarina käytetään lapsen vanhempien koulutusta tai tuloja (ks. esim. Sariaslan ym. 2021a; Ristikari ym. 2018; Savolainen ym. 2013).

Kuvio 5. Vailla toisen asteen tutkintoa olevien osuus tiettyjen rikosten tekijöistä vuonna 2020, vuoden törkeimmän rikoksen mukaan (Lähde: Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilasto, Tilastokeskus 2023d).

Myös onnettomuudet ovat yhteydessä syrjäytymiseen. Onnettomuuskuolleisuus on selvästi yleisempää työttömien (Junna 2022) ja pienituloisten (Tarkiainen 2016) keskuudessa. Aikuisiän onnettomuuskuolleisuus on yhteydessä myös lapsuuden perheen sosioekonomiseen asemaan (esim. Tarkiainen ym. 2015). Suomessa on ylipäänsä suuret sosioekonomiset terveyserot, myös kansainvälisesti vertailtuna (esim. OECD 2016; Karvonen ym. 2017). Sosioekonomiset kuolleisuuserot korostuvat alkoholiin liittyvissä kuolinsyissä (ks. esim. Mäkelä ym. 2017; Tarkiainen 2016). Runsas alkoholinkäyttö on terveysriski itsessään, mutta samalla alkoholi lisää onnettomuuksien ja rikosten riskiä. Vuonna 2021 joka kahdeksas tapaturmakuolema liittyi päihteisiin (Tilastokeskus 2022b). Väkivallan osalta yhteys on vielä voimakkaampi: valtaosassa henkirikoksia vähintään toinen osapuoli on tapahtumahetkellä päihteiden, useimmiten alkoholin, vaikutuksen alainen (Lehti 2020), ja alkoholi liittyy myös moniin pahoinpitelytilanteisiin (Näsi & Kolttola 2022). Alkoholin ja väkivallan sidos on yhä vahva, mutta kuitenkin heikentynyt viime vuosikymmenien aikana: pelkästään alkoholin vaikutuksen alaisena tehtyjen väkivaltarikosten osuus on vähentynyt ja muiden päihteiden merkitys kasvanut, ja samoin on lisääntynyt sellaisten tekojen osuus, jotka eivät liity päihteisiin ollenkaan (Näsi & Kolttola 2022; Suonpää & Raeste 2022).

Sen lisäksi, että sekä rikokset että onnettomuudet liittyvät usein syrjäytymiseen, ne myös kasautuvat pienelle osalle väestöä. Esimerkiksi Elonheimon ja kumppaneiden (2014) tutkimuksessa rikosaktiivisin prosentti vastasi 42 prosentista kaikista Suomessa tehdyistä rikoksista. Nuorten tekemien rikosten kohdalla kasautuminen on viime vuosina jonkin verran voimistunut (Pitkänen ym. 2022; Kaakinen & Näsi 2021). Niin rikosten kuin onnettomuuksienkin epätasaista jakautumista on usein kuvattu niin kutsun Pareto-periaatteen avulla, joka viittaa siihen, että pieni osuus väestöstä aiheuttaa suuren osan koko ilmiön aiheuttamista kustannuksista (ks. esim. Martinez ym. 2017; Richmond-Rakerd ym. 2020). Rikollisuuden kasautuminen samoille ihmisille vaikuttaa olevan erityisen voimakasta, mutta kasautumista havaitaan myös loukkaantumisten ja muiden terveysongelmien kokemisessa (Richmod-Rakerd ym. 2020). Rikollisuus ja onnettomuudet ovat myös yhteydessä toisiinsa: rikoksia tekevillä on kohonnut riski joutua onnettomuuksiin ja heidän eliniänennusteensa on selvästi muuta väestöä matalampi (Stenbacka & Jansson 2014; Skardhamar & Skirbekk 2013). Vaikka onnettomuudet ja rikoskäyttäytyminen ovat määritelmällisesti eri ilmiöitä, riskialtis käyttäytyminen yhdistää molempia (ks. esim. Kivivuori 2009).

Sosioekonominen huono-osaisuus on yhteydessä myös subjektiiviseen turvallisuuden tunteeseen. Taloudellisen toimeentulonsa hankalaksi kokevat raportoivat enemmän rikospelkoja verrattuna parempituloisiin vastaajiin (Kemppainen 2017; Näsi ym. 2022). Koulutuksen osalta yhteydet ovat sen sijaan osin yllättäviä, sillä korkeasti koulutetut raportoivat katuväkivallan pelosta matalasti koulutettuja useammin (Näsi ym. 2022)[3]. Myöskään sukupuolen ja iän suhteen rikospelot eivät noudata onnettomuuksien ja rikosten jakautumisen logiikkaa, sillä naiset ja vanhemmat ikäryhmät kokevat rikospelkoja miehiä ja nuorempia ikäryhmiä useammin. Kirjallisuudessa ilmiötä on kuvattu termillä pelkoparadoksi, sillä pelkojen määrä ei heijastele tilastollista riskiä joutua vakavan rikoksen uhriksi.

Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat muutkin pelot ja huolet kuin rikollisuuden pelko. THL on mitannut turvallisuuden tunnetta väestössä FinSote-kyselyllä. Toisin kuin rikollisuuden kohdalla, FinSote-kyselyn aineistossa korkeasti koulutetut kokevat olonsa turvalliseksi selvästi matalasti koulutettuja useammin ja matalasti koulutetut raportoivat useammin turvattomuutta (taulukko 1). Myös sukupuolieron suhteen subjektiivinen turvallisuuden kokemus näyttäytyy erilaisena kuin aiemmin kuvatut rikosten ja onnettomuuksien kokeminen, sillä miehistä suurempi osa kokee elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi kuin naisista, ja ero havaitaan kaikissa koulutusryhmissä. Toisaalta sukupuoliero katoaa, kun tarkastellaan päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokevia.

[3] Tulokset saattavat liittyä siihen, että korkeasti koulutetut määrittelevät väkivallan matalasti koulutettuja laajemmin (Kivivuori 2014).

Taulukko 1. Päivittäinen turvallisuuden kokemus, osuus 20 vuotta täyttäneistä (Lähde: THL:n FinSote-kysely 2020, THL 2023).

Koulutus	Päivittäin elämänsä turvalliseksi kokeneiden osuus (%)		Päivittäin elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus (%)	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Korkea koulutus	80	73	2	2
Keskitason koulutus	75	70	3	2
Matala koulutus	67	63	4	4
Yhteensä	73	67	3	3

Koulutuksen ja tulojen lisäksi koettua turvallisuutta voidaan lähestyä keskittymällä haavoittuvissa asemissa oleviin ryhmiin. Sisäministeriön (2021) selvityksen mukaan turvallisuuden kannalta haavoittuvimmassa asemassa olevia väestöryhmiä ovat maahanmuuttajataustaiset, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, vammaiset henkilöt, romanit, haavoittuvassa asemassa olevat lapset (esimerkiksi huostaanotetut), ikääntyneet, heikossa sosioekonomisessa olevat ja syrjäytyneet henkilöt. Ilmiöt ovat osittain päällekkäisiä: esimerkiksi maahanmuuttajataustaisilla on suurempi riski jäädä työn ja koulutuksen ulkopuolelle, ja huostaanotot koskettavat erityisesti heikossa sosioekonomisessa asemassa eläviä perheitä. Maahanmuuttajataustaiset (Lehti ym. 2014; Skardhamar ym. 2014) ja perheen ulkopuolelle sijoitetut lapset (Sariaslan ym. 2021b) ovat myös useammin rikosten uhreina ja tekijöinä. Syrjäytyminen ja turvallisuusongelmat kietoutuvat siis monin tavoin toisiinsa. Kaikkein heikoimmassa asemassa olevia on vaikea tavoittaa väestön turvallisuutta mittaavien kyselyiden avulla (esim. Aaltonen ym. 2012). Heidän saattaa olla myös vaikeampi turvautua viranomaisiin väkivaltaa tai tapaturmia kohdatessaan, joten todelliset turvallisuuserot esimerkiksi pahoinpitelyjen tai onnettomuuksien uhriksi joutumisessa saattavat olla suurempia kuin myöskään viranomaistilastojen avulla voidaan päätellä.

2.3 Yhteenveto

- Väkivalta- ja tapaturmakuolleisuuden kautta tarkasteltuna suomalaisten turvallisuus on kasvanut selvästi viime vuosikymmenien aikana, mutta viimeisimmissä mittauksissa hyvä kehitys ei ole jatkunut. Suomen väkivalta- ja tapaturmakuolleisuus on yhä EU-maiden keskiarvoa korkeammalla tasolla.
- Turvallisuuden ajallinen kehitys näyttäytyy epävarmempana, kun tarkastelu laajennetaan myös muihin kuin kuolemaan johtaviin turvallisuusongelmiin. Näihin ilmiöihin liittyy myös huomattavia mittausongelmia. Osa turvallisuusongelmista on siirtynyt verkkoon.
- Keskimäärin suomalaiset arvioivat turvallisuutensa hyväksi. Poliisibarometrin mukaan vastaajien rikospelot ovat vähentyneet 20 vuoden aikana selvästi. Kansallisen rikosuhritutkimuksen kymmenvuotisen aikasarjan perusteella katuväkivallan pelko on ensin vähentynyt, mutta viime vuonna myös hiukan lisääntynyt.
- Väkivalta ja onnettomuudet liittyvät usein alkoholiin, vaikka alkoholin merkitys on ajallisessa vertailussa heikentynyt.
- Erityisesti vakavien rikosten tekeminen ja rikosten ja onnettomuuksien uhriksi joutuminen kasautuvat heikossa sosioekonomisessa asemassa oleville miehille.
- Myös heikon turvallisuuden subjektiivinen kokeminen on yhteydessä matalaan sosiaaliseen asemaan, vaikka yhteyden voimakkuus näyttää riippuvan sosioekonomisen aseman mittaustavasta.
- Erityisen heikko turvallisuus on haavoittuviin väestöryhmiin kuuluvilla.

3 Syitä ja seurauksia (HY)

3.1 Valikoitumisen merkitys

Edellisessä luvussa kuvattu heikon sosioekonomisen aseman yhteys lisääntyneisiin turvallisuusongelmiin on havaittu lukuisissa kansainvälisissä tutkimuksissa. Kriminologisen tutkimuksen piirissä sosioekonomisen huono-osaisuuden yhteys erityisesti vakaviin väkivalta- ja omaisuusrikoksiin on nähty yhtenä säännönmukaisimmin toistuvista tutkimustuloksista (esim. Farnworth ym. 1994; Wilson 1987; Savolainen 2010). Vastaavia tuloksia saatiin myös hiljattain valmistuneesta, Ruotsin kansallisen Rikoksentorjuntaneuvoston (*Brottsförebyggande rådet*, Brå) laatimasta katsauksesta (Brå 2023). Toisaalta pelkkä sosioekonominen huono-osaisuus ei riitä rikollisuuden ennustamiseen: vaikka useimmat vakavia rikoksia tehneistä ovat matalassa sosioekonomisessa asemassa, suurin osa tähän ryhmään kuuluvista ei tee vakavia rikoksia. On selvää, että syrjäytyminen tai sosioekonominen huono-osaisuus ei ole riittävä eikä välttämättömän ehto rikosten tekemiselle tai rikosten tai onnettomuuksien uhriksi joutumiselle. Tästä huolimatta voidaan kysyä, *lisääkö* sosioekonomisen huono-osaisuuden kokeminen yksilön todennäköisyyttä tehdä rikos tai joutua rikoksen tai onnettomuuden uhriksi.

Sosiaali- ja käyttäytymistieteilijät ovat etsineet lukuisia selityksiä sille, mistä sosioekonomisen huono-osaisuuden ja turvallisuusongelmien välillä havaittu yhteys johtuu. Selitykset voidaan jakaa karkeasti sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutusta eli sosiaalista kausaatiota (*social causation*) ja muista tekijöistä aiheutuvaa sosiaalista valikoitumista (*social selection*) painottaviin (esim. Kivivuori ym. 2018; Savolainen ym. 2013). Sosiaalista kausaatiota painottavat näkökulmat korostavat köyhyyden ja huono-osaisuuden kausaalista vaikutusta rikollisuuteen: ensinnäkin köyhyys voi saada ihmisen varastamaan tyydyttääkseen materiaalisia tarpeitaan. Oletettu vaikutus ei kuitenkaan rajoitu pelkästään omaisuusrikoksiin. Klassisen selitysmallin mukaan heikko sosioekonominen asema rajoittaa yksilön mahdollisuuksia saavuttaa korkea taloudellinen asema, ja tästä toiveiden ja mahdollisuuksien välisestä ristiriidasta seuraava turhautuminen voi purkautua rikollisena käyttäytymisenä (Merton 1938, 1968).

Sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutusmekanismit eivät kuitenkaan välttämättä liity suoraan tulotasoon, sillä esimerkiksi työn tekeminen vaikuttaa ihmisen elämään muullakin tavoin kuin parantamalla taloudellista tilannetta. Työhön tai koulutukseen osallistuminen lisää yksilön kokemaa *sosiaalista kontrollia*. Kriminologisen teorian mukaan sosiaalinen kontrolli voi vähentää rikollisuuden riskiä neljällä tavalla: luomalla

tunnepohjaisia siteitä muihin ihmisiin, vahvistamalla motivoitunutta sitoutumista laillisiin instituutioihin, tukemalla rikoskielteisen arvomaailman kehitystä ja suuntaamalla ajan käyttämistä työnteon kaltaisiin laillisiin toimintoihin (Hirschi 1969). Työhön tai koulutukseen käytetty aika vaikuttaa yksilön arjen rutiineihin ja vähentää mahdollisuuksia rikosten tekemiseen ja riskien ottamiseen. Eristämistä ja estämistä kuvaavaa termiä *inkapasitaatio* käytetään useimmiten vankeuden yhteydessä, mutta myös koulutus tai työ voivat konkreettisesti estää rikosten tekemistä eli niilläkin voi olla inkapasitaatiovaikutus. Koulutukseen tai työhön osallistuminen saattaa myös nostaa rikoskäyttäytymisen *vaihtoehtoiskustannuksia* eli saada rikoskäyttäytymisen näyttäytymään vähemmän palkitsevana vaihtoehtona laillisiin toimintoihin verrattuna. Lisäksi koulutukseen ja työhön osallistuminen saattaa vaikuttaa ihmisen arvoihin, asenteisiin ja identiteettiin.

Valikoitumisesta on kyse silloin, kun heikon sosioekonomisen aseman ja rikollisuuden välistä yhteyttä selittävätkin niin sanotut kolmannet tekijät, jotka lisäävät samanaikaisesti sekä syrjäytymisen että turvallisuusongelmien riskiä. Aikaisemman tutkimuksen perusteella keskeisiä rikollisuutta ja onnettomuuksia lisääviä yksilöominaisuuksia ovat esimerkiksi päihderiippuvuus ja muut psykiatriset sairaudet (Whiting ym. 2021), impulsiivisuus (Moffitt ym. 2011; Murray & Farrington 2010; Shilon ym. 2012) ja kognitiiviset ongelmat (Frisell ym. 2012; Schwartz ym. 2015; Whitley ym. 2010). Nämä yksilötekijät lisäävät myös sosioekonomisen huono-osaisuuden, kuten matalan koulutuksen ja matalan tulotason riskiä (Latvala et al. 2014, Moffitt et al. 2011, Strenze 2007). Käyttäytymisgeneettinen tutkimus on osoittanut, että perimä selittää merkittävän osan edellä kuvattujen yksilötekijöiden vaihtelusta ihmisten välillä (Polderman ym. 2015). Niinpä myös vanhempien matalan koulutuksen tai heikon tulotason yhteys lapsen rikoskäyttäytymiseen heijastaa osin valikoitumista. Vanhempien yksilölliset ominaisuudet vaikuttavat sekä heidän sosiaaliseen asemaansa että siihen, miten he kasvattavat lapsiaan – ja geneettinen periytyminen lisää samojen taipumusten ilmenemistä myös lapsissa (esim. Savolainen ym. 2013).

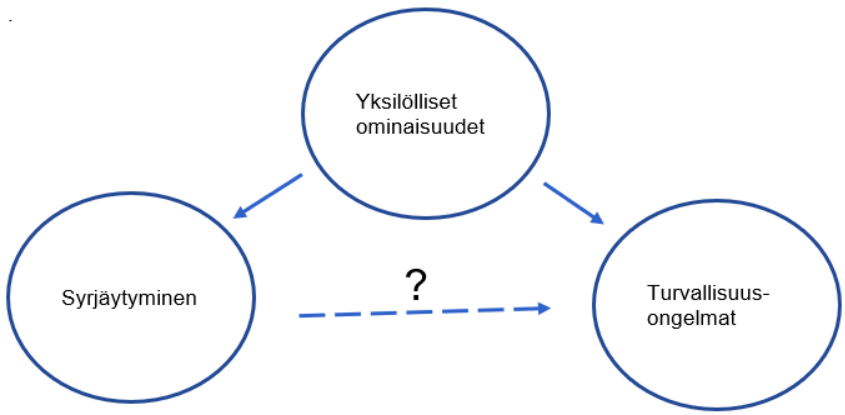
Köyhyys saattaa vaikuttaa turvallisuusongelmiin myös lisäämällä edellä kuvattujen, rikoskäyttäytymisen riskiä kasvattavien yksilöominaisuuksien todennäköisyyttä. Pahimmillaan köyhyys johtaa puutteellisen ravintoon, joka on erityisesti kehittyvissä maissa merkittävä terveysriski ja aiheuttaa haittaa esimerkiksi aivojen kehitykselle (esim. Prado & Dewey 2014). Vanhempien köyhyys voi kuitenkin haitata lasten tulevaisuutta monin tavoin myös länsimaissa. Ensinnäkin köyhyys voi näkyä suoraan vanhempien rajoittuneina mahdollisuuksina investoida lapsiinsa: terveellisen ruuan lisäksi lapsilla voi olla puutetta turvallisesta elinympäristöstä ja kognitiivista kehitystä tukevista materiaalisista resursseista ja harrastuksista (Duncan ym. 2017). Toiseksi köyhyys voi myös aiheuttaa perheille stressiä ja siten haitata vanhempien kykyä tukea ja kasvattaa lapsiaan (Conger ym. 2000). Kognitiiviset ongelmat ja vanhempien harjoittama

puutteellinen tuki ja valvonta ovat niin ikään molemmat rikoskäyttäytymisen riskitekijöitä.

3.2 Miten syy-seuraussuhteista saadaan tietoa?

Miten sosioekonomisen huono-osaisuuden kausaalisesta vaikutuksesta voidaan siis saada tietoa? Matalasti koulutetut tekevät tutkimusten mukaan enemmän rikoksia ja joutuvat useammin onnettomuuksiin kuin korkeasti koulutetut, mutta havainto ei tarjoa tietoa siitä, mistä yhteys johtuu. Ensinnäkin sosioekonomisen aseman ja turvallisuusongelmien välillä saattaa olla *käänteinen kausaalisuhde*: rikoskäyttäytyminen tai rikosseuraamukset saattavat esimerkiksi heikentää ihmisen mahdollisuuksia kouluttautua ja työllistyä, samoin onnettomuudessa vammautuminen voi näkyä heikentyneinä tuloina ja työelämästä putoamisena. Lisäksi sosioekonomisten ryhmien välillä voi olla lukuisia muitakin pysyviä tai ajassa muuttuvia eroavaisuuksia, jotka voivat liittyä esimerkiksi ihmisten persoonallisuuspiirteisiin ja kykyihin tai vaikkapa perheympäristöön ja sosiaalisiin suhteisiin. Nämä *sekoittavat tekijät* saattavat osaltaan selittää koulutuksen ja rikollisuuden välistä yhteyttä (kuvio 6).

Kuvio 6. Syrjäytymisen ja turvallisuusongelmien välinen suhde.

Koska kaikkia mahdollisia sekoittavia tekijöitä ei tiedetä eikä ole mahdollista mitata, niitä ei voida huomioida tilastollisilla malleilla. Esimerkiksi edellä mainitun Brå:n (2023) selvityksen johtopäätöksissä todetaan, että alan tutkijoiden keskuudessa ei ole yhteisymmärrystä siitä, mitä sosioekonomisen taustan ja rikollisuuden välinen yhteys todella

tarkoittaa. Koska tämän tutkimushankkeen tarkoituksena on saada tietoa nimenomaan sosioekonomisen huono-osaisuuden *kausaalisesta vaikutuksesta* rikos- ja uhrikokemuksiin sekä onnettomuuksiin, etsimme ratkaisuja edellä kuvattuun valikoitumisen ongelmaan asettamalla tutkimuksille tiettyjä tutkimusmenetelmiin liittyviä kriteerejä.

Tutkimusyhteisössä vallitsee vahva yhteisymmärrys siitä, että korrelaatiosta ei voi päätellä kausaalisuhdetta. Niin kutsutun ”kausaalisen käänteen” (esim. Angrist & Pischke 2009, 2010; ks. myös Kortelainen 2021) seurauksena määrällisiltä tutkimuksilta vaaditaan yhä enemmän, jos tavoitteena on kommentoida syy-seuraussuhteita. Useimmat tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että paras tapa tutkia kausaalisuhteita on **satunnaistettu vertailukoe** (Randomized Controlled Trial), jossa tutkittavat arvotaan koe- ja vertailuryhmään. Yksinkertaistettuna satunnaistetun vertailukokeen tarkoitus on varmistaa, että vain koeryhmä altistuu tutkittavalle asialle (esimerkiksi uusi lääkeaine tai terapiamuoto) ja että koe- ja vertailuryhmän jäsenet eivät muuten eroa toisistaan. Näin varmistetaan, että koe- ja vertailuryhmän välinen ero lopputulemissa selittyy todellakin tutkittavalla asialla eikä edellä kuvatuilla sekoittavilla tekijöillä. Useimmissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä satunnaistettujen vertailukokeiden käyttö on kuitenkin hankalaa, epäeettistä tai jopa mahdotonta. Esimerkiksi köyhyyttä tai syrjäytymistä ei voi arpoa ihmisille satunnaisesti. Yksi tapa vastata kausaalipäättelyn haasteeseen on niin kutsuttujen *luonnollisten koeasetelmien* eli kvasikokeellisten tutkimusten hyödyntäminen (esim. Angrist & Pischke 2009, 2010; Cunningham 2021; Kortelainen 2021).

Luonnollinen koeasetelma tarkoittaa tutkimusasetelmaa, jossa yksilöiden valikoituminen koe- ja vertailuryhmään tapahtuu jollakin satunnaista vertailukoetta *muistuttavalla* tavalla. Tutkija ei siis arvo ihmisiä koe- ja vertailuryhmiin vaan hyödyntää yhteiskunnallista tilannetta tai vaikkapa sattumaa sopivan asetelman löytämisessä. Tunnettu varhainen esimerkki luonnollisen koeasetelman käyttämisestä on taloustieteen nobelistin Joshua Angristin (1990) tutkimus, jossa selvitettiin Vietnamiin sotaan osallistumisen vaikutusta yksilön elinkaarituloihin. Kausaalista vaikutusta ei voi tutkia vain vertaamalla rintamalla olleita niihin, jotka eivät päätyneet sotimaan, sillä ryhmät erosivat toisistaan monella muullakin tavalla: matalasti koulutetut mustat miehet olivat yliedustettuina rintamalle lähtijöiden joukossa. Tarvittiin siis tutkimusasetelma, jossa asepalvelukseen osallistumisessa oli aitoa satunnaista vaihtelua, ja tämä saavutettiin hyödyntämällä olemassa olevaa järjestelmää, jossa kutsuntajärjestyksen ratkaisi arvonta. Usein satunnaista vaihtelua tuova tilanne ei ole suoranainen arvonta vaan jokin muu, yksilöstä riippumaton muutos. Esimerkiksi työpaikan menettämisen kausaalisia vaikutuksia voidaan tutkia verrattain luotettavasti tilanteissa, joissa kokonainen tehdas lakkautetaan tuotannollistaloudellisista syistä ja irtisanominen koskettaa suurta määrää ihmisiä heidän ominaisuuksistaan riippumatta (esim. Junna ym. 2020).

Edellä kuvattujen esimerkkien lisäksi luonnollisia koeasetelmia tarjoavat myös yhteiskunnallisiin muutoksiin liittyvät *epäjatkuvuudet*. Esimerkiksi vuonna 2021 voimaan tullut peruskoulun oppivelvollisuuden laajentaminen kosketti kaikkia peruskoulun viimeisellä luokalla olleita nuoria ja asetti heidät eri asemaan vuotta aiemmin koulunsa aloittaneisiin nuoriin verrattuna. Samankaltaista epäjatkuvuutta nähdään tilanteissa, joissa tietyn iän saavuttaminen (esimerkiksi täysi-ikäisyys) tai vaikka tiettyjen pääsykoepisteiden saaminen tuo yksilölle uusia oikeuksia tai velvollisuuksia. Koska niukasti rajan – esimerkiksi täysi-ikäisyyden tai tiettyyn koulutukseen pääsemisen – ylittävät ja alittavat ryhmät eivät juuri eroa toisistaan, epäjatkuvuutta voidaan hyödyntää koe- ja kontrolliryhmän rakentamisessa (esim. Huttunen ym. 2023).

On kuitenkin monia kiinnostavia tutkimuskysymyksiä, joita ei voi tutkia satunnaistettujen tai luonnollisten kokeiden kautta. Niin sanottuja *kiinteiden vaikutusten malleja* (fixed effects model) hyödyntävät tutkimusasetelmat mahdollistavat valikoitumisen osittaisen huomioimisen. Nämä mallit käyttävät pitkittäisaineistoja, joissa samaa ihmistä (tai muuta tutkimusyksikköä, esimerkiksi perhettä tai kuntaa) on mahdollista tarkastella monessa eri aikapisteessä. Esimerkiksi työttömyyden vaikutusta rikollisuuteen tutkiva **yksilönsisäinen kiinteiden vaikutusten malli** tarkastelee, muuttuuko rikoskäyttäytymisen määrä työssäkäyntijaksoina verrattuna saman ihmisen työttömyysjaksoihin (esim. Aaltonen ym. 2013). Tämänkaltainen yksilönsisäinen vertailu pystyy huomioimaan pysyvät sekoittavat tekijät, joihin kuuluvat esimerkiksi yksilön kokemat lapsuuden perheolot, persoonallisuuspiirteet sekä perimä. Sen sijaan malli ei pysty sellaisenaan huomioimaan ajassa vaihtelevia tekijöitä, joita ovat esimerkiksi muuttuva terveydentila tai rikosaktiivinen ystäväpiiri. Näitä tekijöitä voidaan kuitenkin huomioida tilastollisessa analyysissä, jos aineistossa on niistä mitattua tietoa. Kiinteiden vaikutusten mallia hyödynnetään myös **sisarusvertailussa**, joiden avulla voidaan huomioida sisarusten jakamia sekoittavia tekijöitä eli geenejä ja jaettuja ympäristötekijöitä. Osa sisarusasetelmista vertaa identtisiä kaksosia epäidenttisiin ja pystyy siten huomioimaan perimän vaikutuksen käytännössä kokonaan, osa taas vertaa jollekin ilmiölle – esimerkiksi vanhempien matalille tuloille – eri tavoin altistuneita, eri-ikäisiä sisaruksia toisiinsa. Nämä mallit pystyvät huomioimaan keskimäärin puolet perintötekijöiden vaikutuksesta. Sisarusmallit eivät sellaisenaan pysty huomioimaan niitä yksilökohtaisia tekijöitä, joiden suhteen sisarukset eroavat toisistaan, mutta näitä voidaan kuitenkin huomioida tilastoanalyysissä siltä osin kuin aineisto sisältää niistä tietoa.

Kausaalipäättelyn mahdollistavista menetelmistä käydään jatkuvasti keskustelua. Malleihin kohdistuvaa kritiikkiä käsitellään syvällisesti oppikirjoissa ja artikkeleissa (esim. Angrist & Pischke 2009; Cunningham 2021; Rohrer ym. 2023). Satunnaistettujen kokeiden kohdalla aineistot ovat usein pieniä ja seuranta-ajat lyhyitä. Usein on myös vaikea tarkkaan tietää, missä määrin tulos yleistyy kokeen ulkopuoliseen maailmaan. Myös luonnollisten koeasetelmien tulosten tulkinnassa keskeinen haaste on miettiä,

miltä osin tulokset ovat kontekstisidonnaisia ja miltä osin niiden tuloksia voidaan hyödyntää nykyisen politiikan suunnittelussa. Lisäksi tärkeimmistä asioista ei aina löydy kausaalipäättelyn mahdollistamaa asetelmaa. Niinpä yksilönsisäiset kiinteiden vaikutusten mallit tai sisarusvertailut voivat olla hyödyllisiä, sillä ne mahdollistavat valikoitumisen osittaisen huomioimisen myös ilman luonnollisten koeasetelmien vaatimia yhteiskunnallisia tilanteita tai epäjatkuvuuksia. Puutteellisen valikoitumisen huomioimisen lisäksi näiden mallien keskeinen rajoite on se, että ne vaativat riittävää tilastollista *vaihtelua* kiinnostuksen kohteena olevassa muuttujassa eivätkä siten sovellu esimerkiksi pitkäaikaisen, pysyvän köyhyyden vaikutusten tutkimukseen (Engzell & Hällsten 2022).

Tämä tutkimushanke tähtää syrjäytymisen ja huono-osaisuuden kausaalisen vaikutuksen tutkimiseen, joten menetelmällinen pohdinta on välttämätöntä. Edellä kuvatuista syistä käytämme systemaattisen katsauksen tiedonhaussa rajauksia, jotka vievät lähemmäs kausaalipäättelyä. Sisällytämme mukaan tutkimukset, jotka hyödyntävät edellä kuvattuja menetelmiä eli 1) satunnaistettua koeasetelmaa, 2) luonnollista koeasetelmaa eli kvasikokeellista menetelmää, 3) yksilönsisäisiä kiinteiden vaikutusten malleja tai perheasetelmia. Vastaavia kriteerejä on hyödynnetty myös köyhyyden vaikutusten tutkimuksessa (Cooper & Stewart 2021). Yksinkertaisuuden vuoksi kutsumme kaikkia kolmeen edellä kuvattuun ryhmään kuuluvia tutkimuksia ”kausaalipäättelyyn soveltuviksi asetelmiksi”, vaikka on selvää, että kaksi ensimmäistä ryhmää ovat kausaalimenetelmien hierarkiassa korkeammalla. Menetelmien välinen hierarkia kuitenkin huomioidaan, kun tutkimustuloksista tehdään johtopäätöksiä.

4 Systemaattisen katsauksen menetelmät (HY)

4.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Tässä tutkimushankkeessa selvitämme syrjäytymisen ja sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutuksia turvallisuusongelmiin laatimalla systemaattisen kirjallisuuskatsauksen (*systematic review*). Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla aikaisempi, ennalta määrätyt ehdot täyttävä empiirinen tutkimus pyritään tunnistamaan ja arvioimaan ja kokoamaan yhteen. Useat systemaattisia katsauksia julkaisevat kansainväliset organisaatiot, esimerkiksi Campbell Collaboration[4] ja Cochrane Collaboration[5], ovat laatineet ohjeita systemaattisten katsauksien laatimisen tueksi. Läpinäkyvyyden ja toistettavuuden turvaamiseksi tiedonhaun prosessin eri vaihteet määritellään etukäteen ja raportoidaan kattavasti. Tarkkoja kriteerejä noudattaessaan systemaattinen katsaus minimoi riskin tutkimusten puolueelliseen valikoitumiseen ja vinoutuneisiin johtopäätöksiin (esim. Grant & Booth, 2009). Menetelmän avulla saadaan kattava, luotettava ja ajantasainen kokonaiskuva aikaisemmasta tutkimusnäytöstä.

Systemaattisia katsauksia on käytetty jo pitkään lääke- ja hoitotieteessä, mutta yhteiskuntatieteissä niiden käyttö on perinteisesti ollut vähäisempää (ks. esim. Danielsson & Mäkipää 2012; Kivivuori 2009). Viime aikoina menetelmän käyttö näyttää kuitenkin lisääntyneen, ja systemaattisia katsauksia on laadittu esimerkiksi laman vaikutuksista lasten hyvinvointiin (Hiilamo ym. 2021) ja nuorisorikollisuuteen puuttumisesta (Schalin 2019). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa menetelmää on sovellettu sähköisen valvonnan vaikuttavuuteen (Danielsson & Mäkipää 2012), rikollisuuden ja uhrikokemusten ehkäisyyn maahanmuuttajaryhmissä (Salmi ym. 2014), rikoksentorjunnan kustannus–hyötyanalyysiin (Lehti 2017), radikalisoitumisen ehkäisemiseen rikosseuraamusalalla (Virtanen & Kivivuori 2018) ja vapautuvien vankien asuntotilanteen vaikutuksista sosiaaliseen integraatioon ja uusintarikollisuuteen (Lehti ym. 2021).

Läpinäkyvyyteen ja toistettavuuteen tähtäävän menetelmän suosiota on lisännyt tieteellisessä tutkimuksessa havaittu toistettavuuskriisi, joka herätti monet tutkijat huomaamaan, että yksittäisten tutkimustulosten perusteella ei tulisi tehdä vahvoja johto-

[4] https://www.campbellcollaboration.org/
[5] https://www.cochrane.org/

päätöksiä vaan väitteet tulee koetella empiirisesti monilla eri aineistoilla ja menetelmillä. Keskeinen tavoite systemaattisen katsauksen käytössä on niin kutsutun vahvistamisharhan ehkäiseminen. Ihmisillä on tahaton taipumus muistaa sellaista aiempaa tutkimusta, joka tukee heidän kannattamiaan syyteorioita ja toimenpiteitä. Siksi systemaattisen katsauksen avulla on mahdollista sisällyttää aiempaa tutkimusta kattavammin ja objektiivisemmin (tarkemmin ks. Kivivuori 2021).

Tässä tutkimushankkeessa laadimme systemaattisen kirjallisuuskatsauksen, jossa tarkastellaan huono-osaisuuden vaikutusta rikos- ja uhrikokemuksiin (alaluku 5.1) sekä onnettomuuksiin ja tapaturmiin (alaluku 5.2). Molemmissa hakuprosesseissa noudatetaan systemaattisen katsauksen periaatteita, mutta ne eroavat käytettyjen hakutermien osalta.

4.2 Rikoksia koskevan kirjallisuushaun toteutus

Rikos- ja uhrikokemuksia koskeneen kirjallisuushaun tavoitteena oli löytää vertaisarvioidut tutkimukset, jotka vastaavat kysymykseen siitä, vaikuttaako sosioekonominen huono-osaisuus rikos- ja uhrikokemuksiin. Haku kohdistettiin sähköisiin artikkelitietokantoihin. Toistettavuuden ja läpinäkyvyyden turvaamiseksi kirjallisuushauissa käytetyt hakukoneet, hakulausekkeet ja artikkelien valintakriteerit rekisteröitiin jo ennen hakujen toteuttamista julkiselle sivustolle[6].

Haun tavoitteena oli löytää tutkimukset, jotka täyttivät seuraavat kriteerit:

1. Tutkimuksen tuli tarkastella sosioekonomisen huono-osaisuuden ja rikos- tai uhrikokemusten yhteyttä menetelmillä, jotka soveltuvat mahdollisimman hyvin kausaalipäättelyyn. Kriteerit täyttäviä menetelmiä olivat klassiset koeasetelmat ja luonnolliset koeasetelmat sekä tutkimukset, jotka pyrkivät huomioimaan valikoitumisen käyttämällä kiinteiden vaikutusten mallia pitkittäisaineistoon tai hyödyntämällä sisarusvertailuja tai muita perhemalleja[7].
2. Tutkimuksen tuli sisältää vähintään yksi mittari rikoskäyttäytymiselle tai uhrikokemuksille.
3. Tutkimuksen tuli sisältää vähintään yksi mittari sosioekonomiselle huono-osaisuudelle (esim. matalat tulot, matala koulutus, työttömyys tai sosiaaliturvan käyttö).

[6] https://www.crd.york.ac.uk/prospero/display_record.php?RecordID=337815
[7] Tutkimusmenetelmien välisestä hierarkiasta on kirjoitettu alaluvussa 3.

4. Tutkimuksen aineiston tuli olla OECD-maasta[8].
5. Tutkimuksen tuli olla julkaistu vertaisarvioidussa tieteellisessä lehdessä.
6. Tutkimuksen tuli sisältää oma empiirinen analyysi (katsaukset ja meta-analyysit jätettiin ulkopuolelle).

Sähköisen hakulausekkeiden rakentamisessa hyödynnettiin aikaisempaa tutkimusta (esim. Cooper & Stewart 2021) ja pyydettiin palautetta alan tutkijoilta. Hakulauseke laadittiin englannin kielellä ja se sisälsi kolme keskeistä osaa: 1) rikos- ja uhrikäyttäytymistä kuvaavia termejä, 2) sosioekonomista huono-osaisuutta kuvaavia termejä sekä 3) kausaalipäättelyyn viittaavia termejä (taulukko 2).

Taulukko 2. Kirjallisuushaussa käytetyt hakutermit

Teema	Hakutermit
Rikollisuus ja uhrikokemukset	crime, felon*, misdemean*, crimin*, delinquen*, devian*, offen*, perpetrat*, convict*, arrest*, "justice involve*", justice-involve*, reoffen*, re-offen*, recidivis*, desist*, antisocial, anti-social, "aggressive behavio*", violen*, assault*, homicid*, kill*, murder*
Sosioekonominen huono-osaisuus ja syrjäytyminen	SES, SEP, "social class*", socio-economic*, socioeconomic*, economic*, financial, income, asset*, salary, salaries, earning*, wage*, money, cash*, affluen*, wealth*, expenditure*, spending*, "standard of living", "living standard*", "cost of living", poverty, poor, indigent, disadvantag*, debt*, low-income, low-pay, low-paid, "lowly paid", inequalit*, depriv*, marginali*, "social* exclu*", destitut*, homeless*, NEET*, idle*, labour*, labor,*, employ*, unemploy*, job*, work*, occupation*, laid-off, "laid off", lay-off*, "lay off*", educat*, school*, welfare, "social benefit*", "social assistance", "social allowance", "public assistance", "social support", "social security", "assistance program*", "social service*", "social aid", "food stamp*

[8] Kirjallisuushakua ei rajattu alun alkaen pohjoismaihin, koska Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkijat aikovat tehdä erillisen artikkelin huono-osaisuuden vaikutuksesta OECD-maissa. Tästä syystä myös esirekisteröinnissä puhutaan kaikista OECD-maista. Rajaus pohjoismaihin oli kuitenkin tämän tutkimusraportin suunnitelma jo hankehakemuksessa, sillä siten saadaan juuri suomalaisten päättäjien kaipaamaa tietoa.

Teema	Hakutermit
Kausaalisuhde	caus*, effect*, determin*, impact*, influenc*, affect*, consequen*, return*, eviden*, RCT, experiment*, quasi-experiment*, quasi-causal, associat*, correlat*, relationship, regress*, risk*, predict*

*=hakee sanan taivutusmuodot; SES=socioeconomic status; SEP=socioeconomic position

Hakutulosten tuli sisältää vähintään yksi termi kustakin kolmesta luokasta. Rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia mitattiin muun muassa ylipäänsä rikoksiin (esim. *crime, offending*), rikosseuraamuksiin (esim. *conviction, arrest, justice involvement*) ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen (esim. *aggressive behavior, violence, assault*) liittyvillä termeillä. Sosioekonomista huono-osaisuutta haluttiin mitata mahdollisimman laaja-alaisesti ja lopullinen hakulauseke sisälsi noin kuusikymmentä syrjäytymistä ja sosioekonomista huono-osaisuutta kuvannutta termiä. Osa termeistä liittyi suoremmin taloudelliseen tilanteeseen (esim. *income, money, poverty*), osa matalaan koulutukseen tai ammattiasemaan (esim. *school, education, occupation*), osa työttömyyteen tai työttömäksi joutumiseen (esim. *unemployment, laid off*) ja osa sosiaaliturvan käyttöön (esim. *social benefit, social allowance, welfare)*. Kausaalisuhdetta kuvaavat hakutermit sisälsivät sekä varsinaisia asetelmia (esim. *experiment, quasi-experiment*) että ylipäänsä tilastollisessa tutkimuksessa käytettyjä termejä (esim. *association, regress, predict*). Hakulauseke sisälsi myös termejä, joita saatetaan käyttää pelkkien tilastollisten yhteyksien kuvaamiseen. Tähän ratkaisuun päädyttiin, koska ennakoimme, että kaikki hankkeen kriteerit täyttävät tutkimukset eivät käytä abstraktissa syy-seuraussuhteeseen liittyviä termejä.

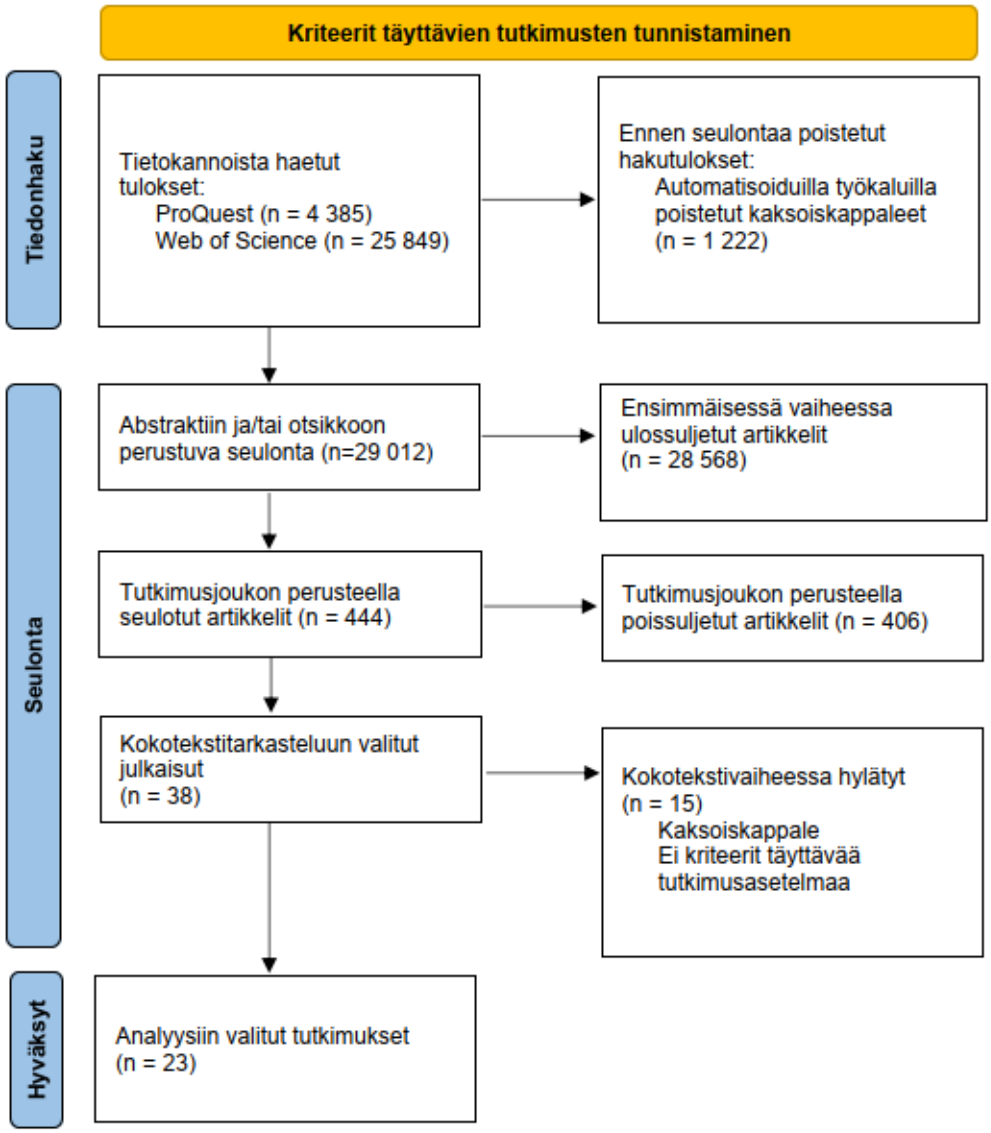
Hakutermeihin kirjattiin lisäksi tieto siitä, että tutkimusten tuli olla englanninkielisiä ja julkaistu vertaisarvioiduissa lehdissä. Työekonomian vuoksi tutkimuksen tuli olla julkaistu aikaisintaan 1.1.2007 ja vähintään yhden kirjoittajan affiliaation tuli olla OECD-maassa. Kirjoittajan affiliaatiota käytettiin kriteerinä, koska tietokannat eivät mahdollistaneet valikoimista sillä perusteella, mistä maasta analysoitu aineisto oli. Käytetyt hakulausekkeet on kuvattu kokonaisuuteen liitteessä 1.

Haut toteutettiin 1.6.2022 Web of Science -tietokannassa (sis. Core Collection, BIOSIS, MEDLINE) ja 10.6.2022 ProQuest-tietokannassa (sis. Criminology Collection, EconLit). Automatisoidun kaksoiskappaleiden poistamisen jälkeen ensimmäisen kierroksen hakutuloksia oli 29 012. Hankkeen tutkimusavustajat toteuttivat ensimmäinen seulontakierroksen pelkästään otsikoiden ja abstraktien perusteella. Jos edellä lueteltujen kriteerien täyttymistä ei voitu päätellä otsikon ja abstraktin perusteella, artikkeli otettiin mukaan seuraavaan vaiheeseen. Koska hakutuloksia oli niin paljon, tutkimusavustajien valintojen sisäistä yhteneväisyyttä ei ollut mahdollista tarkastella esimerkiksi rinnakkaiskoodauksen avulla. Luokittelun laatua varmistettiin ensinnäkin siten,

että tutkimusavustajat rekrytoitiin kurssilta, jonka aiheena oli kausaalipäättely yhteiskuntatieteissä ja työn alettua heidät ohjeistettiin tehtävään. Luokittelun alkuvaiheessa hankkeen tutkimusjohtaja varmisti luokittelujen laatua käymällä tutkimusavustajien jo kertaalleen luokittelemat otsikot ja abstraktit uudelleen läpi. Seuraavaan vaiheeseen valikoitui näin 444 artikkelia. Pois seuloutuneiden artikkelien suuri osuus ei ollut yllätys tutkimusryhmälle vaan aikaisempien syy-seuraussuhteita selvittäneiden tutkimuskatsausten (esim. Cooper & Stewart 2021) perusteella odotettu tulos.

Toisessa vaiheessa seulottiin mukaan vain ne artikkelit, jotka analysoivat pohjoismaista aineistoa. Jos aineiston tutkimusjoukko ei selvinnyt pelkästään otsikon ja abstraktin perusteella, artikkelit avattiin ja asia tarkistettiin menetelmäkuvauksesta. Seuraavalle lukukierrokselle päätyi näin 38 pohjoismaista aineistoa analysoivaa artikkelia. Kolmannessa vaiheessa pois suljettiin artikkeleita, joita automatisoitu kopioiden tunnistus ei ollut tunnistanut kaksoiskappaleiksi (n=2). Hankkeen vastuututkija kävi läpi artikkelien menetelmäkuvaukset ja konsultoi muuta työryhmää. Pois suljettiin vielä 13 tutkimusta, joissa ei ollut hankkeen edellyttämiä menetelmiä tai aineistoja. Haku tuotti lopulta 23 artikkelia, joissa sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutusta rikos- tai uhrikokemuksiin oli analysoitu kriteerien mukaisilla menetelmillä. Kuviossa 7 karsimisprosessin etenemistä kuvataan PRISMA-kaavion (Page ym. 2021) avulla.

Kuvio 7. Rikollisuutta käsittelevien tutkimusten hakuprosessin kuvaaminen Prisma-kaavion avulla.

Tutkimusten lähiluku antoi vielä uuden tilaisuuden aikaisemman luokittelun laadun tarkasteluun: useimmat tutkimukset sisälsivät osion, jossa tiivistettiin aikaisempaa tutkimusta aiheesta, mutta tutkimusryhmä ei tässä vaiheessa kohdannut empiirisiä pohjoismaisia tutkimuksia, jotka olisivat täyttäneet kriteerit, mutta jääneet jostakin syystä kirjallisuushaun ulkopuolelle. Tätä tarkastelua tulee kuitenkin pitää summittaisena, koska työekonomisista syistä tutkimusryhmällä ei ollut mahdollisuuksia käydä kaikkia löydettyjen tutkimusten siteeraamia aikaisempia tutkimuksia systemaattisesti läpi.

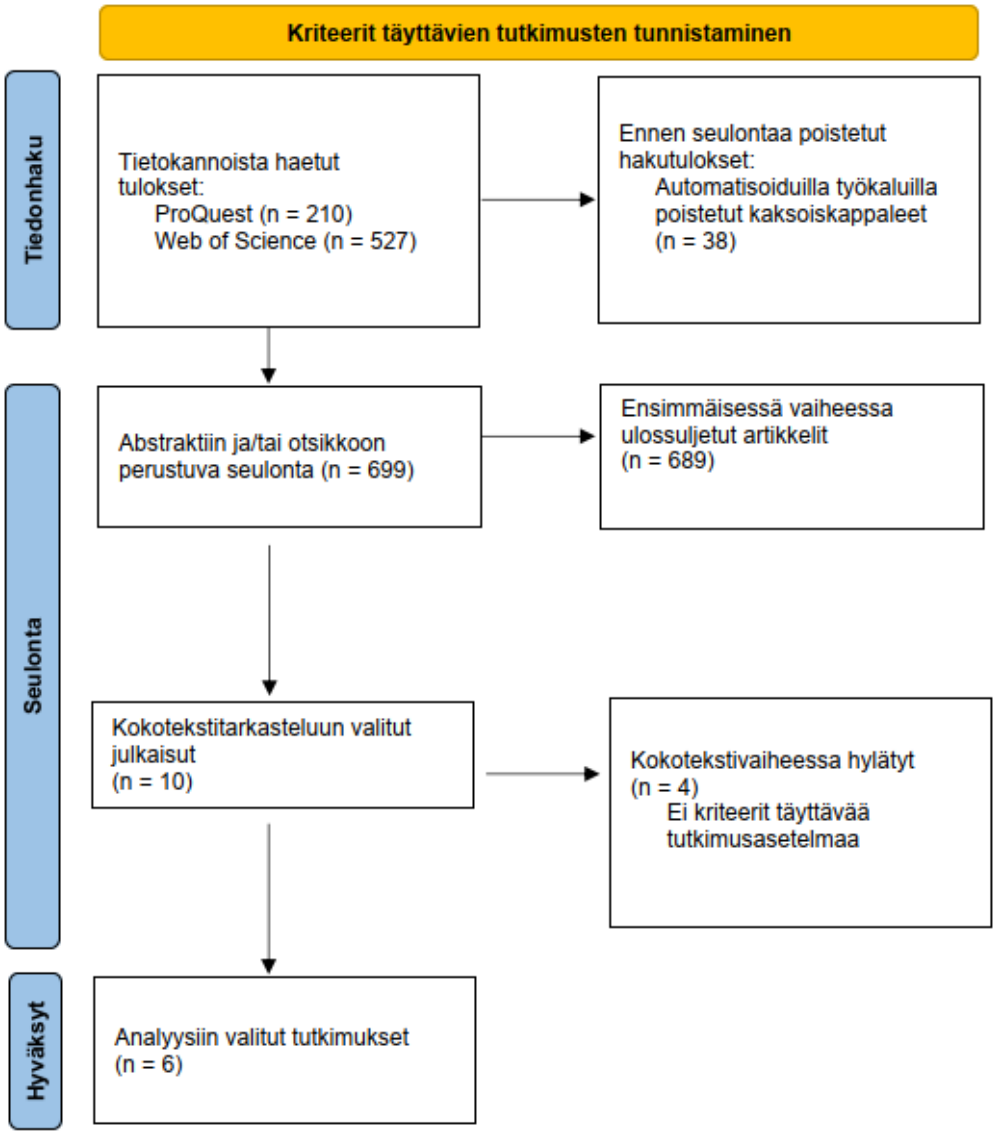
4.3 Onnettomuuksia koskevan kirjallisuushaun toteutus

Kirjallisuushaku sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutuksista onnettomuuksiin ja tapaturmiin toteutettiin samaan tapaan kuin rikoksia ja uhrikokemuksia koskenut kirjallisuushaku. Keskeisin ero liittyy siihen, että tässä haussa haimme tietoa siitä, miten huono-osaisuus vaikuttaa onnettomuuksiin ja tapaturmiin ja tiedonhaku rajattiin työekonomisista syistä jo alun perin pohjoismaihin. Hakulausekkeita ja -kriteereitä ei esirekisteröity, mutta hakutermien ainoa ero liittyy pohjoismaiseen rajaukseen ja siihen, että rikos- ja uhrikokemusten sijaan etsittiin tietoa onnettomuuksista (*accident**). Hakulausekkeet on kuvattu liitteessä 2. Tutkimusartikkelien valikoimista ohjanneet kriteerit olivat muilta osin täsmälleen samat kuin rikoksia ja uhrikokemuksia koskeneessa kirjallisuushaussa, mutta tällä kertaa tarkasteltiin sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutuksia rikollisuuden sijaan onnettomuuksien kokemiseen.

Haut toteutettiin 8.9.2022 Web of Science -tietokannassa (sis. Core Collection, BIOSIS, MEDLINE) ja 8.9.2022 ProQuest-tietokannassa (sis. Coronavirus Research Database, Criminology Collection, EconLit, Education Collection, International Bibliography of the Social Sciences (IBSS), Politics Collection, Social Science Database, Sociology Collection). Automatisoidun kaksoiskappaleiden poiston jälkeen hakutuloksia oli 699.

Kuten edellä todettiin, ainoat erot rikos- ja uhrikokemuksiin liittyneeseen tiedonhakuun liittyivät vastemuuttujaan ja alueelliseen rajaukseen. Myös tässä haussa tutkimusavustaja toteutti ensimmäisen seulontakierroksen pelkästään otsikoiden ja abstraktien perusteella ja jos edellä lueteltujen kriteerien täyttymistä ei voitu päätellä otsikon ja abstraktin perusteella, artikkeli otettiin mukaan seuraavaan vaiheeseen. Näillä kriteereillä lähilukuun valikoitui 10 tutkimusta, jotka hankkeen vastuututkija kävi läpi. Mukaan valikoitui lopulta 6 tutkimusartikkelia, joissa huono-osaisuuden vaikutusta onnettomuuksiin oli tutkittu kriteerit täyttävillä, kausaalipäättelyn mahdollistamilla tutkimusasetelmilla. Karsimisprosessin etenemistä on jälleen kuvattu PRISMA-kaaviossa (kuvio 8).

Kuvio 8. Onnettomuuksia käsittelevien tutkimusten hakuprosessi Prisma-kaavion avulla.

5 Systemaattinen katsaus huono-osaisuuden vaikutuksesta turvallisuusongelmiin (HY)

5.1 Huono-osaisuuden vaikutus rikollisuuteen

Kuten aikaisemmin kuvattiin, sosioekonomista huono-osaisuutta ja syrjäytymistä on mahdollista mitata monella tavalla. Lukuisia hakutermejä sisältänyt systemaattinen haku tunnisti tutkimuksia, joiden perusteella sosioekonominen huono-osaisuus hahmottuu neljän pääulottuvuuden kautta. Sosioekonomista huono-osaisuutta oli mitattu 1) yksilön tai perheen taloudellisen huono-osaisuuden (sis. tulot ja velkaantuminen), 2) asuinalueen huono-osaisuuden, 3) matalan koulutuksen ja 4) työttömyyden kautta. Kaikkien neljän huono-osaisuuden ulottuvuuden on aikaisemmissa tutkimuksissa havaittu olevan tilastollisessa yhteydessä rikollisuuteen, mutta aikaisempi tutkimus ei ole tarjonnut riittävästi tietoa siitä, onko yhteydessä kyse kausaalisesta vaikutuksesta.

Suurin osa tutkimuksista selvitti sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutusta rikoskäyttäytymiseen, vain yksi tutkimus uhriksi joutumiseen (taulukko 3). Tutkimuksia oli tehty Ruotsissa (n=8), Suomessa (n=7), Tanskassa (n=6) ja Norjassa (n=2). Tähän ryhmään on luokiteltu myös ne tutkimukset, jotka selvittivät työttömille suunnattujen aktivointitoimenpiteiden vaikutusta, sillä nämä tutkimukset valottavat työttömyyden vaikutuksen tarkempaa mekanismia. Työttömyyden tutkimuksessa oli hyödynnetty sekä luonnollisia koeasetelmia kuten tehtaiden lakkauttamisia tai työttömyysetuuden myöntämiseen liittyviä politiikkamuutoksia, että yksilönsisäisiä kiinteiden vaikutusten malleja. Seuraavaksi suurimman kategorian muodostivat koulutuksen (n=6) vaikutusta tutkineet artikkelit. Myös tässä ryhmässä valtaosa tutkimuksista hyödynsi luonnollisia koeasetelmia, esimerkiksi peruskoulu-uudistuksia, ja yksi tutkimus hyödynsi perheasetelmaa. Neljä tutkimusta käsitteli asuinalueen huono-osaisuuden vaikutusta (n=4), ja niissä hyödynnettiin sekä sisarusvertailuja että yksilönsisäisiä vertailuja. Vain muutama artikkeli keskittyi taloudellisen huono-osaisuuden vaikutukseen (n=3). Tähän ryhmään kuuluvat tutkimukset tarkastelivat tulojen tai velkaantumisen vaikutusta, ja näissä tutkimuksissa hyödynnettiin yksilönsisäisiä vertailuja ja sisarusvertailuja.

Kuten alaluvussa 3 todettiin, menetelmät eivät ole keskenään samanarvoisia siinä, kuinka hyvin ne soveltuvat syy-seuraussuhteiden tutkimiseen. Luonnolliset koeasetelmat soveltuvat muita paremmin syysuhteiden analyysiin, ja näitä oli käytetty vain työttömyyden ja koulutuksen vaikutuksen tutkimuksessa. Kiinteiden vaikutusten mallia hyödyntävät yksilön- tai perheensisäiset vertailut pystyvät kuitenkin huomioimaan osan sekoittavista tekijöistä ja merkittävästi pienentämään valikoitumisen aiheuttamaa ongelmaa. Lisäksi ne tarjoavat eräänlaisen testin korrelatiiviselle näytölle: jos tilastollinen yhteys häviää, kun sitä tarkastellaan sisarusvertailun tai yksilönsisäisen vertailun avulla, yhteys selittyy todennäköisesti pitkälti valikoitumisella. Seuraavaksi käymme löydetyt tutkimukset läpi kunkin huono-osaisuuden ulottuvuuden mukaan.

Taulukko 3. Rikoshaun tuottamat artikkelit

Tutkimus	Maa	Aihe	Menetelmä
Aaltonen (2016)	Suomi	Työttömyys	Yksilönsisäinen vertailu
Aaltonen ym. (2013)	Suomi	Työttömyys	Yksilönsisäinen vertailu
Aaltonen ym. (2016)	Suomi	Velka	Yksilönsisäinen vertailu
Airaksinen ym. (2021)	Suomi	Asuinalue	Yksilönsisäinen vertailu
Andersen (2012)	Tanska	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma
Bennett (2018)	Tanska	Koulutus	Sisarusvertailu
Bennett & Ouazad (2018)	Tanska	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma
Bratsberg ym. (2018)	Tanska	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma
Brugård & Falch (2013)	Norja	Koulutus	Luonnollinen koeasetelma
Fallesen ym. (2018)	Tanska	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma
Hjalmarsson ym. (2015)	Ruotsi	Koulutus	Luonnollinen koeasetelma

Tutkimus	Maa	Aihe	Menetelmä
Junna ym. (2020)	Suomi	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma
Kendler ym. (2021)	Ruotsi	Asuinalue	Sisarusvertailu
Larsen ym. (2020)	Tanska	Koulutus	Luonnollinen koeasetelma
Nordin (2017)	Ruotsi	Koulutus	Luonnollinen koeasetelma
Ramakers ym. (2020)	Suomi	Työttömyys	Yksilönsisäinen vertailu
Rege ym. (2019)	Norja	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma
Sariaslan ym. (2013)	Ruotsi	Asuinalue	Sisarusvertailu
Sariaslan ym. (2014)	Ruotsi	Tulot	Sisarusvertailu
Sariaslan ym. (2017)	Ruotsi	Asuinalue	Yksilönsisäinen vertailu
Sariaslan ym. (2021)	Suomi	Tulot	Sisarusvertailu
Åslund ym. (2018)	Ruotsi	Koulutus	Luonnollinen koeasetelma
Öster & Agell (2007)	Ruotsi	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma

5.1.1 Taloudellisen tilanteen vaikutus rikollisuuteen

Taloudellisen tilanteen vaikutusta mitattiin suorimmin tutkimuksissa, jotka käsittelivät lapsuudenaikaisen perheen tulotason kausaalista vaikutusta rikoskäyttäytymiseen. Näitä tutkimuksia löytyi kaksi. Niissä aiempaa havaintoa lapsuusajan tulotason ja rikollisuuden yhteydestä pyrittiin tarkentamaan sisarusvertailua käyttämällä. Yksi tutkimus selvitti velkojen ulosottoon päätymisen vaikutusta rikollisuuteen ja hyödynsi yksilönsisäistä vertailua. Yksikään tutkimuksista ei hyödyntänyt luonnollista koeasetelmaa.

5.1.1.1 Lapsuuden perheen tulotaso

Sariaslan ja kollegat (2014) tarkastelivat lapsuudenperheen tulotason vaikutusta yksilöiden myöhempään rikoskäyttäytymiseen seuraamalla 15–21-vuotiaita sisaruspareja kansallisen pitkittäisaineiston avulla. Aineisto kattoi kaikki Ruotsissa vuosina 1989–1993 syntyneet kohortit (N=526 167). Lapsuudenaikainen tulotaso määriteltiin perheen käytettävissä olevien tulojen keskiarvoista tutkittavien ollessa 1–15-vuotiaita. Turvallisuuteen liittyneitä vastemuuttujia olivat väkivaltarikoksiin liittyvät rikostuomiot sekä päihteiden väärinkäyttöön liittyvät tuomiot ja diagnoosit. Tilastollisissa malleissa huomioitiin myös sisarusten sukupuolen, syntymävuoden sekä syntymäjärjestyksen vaikutus. Lisäksi analyyseihin sisällytettiin myös tieto vanhempien koulutustaustasta ja ikäluokasta esikoisen syntymähetkellä sekä mahdollisesta mielenterveyshäiriöön liittyneestä sairaalahoidosta.

Kuten aikaisemman tutkimuksen perusteella saattoi odottaa, tutkimuksessa havaittiin, että matalat tulot lapsuudessa olivat yhteydessä lisääntyneeseen väkivaltarikollisuuteen ja päihdeongelmiin nuoruusiässä: pienituloisimpien perheiden lapsilla oli hyvätuloisempiin ikätovereihin verrattuna lähes seitsenkertainen riski (HR=6,78; 95 % LV = 6,23–7,38[9]) joutua tuomituksi nuoruusiässä väkivaltarikoksesta ja yli kaksi kertaa suurempi riski (HR=2,45; 95 % LV = 62,32–2,58) päihdeongelmaan. Matalalla tulotasolla oli siis yhteys lisääntyneeseen rikollisuuteen, kun vertailu tehtiin erilaisissa taloudellisessa tilanteissa olleiden *perheiden välillä*. Tutkijat halusivat kuitenkin tarkastella sitä, missä määrin kyse oli kausaalisesta yhteydestä ja missä määrin valikoitumisesta. Laajasta rekisteridatasta pystyttiin erottelemaan eri-ikäiset sisarusparit (N = 216 424 sisarusta), jotka olivat eri syntymävuosien vuoksi altistuneet lapsuudessaan erilaiselle perheen tulotasolle, mutta kasvaneet kuitenkin samassa perheessä. Sisarusvertailun avulla tutkijat pystyivät huomioimaan kaikki *sisarusten jakamat tekijät* eli heidän jakamansa ympäristötekijät sekä keskimäärin 50 prosenttia geeneistä. Sisarusten jakamat ympäristötekijät viittaavat kaikkiin niihin ympäristötekijöihin, jotka ovat sisaruksilla yhteisiä – näitä voivat olla esimerkiksi kodin ilmapiiri ja naapurusto. Geenien huomioiminen taas on tärkeää siitä syystä, että aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että sekä syrjäytymisen että rikoskäyttäytymisen riskiä kasvattavat ominaisuudet ovat osittain perinnöllisiä (ks. esim. Polderman ym. 2015.)

Kun sisarusten jakamat, sekoittavat tekijät huomioitiin sisarusmallin avulla, yhteydet perheen tulotason ja myöhemmän rikollisuuden ja päihdeongelmien välillä hävisivät kokonaan. Tutkijat jatkoivat yhteyden tarkastelua vertailemalla sisarusten sijaan serkkuja (N=262 267), jotka jakavat keskimäärin 12,5 prosenttia geeneistä. Myös serkusvertailussa muuttujien väliset yhteydet heikentyivät merkittävästi. Tutkimuksen tulok-

[9] HR=*hazard ratio* eli hasardisuhde tai riskitiheyssuhde; LV=luottamusväli. Yli arvon 1 saava HR-luku viittaa kohonneeseen riskiin.

set viittaavat siihen, että perheen tulotasolla ei ole kausaalista vaikutusta lapsen myöhempään rikos- tai päihdekäyttäytymiseen vaan aikaisemmissa tutkimuksissa havaitut yhteydet näyttävät selittyvän pääasiassa valikoitumisella. Tutkijat tekivät lisäksi niin kutsuttuja herkkyysanalyyseja, joissa testasivat päätulosta hieman erilaisilla mittareilla tai tilastollisilla malleilla, mutta tulokset eivät haastaneet päätulosta: esimerkiksi pitkäaikainen toimeentulotuen asiakkuus ennusti väkivaltaa ja päihdeongelmia aivan kuten heikko tulotasokin, ja myös tämä yhteys hävisi sisarusmallissa. Vastaavia tuloksia saatiin, kun tarkasteltiin väkivallan sijaan minkä tahansa rikoksen tai omaisuusrikoksen tekemisen riskiä.

Myöhemmin **Sariaslan ja kumppanit (2021a)** toistivat tutkimuksen suomalaisella aineistolla, joka kattoi vuosina 1986–1996 syntyneen väestön (N=650 680). Laajaan rekisteriaineistoon perustuneessa pitkittäistutkimuksessa seurattiin 426 886 sisarusta, jotka olivat asuneet lapsuutensa ja nuoruutensa Suomessa. Tutkijat vertasivat jälleen sisarusten lapsuudenaikaisen tulotason vaikutusta muun muassa yksilön myöhempiin väkivaltarikospidätyksiin ja päihdeongelmiin. Perheen tulotaso määriteltiin molempien vanhempien verotettavan bruttotulon summana sen vuoden lopussa, jona seurattavat täyttivät 15 vuotta. Aivan kuten edellisessäkin tutkimuksessa, tutkittavien väkivallan ja päihdeongelmien seuranta-aika alkoi heidän täyttäessään 15 vuotta.

Matalat tulot ennustivat lisääntynyttä väkivaltaa ja päihdeongelmia myös suomalaisessa aineistossa: kun perheen vuosittainen tulotaso kasvoi 15 000 dollaria, riski tulla pidätetyksi väkivaltarikoksesta väheni keskimäärin 23 prosenttia (HR = 0,77; 95 % LV = 0,76–0,78). Yhteydet kuitenkin katosivat sisarusvertailussa. Tutkijat tekivät jälleen herkkyystarkasteluja vertaamalla muun muassa serkuksia toisiinsa. Myös näissä malleissa yhteydet heikon tulotason ja lisääntyneet rikollisuuden ja päihdeongelmien välillä vaimentuivat merkittävästi. Tutkimuksen tulokset viittaavat jälleen siihen, että perheen tulotason yhteys rikollisuuden ja päihdeongelmiin nuoruusiässä on pitkälti seurausta valikoitumisesta.

5.1.1.2 Velka

Aaltosen ja kumppanien (2016) tutkimuksessa tarkasteltiin, lisääkö ulosottoon päätyminen rikollisuutta. Tutkimusaineistona oli Suomessa kerätty, 150 010 henkilön kansallisesti edustava väestöotos. Väestöotoksesta poimittiin vuosina 1974–1984 syntyneet henkilöt (N=20 696), jotka olivat vuoden 2004 lopussa 20–30-vuotiaita. Tutkittavien velkatilannetta ja rikoskäyttäytymistä seurattiin kahdeksan vuoden ajan. Rikollisuutta mitattiin tarkastelemalla tuomioita mistä tahansa rikoksesta sekä erikseen tuomioita omaisuusrikoksista ja väkivaltarikoksista. Laajan rekisteriaineiston avulla pystyttiin erottelemaan velan tyyppi sekä velkaantumisen ajallinen vaikutus yksilön teke-

miin rikoksiin. Velan luonteen määrittämisellä voitiin huomioida, liittyikö velkaantuminen aiempiin rikosseuraamuksiin kuten sakkojen maksamatta jättämiseen. Näiden tietojen avulla tutkijat pystyivät tutkimaan paitsi rikollisuuden vaikutusta velkaantumiseen, myös mahdollista käänteistä kausaaliyhteyttä.

Perustarkastelussa huomattiin odotusten mukaisesti, että ulosottoon päätyminen on yhteydessä lisääntyneeseen rikollisuuteen myös suomalaisessa aineistossa. Ulosottoon päätyneillä oli huomattavasti suurempi riski tehdä seuranta-aikana rikos (OR[10] = 3,58; 95 % LV=3,15–4,06), vaikka sosioekonomista huono-osaisuutta kuvaavia tekijöitä oli otettu huomioon. Yhteydet olivat vielä voimakkaampia omaisuusrikosten (OR = 6,80; 95 % LV = 5,09–9,08) ja väkivaltarikosten (OR = 4,28; 95 % LV = 3,11–5,89) kohdalla. Edellinen tulos kuvaa ulosoton yhteyttä rikollisuuteen eri yksilöiden välisessä vertailussa. Kun tutkijat tarkastelivat, tekivätkö *samat henkilöt* enemmän rikoksia niinä kuukausina, joina olivat ulosotossa, tilastolliset yhteydet ulosoton ja rikollisuuden välillä heikkenivät merkittävästi, mutta eivät kadonneet kokonaan. Tässä yksilönsisäisessä analyysissa ulosottojaksot lisäsivät erityisesti omaisuusrikosten (OR = 1,65; 95 % LV = 1,40–1,94), mutta myös väkivaltarikosten (OR = 1,38; 95 % LV = 1,09–1,75) riskiä. Vertailu osoitti, että vaikka merkittävä osa velkaantumisen ja rikoskäyttäytymisen välisestä yhteydestä selittyy valikoitumisella, yhteys ei johdu pelkästään yksilön pysyvistä ominaisuuksista.

Tutkijoiden tekemät lisätarkastelut ja herkkyysanalyysit tukivat päätulosta. Lisäksi ne osoittivat, että ulosottoon päätyneiden kohdalla pienituloisuus ennusti vain omaisuusrikoksia, ei väkivaltarikoksia. Tarkempi analyysi velkaantumisen ajoittumisesta osoitti, että velkaantuminen ja rikoskäyttäytyminen vahvistavat toisiaan: ulosottoon joutuminen kasvattaa rikoskäyttäytymisen riskiä, mutta rikoskäyttäytymisestä myös seuraa lisää velkaa maksamattomien sakkojen kautta.

5.1.1.3 Yhteenveto taloudellisen tilanteen vaikutuksista rikollisuuteen

Kokonaisuutena tutkimukset vahvistivat perheen heikon tulotason ja ulosottoon joutumisen tilastollisen yhteyden lisääntyneen rikollisuuden kanssa. Sisarusvertailuissa ei kuitenkaan saatu tukea oletukselle siitä, että lapsuusajan tulotaso olisi syy-seuraussuhteessa myöhempään rikollisuuteen vaan yhteys selittyy todennäköisesti pitkälti valikoitumisella. Sisarusmallien luotettavuutta heikentää kuitenkin se, että ne mittaavat saman perheen sisällä havaittavien erojen vaikutusta. Niiden perusteella ei voida sanoa paljoakaan varsinaisen pitkäaikaisen köyhyyden vaikutuksista, sillä ne eivät oikeastaan mittaa köyhyyttä vaan tulotasossa havaittavaa perheensisäistä vaihtelua (esim. Engzell & Hällsten 2022). Lisäksi tulojen vaihtelu saman perheen sisällä voi

[10] OR=*odds ratio* eli vetosuhde tai ristitulosuhde. Yli arvon 1 saava vetosuhde viittaa kohonneeseen riskiin.

olla vähäisempää kuin perheiden välillä: perheet eivät tyypillisesti siirry matalimmasta tuloryhmästä korkeimpaan. Vaikka tutkimuksissa ei saatu tukea perheen tulotason vaikutukselle, sen olemassaoloa ei voida täysin sulkea pois. Lisäksi tulokset saattavat olla kontekstisidonnaisia: on todennäköistä, että universaaleja palveluja tarjoava hyvinvointivaltio osaltaan suojaa perheitä heikon tulotason vaikutuksilta.

Yksilönsisäisissä malleissa ulosottoon joutumisen yhteys omaisuus- ja väkivaltarikoksiin heikkeni, mutta ei kadonnut kokonaan. Tutkimus ei siis antanut tukea oletukselle siitä, että yhteys selittyisi kokonaan pysyvillä yksilöominaisuuksilla. Tämäkään malli ei kuitenkaan voi täysin sulkea pois valikoitumista. Taloudellisen tilanteen vaikutuksia koskevissa johtopäätöksissä on syytä olla varovainen, koska tutkimuksia löytyi niin vähän eikä yksikään löydetyistä tutkimuksista ollut luonnollinen koeasetelma. Valikoitumisen keskeisestä roolista – mikä ei tarkoita sitä, että ilmiöt selittyisivät valikoitumisella *kokonaan* – kertoo kuitenkin se, että yhteydet taloudellisen huono-osaisuuden ja rikollisuuden välillä systemaattisesti heikentyvät, kun valikoitumista pyritään huomioimaan.

- Lapsuudenperheen taloudellisen tilanteen on lukuisissa tutkimuksissa havaittu korreloivan lisääntyneen rikoskäyttäytymisen kanssa, mutta kriteerit täyttäviä, valikoitumisen huomioivia tutkimuksia löytyi vain kaksi.
- Lapsuudenperheen tulotason yhteys myöhäisempään väkivaltarikollisuuteen ja päihdeongelmiin katosi, kun saman perheen sisaruksia verrattiin toisiinsa. Tulokset eivät antaneet tukea oletukselle siitä, että heikoilla tuloilla olisi kausaalinen vaikutus myöhäisempään rikollisuuteen vaan yhteys on todennäköisesti suurelta osin valikoitumisen seurausta.
- Sisarusvertailut eivät mahdollista äärimmäisen tai pitkittyneen köyhyyden tutkimusta vaan tulokset yleistyvät perheisiin, joiden tulotasossa havaittiin vaihtelua seurannan aikana. Tulokset koskevat vain rikollisuutta ja päihdeongelmia; tutkimukset eivät kommentoi perheen heikon tulotason muita mahdollisia vaikutuksia.
- Kausaalivaikutuksen puuttuminen saattaa olla seurausta köyhille perheille suunnatuista tulonsiirroista ja muista tukimuodoista. On mahdollista, että tulokset olisivat toisenlaiset, jos nämä turvaverkot häviäisivät.
- Velkaantuneisuuden tiedetään korreloivat rikollisuuden kanssa, mutta tästä aiheesta löytyi vain yksi valikoitumisen huomioinut pohjoismainen tutkimus.
- Ulosoton käynnistyminen lisäsi erityisesti omaisuusrikosten, mutta jonkin verran myös väkivaltarikosten riskiä. Tulokset eivät selittyneet ulosottoon päätyneiden yksilöiden pysyvillä yksilöllisillä ominaisuuksilla vaan ulosoton käynnistyminen kasvatti rikollisuuden riskiä silloinkin, kun tutkimuksessa tarkasteltiin samoja ihmisiä eri tilanteissa.
- Taloudellisen tilanteen kausaalisesta vaikutuksesta rikollisuuteen tiedetään vain vähän. Kokonaisuutena kolmen edellä käsitellyn tutkimuksen

tulokset viittaavat siihen, että pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa väkivaltarikollisuus ei ainakaan suurelta osin ole seurausta yksilön heikosta taloudellisesta tilanteesta. Pelkästään taloudellisen tilanteen paranemiseen tähtäävät interventiot eivät siis näyttäydy erityisen lupaavina tapoina vähentää väkivaltaa.

5.1.2 Asuinalueen vaikutus rikollisuuteen

Neljä tutkimusta selvitti asuinalueen sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutusta rikollisuuteen. Tutkimuksista kaksi vertasi toisiinsa sisaruspareja, jotka erosivat toisistaan huono-osaiselle asuinalueelle altistumisessa. Kaksi tutkimusta hyödynsi yksilönsisäistä vertailua eli tarkasteli, muuttuuko henkilöiden rikoskäyttäytyminen heidän asuinalueensa huono-osaisuuden muuttuessa. Yksikään tutkimuksista ei perustunut luonnolliseen koeasetelmaan.

Sariaslan ja kumppanit (2013) tutkivat lapsuusajan asuinalueen sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutusta nuorten rikollisuuteen ja päihdeongelmiin 15–20 vuoden iässä. Rekisteriaineisto sisälsi kaikki Ruotsissa vuosina 1975–1989 syntyneet nuoret, jotka 15 ikävuoteen mennessä olivat asuneet jossakin maan kolmesta suurimmasta kaupungista (N=297 752). Asuinalueen huono-osaisuutta kuvastivat tilastolliset tunnusluvut, kuten toimeentulotuen saajien, työttömien, maahanmuuttajien, eronneiden ja vailla toisen asteen tutkintoa olevien osuudet sekä alueen muuttoliike, rikollisuus ja käytettävissä olevat tulot. Väkivaltarikollisuutta mitattiin väkivaltarikostuomioiden perusteella, päihdeongelmia taas sekä päihteisiin liittyvien tuomioiden että päihderiippuvuutta kuvaavien diagnoosien avulla.

Asuinalueiden välillä havaittiin selkeitä, systemaattisia eroja edellä kuvattujen huono-osaisuuden ulottuvuuksien osalta. Myös huono-osaisuuden eri ulottuvuudet olivat yhteydessä toisiinsa. Siten tutkimus vahvisti aikaisempia havaintoja alueellisesta segregaatiosta. Lapsuusajan asuinalueen huono-osaisuus oli yhteydessä nuorten lisääntyneeseen rikoskäyttäytymiseen (OR = 1,57; LV 95 % = 1,52–1,63) ja päihdeongelmiin (OR = 1,31; LV 95 %= 1,28–1,35). Yhteys heikentyi, mutta säilyi rikosten osalta tilastollisesti merkitsevänä, kun nuoria ja heidän perheolojaan kuvaavia tietoja (esim. nuoren sukupuoli, vanhempien tulotaso, vanhempien rikollisuus) huomioitiin mallissa. Aivan kuten tulojen kohdalla (ks. alaluku 5.1.1.1), tutkijat huomioivat valikoitumisen vaikutusta sisarusmalleilla, jotka pystyvät huomioimaan sisarusten jakamat ympäristötekijät ja keskimäärin 50 prosenttia geeneistä. Aineistosta poimittiin ne biologiset sisarusparit, jotka erosivat toisistaan lapsuusajan huono-osaiselle asuinalueelle altistumisen osalta. Kriteerin täyttäisi esimerkiksi sisaruspari, joka asuu tietyllä asuinalueella isoveljen täyttäessä 15 vuotta ja muuttaa toiselle asuinalueelle ennen kuin pikkuveli tulee samaan ikään. Lisäksi sisarusten tuli erota toisistaan väkivaltarikollisuuden

(N=1 408 sisarusparia) tai päihdeongelmien (N=2 281 sisarusparia) osalta. Yhteyttä tarkasteltiin jälleen myös vertaamalla huono-osaisille asuinalueille eri tavoin altistuneita serkuksia (N=169 254 serkusparia) toisiinsa ja tulos oli sama kuin sisarusvertailussa: asuinalueen yhteys myöhempään väkivaltaan ja päihdeongelmiin katosi. Tutkijoiden mukaan asuinalueen yhteys lisääntyneeseen väkivaltarikoksiin ja päihdeongelmiin selittyi siis pitkälti perheiden valikoitumisella tietynlaisille asuinalueille eikä varsinaisilla asuinalueen kausaalisilla vaikutuksilla.

Toisessa ruotsalaistutkimuksessa **Sariaslan ja kollegat (2017)** tutkivat asuinalueen vaikutusta entisten vankien väkivaltaiseen uusintarikollisuuteen. Laajojen rekisteriaineistojen avulla he tarkastelivat vapautuneita vankeja (N=47 226) ja tunnistivat joukosta ne entiset vangit, joilla oli todettu psykoottinen häiriö (N=3 782) tai joille oli määrätty antipsykoottisia lääkkeitä (N=7 366). Asuinalueen huono-osaisuutta mitattiin jälleen tuloilla, toimeentulotuen saajien osuudella ja rikollisuuden määrällä, ja väkivaltaista uusintarikollisuutta vankeustuomion jälkeen määrätyillä, väkivaltarikoksista seuranneilla rikostuomioilla.

Asuinalueen huono-osaisuus oli yhteydessä väkivaltaiseen uusintarikollisuuteen. Koko vankipopulaation tarkastelussa asuinalueen huono-osaisuus selitti vain pienen osuuden (4 %; 95 % LV = 3,7–4,9) väkivaltaisesta uusintarikollisuudesta, mutta selitysaste oli suurempi (13,5 %; 95 % LV = 10,9–16,6) niiden vankien uusintarikollisuuden kohdalla, joilla oli todettu psykoottinen häiriö. Tutkijat halusivat jälleen ottaa valikoitumisen huomioon. Niinpä he tarkastelivat, oliko asuinalueen huono-osaisuudella yhteyttä entisten vankien uusintarikollisuuteen yksilönsisäisessä vertailussa: toisin sanoen, vähentyikö tai lisääntyikö entisten vankien väkivaltainen uusintarikollisuus asuinalueen huono-osaisuuden muuttuessa. Näissä yksilön pysyvät piirteet huomioivissa vertailussa yhteydet asuinalueen ja väkivaltaisen uusintarikollisuuden välillä katosivat. Havainto oli sama riippumatta siitä, tarkasteltiinko kaikkia vankeja vai vain niitä vankeja, joilla oli psykoottinen häiriö, muu mielenterveyden häiriö tai päihderiippuvuus. Tutkijat tarkastelivat lisäksi, oliko sillä merkitystä, miten asuinalueen huono-osaisuutta oli mitattu tai kuinka kauan henkilö asui huono-osaisella asuinalueella, mutta kaikki tarkastelut tukivat edellä kuvattuja tuloksia. Tutkijoiden johtopäätös oli se, että asuinalueen huono-osaisuus ei ole keskeinen selittäjä myöskään entisten vankien väkivaltaiselle uusintarikollisuudelle.

Kolmannessa ruotsalaistutkimuksessa **Kendler ja kumppanit (2021**) selvittivät asuinalueen huono-osaisuuden vaikutusta opioidiriippuvuuteen ja niihin päihderikoksiin, joissa päihteenä oli ollut nimenomaan opioideihin luettava aine. Tutkimuksen pääkysymykset liittyivät opioidiriippuvuuden syntyyn ja esimerkiksi vakavien onnettomuuksien ja kipulääkkeiden merkitykseen riippuvuuden kehittymisessä. Koska tutkimuksessa tarkasteltiin myös asuinalueen huono-osaisuutta, se täytti katsauksen kriteerit.

Tutkijat analysoivat vuosina 1950–1970 syntyneitä henkilöitä rekisterien avulla. Asuinalueen huono-osaisuutta mitattiin neljän ulottuvuuden perusteella eli pienituloisten, matalasti koulutettujen, työttömien ja toimeentulotuensaajien osuuksilla. Asuinalueet luokiteltiin kolmeen ryhmään huono-osaisuuden perusteella: hyvätuloisiin, keskituloisin ja matalatuloisiin. Opioidiriippuvuutta mitattiin sekä diagnoosien että huumetuomioiden perusteella. Asuinalue oli mitattu yhdessä aikapisteessä, vuonna 2000, mutta opioidiriippuvuuden kehitystä seurattiin vuoteen 2018 asti. Verrattuna hyvätuloisiin asuinalueisiin, opioidiriippuvuuden riski oli voimakkaasti koholla niillä henkilöillä, jotka asuivat pienituloisella (HR = 2,82; LV 95 % = 2,66–2,99) tai keskituloisella (HR = 1,46; LV 95 % = 1,39–1,53) asuinalueella.

Aivan kuten Sariaslanin ja kumppanien (2013) edellä kuvatussa tutkimuksessa, myös tässä artikkelissa valikoitumista huomioitiin vertaamalla toisiinsa sisaruksia, jotka erosivat toisistaan siinä, missä määrin tai missä iässä he olivat altistuneet asuinalueen huono-osaisuudelle. Saman perheen sisaruksia vertailleissa tarkasteluissa asuinalueen huono-osaisuuden ja opioidiriippuvuuden väliset yhteydet heikentyivät, mutta eivät kadonneet: hyvätuloisilla asuinalueilla asuviin sisaruksiin verrattuna opioidiriippuvuuden riski oli selvästi kohonnut niillä henkilöillä, jotka asuivat huonotuloisella (HR = 1,80; LV 95 % = 1,62–2,00) tai keskituloisella (HR = 1,36; LV 95 % = 1,25–1,49) asuinalueella. Tutkijat esittivät, että huono-osaisen asuinalueen yhteys lisääntyneeseen opioidiriippuvuuteen ei selittynyt pelkästään perheiden valikoitumisella tietyille asuinaluille. Tältä osin tulokset siis erosivat Sariaslanin ja kumppanien (2013, 2017) tuloksista.

Airaksisen ja kumppanien (2021) suomalaistutkimuksessa selvitettiin asuinalueen vaikutusta 18–31-vuotiaan väestön rikollisuuteen yli 100 000 asukkaan kaupungeissa (N=510 189). Aineiston perusjoukon muodostivat 1986–2000 syntyneet henkilöt ja heidän lähisukulaisensa. Tutkittavia seurattiin rekisterien avulla vuoden 2017 loppuun saakka. Tutkijat tarkastelivat erikseen väkivaltarikoksia, omaisuusrikoksia ja muita rikoksia. Rikoskäyttäytymistä mitattiin poliisin tietoon tulleella rikollisuudella eli epäillyksi joutumisella. Asuinalueen huono-osaisuutta mitattiin pienituloisten, matalasti koulutettujen, työttömien, vuokra-asunnossa asuvien ja rikoksista epäiltyjen osuuksilla.

Aivan kuten edellä kuvatuissa ruotsalaistutkimuksissa, alueen huono-osaisuus oli voimakkaassa yhteydessä lisääntyneeseen rikoskäyttäytymiseen: verrattuna hyväosaisimmilla asuinalueilla asuneisiin, kaikkein huono-osaisimmalla asuinalueella asuvalla henkilöllä oli moninkertainen riski tehdä omaisuusrikos (OR = 13,75; 95 % LV = 12,01–15,74), väkivaltarikos (OR = 7,98; 95 % LV = 7,02–9,08) tai muu rikos (OR = 5,02; 95 % LV: 4,59–5,48). Yhteydet olivat vielä voimakkaampia, kun huono-osaisuuden mittarina käytettiin alueen asukkaiden keskimääräistä rikollisuutta. On kuitenkin tärkeä huomata, että korkeista suhteellisista riskeistä huolimatta vain pieni osuus

kaikkein huono-osaisimpienkaan alueiden asukkaista teki rikoksia tutkimusajanjakson aikana.

Valikoitumisen huomioimiseen käytettiin yksilönsisäistä vertailua. Aivan kuten edellä kuvatussa entisten vankien väkivaltarikollisuutta selvittäneessä tutkimuksessa (Sariaslan ym. 2017), tutkijat siis tarkastelivat, muuttuiko henkilön rikoskäyttäytyminen asuinalueen huono-osaisuuden muuttuessa. Näissä vertailuissa yhteydet useimmiten heikentyivät merkittävästi tai katosivat kokonaan. Vain väkivaltarikosten osalta yhteydet säilyivät heikentymisestä huolimatta tilastollisesti merkitsevinä. Verrattuna hyväosaisella alueella asumiseen, huono-osaisella alueella asumisella oli yhteys lisääntyneeseen väkivaltarikollisuuteen myös yksilönsisäisessä vertailussa (OR = 1,21; 95 % LV = 1,09–1,35). Tutkijoiden johtopäätös oli, että asuinalueen huono-osaisuus ei ole keskeisimpiä rikollisuutta selittäviä tekijöitä. Asuinalueiden väliset erot rikollisuudessa ovat pääosin seurausta valikoitumisesta: ihmiset eivät päädy eri asuinalueille satunnaisesti. Tästä huolimatta tutkijat korostivat, että asuinalueen huono-osaisuus lisäsi hieman väkivaltarikosten riskiä.

5.1.2.1 Yhteenveto asuinalueen huono-osaisuuden vaikutuksista rikollisuuteen

Kokonaisuutena asuinalueen huono-osaisuutta kuvaavien neljän tutkimuksen tulokset vaikuttavat helposti ristiriitaisilta. Edellä kuvatuissa tutkimuksissa on keskeisiä eroja: Ensinnäkin, ne tarkastelevat eri tutkimuspopulaatioita ja eri rikoslajeja. Toisinaan asuinalue on mitattu lapsuudessa, toisinaan vasta aikuisiässä. Toisinaan valikoitumista on huomioitu vertaamalla saman perheen sisaruksia toisiinsa, toisinaan vertaamalla samaa yksilöä itseensä eri tilanteissa. Sisarusmallilla voidaan huomioida keskimäärin puolet sisarusten jakamista geeneistä ja sisarusten jakamat ympäristötekijät, mutta malli ei pysty poistamaan valikoitumista kokonaan. Myöskään samaa yksilöä eri tilanteissa seuraavat mallit eivät voi täysin vastata syy-seuraussuhteita koskeviin kysymyksiin, koska muuttaminen toisenlaiselle asuinalueelle ei ole satunnaista vaan riippuvainen yksilön ominaisuuksista ja mahdollisuuksista. Niinpä edes samaa yksilöä tai saman perheen sisaruksia analysoivat mallit eivät voi antaa vahvaa tietoa kausaalisuhteesta: vaikka asuinalueen yhteys rikollisuuteen ei kaikissa malleissa kokonaan kadonnut, yhteys ei välttämättä selity asuinalueen olosuhteilla.

Toisaalta mallit saattavat myös vähätellä ympäristön vaikutusta. Sisarusvertailua tai yksilönsisäistä vertailua hyödyntävät mallit perustuvat siihen, että asuinalueen huono-osaisuudessa havaitaan vaihtelua joko sisarusten välillä tai saman yksilön elämän aikana. On kuitenkin luultavaa, että saman perheen sisarukset eivät keskimäärin päädy asumaan huono-osaisuudeltaan ääripäisille alueille eikä sama henkilö yleensä muuta kaupungin köyhimmästä lähiöstä kaupungin vauraimpaan, vaan yksilön (tai perheen) elämänkaarella havaittavat erot asumisessa ovat pienempiä kuin erot, joita havaitaan

yksilöiden tai perheiden välillä. Lisäksi tutkimuksissa todetaan, että tulokset ovat kontekstisidonnaisia: on mahdollista, että asuinalueiden vaikutukset ovat pieniä tai olemattomia (tutkimuksesta riippuen), koska Ruotsissa ja Suomessa asuinalueiden väliset erot ovat kuitenkin keskimäärin verrattain pieniä. Näistä puutteista huolimatta tulokset kertovat siitä, että ainakaan Pohjoismaissa muuttaminen sosioekonomisesti huono-osaiselta alueelta varakkaaseen naapurustoon ei juuri muuta ihmisen rikoskäyttäytymistä, eikä tutkimusnäyttö tue väitettä siitä, että asuinalueen huono-osaisuus olisi rikoskäyttäytymisen keskeinen selittäjä.

- Asuinalueen sosioekonomisen huono-osaisuuden on lukuisissa tutkimuksissa havaittu korreloivan lisääntyneen rikoskäyttäytymisen kanssa, mutta kriteerit täyttäviä, valikoitumisen huomioivia tutkimuksia löytyi vain neljä.
- Yksi tutkimusten valikoimisen kriteeri oli, että tutkimuksissa oli mitattu asuinalueiden sosioekonomista huono-osaisuutta. Ne tutkimukset, jotka mittasivat pelkästään asuinalueiden muita ominaisuuksia (esimerkiksi alueen rikostasoa), jäivät katsauksen ulkopuolelle.
- Asuinalueen huono-osaisuuden ja rikollisuuden välinen yhteys heikentyi tai jopa katosi, kun yhteyttä tutkittiin vertaamalla toisiinsa saman perheen sisaruksia tai samaa yksilöä eri tilanteissa. Asuinalueen ja rikoskäyttäytymisen välinen yhteys selittyy todennäköisesti pitkälti erilaisten henkilöiden valikoitumisella erilaisille asuinalueille.
- Suomalaisessa, yksilönsisäistä vertailua hyödyntäneessä tutkimuksessa asuinalueen huono-osaisuus lisäsi väkivaltarikollisuuden todennäköisyyttä hieman. Valikoitumisesta huolimatta asuinalueella saattaa siis olla myös itsenäistä vaikutusta.
- Asuinalueen kausaalinen vaikutus saattaa olla suurempi yhteiskunnissa, joissa alueiden välillä on suurempia eroja. Asuinalueella saattaa olla myös vaikutuksia muuhun kuin rikosten tekemiseen, esimerkiksi rikosten ja onnettomuuksien uhriksi joutumiseen tai esimerkiksi kouluttautumiseen. Tästä syystä alueiden välisen segregaation tutkimus on jatkossakin tärkeää.
- Asuinalueen vaikutuksista rikollisuuteen tiedetään edelleen vain vähän. Kokonaisuutena neljän edellä käsitellyn tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, etteivät asuinalueen ominaisuudet ole keskeisimpiä rikoskäyttäytymisen selittäjiä pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa. Pelkästään asuinalueen sosioekonomiseen huono-osaisuuteen vaikuttavat interventiot eivät siis näyttäydy erityisen lupaavina välineinä vähentää rikoskäyttäytymistä.

5.1.3 Koulutuksen vaikutus rikollisuuteen

Koulutuksen kausaalivaikutusten selvittämisessä oli hyödynnetty erityisesti luonnollisia koeasetelmia: viidessä artikkelissa koulutuksen vaikutusta rikollisuuteen oli tarkasteltu hyödyntämällä Pohjoismaissa toteutettuja koulutusuudistuksia tai oppilaitosten alueellista sijaintia. Yhdessä tutkimuksessa hyödynnettiin kaksosvertailua.

5.1.3.1 Koulutuksen pituuden ja saatavuuden vaihtelu

Hjalmarsson ja kumppanit (2015) tutkivat artikkelissaan koulutuksen ja rikollisuuden välistä syy-yhteyttä Ruotsissa 1940-luvun lopulla toteutetun peruskoulu-uudistuksen avulla. Uudistus pidensi oppivelvollisuutta seitsemästä vuodesta yhdeksään vuoteen sekä aiheutti muutoksia opetussuunnitelmaan. Samalla uudistus siirsi toisen asteen koulutukseen liittyviä valintoja myöhäisemmäksi ja lisäsi lukiokelpoisten nuorten määrää. Tutkimusasetelmassa käytettiin hyväksi sitä, että ennen oppivelvollisuuden varsinaista pidentämistä toteutettiin kokeilujakso, jossa uudistusta kokeiltiin rajatummin joissakin kunnissa. Uudistus tarjosi siten luonnollisen koeasetelman, jossa tutkijat pystyivät hyödyntämään politiikkamuutoksen aikaansaamaa koulutuksen pituuden vaihtelua eri kunnissa. Kokeilujakson seurauksena jotkut nuoret suorittivat pidemmän, yhdeksänvuotisen koulutuksen, kun loput suorittivat oppivelvollisuutensa yhä alkuperäisen, seitsemänvuotisen koulurakenteen mukaisesti. Koska koulutuksen pituus riippui tällöin nuoren syntymävuodesta ja siitä, oliko oma kunta mukana kokeilussa, tutkimusasetelmassa voitiin sulkea pois muiden sekoittavien tekijöiden vaikutus. Laajan rekisteriaineiston avulla tutkijat pystyivät määrittämään vuosina 1943–1954 syntyneiden tutkittavien altistumisen uudistukselle sekä vertailemaan heidän rikoskäyttäytymistään 19–64-vuotiaana (N=412 360).

Tutkijat havaitsivat, että koulutuksella oli merkittävä miesten tuomioita ja vankeusrangaistuksia vähentävä vaikutus: yksi ylimääräinen kouluvuosi vähensi 19–64-vuoden iässä saadun tuomion todennäköisyyttä 6,7 prosenttia (2,2 prosenttiyksikköä) ja vankeuden todennäköisyyttä 15,5 prosenttia (1,1 prosenttiyksikköä). Tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä vain 90 prosentin luottamusvälillä. Rikoslajikohtaisessa tarkastelussa tutkijat huomasivat, että tuomioiden määrän lasku selittyi pääasiassa omaisuusrikosten vähenemisellä; yksi ylimääräinen kouluvuosi vähensi omaisuusrikoksen todennäköisyyttä 14 prosenttia (1,6 prosenttiyksikköä; 90 % luottamusvälillä). Väkivallan osalta väheneminen oli tilastollisesti merkitsevää vain, kun tarkasteltiin 19–29-vuotiaiden miesten saamien väkivaltarikostuomioiden lukumääriä. Lisäksi tutkimuksessa pystyttiin epäsuorasti arvioimaan koulutuksen vaikutusta rikollisuuden vakavuuteen, sillä rekisterit sisälsivät tietoa myös vankeusrangaistusten pituudesta. Vaikka pidempi koulutus vähensi myös vakavia, vankeustuomioon johtaneita rikoksia, koulutuksen

vaikutus ei näkynyt rikoksista seuranneiden vankeustuomioiden keskipituuden muutoksena. Myöskään naisten tuomioihin koulutuksella ei löytynyt tilastollisesti merkitsevää vaikutusta.

Åslundin ja kumppanien (2018) tutkimuksessa selvitettiin oppivelvollisuuden jälkeisen koulutuksen vaikutuksia rikollisuuteen hyödyntämällä Ruotsissa 1990-luvun alkupuolella toteutettua koulutusuudistusta. Uudistuksen seurauksena toisen asteen ammatillinen koulutus pidentyi kaksivuotisesta kolmivuotiseksi ja kurssivalikoimaan lisättiin yleissivistäviä sisältöjä[11]. Rekisteripohjainen tutkimus keskittyi vuosina 1986–1990 toisen asteen koulutuksessa aloittaneiden poikien (N=224 441) rikosuriin. Myös tässä artikkelissa hyödynnettiin kunnissa asteittain käyttöönotetun pilottijakson aikaansaamaa vaihtelua kunnan opintotarjonnassa; kotikunnan pilottiin osallistumisen myötä joillekin opiskelijoille tarjoutui mahdollisuus ilmoittautua aiempaa pidempään ja akateemisempaan kolmivuotiseen koulutukseen. Koska koulutuksen pituus riippui siten pilottikoulutuspaikkojen määrästä, tutkijat pystyivät kuntien osallistumisasteen perusteella poissulkemaan muiden sekoittavien tekijöiden vaikutukset.

Tutkijat havaitsivat, että uudistus vähensi omaisuusrikosten tekemistä: pojilla, jotka päätyivät uudistuksen myötä pitempään koulutukseen, omaisuusrikostuomion todennäköisyys väheni 4,6 prosenttiyksikköä 15 vuoden sisällä toisen asteen aloittamisesta, mikä tarkoittaisi populaation 8,8 prosentin keskiarvoon verraten yli 50 prosentin laskua. Sen sijaan väkivaltarikollisuuden määrässä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää laskua. Vaikka tutkimus keskittyi pääasiassa poikiin, tutkijat tarkastelivat myös naisten rikoskäyttäytymisen muutosta. Uudistus ei näytä vaikuttaneen naisten rikollisuuteen. Poikien rikoskäyttäytymisen muutosten tarkempi ajallinen tarkastelu osoitti, että suurin osa havaituista vaikutuksista esiintyi kolmantena opiskeluvuonna. Lisäksi vaikutukset keskittyivät oppilaiden keskiarvojakauman alaosaan sekä ikäryhmistä erityisesti 16–20-vuotiaisiin; vaikutuksia ei juuri havaittu yli 20-vuotiaana tehtyjen rikosten osalta. Tutkijat esittivät, että uudistuksen suotuisat vaikutukset olivat pitkälti *inkapasitaatioefektin* seurausta: pidempi koulutus vähensi rikosten tekemistä pitämällä nuoret kiinni ohjatussa toiminnassa.

Uudistuksella oli myös haitallisia seurauksia, sillä se lisäsi toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä (ks. myös Hall 2012; 2016). Tästä huolimatta uudistuksen kokonaisvaikutukset olivat rikollisuuden kannalta myönteisiä. Tutkijat arvioivat, että verrattuna tilanteeseen, jossa kolmivuotista ammattikoulutusta ei tarjottaisi, kolmivuotisen am-

[11] Suomessa ammatillisen perustutkinnon tavoitepituudeksi asetettiin kolme vuotta ja kolmevuotisen ammatillisen perustutkinnon suorittaneet saivat jatko-opintokelpoisuuden sekä ammattikorkeakouluun että yliopistoon vuosina 1999–2000 toteutetussa uudistuksessa (Rasku 2015).

mattikoulutuksen tarjoaminen vähentää 16–20-vuotiaiden poikien keskuudessa ylipäänsä rikostuomion saamisen todennäköisyyttä 1,7 prosenttiyksikköä, ja omaisuusrikosten tuomion todennäköisyyttä 1,5 prosenttiyksikköä.

Myös norjalaisessa tutkimuksessa havaittiin toisen asteen koulutuksen pituuden ja rikollisuuden välinen syy-yhteys tarkastelemalla alueellisen koulurakenteen aiheuttamaa vaihtelua koulutustarjontaan ja siten koulutuksen kestoon. **Brugård ja Falch (2013)** selvittivät tutkimuksessaan, miten toisella asteella suoritettujen lukukausien määrä vaikuttaa koulutuksen jälkeisiin rikostuomioihin. Kansallisiin rekistereihin pohjaava tutkimus seurasi vuosina 2002–2004 oppivelvollisuutensa päättäneiden opiskelijoiden (N=174 067) rikostuomioita kuusi vuotta peruskoulun päättymisestä alkaen. Toisen asteen koulutukseen valikoitumista huomioitiin hyödyntämällä alueen koulurakennetta eli opiskelupaikkojen osuutta ja oppilaitosten etäisyyttä tutkittavien asuinpiiristä. Näin tutkijat löysivät asetelman, jossa ulkoiset olosuhteet vaikuttivat siihen, kuinka monta lukukautta opiskelijat suorittivat toisen asteen oppilaitoksessa.

Tutkijat havaitsivat, että toisen asteen koulutuksessa vietettyjen lukukausien lukumäärällä on vankeusrangaistuksia voimakkaasti vähentävä vaikutus. Yksi ylimääräinen lukukausi toisella asteella pienensi vankeusrangaistuksen todennäköisyyttä kaikilla vastemuuttujilla tarkasteltuna: vankeusrangaistuksen todennäköisyys väheni 1,9 prosenttia (0,72 prosenttiyksikköä), tutkintavankeuden todennäköisyys 6,9 prosenttia (0,48 prosenttiyksikköä) ja vankeuden pituus hieman yli yhden päivän (4,2 %). Pidemmän opiskelun suotuisat vaikutukset olivat voimakkaimmat niiden oppilaiden keskuudessa, joilla oli matalasti koulutetut vanhemmat ja heikko koulumenestys peruskoulussa. Tutkimuksessa ei tarkasteltu miehiä ja naisia erikseen tai eritelty väkivaltaa muusta rikollisuudesta. Havainto siitä, että myös tutkintavankeuden (jota ei tutkijoiden mukaan käytetä lievissä rikoksissa) ja vankeuden keskipituudet vähenivät, kertoivat tutkijoiden mukaan siitä, että uudistus vaikutti myös rikostekojen vakavuuteen. Tältä osin tulos eroaa edellä kuvatusta, Ruotsin peruskoulu-uudistusta tarkastelleesta, Hjalmarssonin ja kumppanien (2015) tutkimuksesta, jossa uudistus ei vaikuttanut rikosten vakavuuteen.

Larsen ja kumppanit (2020) hyödynsivät Tanskassa vuonna 2015 toteutettua koulutusuudistusta, joka vaikutti oppivelvollisuuden jälkeiseen koulutukseen sisäänpääsyyn. Uudistuksen tavoitteena oli nostaa ammatillisen koulutuksen tasoa ja opetuksen laatua, mutta samalla se vaikeutti toisen asteen koulutukseen pääsemistä: ennen uudistuksen voimaan astumista toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ei ollut muodollisia arvosanavaatimuksia, mutta uudistuksen jälkeen koulutukseen pääsy vaati opettajan myönteisen arvion lisäksi opiskelijoita yltämään tiettyyn keskiarvoon matematiikassa ja tanskan kielessä.

Tutkijat selvittivät, oliko koulutuksen tason nostamista tavoitelleella uudistuksella myös haitallisia vaikutuksia. Koska uudistus ajoittui rikollisuuden kannalta ratkaisevan tärkeälle ikävaiheelle, arvosanavaatimuksia nostanut uudistus saattoi estää heikosti koulussa menestyneiden nuorten peruskoulun jälkeistä kouluttautumista. Larsenin ja kollegoiden otos koostui 15–18-vuotiaista pojista, jotka suorittivat yhdeksännen luokan vuosina 2014 tai 2015 (N=60 759). Analyysi keskittyi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ilmoittautuviin poikiin. Näin tutkimus valottaa koulutuksen merkitystä nimenomaan heikommin menestyvien opiskelijoiden suhteen: Tanskassa ammatillinen koulutus on perinteisesti ollut hallitseva valinta pojille, joilla on matala akateeminen menestys.

Uudistus laski heikosti koulussa menestyneiden poikien todennäköisyyttä jatkaa ammatilliseen koulutukseen 16 prosenttiyksikköä. Vertailemalla koulutusuudistukselle altistuneiden kehitystä niihin, joihin uudistus ei vaikuttanut, saatiin selville koulutuksen vaikutus rikollisuuteen. Uudistus lisäsi heikosti koulussa menestyneiden poikien rikossyytteiden todennäköisyyttä: verrattuna uudistusta edeltäviin kohortteihin, ne yhdeksännen luokan päättäneet pojat, jotka eivät täyttäneet toisen asteen koulutuksen pääsyvaatimusta, olivat 28 prosenttia (2,0 prosenttiyksikköä) todennäköisemmin syytettynä rikoksesta 9 kuukauden kuluttua. Tutkijat arvioivat, että ammatillisessa koulutuksessa aloittamisen väheneminen yhdellä prosentilla johti rikossyytteiden nousuun 0,69 prosentilla. Vaikutus oli kuitenkin lyhytaikainen, sillä 12 kuukautta perusasteen päättymisen jälkeen ero rikoskäyttäytymisessä oli kutistunut eikä enää tilastollisesti merkitsevä. Aineisto ei mahdollistanut pidempää ajallista tarkastelua tai väkivaltarikollisuuden tarkastelua erikseen.

Tutkijat esittivät vaihtoehtoisia mekanismeja tuloksilleen. Inkapasitaatiovaikutuksen puolesta puhui ensinnäkin havainto siitä, että vaikutusta ei havaittu enää 12 kuukautta peruskoulun päättymisen jälkeen, jolloin myös koulutukseen jatkaneiden nuorten vapaa-aika lisääntyi kesäloman vuoksi. Koulutuspolun katkeaminen saattoi myös heikentää poikien sosiaalisia siteitä ja aiheuttaa turhautumista, jotka niin ikään saattoivat lisätä rikoskäyttäytymistä.

Edellä kuvatut tutkimukset hyödynsivät yksilötason pitkittäisaineistoja. **Nordinin (2017)** tutkimuksessa koulutukseen osallistumisen vaikutusta rikollisuuteen selvitettiin kuntatason pitkittäisaineistojen avulla. Tutkimusaineisto koostui 287 ruotsalaisen kunnan tilastoista ja hyödynsi arvosanainflaatiota, joka lisäsi korkea-asteen koulutuskelpoisuutta yli 6 prosenttiyksikköä vuosien 1998 ja 2003 välillä. Arvosanainflaation seurauksena ne opiskelijat, jotka aiemmin olisivat samalla osaamistasolla jääneet juuri ja juuri ilman korkeakoulukelpoisuutta, saivatkin paremman arvosanan ja siten mahdollisuuden jatkaa korkeakouluun. Tutkimusasetelman avulla pystyttiin nojaamaan siihen, että huomattava korkeakoulukelpoisten lisääntynyt määrä oli nimenomaan arvosa-

nainflaatiosta johtuvan yhteiskunnallisen kehityksen tulosta, eikä selittynyt valikoitumisella – kuten sillä, että tutkittava opiskelijakohortti olisi yhtäkkiä ollut merkittävästi edeltäjiään akateemisesti kyvykkäämpi.

Korkeakoulukelpoisuuden kasvu vähensi sekä omaisuus- että väkivaltarikoksia merkittävästi: arvosanainflaatiosta johtunut yhden prosenttiyksikön nousu korkeakoulukelpoisuudessa vähensi omaisuusrikoksia kuntatasolla 0,35–0,38 prosenttiyksikköä, riippuen siitä, sisällytettiinkö tilastolliseen malliin muita kuntatason muuttujia, kuten tietoja kunnan ikä- ja sukupuolijakaumasta. Väkivaltarikollisuuden kohdalla kuntatason vaikutuksen suuruus vaihteli välillä 0,34–0,50 prosenttiyksikköä. Tutkijat tarkastelivat vaikutuksen suuruutta erikseen 19-vuotiaiden kohdalla, sillä tässä iässä rikoskäyttäytyminen on erityisen korkealla. Korkeakoulukelpoisuuden nousu yhdellä prosentilla vähensi 19-vuotiaiden tekemiä omaisuusrikoksia kuntatasolla 1,2 prosenttia ja väkivaltarikoksia 1,3 prosenttia. Tutkijoiden johtopäätös oli, että korkeakoulukelpoisuuden kasvu vähensi rikollisuutta siitä syystä, että se vähensi nuorten kokemaa työttömyyttä ja toimettomuutta. Tutkimus oli ainoa, jossa tarkasteltiin korkeakoulukelpoisuuden vaikutusta rikollisuuteen, mutta nojaaminen kuntatason keskiarvomuutoksiin yksilötason pitkittäisaineistojen sijaan saattaa heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tulokset ovat kuitenkin pääosin yhtenäisiä edellä kuvattujen tutkimusten kanssa: myös tämän tutkimuksen tulokset korostivat koulutuksen tuomien myönteisten rakenteiden ja rutiinien merkitystä.

5.1.3.2 Sisarusvertailu

Vain yksi tutkimus oli selvittänyt koulutuksen vaikutusta rikollisuuteen sisarusvertailun avulla. **Bennett (2018)** tutki artikkelissaan koulutuksen vaikutusta rikollisuuteen vertailemalla samaa sukupuolta olevien kaksosparien koulutustaustaa sekä 18–30-vuotiaana saatuja rikostuomioita. Tutkimus perustui Tanskan rekisteritietokannasta muodostettuun otokseen, joka kattoi kaikki vuosina 1965–1982 syntyneet samaa sukupuolta olevat kaksoset. Artikkeli rajasi tarkastelun niihin kaksosiin, jotka olivat asuneet lapsuutensa Tanskassa ja keskenään samassa perheessä. Sisarusvertailun avulla voitiin huomioida sisarusten jakamat ympäristötekijät sekä vähintään puolet perintötekijöistä, sillä ei-identtiset kaksoset jakavat keskimäärin 50 prosenttia geeneistä ja identtiset kaksoset 100 prosenttia. Erot rikostuomioissa eivät näin ollen voi johtua ainakaan kasvuympäristöön liittyvistä sekoittavista tekijöistä, jotka ovat samanlaisia vertailtavilla kaksosilla.

Bennettin tutkimus tuki edellisten tutkimusten tuloksia koulutuksen hyödyistä rikollisuudelle: verrattuna kaksoseen, joka ei ollut suorittanut toisen asteen koulutusta, toisen asteen koulutus yhdistyi 59 prosenttia (9,8 prosenttiyksikköä) matalampaan todennäköisyyteen saada rikostuomio. Yhteys oli suurempi omaisuusrikosten (76 %, 8,1

prosenttiyksikköä) kuin väkivaltarikosten kohdalla (65 %, 2,8 prosenttiyksikköä). Naisten kohdalla tulos oli tilastollisesti merkitsevä vain ylipäänsä rikostuomion saamisen kohdalla: koulutus yhdistyi jopa 98 prosenttia (3,6 prosenttiyksikköä) matalampaan todennäköisyyteen saada rikostuomio. Koulutuksen vaikutukset näyttävät poikkeuksellisen suurilta, mutta keskeinen selitys liittynee tutkimuksen puutteellisiin mahdollisuuksiin huomioida valikoitumista: tutkimusasetelmalla ei voida varmistaa, että koulutuksen ja vähentyneen rikollisuuden välinen yhteys on välttämättä kausaalinen, koska kouluttautuneet kaksoset saattavat erota vähemmän kouluttautuneista sisaruksistaan monilla muillakin tavoilla. Tutkijat pyrkivät huomioimaan tätä sisällyttämällä malliin tiedon siitä, olivatko henkilöt tehneet rikoksia 15–16-vuotiaana, mutta yhteydet heikentyivät vain hieman. Lisäksi he tekivät herkkyystarkasteluja, joissa esimerkiksi rajasivat tarkastelun vain niihin kaksosiin, joiden välillä oli enintään kolmen vuoden ero koulutuksen pituudessa. Yhteydet heikentyivät hieman, mutta säilyivät tilastollisesti merkitsevinä ylipäänsä rikostuomion ja omaisuusrikostuomion kohdalla. Tulos kertoi siitä, että yhteys ei selittynyt pelkästään ääripäillä eli niillä kaksosilla, joiden välillä koulutuksessa havaittiin kaikkein suurin ero.

Tutkimuksen asetelma ei ollut kausaalipäättelyn kannalta yhtä vahva kuin edellä kuvatuissa luonnollisissa koeasetelmissa. Hyötynä voidaan kuitenkin pitää sitä, että tarkastelu ei rajoittunut yksittäiseen koulutusuudistukseen tai tiettyyn koulutusasteeseen. Kokonaisuutena tämäkin tutkimus tukee koulutuksen suotuisia vaikutuksia rikoskäyttäytymiselle, vaikka vaikutuksen suuruus on epäuskottava.

5.1.3.3 Yhteenveto koulutuksen vaikutuksista rikollisuuteen

- Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa koulutuksen on havaittu olevan yhteydessä vähäisempään rikoskäyttäytymiseen, mutta valikoitumisen huomioiminen on ollut monessa tutkimuksessa puutteellista. Systemaattinen kirjallisuushaku löysi kuusi pohjoismaista tutkimusta, joissa yhteyttä oli tutkittu vahvemmilla, valikoitumisen huomioivilla asetelmilla.
- Koulutuksen vaikutusta rikollisuuteen oli tutkittu ensisijaisesti koulutusuudistusten yhteydessä, jotka aiheuttivat vaihtelua muun muassa koulutuksen kestoon tai aloituspaikkojen määrään. Yhdessä tutkimuksessa oli käytetty kaksosvertailua. Suomessa vastikään toteutetun oppivelvollisuuden pidentämisen vaikutuksia ei systemaattisen kirjallisuushaun perusteella ole vielä tutkittu.
- Koulutuksen keston ja saatavuuden laajentaminen vähentävät rikoskäyttäytymistä. Vastaavasti koulutuksen saatavuuden rajoittaminen lisää rikollisuutta. Voimakkainta näyttöä saatiin koulutuksen myönteisestä vaikutuksesta omaisuusrikosten tekemiseen, mutta väkivallan kohdalla tilastollisesti merkitsevää vaikutusta ei kaikissa tutkimuksissa löytynyt.

- Miesten kohdalla koulutuksen myönteinen vaikutus rikoskäyttäytymiseen todettiin jokaisessa tutkimuksessa. Naisten kohdalla tilastollisesti merkitsevää vaikutusta ei aina löytynyt. Havainto saattaa liittyä siihen, että rikoskäyttäytyminen on naisten keskuudessa miehiä harvinaisempaa.
- Koulutuksen vaikutukset olivat pääosin välittömiä ja lyhytkestoisia. Lisäksi koulutuksen vaikutukset olivat osin riippuvaisia alaryhmästä: esimerkiksi huonosti koulussa menestyneet hyötyivät pidemmästä koulutuksesta enemmän. Havainnot viittaavat siihen, että koulutus vähentää rikollisuutta erityisesti muuttuneiden rutiinien ja osallistumisen kautta.
- Kokonaisuutena koulutuksen vaikutuksia käsitelleiden tutkimuksien tulokset viittaavat siihen, että koulutukseen osallistumista lisäämällä voidaan vähentää rikoskäyttäytymistä. Vaikutus on selkein omaisuusrikollisuuden kohdalla. Siten koulutuksen pidentymiseen ja sisäänpääsyn helpottamiseen tähtäävät interventiot vaikuttavat lupaavilta keinoilta vähentää rikollisuutta.

5.1.4 Työttömyyden vaikutus rikollisuuteen

Kirjallisuushaun avulla löydettiin kymmenen tutkimusta, joissa oli tarkasteltu työttömyyden kausaalivaikutusta rikoskäyttäytymiseen. Työttömyyden vaikutusta oli tutkittu luonnollisten koeasetelmien ja yksilönsisäisen vertailun avulla sekä tarkastelemalla aktivoivan työvoimapolitiikan vaikutusta rikosvasteisiin. Tutkimuksissa selvitettiin työpaikan menettämisen, kokonaistyöttömyyden tason vaihtelun, henkilöiden työllisyys- ja työttömyysjaksojen sekä työttömiin kohdistettujen aktivointitoimien vaikutusta rikoskäyttäytymiseen. Lisäksi yhdessä tutkimuksessa oli selvitetty työpaikan menettämisen vaikutusta väkivaltakuolleisuuteen.

5.1.4.1 Työpaikan menettäminen

Neljä tutkimusta selvitti työttömyyden vaikutusta rikollisuuteen luonnollisten koeasetelmien avulla. **Rege ja kumppanit** (2019) tarkastelivat työpaikan menettämisen vaikutusta rikollisuuteen hyödyntämällä tehtaiden massairtisanomisia. Massairtisanomisessa on kyse omasta toiminnasta riippumattomasta työpaikan menettämisestä, joten asetelman avulla voidaan huomioida valikoitumista ja tarkastella, onko työn menettämisellä kausaalista vaikutusta rikollisuuteen.

Tutkimusjoukon muodostivat 18–40-vuotiaat norjalaiset miehet (N=361 385), joita seurattiin vuosien 1997–2006 ajan. Aineisto rajattiin sellaisiin työntekijöihin, jotka olivat olleet työsuhteessa tehtaalla vähintään kaksi vuotta ennen seuranta-ajan alkua.

Rikollisuutta mitattiin rikossyytteiden kautta, erikseen omaisuusrikosten, väkivaltarikosten, huumausaine- ja alkoholirikosten sekä vakavien liikennerikosten kohdalla. Massairtisanomisen yhteydessä työpaikkansa menettäneiden työntekijöiden rikollisuutta verrattiin mahdollisimman samankaltaisista työntekijöistä muodostettuun verrokkiryhmään, joiden työpaikalla ei toteutettu massairtisanomista.

Todennäköisyys tehdä ylipäänsä syytteeseen johtanut rikos kasvoi keskimäärin 20 prosenttia (0,38 prosenttiyksikköä) irtisanomisvuoden aikana. Rikoskäyttäytyminen lisääntyi kaikissa tutkituissa rikoslajeissa eli omaisuus-, väkivalta- ja päihderikoksissa sekä vakavissa liikennerikoksissa. Suhteellisesti suurinta kasvua havaittiin omaisuusrikoksissa. Tutkijoiden mukaan tämä viittaisi siihen, että työpaikkansa menettäneet työntekijät pyrkivät korvaamaan menettämänsä ansiotulot omaisuusrikoksia tekemällä. Omaisuusrikokset lisääntyivät saman verran sekä arkipäivisin että viikonloppuisin, ja tulevan irtisanomisen vaikutus alkoi näkyä jo työpaikan menettämistä edeltävänä vuonna, jolloin oman työpaikan ja toimeentulon tulevaisuus näytti epävarmalta. Omaisuusrikosten taustalla vaikuttava mekanismi näytti siten tutkijoiden mukaan olevan työpaikan menettämisestä johtuva tulojen väheneminen – tai tämän ennakointi – eikä esimerkiksi työn menettämisestä aiheutunut rutiinien muutos.

Toisaalta myös väkivalta- ja päihderikokset sekä vakavat liikennerikokset lisääntyivät irtisanomisen jälkeen. Nämä rikoslajit lisääntyivät voimakkaammin arkipäivisin kuin viikonloppuisin, mikä tutkijoiden mukaan viittaisi siihen, että rikolliseen toimintaan osallistumisen vaihtoehtoiskustannukset madaltuivat: aikaisemmin työpaikalle meneminen oli saattanut näyttäytyä rikosten tekemistä palkitsevampana ajankäyttönä. Havainnot viittaavat myös siihen, että heikentyneet ja vähemmän jäsennellyt päivittäiset arkirutiinit olivat tärkeä osa vaikutusmekanismia.

Myös **Bennett ja kumppanit** (2018) hyödynsivät tutkimuksessaan massairtisanomisia. Tutkimuksessa seurattiin 20–40-vuotiaita tanskalaisia miehiä (N=154 694), joiden työpaikalla toteutettiin massairtisanominen vuosien 1990–1994 aikana. Tutkimuksessa keskityttiin sellaisiin työntekijöihin, jotka olivat työskennelleet yrityksessä vähintään kolmen vuoden ajan. Yksilöitä seurattiin rekisterien avulla ennen ja jälkeen irtisanomisen. Rikollisuutta tarkasteltiin erikseen omaisuusrikos-, väkivaltarikos- ja rattijuopumustuomioiden osalta.

Todennäköisyys tehdä rikoksia kasvoi 0,57 prosenttiyksikköä (32 prosenttia) työpaikan menettämisvuonna ja 0,39 prosenttiyksikköä työpaikan menettämistä seuraavana vuonna. Tämä vaikutus johtui lähes kokonaan omaisuusrikosten lisääntymisestä, sillä niiden todennäköisyys kasvoi työpaikan menettämisvuonna 0,54 prosenttiyksikköä. Sen sijaan väkivaltarikoksiin työpaikan menettämisellä ei ollut havaittavissa olevaa vaikutusta. Myös rattijuopumusten todennäköisyys kasvoi työpaikan menettämis-

vuonna (+0,32 prosenttiyksikköä), mutta yhteys ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Irtisanomisten vaikutukset näkyivät lisääntyneenä rikoskäyttäytymisenä vielä seurannan lopussakin, seitsemän vuotta irtisanomisen jälkeen. Tulokset kertoivat siitä, että yhteys työttömyyden ja lisääntyneen rikollisuuden välillä ei selity pelkästään valikoitumisella vaan työn menettämisellä on aito, rikoskäyttäytymistä lisäävä vaikutus.

Tutkijat halusivat selvittää työttömyyden vaikutuksen tarkempaa mekanismia ja hyödynsivät tässä tarkastelussa työttömyysetuuden saatavuusehtoihin sekä tasoon tehtyjä muutoksia. Tutkimuksen seuranta-aikana työttömien aktivointia lisättiin lyhentämällä vastikkeettoman työttömyysetuuden kestoa ja edellyttämällä edunsaajilta aktiivisuutta, esimerkiksi työharjoitteluun ja koulutukseen osallistumista. Näitä aktivointijaksoja verrattiin passiivijaksoihin eli niihin ajanjaksoihin, joiden aikana tutkittavat saivat työttömyystukea ilman aktiivisuusvaatimuksia. Verrattuna työssäolojaksoihin, omaisuusrikosten todennäköisyys oli passiivijaksojen aikana 0,32 prosenttiyksikköä korkeampi, mutta aktiivijaksojen aikana vastaavaa nousua ei tapahtunut. Tutkijoiden mukaan tulos saattoi kertoa siitä, että aktivointijaksojen aikana rikoskäyttäytymiselle jäi vähemmän aikaa ja rikollisuuden vaihtoehtoiskustannukset kasvoivat. Passiivijakson aikaisen nousun lisäksi rikollisuus lisääntyi muissakin etuuksien välisissä siirtymäkohdissa.

Lisäksi tutkijat selvittivät, missä määrin työttömyydestä seuranneita tulonmenetyksiä paikkaavat tulonsiirrot pystyivät torjumaan työttömyydestä aiheutuvaa rikoskäyttäytymisen kasvua. Tässä tarkastelussa he hyödynsivät työttömyysetuuden määrään vaikuttaneita politiikkamuutoksia. Tutkijat totesivat, että vaikka hyvinvointivaltion tulonsiirrot korvasivat osan työttömyydestä aiheutuneista ansiotulonmenetyksistä, ne eivät juuri pystyneet torjumaan työttömäksi jäämisen haitallisia vaikutuksia rikoskäyttäytymiselle. Tämäkin tulos tuki ajatusta siitä, että universaalit palvelut tarjoavan hyvinvointivaltion kontekstissa juuri ajankäyttöön liittyvät muutokset ovat keskeinen osa työttömyyden vaikutusmekanismia.

Vain yksi tutkimuksista selvitti työttömäksi jäämisen vaikutusta rikoksen uhriksi joutumiseen. **Junna ja kumppanit** (2020) tutkivat työpaikan menettämisen vaikutusta suomalaisten väkivaltakuolleisuuteen seuraamalla vuosien 1990–2009 ajan 25–63-vuotiaita miehiä ja naisia (N=275 738), jotka olivat olleet työmarkkinoilla vähintään kolmena peräkkäisenä vuotena ennen seuranta-ajan alkua. Tutkimuksessa selvitettiin työpaikan menettämisen vaikutusta vakavan väkivallan uhriksi joutumiseen tarkastelemalla väkivaltakuolleisuuden riskin kehitystä tilanteissa, joissa tutkittavia oli irtisanottu kolmenlaisista yrityksistä eli taloudellisesti vakaista, työvoimaa voimakkaasti vähentävistä tai toimintansa kokonaan lakkauttavista yrityksistä. Eri syistä irtisanottuja henkilöitä verrattiin mahdollisimman samankaltaisiin työntekijöihin, jotka eivät olleet menettäneet työpaikkaansa. Asetelma mahdollistaa valikoitumisen huomioimisen, sillä koko-

naan toimintansa lakkauttavasta yrityksestä irtisanotuksi joutuminen vastaa edellä kuvattujen tutkimusten massairtisanomisia eikä ole riippuvainen yksilön omasta toiminnasta.

Miesten väkivaltakuolleisuuden riski kasvoi irtisanomisen jälkeen yli kaksinkertaiseksi (HR=2,54; 95 % LV= 1,91–3,39), kun kyseessä oli liiketoimintaansa jatkaneesta, taloudellisesti vakaasta yrityksestä tapahtunut irtisanominen. Osa irtisanotuksi joutumisen ja väkivaltakuolleisuuden välisestä yhteydestä selittyi todennäköisesti valikoitumisella: esimerkiksi impulsiivisuus tai päihdeongelma saattoi lisätä sekä riskiä työpaikan menettämiselle että riskiä päätyä väkivaltaisiin tilanteisiin. Väkivaltakuolleisuuden riski lisääntyi kuitenkin lähes yhtä paljon niiden miesten keskuudessa, jotka irtisanottiin kokonaan lakkautetuista yrityksistä (HR=2,22; 95 % LV=1,50–3,28). Työpaikan menettämisen ja lisääntyneen väkivaltakuolleisuuden välinen yhteys ei siis selittynyt kokonaan valikoitumisella. Väkivaltakuolleisuuden riskin kasvun keskeinen selittäjä oli todennäköisesti työn menetyksestä aiheutuneen alkoholinkäytön lisääntyminen, sillä myös päihdesidonnainen kuolleisuus lisääntyi merkittävästi irtisanomisen jälkeen. Työn menettäminen saattoi lisätä riskialtista käyttäytymistä muutenkin, sillä myös onnettomuuskuolleisuus lisääntyi (ks. alaluku 5.2.3). Päihdesidonnaisen kuolleisuuden kohdalla yhteys oli tilastollisesti merkitsevä molemmilla sukupuolilla.

Naisten kohdalla massairtisanominen kasvatti väkivaltakuolleisuuden riskiä vain tilanteissa, joissa nainen tuli irtisanotuksi vakaasta tai työvoimaa vähentäneestä, mutta kuitenkin toimintaansa jatkaneesta yrityksestä. Tutkijat kuitenkin huomauttivat, että näitä tuloksia tulisi tulkita varoen naisten kuolleisuuden pienen lukumäärän takia.

Edelliset tutkimukset hyödynsivät yksilötason aineistoa työn menetyksen vaikutusten tutkimuksessa. Työttömyyttä oli tutkittu myös kuntatason aineistoa käyttäneessä ruotsalaistutkimuksessa. **Öster ja Agell** (2007) tutkivat työttömyyden vaikutusta rikollisuuteen tarkastelemalla 288 ruotsalaista kuntaa vuosina 1996–2000. Tutkimuksessa hyödynnettiin ajanjaksona havaittua työttömyyden poikkeuksellista vaihtelua. Vuosien 1996–2000 välillä kokonaistyöttömyyden taso laski Ruotsissa 11,9 prosentista 6,8 prosenttiin ja alle 25-vuotiailla 21,2 prosentista 8,7 prosenttiin. Työttömyystason lasku ei kuitenkaan ollut tasaista koko maassa. Siten makroekonomisista tapahtumista aiheutunut työmarkkinatilanteen vaihtelu mahdollisti kuntatason työttömyyden ja rikollisuuden välisen syy-seuraussuhteen tarkastelemisen. Myös rikollisuutta tarkasteltiin kuntatasolla hyödyntämällä erittelyä poliisille ilmoitettujen omaisuus- ja väkivaltarikosluokkien kokonaismäärästä.

Tutkijat hyödynsivät kuntatason kiinteiden vaikutusten mallia, joka huomioi kuntien väliset pysyvät erot. Lisäksi malleissa huomioitiin kunnan väestörakenteeseen liittyviä tekijöitä. Yhden prosenttiyksikön lasku työttömyystasossa johti 2,8 prosentin laskuun

murtovarkauksien tasossa ja 3,8 prosentin laskuun autovarkauksien tasossa. Pahoinpitelyjen kohdalla tilastollisesti merkitsevää muutosta ei havaittu. Tutkijat totesivat tulosten osoittavan, että yleiseen työttömyyteen kohdistuvalla ulkoisella shokilla oli tilastollisesti merkitsevä yhteys omaisuusrikoksiin myös pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa, jossa sosiaaliavustukset kompensoivat huomattavan osan työpaikan menettämisestä johtuvasta tulojen menetyksestä. Tutkijat tarkastelivat myös sitä, oliko nuorisotyöttömyys erityisen haitallista rikollisuuden kannalta, mutta tälle hypoteesille he eivät löytäneet tukea.

Vaikka tutkimuksen rajoitteena voi pitää nojautumista kuntatason aineistoon, tutkimuksen tulokset tukivat edellä kuvattuja, irtisanomisia hyödyntäneiden tutkimusten päätuloksia: työttömyys lisää etenkin omaisuusrikosten riskiä.

5.1.4.2 Työllisyyden ja työttömyyden vaihtelu

Kolme tutkimuksista selvitti työttömyyden vaikutusta rikollisuuteen hyödyntämällä yksilönsisäistä vertailua. Vastaavaa asetelmaa hyödynnettiin myös huono-osaisen asuinalueen ja velkaantumisen vaikutusten tutkimuksessa: siinä tarkastellaan samojen henkilöiden rikoskäyttäytymistä eri vaiheissa, jolloin yksilö toimii ikään kuin omana verrokkiryhmänään. **Aaltosen ja kumppanien** (2013) tutkimuksessa seurattiin osaotosta suomalaisista 20–30-vuotiaista miehistä (N=15 658) kuuden vuoden ajan vuodesta 2001 alkaen. Tutkijat selvittivät, tekivätkö samat yksilöt enemmän rikoksia niinä ajanjaksoina, joina he olivat työttöminä, verrattuna ajanjaksoihin, jolloin he kävivät töissä. Henkilöt määriteltiin työttömiksi niinä ajanjaksoina, kun he saivat peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Rikollisuutta mitattiin tuomioiden perusteella neljässä eri kategoriassa: kaikki rikokset, omaisuusrikokset, väkivaltarikokset ja rattijuopumukset.

Perustarkastelussa työttömyys yhdistyi lisääntyneeseen rikoskäyttäytymiseen kaikissa mitatuissa rikoslajeissa. Kun tutkijat tarkastelivat rikoskäyttäytymisen muutosta yksilönsisäisen vertailun avulla, työttömyyskausilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä väkivaltarikosten tai rattijuopumusten riskiin. Omaisuusrikollisuus muodosti poikkeuksen: verrattuna työllisyysjaksoihin, työttömyyskausien aikana omaisuusrikosten määrä oli keskimäärin 43 prosenttia korkeammalla (IRR[12]=1,43, 95 % LV = 1,14–1,79). Tutkijat tekivät useita herkkyystarkasteluja, jotka vahvistivat edellistä tulosta: työttömyys näyttäytyi vain omaisuusrikoksia, ei väkivaltarikoksia lisäävänä. Omaisuusrikosten osalta yhteys voimistui työttömyysjaksojen muuttuessa pysyvämmiksi: mitä suurempi kumulatiivisten työttömyyskausien lukumäärä oli, sitä suurempi oli ero yksilön rikollisuudessa työllisyys- ja työttömyyskausien välillä. Tutkijat esittivät, että

[12] IRR=*indidence rate ratio* eli ilmaantumistiheyksien suhde.

työttömyyden vaikutus rikollisuuteen saattoi liittyä erityisesti tulonmenetyksistä seuranneisiin taloudellisiin ongelmiin.

Kuten työpaikan menettämistä käsitelleiden luonnollisten koeasetelmien yhteydessä todettiin, työttömyyden vaikutus rikollisuuteen saattaa tulonmenetysten lisäksi selittyä myös joutilaisuuden lisääntymisellä ja rikoksilta suojaavien arkirutiinien ja sosiaalisten verkostojen heikentymisellä. Niinpä tutkijat tekivät lisäanalyysin, jossa he hyödynsivät nuoriin (20–24-v.) työttömiin kohdistettua aktivoivaa työmarkkinapolitiikkaa ja jakoivat työmarkkinatukijaksot aktiivisiin ja passiviisiin. Aktiivisen työmarkkinatuen ehtona oli, että yksilö osallistui aktivointitoimiin (käytännössä työharjoitteluun), kun taas passiivisen työttömyysetuuden maksamiseen ei liittynyt samanlaista edellytystä. Rahamäärällisesti nämä etuudet olivat kuitenkin lähes samansuuruiset. Tutkijat tarkastelivat, tekivätkö nuoret miehet (N=1 476) vähemmän rikoksia niinä kuukausina, joina he olivat aktivointitoimenpiteiden piirissä. Työttömien miesten tekemien omaisuusrikosten määrä oli keskimäärin 39 prosenttia vähäisempi aktiivisten jaksojen aikana (IRR=0,61, 95 % LV = 0,39–0,94) verrattuna passiivijaksoihin. Myös rattijuopumusten määrä väheni, mutta niiden osalta tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Tutkijoiden mukaan tulokset viittasivat siihen, että työttömyyden vaikutus omaisuusrikollisuuteen ei ole seurausta pelkästään tulojen laskusta, vaan myös vähentynyt sosiaalinen kontrolli ja rutiinitoimintojen muutokset ovat todennäköisesti osa mekanismia, jolla työttömyys nostaa rikoskäyttäytymisen riskiä.

Aaltosen (2016) toisessa tutkimuksessa tarkasteltiin entisten vankien työllisyyttä ja uusintarikollisuutta vankilasta vapautumisen jälkeen. Tutkimusjoukon muodostivat vuosina 2004–2005 ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitut, ja tutkimuksessa keskityttiin niihin henkilöihin, jotka olivat vapautuneet vankilasta vuoden 2006 loppuun mennessä ja jotka eivät olleet palanneet takaisin vankilaan vuosien 2007–2010 aikana (N=1 998). Tutkimuksen pääkysymyksenä oli selvittää, miten työllisyys kehittyi niiden vankien keskuudessa, jotka eivät palanneet vankilaan vaan irtautuivat ainakin vankeustuomioon johtavasta rikollisuudesta. Artikkelin yhdessä lisätarkastelussa työnteon ja rikoskäyttäytymisen välistä yhteyttä tarkasteltiin yksilönsisäisen mallin avulla. Rikoskäyttäytymisen mittari oli mikä tahansa tuomioon johtanut rikos, ja analyysi käsitti vuodet 1999–2010.

Yksilönsisäinen vertailu osoitti, että myös vankien kohdalla rikoskäyttäytymisen todennäköisyys laski niinä vuosina, joina vangit kävivät töissä (OR = 0,80, 95 % CI = 0,75–0,85). Havainto oli sama, kun työllisyyden mittarina käytettiin yli 10 000 euron vuosittaisia palkkatuloja: niinä ajanjaksoina, kun raja-arvo ylittyi, rikostuomion todennäköisyys oli matalampi (OR = 0,61, 95 % CI = 0,56–0,66). Työttömyyden ja rikollisuuden välinen yhteys ei siis selittynyt pelkästään vankien pysyvillä ominaisuuksilla. Kokonaisuutena tulokset kuitenkin osoittivat, että entisten vankien työsuhteet olivat ylipäätään hyvin harvinaisia, sillä suurin osa niistäkin vangeista, jotka eivät palanneet vankilaan,

oli seuranta-ajan päätyttyä joko heikosti sidoksissa työmarkkinoihin tai täysin niiden ulkopuolella. Vaikka suurimmalla osalla entisistä vangeista olikin jonkin verran palkkatuloja, vain noin 10 prosenttia heistä onnistui ylläpitämään pidempiaikaista työsuhdetta.

Myös kolmas yksilönsisäistä vertailua hyödyntänyt tutkimus käytti suomalaista aineistoa. **Ramakers ja kumppanit** (2020) tarkastelivat erilaisten työmarkkina-asemien vaikutusta nuorten aikuisten rikollisuuteen. Tutkimusjoukon muodostivat vuosina 1986–1990 syntyneet suomalaiset miehet ja naiset (N=317 320), joita seurattiin vuosien 2004–2016 ajan, eli heidän ollessaan 18–26-vuotiaita.

Työmarkkinoiden ulkopuolella olevat ihmiset ovat epäyhtenäinen ryhmä, johon sisältyy niin pitkäaikaistyöttömiä kuin vanhempainvapaalla olevia henkilöitä. Tutkimuksessa otettiin tämä seikka huomioon luokittelemalla erilaiset työmarkkina-asemat (esimerkiksi työttömyys, opiskelu tai vanhempainvapaa) omiksi kategorioikseen. Lisäksi työllisyys- ja työttömyysjaksot luokiteltiin niiden keston mukaan. Rikollisuutta mitattiin poliisin tietoon tulleella rikollisuudella, ja tutkimuksessa tarkasteltiin erikseen kaikkia rikoksia (pois lukien liikennerikokset), omaisuusrikoksia ja väkivaltarikoksia.

Tulokset osoittivat, että todennäköisyys tehdä rikoksia kasvoi melko systemaattisesti sitä mukaa, kun sidos työmarkkinoihin heikkeni: Verrattuna koko vuoden kestävään työllisyyteen, alle kuusi kuukautta kestänyt työttömyysjakso kasvatti rikoksen todennäköisyyttä 2,2 prosenttiyksikköä. Muiden työmarkkina-asemien kohdalla yhteydet olivat selvästi heikompia. Verrattuna koko vuoden kestävään työllisyyteen, opiskelijastatus lisäsi rikoksen todennäköisyyttä hieman (0,3 prosenttiyksikköä). Vanhempainvapaa (-1,3 prosenttiyksikköä) ja armeija-aika (-0,8 prosenttiyksikköä) sen sijaan yhdistyivät matalampaan todennäköisyyteen tehdä rikos. Työttömyyden pituuden yhteys rikoksiin ei kuitenkaan ollut lineaarinen: yli puoli vuotta kestänyt työttömyys ei lisännyt rikoskäyttäytymisen riskiä enempää kuin 1–5 kuukauden pituinen työttömyys. Hieman yllättäen, ne ajanjaksot, jolloin yksilö ei ollut työllistynyt, mutta ei myöskään rekisteröitynyt työttömäksi työnhakijaksi, eivät kasvattaneet rikollisuuden todennäköisyyttä verrattuna koko vuoden kestävään työllisyyteen. Tutkijat esittivät, että matalaa rikollisuuden riskiä tässä kategoriassa voi osaltaan selittää se, että kyse on epäyhtenäisestä ryhmästä, johon kuuluvat nuoret aikuiset saattavat esimerkiksi asua vielä vanhempiensa luona eivätkä he välttämättä hae työttömyysetuuksia ja ole siten rekisteröityneitä työnhakijoiksi.

Tutkijat vertailivat työmarkkina-aseman vaikutusta erikseen molemmille sukupuolille ja rikoslajeittain. Kuten aikaisemmissakin tutkimuksissa, vaikutus oli selvästi voimakkaampaa omaisuusrikosten kohdalla: esimerkiksi 6–12 kuukautta kestänyt työttömyysjakso kasvatti miesten kohdalla omaisuusrikoksen todennäköisyyttä työllisyyteen verrattuna 2,1 prosenttiyksikköä ja väkivallan kohdalla 0,3 prosenttiyksikköä. Naisten

kohdalla omaisuusrikokset lisääntyivät 2,5 prosenttiyksikköä ja väkivalta 0,7 prosenttiyksikköä. Kokonaisuutena tutkimus tuki työttömyyden merkitystä etenkin omaisuusrikosten tekemiselle. Tutkijoiden mukaan tulokset saattavat tukea ajatusta siitä, että työhön osallistuminen ehkäisee rikollisuutta rikoskäyttäytymisen vaihtoehtoiskustannuksia nostamalla.

5.1.4.3 Aktivointitoimenpiteiden vaikutus

Edellisissä tutkimuksissa havaittiin, että työttömyys näyttäisi lisäävän ainakin omaisuusrikosten riskiä. Työttömyys ei heikennä pelkästään tuloja vaan saattaa muokata myös arkirutiineja ja sosiaalisia verkostoja. Edellisissä tutkimuksissa huomattiin, että työttömyys lisäsi usein päihteiden käyttöä (ks. myös alaluku 5.2.3). Voidaksemme tarkastella työttömyyden vaikutuksen tarkempaa mekanismia, sisällytimme systemaattiseen katsaukseen myös tutkimuksia, joissa ei tutkittu työttömyyden vaikutusta sinällään vaan tarkasteltiin aktiivisen työvoimapolitiikan vaikutusta. Edellisessä luvussa Bennett ja kumppanit (2018) sekä Aaltonen ja kumppanit (2013) tarkastelivat myös tätä kysymystä työttömyyden vaikutusten ohessa. Tässä alaluvussa esitellään lisäksi kolme tutkimusta, jotka keskittyivät pelkästään aktivointitoimien vaikutusten tarkasteluun.

Bratsbergin ja kumppanien (2018) norjalaistutkimuksessa selvitettiin, kuinka toimeentulotukea koskevien aktivointivaatimusten tiukentaminen vaikutti nuorten miesten rikollisuuteen. Vuosien 1994–2004 aikana 43 kuntaa tiukensi toimeentulotuen aktivointivaatimuksia, kun taas 158 kuntaa ei tehnyt muutoksia toimeentulotuen ehtoihin. Uudistukset toteutettiin kunnissa eri ajankohtina ja niiden sisältö vaihteli kuntien välillä. Aktivointivaatimukset pitivät sisällään muun muassa työ- ja koulutusohjelmiin osallistumista, aktiivista työnhakua ja työnhakuneuvontaa. Aktivointivaatimuksille altistuneiden nuorten miesten (18–21-v.) rikoskäyttäytymistä verrattiin niihin miehiin, joiden asuinkunnissa aktivointivaatimuksia ei otettu käyttöön. Rikoskäyttäytymistä mitattiin erikseen neljässä rikoslajissa, jotka olivat omaisuusrikokset, väkivaltarikokset, huumausainerikokset ja muut rikokset.

Tulokset osoittivat, että 18–21-vuotiaiden miesten todennäköisyys tehdä rikos väheni uudistuksen toteuttaneissa kunnissa 14,3 prosenttia (0,4 prosenttiyksikköä) verrattuna uudistusta edeltäneeseen keskiarvoon. Suuri osa ihmisistä ei kuitenkaan koskaan hae toimeentulotukea, eikä toimeentulotukea koskevilla uudistuksilla siten todennäköisesti ole vaikutusta valtaosaan väestöstä. Alaryhmittäiset tarkastelut osoittivat, että uudistuksen vaikutus oli erityisen suuri huono-osaisista perheistä tulevien nuorten keskuudessa: heidän kohdallaan rikoskäyttäytymisen todennäköisyys väheni 24 prosenttia (1,2 prosenttiyksikköä) ryhmän keskiarvoon verrattuna.

Uudistuksen vaikutukset olivat erityisen suuret huono-osaisten perheiden 18- ja 19-vuotiaiden poikien keskuudessa, ja tutkijat keskittyivät lisäanalyyseissa tähän ryhmään (N=78 474). Kuten aikaisemman tutkimuksen perusteella saattoi odottaa, myös rikoskäyttäytyminen oli yleisintä tässä ryhmässä. Rikoskäyttäytymisen todennäköisyys väheni uudistuksen jälkeen 35 prosenttia (1,9 prosenttiyksikköä) huono-osaisten poikien keskuudessa. Lisäanalyyseissa tutkijat tarkastelivat esimerkiksi sitä, säilyikö uudistuksen rikoksia vähentävä vaikutus myös perheensisäisissä malleissa, joissa verrattiin toisiinsa veljeksiä, jotka olivat altistuneet uudistukselle eri tavoin. Myös tässä mallissa aktivointivaatimukset yhdistyivät vähentyneeseen rikollisuuteen, tosin sisarusparien pienestä määrästä johtuen malli oli tilastollisesti merkitsevä vain 90 prosentin luottamusvälillä.

Rikoslajikohtaiset tarkastelut osoittivat, että uudistuksen vaikutus oli voimakkain omaisuusrikosten kohdalla, mutta tilastollisesti merkitseviä vaikutuksia nähtiin kaikissa tutkituissa rikoslajeissa, myös väkivallan kohdalla. Tuloksia tulkitessa tulee huomioida, että myös rikoslajikohtaiset tarkastelut tehtiin vain huono-osaisista pojista koostuvassa osa-aineistossa; tuloksista ei voi päätellä sitä, vähentäisikö aktivointi väkivaltarikoksia väestössä keskimäärin.

Tarkasteltaessa rikosten jakautumista arkipäiville ja viikonlopuille tulokset osoittivat, että rikollisuutta vähentävät vaikutukset keskittyivät voimakkaammin arkipäiviin. Tämä viittasi tutkijoiden mukaan inkapasitaatiovaikutukseen, koska rikollisuus väheni erityisesti niinä ajankohtina, jolloin yksilöt ovat tyypillisesti koulussa tai muussa aktivointitoiminnassa. Toisaalta uudistuksen vaikutukset olivat huomattavia myös viikonloppuisin tehtyihin rikoksiin, mikä tutkijoiden mukaan viittaa siihen, että uudistus todennäköisesti vaikutti rikollisuuteen myös muiden mekanismien kautta, esimerkiksi kasvattamalla nuorten inhimillistä pääomaa ja nostamalla rikosten vaihtoehtoiskustannuksia. Uudistus näytti vähentävän myös 16–17-vuotiaiden rikollisuutta, vaikka toimeentulotukea koskevat uudistukset eivät suoraan vaikuttaneet tähän ryhmään. Tutkijoiden mukaan tämä viittaisi vertaisryhmän merkitykseen rikollisuudelle: Kun uudistus vähensi rikollisuutta vanhempien ikätovereiden keskuudessa, tämä heijastui myönteisesti myös nuorempiin ikäluokkiin. Aktivointivaatimuksilla oli muitakin myönteisiä vaikutuksia, sillä ne vähensivät esimerkiksi koulun keskeyttämistä.

Fallesenin ja kumppanien (2018) tanskalaistutkimuksessa selvitettiin aktivoivan työmarkkinapolitiikan vaikutusta nuorten miesten rikollisuuteen. Tässäkin tutkimuksessa hyödynnettiin aktivointipolitiikassa tapahtuneita muutoksia, jotka asettivat aktiivisuusvaatimuksia niille työttömille, joilla ei ollut työttömyysvakuutusta. Tutkijat hyödynsivät tietyssä kunnassa tehtyjä aktivointivaatimusten kiristyksiä ja vertasivat kunnan asukkaiden rikollisuutta muiden tanskalaisten rikoskäyttäytymiseen. Tutkimusjoukon muodostivat 18–35-vuotiaat tanskalaiset miehet, jotka asuivat Farumissa vuosina 1981–2005 ja heitä verrattiin muista tanskalaisista koostuvaan 10 prosentin edustavaan

otokseen. Rikollisuutta tarkasteltiin tuomioiden kautta neljässä eri kategoriassa: kaikki rikokset, omaisuusrikokset, väkivaltarikokset ja muut rikokset.

Tarkasteluajanjakso jaettiin kolmeen erilliseen periodiin. Ensimmäinen periodi kattoi uudistuksen alkuvaiheen vuosina 1987–1990, toinen uudistuksen keskivaiheen vuosina 1991–1997, jolloin uudistus oli otettu täysin käyttöön Farumissa, ja kolmas uudistuksen loppuvaiheen vuosina 1998–2001, jolloin Farumin aktivointipolitiikka alkoi vähitellen lähestyä kansallista aktivointipolitiikkaa. Uudistuksen seurauksena vuosittaiset rikostasot laskivat vuosien 1987–1990 aikana 23 prosenttia ja vuosien 1991–1997 aikana 28 prosenttia uudistuksen kohderyhmän lähtötasoon verrattuna. Vaikutukset olivat myönteisiä ja tilastollisesti merkitseviä myös pidempää ajanjaksoa tarkasteltaessa. Politiikkamuutoksen vaikutus rikollisuuteen oli lähes kokonaan seurausta omaisuusrikosten tason laskusta; vaikutukset muihin rikoslajeihin olivat lähellä nollaa eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Omaisuusrikoksissa havaittu vaikutus ei näkynyt pelkästään tehtyjen rikosten määrän laskuna vaan myös rikoskäyttäytymiseen osallistuneiden henkilöiden määrän vähenemisenä. Tutkijat arvioivat, että jos Farumin kaltainen intensiivinen aktivointipolitiikka olisi ollut vuosien 1987–2001 ajan voimassa koko Tanskassa, Tanskan rikostaso olisi laskenut 5 prosenttia.

Tutkijat esittivät muutamia mahdollisia mekanismeja, joiden kautta työmarkkinaohjelmat voivat vaikuttaa rikollisuuteen. Ohjelmat voivat vaikuttaa rikollisuuteen ensinnäkin epäsuorasti tulojen kasvun kautta, sillä ohjelmat helpottavat työllistymistä ja toisinaan ohjelmaan osallistumisesta saa korvausta. Toisaalta suurin osa uudistuksen rikollisuutta vähentävästä vaikutuksesta keskittyi työttömiin ja uudistuksella oli vain pieni vaikutus miesten bruttotuloihin. Niinpä tutkijat esittivät, että suurin osa vaikutuksesta rikollisuuteen oli seurausta työmarkkinaohjelman inkapasitaatiovaikutuksesta. Tähän viittasi tutkijoiden mukaan se, että vaikutukset näkyivät vain omaisuusrikoksissa, joita tehdään useimmiten arkipäivinä, ja se, että suurin osa vaikutuksesta oli seurausta rikostasojen laskusta sosiaalietuuksien saajien eli aktivointitoimintaan osallistuneiden keskuudessa.

Edellisissä tutkimuksissa kuvattiin aktivoivan työvoimapolitiikan vaikutuksia rikollisuuteen. **Andersenin** (2012) tutkimuksessa toisiinsa verrattiin kahta aktivointiohjelmaa, jotka erosivat toisistaan siinä, kuinka suurta aktiivisuutta työnhakijoilta edellytettiin. Tutkimuksessa hyödynnettiin tanskalaista sosiaalista koetta, jossa työttömäksi jääneet ohjattiin satunnaisesti kahteen eri työmarkkinaohjelmaan, jotka erosivat toisistaan yksilöille suunnattujen aktivointitoimenpiteiden voimakkuuden suhteen. Koe kesti neljä kuukautta, ja se toteutettiin vuosien 2005–2006 vaihteessa kahdessa Tanskan läänissä. Tutkimuksessa verrattiin koeryhmän (N=2329) ja kontrolliryhmän (N=2385) rikosten määrää työttömyysjakson aikana. Rikollisuutta tarkasteltiin kahdessa eri kate-

goriassa, joista ensimmäinen sisälsi kaikki rikokset ja toinen kaikki rikokset lukuun ottamatta liikennerikoksia. Tutkimuksessa ei siten eroteltu toisistaan väkivaltarikoksia ja omaisuusrikoksia.

Kontrolliryhmän kokema perusmuotoinen aktivointiohjelma sisälsi tapaamisia sosiaalityöntekijän kanssa kolmen kuukauden välein, minkä lisäksi yksilöiden tuli osallistua aktivointiohjelmiin 12 kuukautta kestäneen työttömyyden jälkeen. Lisäksi yksilöillä oli oikeus osallistua 6 viikkoa kestävään omavalintaiseen työllisyysohjelmaan ensimmäisen työttömyysvuoden aikana. Tehostettuun aktivointiohjelmaan eli koeryhmään ohjatuilla oli selkeästi tätä tiukemmat kriteerit. Yksilöiden tuli 5–6 viikkoa työttömäksi jäämisen jälkeen osallistua 2 viikkoa kestävään työnhakuohjelmaan ja tämän jälkeen heidän tuli tavata sosiaalityöntekijän kanssa vähintään kahden viikon välein. Lisäksi yksilöiden tuli osallistua vähintään 3 kuukautta kestävään koulutusohjelmaan ennen neljännen työttömyyskuukauden päättymistä. Jos yksilö ei ollut löytänyt työtä 6–7 kuukauden kuluessa, tapaamisia sosiaalityöntekijän kanssa tehostettiin entisestään tarkoituksena uudelleen arvioida työnhakustrategiaa ja ottaa käyttöön uusia aktivointitoimenpiteitä. Tehostettuun työmarkkinaohjelmaan ohjatut altistuivat siten paljon voimakkaammalle sosiaaliselle kontrollille verrattuna kontrolliryhmään ja heillä oli huomattavasti vähemmän joutilasta aikaa.

Tulokset osoittivat, että intensiiviseen ohjelmaan osallistuminen vähensi rikostuomioita 40 prosentilla (0,01 rikostuomiota per henkilö). Vaikutus ei näkynyt ainoastaan rikosten määrän vähenemisenä vaan myös rikoskäyttäytymiseen osallistuneiden henkilöiden määrän pienentymisenä. Myös työttömyysjaksot olivat intensiivisempään ohjelmaan osallistuneiden keskuudessa lyhyempiä kuin kontrolliryhmällä. Kun työttömyyden pituus otettiin tilastollisessa mallissa huomioon, intensiiviseen aktivointiohjelmaan osallistumisen myönteinen vaikutus rikollisuuteen heikentyi hieman, mutta säilyi tilastollisesti merkitsevänä. Tämä viittasi tutkijan mukaan siihen, että osa tehostetun työmarkkinaohjelman kokonaisvaikutuksesta rikollisuuteen välittyi sitä kautta, että ohjelma vähensi työttömyyden kestoa. Tämä ei kuitenkaan selittänyt yhteyttä kokonaan vaan aktivointitoimenpiteeseen osallistuminen vähensi rikollisuuden riskiä myös vaikuttamalla työttömyysajan sisältöön. Tutkija esitti, että tehostetut työmarkkinaohjelmat saattavat tarjota myönteistä sisältöä ja sosiaalista kontrollia sekä vähentää yksilön todennäköisyyttä joutua vuorovaikutukseen rikosalttiin vertaisryhmän kanssa.

5.1.4.4 Yhteenveto työttömyyden vaikutuksista rikollisuuteen

- Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa työttömyyden on havaittu olevan yhteydessä lisääntyneeseen rikoskäyttäytymiseen, mutta valikoitumista ei aina ole otettu huomioon riittävällä tavalla. Systemaattisen kirjallisuushaun avulla löydettiin 10 pohjoismaista tutkimusta, joissa työttömyyden yhteyttä rikollisuuteen oli tutkittu valikoitumisen huomioivilla asetelmilla.

- Työttömyyden vaikutusta rikollisuuteen oli tutkittu erityisesti massairtisanomisia hyödyntämällä. Lisäksi oli tarkasteltu työttömyyden tason vaihtelua kuntatasolla sekä työttömyysjaksoja ihmisen elämänkaarella. Työttömyyden vaikutuksen mekanismia oli selvitetty tutkimalla työttömille suunnattujen aktivointitoimien vaikutusta rikoskäyttäytymiseen.
- Kokonaisuudessaan systemaattisen katsauksen perusteella voidaan todeta, että työttömyys lisäsi erityisesti omaisuusrikoksia. Väkivaltarikosten osalta tulokset vaihtelivat. Vain yksi tutkimus oli selvittänyt työttömäksi jäämisen vaikutusta väkivallan uhriksi joutumiseen, ja tässä tutkimuksessa työttömäksi jääminen kasvatti väkivalta- ja päihdekuolleisuuden riskiä.
- Omaisuusrikoksia koskevat havainnot viittaavat siihen, että työttömyyden rikollisuutta lisäävä vaikutus voi olla seurausta tulojen menetyksestä. Osa tutkimuksista havaitsi rikollisuuden lisääntyvän jo ennen työpaikan menettämistä, joten myös tulonmenetysten ennakointi voi näkyä lisääntyneenä rikoskäyttäytymisenä.
- Työttömille suunnatut aktivointitoimenpiteet vähensivät rikollisuutta kaikissa kirjallisuushaun löytämissä tutkimuksissa. Aktivointitoimenpiteiden vaikutusta oli tutkittu erityisesti nuorten miesten keskuudessa. Havainnot viittaavat siihen, että aktivointitoimenpiteet vähentävät rikollisuutta erityisesti muuttamalla rutiineja ja vähentämällä rikosten tekemisen mahdollisuuksia. Lisäksi aktivointitoimenpiteet saattavat lyhentää työttömyysjaksojen pituutta ja kasvattaa inhimillistä pääomaa.
- Kokonaisuudessaan työttömyyden vaikutusta käsitelleiden tutkimusten tulokset viittaavat siihen, että sellaiset interventiot, jotka sekä kompensoivat työttömäksi jäämisestä johtuvia äkillisiä tulonmenetyksiä että aktivoivat työttömiä, vaikuttavat lupaavilta keinoilta vähentää rikollisuutta.

5.2 Huono-osaisuuden vaikutus onnettomuuksiin

Onnettomuuksia käsitelleitä tutkimuksia löytyi huomattavasti vähemmän kuin rikoksiin ja väkivaltaan liittyviä tutkimuksia, ja tästä syystä niihin tulee suhtautua varauksella. Taulukosta 4 nähdään, että tutkimuksia oli tehty Suomessa (n=2), Ruotsissa (n=2), Norjassa (n=1) ja Tanskassa (n=1). Tutkimukset analysoivat työttömyyden (n=3), koulutuksen (n=2) ja tulojen (n=1) vaikutusta vakavien onnettomuuksien kokemiseen. Valtaosa tutkimuksista hyödynsi luonnollisia koeasetelmia (n=5), kuten edellisessä luvussa käytettyjä peruskoulu-uudistuksia ja massairtisanomisia, ja yksi sisarusmalleja.

Taulukko 4. Onnettomuushaun tuottamat artikkelit.

Tutkimus	Maa	Aihe	Menetelmä
Browning & Heinesen (2012)	Tanska	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma
Eliason & Storrie (2009)	Ruotsi	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma
Grytten ym. (2020)	Norja	Koulutus	Luonnollinen koeasetelma
Junna ym. (2020)	Suomi	Työttömyys	Luonnollinen koeasetelma
Lager & Torssander (2012)	Ruotsi	Koulutus	Luonnollinen koeasetelma
Tarkiainen ym. (2015)	Suomi	Tulot	Sisarusvertailu

5.2.1 Taloudellisen tilanteen vaikutus onnettomuuksiin

Tarkiaisen ja kumppanien (2015) suomalaistutkimuksessa tarkasteltiin sosioekonomisia eroja kuolleisuudessa. Tutkimus valikoitui mukaan katsaukseen, koska siinä oli tarkasteltu erikseen onnettomuuskuolleisuutta ja selvitetty, oliko lapsuuden tulotaso keskeinen vaikuttaja onnettomuuskuolleisuudessa havaituissa sosioekonomisissa eroissa. Tutkimusjoukon muodosti 10 prosentin otos kotitalouksista, joihin kuului vuosina 1936–1950 syntyneitä lapsia, joilla oli vähintään yksi samaa sukupuolta oleva sisarus. Sisarusparien kuolleisuutta analysoitiin 35 vuoden iästä alkaen. Tarkempia kuolinsyitä analysoitiin vain miesten kohdalla (N=27 551). Alkoholiperäisten syiden, onnettomuuksien, itsemurhan ja väkivallan seurauksena kuolleet oli yhdistetty samaan luokkaan. Onnettomuuksista aiheutuvien kuolemien lukumäärä on suurempi kuin väkivallasta johtuvien (Tilastokeskus 2023a), joten luokittelimme artikkelin onnettomuuksia tutkivaksi, ja käytämme luokan kuolinsyistä yhteistä termiä ”onnettomuuskuolleisuus”. Verrattuna korkeimpaan tuloviidennekseen kuuluviin, 35-vuotiaana matalimpaan tuloviidennekseen kuuluvilla miehillä oli noin kolminkertainen onnettomuuskuolleisuuden riski (HR=3,02; 95 % LV=2,56–3,57).

Matalimpaan tuloviidennekseen kuuluvilla havaittu kohonnut onnettomuuskuolleisuus ei vielä itsessään kerro ilmiön syistä, sillä havaittu yhteys voi selittyä monilla tekijöillä (ks. alaluku 3). Niinpä tutkijat koettelivat yhteyden voimakkuutta ja sulkivat pois perhetaustaan liittyviä sekoittavia tekijöitä hyödyntämällä sisarusvertailua, jossa he tutkivat

veljespareja, joista toinen oli kuollut alkoholin, väkivallan tai onnettomuuden seurauksena (N=11 237). Sisarusvertailun avulla tutkijat pystyivät huomioimaan kaikki *sisarusten jakamat tekijät* eli heidän jakamansa ympäristötekijät sekä keskimäärin 50 prosenttia geeneistä. Sisarusvertailuissa aikuisiän tulojen yhteys onnettomuuskuolleisuuteen säilyi lähes yhtä korkeana (HR=2,77; 95 % LV=2,12–3,63) kuin alkuperäisessä vertailussa. Tutkijat esittivät, että sisarusten jakamat lapsuuden olosuhteet eivät ole keskeisiä aikuisiän kuolleisuuden selittämisessä ja korostivat aikuisiän riskitekijöiden merkitystä sosioekonomisten kuolleisuuserojen taustalla. Tutkimus ei siis antanut tukea lapsuusiän olosuhteiden ja muiden sisarusten jakamien taustatekijöiden vaikutukselle aikuisiän onnettomuuskuolleisuuteen, vaan korosti yksilön omien tulojen itsenäistä yhteyttä onnettomuuskuolleisuuteen. Tutkimusasetelma ei kuitenkaan mahdollistanut yksilön aikuisiän tulojen kausaalisen vaikutuksen tutkimusta vaan pystyi toteamaan vain sen, että lapsuusiän olosuhteilla ei ollut suurta merkitystä aikuisiän onnettomuuskuolleisuuden kannalta. Tulokset ovat siten osittain yhteneväisiä edellisessä alaluvussa esiteltyjen Sariaslanin ja kumppanien (2014, 2021a) tutkimusten kanssa, jotka osoittivat, että lapsuudenperheen tulot eivät selittäneet myöhempää rikoskäyttäytymistä.

5.2.1.1 Yhteenveto taloudellisen tilanteen vaikutuksista onnettomuuksiin

- Lukuisat tutkimukset ovat raportoineet aikuisiän tulotason olevan yhteydessä päihteisiin, väkivaltaan ja onnettomuuksiin liittyvään kuolleisuuteen. Havainnolle saatiin jälleen tukea, matalimpaan tuloviidennekseen kuuluneilla miehillä oli kohonnut kuolleisuusriski. Myös lapsuuden perheen taloudellisen tilanteen on aiemmissa tutkimuksissa havaittu korreloivan aikuisiän onnettomuuskuolleisuuden kanssa. Kriteerit täyttäviä, valikoitumisen huomioivia tutkimuksia löytyi vain yksi.
- Tulokset eivät tukeneet näkemystä, jonka mukaan lapsuudenperheen elinolosuhteet olisivat keskeinen syy aikuisiässä havaittaville sosioekonomisille eroille päihde- ja onnettomuuskuolleisuudessa. Asetelma ei mahdollistanut sen analysoimista, onko aikuisiän omilla tuloilla kausaalinen vaikutus onnettomuuskuolleisuuteen.
- Kausaalivaikutuksen puuttuminen saattaa olla seurausta köyhille perheille suunnatuista tulonsiirroista ja muista tukimuodoista. On mahdollista, että tulokset olisivat toisenlaiset, jos nämä turvaverkot heikentyisivät.
- Tulos koskee vain kuolleisuutta, joka on äärimmäinen mittari heikolle turvallisuudelle. Tutkimuksen perusteella ei voi päätellä sitä, ovatko lapsuudenperheen elinolot keskeinen selittäjä muille aikuisiän ilmiöille.
- Lapsuusajan olosuhteiden kausaalisesta vaikutuksesta onnettomuuskuolleisuuteen pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa tiedetään vain vähän eikä yksittäisen tutkimuksen perusteella voida tehdä suuria johtopäätöksiä. Tulokset olivat kuitenkin osin yhteneviä kahden muun

tutkimuksen kanssa, jotka olivat tarkastelleet lapsuusajan tulojen yhteyttä myöhempään rikollisuuteen. Näiden tutkimusten perusteella näyttää siltä, että lapsuusajan tulotaso ei ole keskeinen selittäjä aikuisiän turvallisuusongelmille.

5.2.2 Koulutuksen vaikutus onnettomuuksiin

Kaksi tutkimusta oli selvittänyt koulutuksen vaikutusta onnettomuuskuolleisuuteen peruskoulu-uudistusten tarjoamien luonnollisten koeasetelmien avulla. **Lager ja Torssander (2012)** hyödynsivät Ruotsin 1940-luvun lopulla käynnistynyttä peruskoulu-uudistusta, joka laajensi pakollisen koulutuksen yhdeksänvuotiseksi ja lisäsi lukiokelpoisten nuorten määrää. Saman uudistuksen todettiin vähentäneen rikoksia Hjalmarssonin ja kumppanien (2015) tutkimuksessa (ks. alaluku 5.1.3). Lagerin ja Torssanderin tutkimuksessa tarkasteltiin vuosina 1943–1955 syntyneiden henkilöiden kuolleisuutta vuoden 2007 loppuun mennessä (N=1 247 867).

Uudistuksella ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta koko väestön tai alle neljänkymmentävuotiaana kuolleiden kuolleisuusriskiin. Sen sijaan yli 40 vuotta täyttäneiden kokonaisuuskuolleisuusriski väheni 4 prosenttia (HR=0,96; 95 % LV=0,93–0,99) uudistuksen seurauksena. Yli 40-vuotiaiden onnettomuuskuolleisuusriski väheni uudistuksen seurauksena 13 prosenttia (HR=0,87; 95 % LV=0,77–0,98). Vaikutus oli suurempi miehillä kuin naisilla (15 % vs. 9 %), ja tilastollisesti merkitsevä vain miehillä. Onnettomuuskuolleisuuden väheneminen saattoi olla seurausta päihteidenkäytössä tapahtuneissa muutoksista, mutta tutkimus ei mahdollistanut ilmiön tarkempaa tarkastelua. Koulutusryhmittäin tehty tarkastelu paikansi kuolleisuuden vähenemisen niille ihmisille, jotka suorittivat pelkän peruskoulun tai ammattikoulun. Tulos antaa siis viitteitä siitä, että uudistuksen vaikutukset keskittyivät juuri siihen ryhmään, jonka kuolleisuusriski oli korkein[13].

Grytten ja kumppanit (2020) tutkivat koulutuksen vaikutusta kuolleisuuteen Norjan peruskoulu-uudistuksen avulla. Norjan peruskoulu-uudistus pidensi peruskoulun kestoa seitsemästä vuodesta yhdeksään vuoteen. Uudistus otettiin asteittain käyttöön eri puolilla maata vuosien 1960–1972 aikana. Tutkimuksessa tarkasteltiin vuosina 1944–1951 syntyneiden miesten ja naisten kuolleisuutta 16–64 vuoden iässä (N=451 920).

[13] Ruotsin peruskoulu-uudistuksen vaikutusta terveyteen on selvitetty monessa tutkimuksessa ja tulokset ovat olleet osin ristiriitaisia (Fischer ym. 2013, 2021 vs. Meghir ym. 2018). Holmlundin (2020) katsaus kokoaa yhteen uudistuksen vaikutuksia käsitelleitä tutkimuksia ja esittää, että uudistuksella ei luultavasti ollut vaikutusta terveyteen. On mahdollista, että uudistuksella ei ole vaikutusta kokonaisterveyteen, mutta kuitenkin onnettomuuskuolleisuuteen.

Uudistus vähensi miesten kokonaiskuolleisuutta suunnilleen 10 prosenttia yhtä koulutuksen lisävuotta kohden (1,6 prosenttiyksikköä). Naisten kohdalla vaikutus oli pienempi (0,81 prosenttiyksikköä) eikä tilastollisesti merkitsevä, mikä saattaa johtua naisten ylipäänsä matalammasta kuolleisuudesta tutkittavassa ikäryhmässä. Uudistuksen vaikutus näkyi erityisesti onnettomuuskuolleisuuden vähenemisenä. Luokka ”onnettomuuskuolleisuus” sisälsi esimerkiksi kuolemaan johtaneet kaatumistapaukset, tapaturmaiset myrkytyskuolemat sekä liikenneonnettomuudet. Kokonaisuutena uudistus vähensi onnettomuuskuolleisuutta 0,41 prosenttiyksikköä. Miesten kohdalla vaikutus oli selvästi suurempi kuin naisten kohdalla (0,66 vs. 0,13 prosenttiyksikköä). Vaikutus onnettomuuksiin oli tilastollisesti merkitsevä molempien sukupuolten kohdalla.

Kirjoittajat esittivät kaksi mahdollista mekanismia tuloksilleen. Ensinnäkin koulutus on yhteydessä terveyskäyttäytymiseen kuten päihteidenkäyttöön ja riskinottoon liikenteessä. On mahdollista, että koulutuksen lisääminen näkyy terveystietoisuuden lisääntymisenä, riskikäyttäytymisen vähentymisenä ja muuttuneina mieltymyksinä. Toiseksi koulutuksen lisääminen mahdollistaa ammatillisen liikkumisen vähäistä koulutusta vaativista, tapaturma-alttiista ammateista turvallisempiin, korkeampaa koulutusta vaativiin ammatteihin.

5.2.2.1 Yhteenveto koulutuksen vaikutuksista onnettomuuksiin

- Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa koulutuksen on havaittu olevan yhteydessä vähentyneeseen onnettomuuksien uhriksi joutumiseen, mutta valikoitumisen huomioiminen on ollut monessa tutkimuksessa puutteellista. Systemaattinen kirjallisuushaku löysi kaksi pohjoismaista tutkimusta, joissa yhteyttä oli tutkittu koulutuksen kestoa pidentäneiden peruskoulu-uudistusten avulla.
- Pakollisen oppivelvollisuuden pidentäminen vähensi onnettomuuskuolleisuutta molemmissa aihetta käsitelleissä tutkimuksissa. Tutkimusten pienen määrän vuoksi tuloksiin tulee suhtautua varauksella. Myönteiset vaikutukset olivat kuitenkin yhteneväisiä rikollisuuden osalta saatujen tulosten kanssa.
- Vaikka uudistus koski koko ikäluokkaa, hyödyt keskittyivät siihen ryhmään, jolla oli suurin kuolleisuusriski.
- Koulutuksen laajentaminen saattaa näkyä terveystietoisuuden lisääntymisenä, riskikäyttäytymisen vähentymisenä ja muuttuneina mieltymyksinä. Lisäksi koulutuksen lisääminen mahdollistaa ammatillisen liikkumisen vähäistä koulutusta vaativista, tapaturma-alttiista ammateista korkeampaa koulutusta vaativiin, vähemmän riskialttiisiin ammatteihin.
- Kokonaisuudessaan tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että koulutuksen pidentämisellä voidaan vähentää onnettomuuskuolleisuutta. On kuitenkin tärkeä huomata, että tutkimuksissa tarkasteltiin 1940–1950-lu-

vulla syntyneen väestön onnettomuuskuolleisuutta, joka oli huomattavasti korkeampaa kuin niiden ikäluokkien, joihin nykyisillä peruskouluuudistuksilla pyritään vaikuttamaan. Onnettomuuskuolleisuuden olemassa oleva taso vaikuttaa siihen, kuinka suuria vaikutuksia uudistuksilla voidaan todeta.

5.2.3 Työttömyyden vaikutus onnettomuuksiin

Kolme tutkimusta selvitti työpaikan menettämisen kausaalista vaikutusta onnettomuuksiin joutumiseen luonnollisten koeasetelmien avulla. **Eliason ja Storrie (2009)** tarkastelivat Ruotsissa vuosina 1987 ja 1988 lakkautettuja työpaikkoja, esimerkiksi suljettuja tehtaita ja toimintansa lopettaneita ravintoloita, ja analysoivat työnsä menettäneiden 20–64-vuotiaiden työntekijöiden (N=17 008) terveysongelmia työpaikan menetystä seuranneen 12 vuoden aikana. Työpaikkansa menettäneille työntekijöille muodostettiin painokertoimia käyttämällä mahdollisimman samankaltainen verrokkiryhmä samanikäisistä työntekijöistä (N=188 000), joiden työpaikkoja ei lakkautettu vertailuajankohtana.

Työpaikan menettäminen lisäsi sairaalahoitoa vaatineiden liikenneonnettomuuksien riskiä miehillä 54 prosenttia (HR=1,54; 95 % LV=1,32–1,79) ja naisilla 10 prosenttia (HR=1,10; 95 % LV=0,87–1,38). Naisten kohdalla vaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Miesten kohdalla työpaikan menettämisen todellinen vaikutus saattoi todennäköisesti olla edellä kuvattua pienempi ja selittyä osin työpaikkansa menettäneiden miesten taustatekijöillä. Työpaikkansa menettäneet henkilöt työskentelivät eri aloilla, ja heillä oli jo ennen työpaikan menetystä heikompi tulotaso ja enemmän alkoholiperäisiä sairauksia kuin niillä henkilöillä, joiden työpaikkoja ei lakkautettu tutkimuksen aikana. Työpaikan menettäminen kasvatti miesten liikenneonnettomuuksien riskiä 36 prosentilla (HR=1,36; 95 % LV=1,16–1,59) myös mallissa, jossa näitä taustatekijöitä pyrittiin huomioimaan.

Onnettomuuskuolleisuuden lisäksi työpaikan menetys lisäsi myös sairaalahoitoa vaatineiden alkoholisidonnaisten sairauksien ja itsetuhoisuuden riskiä sekä miehillä että naisilla. Tämä antoi viitteitä siitä, että alkoholinkäytön lisääntyminen oli keskeinen mekanismi lisääntyneiden onnettomuuksien taustalla. Alaryhmittäinen vertailu paljasti, että onnettomuudet, alkoholisidonnaiset sairaudet tai itsetuhoinen käytös eivät lisääntyneet yliopistokoulutettujen miesten ja naisten kohdalla vaan kasautuivat matalammin koulutetulle väestölle.

Browningin ja Heinesenin (2012) tanskalaistutkimuksessa selvitettiin tehtaiden lakkauttamisten vaikutuksia entisten työntekijöiden (N=33 065) kuolleisuuteen ja sairastavuuteen. Tutkimusaineisto koostui 20–60-vuotiaista miespuolisista työntekijöistä,

jotka olivat töissä vuosina 1985–2001 lakkautetuissa tehtaissa. Jokaista työntekijää seurattiin vähintään viiden vuoden ajan. Aineisto rajattiin sellaisiin kokopäiväisiin työntekijöihin, joilla oli työhistoriansa perusteella vahva sidos työmarkkinoihin. Kuten edellisessäkin tutkimuksessa, työpaikkansa menettäneille miehille muodostettiin mahdollisimman samankaltainen kontrolliryhmä (N=1 161 122) painokertoimia käyttämällä.

Työn menettäminen kasvatti onnettomuuskuolleisuuden (sis. onnettomuudet ja itsemurhat) riskiä selvästi ja riski oli korkeimmillaan pian irtisanomisen jälkeen. Irtisanomista seuranneen vuoden aikana onnettomuuskuolleisuuden riski oli noussut 128 prosenttia (HR=2,28; 95 % LV=1,25–4,17). Riski pieneni, mutta ei kadonnut seurantaajan kuluessa: vielä 20 vuotta irtisanomisen jälkeen riski oli 21 prosenttia korkeampi kuin ennen työpaikan menetystä. Tarkempi analyysi osoitti, että liikenneonnettomuudet lisääntyivät irtisanomisen jälkeen: kuolemaan johtaneen tai sairaalahoitoa vaatineen liikenneonnettomuuden riski oli koholla irtisanomista seuranneiden 2–15 vuoden ajan. Niin ikään alkoholisidonnaisten kuolemien riski kohosi ensimmäisenä vuonna 164 prosenttia (HR=2,64; 95 % LV=1,04–6,68) ja oli tilastollisesti merkitsevästi koholla vielä 15 vuotta irtisanomisen jälkeenkin.

Rikoksia käsitelleessä alaluvussa (ks. 5.1.4) kuvattiin **Junnan ja kumppanien (2020)** suomalaistutkimusta, joka osoitti työttömäksi jäämisen lisäävän riskiä kuolla väkivaltarikoksen uhrina. Tutkimuksessa tarkasteltiin erikseen myös onnettomuuskuolleisuutta ja tulokset muistuttivat väkivaltakuolleisuuden osalta todettuja. Onnettomuuskuolleisuuden kasvu työttömäksi jäämisen jälkeen oli voimakkainta tilanteissa, joissa työntekijä oli irtisanottu vakaasta yrityksestä. Tämä kuvasti todennäköisesti valikoitumisen vaikutusta: vakaista yrityksistä irtisanotuilla työntekijöillä oli todennäköisesti niin onnettomuuksiin kuin väkivaltaankin liittyviä riskitekijöitä jo ennen irtisanotuksi tulemista. Työttömäksi jäämisen ja lisääntyneen onnettomuuskuolleisuuden välisessä yhteydessä ei kuitenkaan todennäköisesti ollut kyse pelkästään valikoitumisesta, sillä onnettomuuskuolleisuuden riski kasvoi myös niissä tilanteissa, joissa irtisanominen johtui siitä, että koko työpaikka lakkautettiin. Miesten kohdalla onnettomuuskuolleisuuden riski kasvoi näissä tilanteissa 33 prosenttia (HR=1,33; 95 % LV=1,12–1,57) verrattuna kontrolliryhmään, johon kuuluvia ei irtisanottu. Riski kasvoi lähes saman verran myös naisten kohdalla, mutta kasvu ei ollut tilastollisesti merkitsevä (HR=1,27; 95 %=0,79–2,04). Naisten kohdalla onnettomuuskuolemat olivat ylipäänsä harvinaisia. Kuten aiemmin todettiin, sekä väkivallan että onnettomuuskuolemien lisääntyminen liittyi todennäköisesti pitkälti päihteidenkäytön lisääntymiseen, sillä päihteisiin liittyvä kuolleisuus kasvoi onnettomuuskuolleisuutta enemmän. Päihteisiin liittyvän kuolleisuuden kasvu oli tilastollisesti merkitsevä molemmilla sukupuolilla.

5.2.3.1 Yhteenveto työttömyyden vaikutuksista onnettomuuksiin

- Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa työttömyyden on havaittu olevan yhteydessä vakavaan onnettomuuteen joutumisen kanssa, mutta valikoitumista ei aina ole otettu huomioon riittävällä tavalla. Systemaattisen kirjallisuushaun avulla löydettiin 3 pohjoismaista tutkimusta, joissa työttömyyden yhteyttä onnettomuuksiin oli tutkittu luonnollisilla koeasetelmilla.
- Tutkimukset hyödynsivät ulkoisista syistä aiheutuneita massairtisanomisia. Käytännössä tulokset kertovat siis työn menettämisen vaikutuksista.
- Vakavien onnettomuuksien riski kasvoi työpaikan menettämisen jälkeen. Tulos oli siltä osin sama kuin rikollisuuden kohdalla. Riski oli korkeimmillaan pian irtisanomisen jälkeen, mutta säilyi korkealla myös vuosia työn menettämisen jälkeen.
- Alkoholin käytön lisääntyminen oli keskeinen mekanismi lisääntyneiden onnettomuuksien taustalla. Työn menettämisen haitalliset seuraukset kasautuivat matalasti koulutetulle väestölle.
- Kokonaisuudessaan systemaattisen katsauksen perusteella voidaan sanoa, että työttömäksi jääminen lisää vakavien onnettomuuksien riskiä. Työllisyyden kasvattaminen näyttäytyy siten suositeltavana myös onnettomuuksien torjumisen kannalta.

6 Tutkijoiden näkökulmia syrjäytymisen merkityksestä ja rikollisuuden ehkäisystä (HY)

Systemaattisen katsauksen tuottamia tuloksia syvennettiin tutkijoille ja sidosryhmille suunnatuilla kyselyillä. Tutkijakysely (Liite 5) lähetettiin systemaattisessa katsauksessa tunnistetuille tutkijoille (N=66). Kahden tutkijan osoitetta ei löytynyt, mutta kysely saatiin lähetettyä 64 tutkijalle. Kyselyyn tuli yhteensä 13 vastausta (vastausprosentti 20 %).

6.1 Tutkijakyselyn tulokset

Tutkijakyselyyn vastasi yhteensä 13 asiantuntijaa. Kaikki vastaajat olivat suorittaneet tohtorin tutkinnon vähintään viisi vuotta sitten. Lähes kaikki vastasivat rikoksia käsittelevään kyselyyn (n=11 vastausta) ja vain pieni osa (n=4) onnettomuuskyselyyn. Kaksi tutkijaa täytti kyselyn molemmista teemoista erikseen. Vastausten vähäisen määrän vuoksi keskitymme raportoinnissa rikollisuutta koskeneisiin kysymyksiin.

Vastaajia pyydettiin ensinnäkin arvioimaan asteikolla 0–10, kuinka vahvasti he arvioivat turvallisuusongelmien (esimerkiksi rikoskäyttäytymisen) kasautuvan samalle pienelle joukolle ihmisiä. Matalat arvot viittaavat siihen, että ongelmat jakautuvat tasaisesti koko väestölle, korkeat arvot voimakkaaseen kasautumiseen.

Kyselyyn vastanneet asiantuntijat näkivät rikollisuuden kasaantuvan voimakkaasti aktiivisille rikoksentekijöille (keskiarvo 8,2; mediaani 8). Myös uhrikokemusten arvioitiin kasaantuvan lähes vastaavalla tavalla (keskiarvo 7,1, mediaani 7). Valtaosa asiantuntijoista (n=8; 72 %) myös arvioi, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa väkivaltaa torjuttaisiin tehokkaammin investoimalla lisää kohdennettuihin (eikä universaaleihin) interventioihin. Kaksi vastaajaa (18 %) otti kuitenkin tähän kysymykseen neutraaliin kannan.

Tutkijakyselyn vastaukset olivat odotetusti pääosin yhteneväisiä kirjallisuuskatsauksen tulosten kanssa (Taulukko 5). Kahdeksan vastaajaa (73 %) arvioi oppivelvollisuuden laajentamisen vähentävän rikollisuutta. Vastaavia tuloksia saatiin myös kirjalli-

suuskatsauksessa (ks. alaluku 5.1.3). Seitsemän vastaajaa (64 %) katsoi työttömyysturvan aktiivisuusvaatimuksella olevan positiivisia vaikutuksia. Myös tämä tulos oli yhtenäinen kirjallisuuskatsauksen tulosten kanssa[14].

Taulukko 5. Tutkijakyselyn vastaukset (N=11).

	Samaa tai erittäin samaa mieltä (%)	Keskiarvo (1–5)	Mediaani (1–5)
Oppivelvollisuuden laajentaminen 18 ikävuoteen todennäköisesti vähentää rikollisuutta.	73 %	3.7	4
Työttömyysturvan kytkeminen aktiivisuusvaatimuksiin todennäköisesti vähentää rikollisuutta.	64 %	3.9	4
Tarveharkintaisten tai kohdennettujen tulonsiirtojen tason laskeminen todennäköisesti lisää rikollisuutta.	55 %	3.6	4
Tarveharkintaisten tai kohdennettujen tulonsiirtojen tason nostaminen todennäköisesti vähentää rikollisuutta.	46 %	3.5	3
Universaalien tulonsiirtojen tason laskeminen todennäköisesti lisää rikollisuutta.	46 %	3.3	3
Oppivelvollisuuden laajentaminen alkamaan 5-vuotiaasta todennäköisesti vähentää rikollisuutta.	36 %	3.2	3
Universaalien tulonsiirtojen tason nostaminen todennäköisesti vähentää rikollisuutta.	27 %	2.9	3
Työttömyysturvan kytkeminen aktiivisuusvaatimuksiin todennäköisesti lisää rikollisuutta.	0 %	2.0	2

Muiden väittämien osalta kannatus oli vähäisempää. Kuusi vastaajista (55 %) arvioi tarveharkintaisten tai kohdennettujen tulonsiirtojen tason laskemisen lisäävän rikolli-

[14] Nämä kaksi väittämää saivat eniten kannatusta (75 % samaa tai erittäin samaa mieltä) myös onnettomuuskyselyssä.

suutta. Vaikutus nähtiin epäsymmetrisenä, sillä hieman pienempi osuus (46 %) vastaajista uskoi tarveharkintaisten tukien tason nostamisen vähentävän turvallisuusongelmia. Systemaattiseen katsaukseen ei sisältynyt yhtään tutkimusta, joka olisi selvittänyt tulonsiirtojen massiivisen leikkaamisen vaikutusta, mutta työttömyyden, ulosottoon joutumisen ja työpaikan menetyksen seurauksia käsitelleissä tutkimuksissa esitettiin, että heikentynyt taloudellinen tilanne saattoi osaltaan vaikuttaa siihen, että erityisesti omaisuusrikokset lisääntyivät ansiotyön päättyessä. Toisaalta aktivoivia toimenpiteitä käsitelleet tutkimukset arvioivat, että arjen rutiinien muutos saattoi olla keskeisempi tekijä kuin tulotason lasku eivätkä työttömille suunnatut tulonsiirrot voineet torjua työn menettämisen haitallisia vaikutuksia rikoskäyttäytymiselle. Tutkijoiden näkemysten jakautuminen heijasteli siis tässä kysymyksessä tutkimustulosten moninaisuutta.

Muiden mitattujen väittämien osalta vastaukset olivat vähemmän yhteneväisiä. Universaalien tulonsiirtojen vaikutukset arvioitiin epäsymmetrisiksi: vaikka vain muutama vastaaja (27 %) katsoi, että rikollisuutta voitaisiin vähentää universaaleja tulonsiirtoja kasvattamalla, suurempi osa (46 %) arvioi, että niiden laskeminen voisi lisätä turvallisuusongelmia.

Vastaajilta tiedusteltiin myös tehokkaimpia tapoja torjua väkivaltaa pohjoismaisessa kontekstissa. Kahdeksantoista kohdan lista sisälsi esimerkiksi varhaiseen puuttumiseen, päihdehoitoon, tulonsiirtoihin, poliisiin ja oikeuslaitokseen liittyviä keinoja (ks. liite 5). Lista ei ollut kattava luettelo vaihtoehdoista vaan sen tarkoitus oli esitellä muutamia keskeisiä keinoja. Vastaajia kehotettiin valitsemaan kolme tehokkainta keinoa. Eniten kannatusta saivat varhaiset, riskialttiissa ympäristöissä eläville lapsille suunnatut interventiot (n=6, 55 %), päihteiden saatavuuden vähentäminen (n=4, 36 %) sekä päihde- ja mielenterveyspalvelujen saatavuuden ja laadun parantaminen (n=4, 36 %). Vastaukset kuvastavat siis riskiryhmille kohdennettujen toimenpiteiden merkitystä ja päihteiden ja väkivallan vahvaa yhteyttä. Muutamia mainintoja saivat myös oppivelvollisuuden nosto 18 ikävuoteen (tai laajennetun oppivelvollisuuden säilyttäminen) (n=3, 27 %), kohdennettujen tulonsiirtojen tason korotus (n=3, 27 %) sekä rikostaustaisille suunnatut interventiot (n=3, 27 %). Sen sijaan universaalien tulonsiirtojen tason nostaminen tai rikosseuraamusten tiukentaminen niin sanotun yleisen pelotevaikutuksen[15] toivossa eivät saaneet kannatusta. Poliisien lisääminen ja pidemmän vankeuden eristävä vaikutus (vankeuden inkapasitaatioefekti) saivat yksittäiset maininnat. Keskimäärin rangaistuksiin liittyvät keinot eivät kuuluneet vastaajien silmissä tehokkaimpiin tapoihin vähentää väkivaltaa. Tältä osin vastaukset heijastivat suomalaista kriminaalipolitiikkaa, jossa painotetaan sosiaalipolitiikkaa ja ennalta ehkäisyä.

[15] Yleinen pelotevaikutus viittaa rikosseuraamusten ennalta ehkäisevään vaikutukseen koko väestössä.

Strukturoitujen kysymysten lisäksi vastaajille esitettiin avoimia kysymyksiä. Vastaajilta kysyttiin, miten sosioekonominen huono-osaisuus (esimerkiksi köyhyys, puuttuva koulutus tai työttömyys) vaikuttavat väkivaltaan ja/tai muihin rikoksiin Pohjoismaissa. Vastausten (n=10) perusteella muodostuu käsitys, että sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutus väkivaltaan ja muuhun rikollisuuteen pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa on monimutkainen kysymys, josta tiedetään liian vähän. Myös avoimet vastaukset tukivat kirjallisuuskatsauksen tuloksia. Sosioekonomisen aseman ja rikollisuuden välinen yhteys todettiin itsestään selvänä faktana monessa vastauksessa, mutta sosioekonomisen aseman kausaalinen vaikutus rikollisuuteen, erityisesti väkivaltaan, näyttäytyi epävarmana myös avovastauksissa[16]. Joissakin vastauksissa yhteyttä ja syy-yhteyttä ei erotettu toisistaan, mutta niissä, joissa eroa pohdittiin, yhteys selitettiin useammin valikoitumisella:

> *"Uskon, että sosioekonomisen haitan suora, kausaalinen vaikutus (esim. köyhyys, koulutuksen puute, työttömyys) on vain vähäinen vakavaan (toistuvaan) tai väkivaltaiseen rikollisuuteen Pohjoismaissa. Tilanne saattaa olla erilainen muiden kuin väkivaltarikosten, kuten omaisuusrikosten ja huumerikosten osalta."*

Toisaalta äkilliset tulonmenetykset tai vahvat leikkaukset sosiaaliturvaan nähtiin rikollisuutta lisäävinä. Ylipäänsä hyvinvointivaltion tarjoama suoja nähtiin hyvänä pohjarakenteena rikollisuuden torjumiselle:

> *"Vaikka tutkimusnäyttö siitä, että sosiaalipolitiikka on parasta kriminaalipolitiikkaa, ei ehkä ole niin vakuuttavaa kuin monet ihmiset luulevat, uskon, että hyvinvointivaltio, joka tarjoaa maksuttoman universaalin terveydenhuollon ja koulutuksen, perusturvan ja sosiaalipalvelut, on hyvä perusta kriminaalipolitiikalle."*

Perusturvan lisäksi säännölliseen toimintaan osallistuminen nähtiin keskeisenä rikollisuutta vähentävänä tekijänä.

> *"Säännölliseen toimintaan osallistuminen, kuten esimerkiksi koulunkäynti, näyttää vaikuttavan myönteisesti rikollisuuteen. Nuoria houkuttelevat koulutusmahdollisuudet näyttävät olevan tehokasta politiikkaa. Jotkut tutkimukset viittaavat siihen, että koulutukseen osallistumisen lyhytaikaiset bonukset pitävät haavoittuvat nuoret koulutuksessa ja poissa rikollisuudesta. Työttömyyden vähentämiseen tähtäävät politiikkatoimet, erityisesti nuorten osalta, ovat korkealla poliittisella agendalla Pohjoismaissa. Tällaisilla toimilla on monia etuja, myös rikollisuuden kannalta. Myös köyhyyden vähentämiseen tähtäävät politiikkatoimet*

[16] Käännökset kirjoittajien.

ovat korkealla poliittisella asialistalla, mutta niitä on tasapainotettava työskentelyyn ja säännölliseen koulutukseen osallistumisen kannustimilla."

Kannustimia pohdittiin myös velkaantumisen kohdalla, sillä velkaantumisen nähtiin haittaavan erityisesti rikoksista irtautumista ja entisten vankien työllistymistä.

"Eräs ongelma on velkojen kasaantuminen, joka vaikuttaa myös rikoksista irtautumiseen. Useimmat vapautetut vangit kohtaavat enemmän tai vähemmän vaikeita velkaongelmia vankeudesta vapautuessaan, ja tämä heikentää kannustimia laillisen työn löytämiselle."

Moni vastaajista korosti koulutuksen lisäämisen hyötyjä rikollisuuden vähentämiselle. Koulutuksen kohdalla oli myös pohdintaa siitä, kuinka hyvin viimeaikaiset uudistukset tavoittavat kaikkein suurimmassa riskissä olevat ryhmät. Koulutus nähtiin keskeisenä erityisesti sen ryhmän kohdalla, joka on riskissä ajautua rikollisuuteen; jo syvällä rikollisessa maailmassa olevien nähtiin tarvitsevan laaja-alaisempaa tukea. Toisaalta työhön osallistumisella nähtiin merkitystä myös rikoksista irtautumisessa. Työn ja koulutuksen ohella vastauksissa korostettiin yksilöllisten ja kohdennettujen interventioiden merkitystä sekä mielenterveys- ja päihdeongelmien hoitoa. Päihteiden ja mielenterveysongelmien merkitystä korostettiin myös onnettomuuksia koskeneissa kysymyksissä. Samoin "varhainen puuttuminen" sai monia mainintoja. Toisinaan sillä viitattiin rikosuran alkuvaiheessa tarjottaviin interventioihin, toisinaan pienten lasten vanhempien tukemiseen tai laadukkaaseen, universaaliin päivähoitoon.

Kokonaisuutena rikollisuuden ja riskinotosta seuraavien onnettomuuksien nähtiin kietoutuvan syrjäytymiseen ja mielenterveysongelmiin monin tavoin.

"[Onnettomuuksien kohdalla] pääperiaate on sama kuin väkivallan kohdalla. Hyvinvointi suojelee riskinotolta."

"Ylipäänsä yhteiskunnan resurssit tulisi kohdentaa kaikenlaisen sosiaalisen syrjäytymisen ja mielenterveyden riskien ehkäisyyn. Tavoite parantaa nuorten mielenterveyttä on todennäköisesti tehokkain tapa auttaa heitä selviytymään tämänhetkisistä yhteiskunnallisista vaatimuksista. Yhteiskunnallinen integraatio on avainasemassa."

Tiivistetysti voidaan todeta, että sosioekonomisen huono-osaisuuden osalta näkemykset vastasivat kirjallisuuskatsauksen tuloksia: valikoitumisen rooli arvioitiin erityisesti väkivaltaisen ja toistuvan rikollisuuden kohdalla keskeiseksi, mutta koulutuksen, työllisyyden ja yhteiskunnallisen osallistumisen nähtiin silti vähentävän rikollisuutta. Rikolli-

suuden todettiin kasautuvan pienelle ryhmälle ihmisiä ja niinpä rikollisuuden torjumiseen kaivattiin yksilöllisiä, kohdennettuja interventioita. Riskialttiissa ympäristössä elävien lasten varhainen tukeminen, päihteiden saatavuuden rajoittaminen sekä päihde- ja mielenterveysongelmien hoito nähtiin keskeisinä.

6.1.1 Yhteenveto tutkijoiden näkemyksistä

- Tutkijoiden näkemykset olivat pitkälti yhtenäisiä systemaattisen katsauksen tulosten kanssa: sosioekonomisen huono-osaisuus kietoutuu monin tavoin yhteen rikollisuuden kanssa, mutta valikoitumisella on todennäköisesti keskeinen rooli yhteyden taustalla. Hyvinvointivaltio nähtiin hyvänä pohjarakenteena myös kriminaalipolitikan kannalta.
- Valtaosa kyselyyn vastanneista tutkijoista arvioi, että oppivelvollisuuden laajentaminen 18 ikävuoteen vähentää rikollisuutta. Yli puolet vastaajista näki hyviä vaikutuksia myös työttömyysturvan kytkemisellä aktiivisuusvaatimuksiin. Kukaan vastaajista ei arvioinut aktiivisuusvaatimusten lisäävän rikollisuutta.
- Tulonsiirtojen vaikutukset rikollisuuteen nähtiin epävarmempina: Hieman yli puolet vastaajista arvioi, että tarveharkintaisten tai kohdennettujen tulonsiirtojen tason laskeminen todennäköisesti lisää rikollisuutta. Hieman alle puolet vastaajista arvioi, että tulonsiirtojen tason nostaminen vähentäisi rikollisuutta.
- Vastauksissa korostettiin varhaisen puuttumisen tarpeellisuutta, päihteiden saatavuuden vähentämistä sekä päihde- ja mielenterveysongelmien hoitoa.

7 Sidosryhmien näkökulmia syrjäytymisen merkityksestä ja rikollisuuden ehkäisystä (Demos Helsinki)

Tutkittu tieto tarjoaa merkittävän ja ehdottoman tärkeän pohjan päätöksenteolle. Korkealaatuinen tieteellinen tieto ei kuitenkaan automaattisesti käänny poliittisille päättäjille relevantiksi tiedoksi. Tutkimuksen tulokset itsessään eivät tarjoa suosituksia, vaan vankan tietopohjan tutkimuksen perusteella todennäköisistä syy-seuraussuhteista. Tämän pohjalta suosituksia on sitten mahdollista laatia tutkimukseen perustuen.

Tarkkaan määritellyn protokollan mukaan tehdyn rajatun tutkimuksen kautta syntynyttä tietopohjaa on myös hyvä tarkastella moninaisemmin ja altistaa se laajemman tutkijayhteisön lisäksi myös relevanttien sidosryhmien kommentoitavaksi. Tässä hankkeessa teimme näin, jotta siitä tehtävät johtopäätökset ja suositukset vahvistuvat mahdollisimman monipuolisesti tarkasteltuna. Tätä tarkoitusta eli tietopohjan kriittistä tarkastelua ja ennen kaikkea sen rikastamista varten tutkimuksen keskeiset sisällöt jaettiin sidosryhmille ja niitä käsiteltiin sidosryhmädialogin kautta.

Sidosryhmädialogi rakentui suoraan hankkeen ensimmäisen osion eli systemaattisen tutkimustiedon päälle. Tieteellisen näytön ja todettujen syy-seuraussuhteiden pohjalta laadittiin tulkintoja ja hypoteeseja, jotka altistettiin paitsi laajemman tutkijajoukon arvioitaviksi myös muille teeman kannalta relevanteille sidosryhmille. Tällainen vuoropuhelu eri sidosryhmien välillä on keskeistä niin tietopohjan kuin päätöksenteon legitiimiyden vahvistamiselle. Se mahdollistaa tutkijoiden ja tutkimuksen viestien välittämisen ja altistamisen laajemmin jo hankkeen aikana relevanteille sidosryhmille. Sen lisäksi sen avulla voidaan testata vaikuttavia toimenpidesuosituksia.

Tämän hankkeen toisessa vaiheessa työ tarkoitti konkreettisemmin sidosryhmäkyselyä ja keskustelutilaisuutta. Sidosryhmien kanssa käytiin läpi alustavia hypoteeseja turvallisuusongelmien syistä ja mahdollisista ratkaisuista sekä läpivalaistiin ja kehitettiin niitä yhdessä.

Sidosryhmien tiedon ja tulkintojen kartoittaminen on hyödyllistä kahdesta syystä. Ensinnäkin sidosryhmillä on käytännön työssä syntynyttä kokemustietoa suomalaisen kontekstin nyansseista ja ihmisten subjektiivisista kokemuksista, joita määrälliset arvi-

ointitutkimukset eivät analysoi. Toiseksi sidosryhmillä on näkemyksiä siitä, miten tuloksia voidaan soveltaa konkreettisten politiikkatoimien muodossa. Sidosryhmien kokemustiedon avulla politiikkasuosituksia voi kohdentaa paremmin.

On kuitenkin keskeistä korostaa, että sidosryhmien tieto ei haasta eikä nouse tieteellisen tiedon ja näytön tasolle, vaan täydentää sitä. Dialogissa ei ole kyse edellä kuvattujen tutkimustulosten validiteetin arvioinnista, vaan niiden levittämisestä, niihin perustuvien toimien puitteiden ja sovellettavuuden erittelystä, ja vaikutusmekanismeja koskevan soveltajatiedon keräämisestä. Kyse onkin osin myös tutkimustulosten “kääntämisestä” toimijoiden käytäntöön tavalla, joka edistää tutkimuksen tulosten vastaanottoa ja soveltamista (vrt. Pesta ym. 2019).

7.1 Sidosryhmäkyselyn tulokset

Sidosryhmädialogi koostui kahdesta osasta: ensin toteutetusta sähköisestä kyselystä, ja sitä seuranneesta pyöreän pöydän tilaisuudesta. Molemmissa käytiin läpi ensimmäisen vaiheen tutkimustulokset osioittain: työttömyys, koulutus, taloudellinen huono-osaisuus sekä tutkimusryhmän hypoteesi ajatus osallisuuden, rutiinien ja rakenteiden keskeisyydestä mekanismina. Kiinnostus kohdistui siihen, miten sidosryhmät suhtautuivat niihin oman ammatillisen ja käytännöllisen kokemuksensa perusteella, ja minkälaisia ehdotuksia heillä olisi politiikkatoimiksi ongelmien ratkaisemiseen.

Hankkeen aiheen laajuuden takia keskeisiä sidosryhmiä on paljon. Hakemusvaiheessa tunnistettiin laaja lista sidosryhmiä yhtäältä sen pohjalta, että heillä on asiantuntemusta aiheen tiimoilta, mutta toisaalta myös siksi, että heillä on mahdollisuus hyödyntää hankkeen tuloksia turvallisuusongelmia vähentävien poikkihallinnollisten toimenpiteiden kehittämiseen sekä julkisen keskustelun käymiseen tutkimuspohjaisesti. Laajasta listasta valittiin yhteistyössä ohjausryhmän kanssa sellaiset toimijat ja tahot, joilla koettiin erityisesti olevan annettavaa tutkimustiedon rikastamisen kannalta. Heidän joukostaan valittiin alueellisesti kattavasti toimijoita kyselyyn, ja pääkaupunkiseudun tahoja pyöreän pöydän keskusteluun. Mukaan valikoituneet sidosryhmät edustivat sekä kriminaali-, työ- että sosiaalipoliittista käytännön asiantuntijaosaamista yhteiskunnan eri sektoreilta. Kriminaalipoliittista osaamista edusti muun muassa poliisin ennalta estävän työn yksikkö Helsingistä sekä Rikosseuraamuslaitos. Työpoliittista edusti muun muassa TE-toimistot sekä Helsingin maahanmuutto- ja työllisyyspalvelut. Sosiaalipoliittista osaamista edusti muun muassa Aseman Lapset ry sekä Kirkon diakoniatyö.

Sidosryhmäkysely oli auki tammikuussa 2023 kolmen viikon ajan. Tavoitteena oli saada niin maantieteellisesti kuin sektoriaalisesti kattavasti vastauksia. Kyselyssä kysyttiin jokaisen osion kohdalta minkälaisia ajatuksia tulokset herättävät, ovatko ne tärkeitä turvallisuusongelmien ratkaisemiseksi tai vähentäisikö niiden soveltaminen turvallisuusongelmia, ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Lisäksi tutkijakyselyn tapaan kysyttiin listasta kustannustehokkaimpia tapoja vähentää toistuvia väkivaltarikoksia. Kyselyssä korostettiin avoimia vastauksia, koska kiinnostus kohdistui kokemuksiin ja näkemyksiin, eikä voinut odottaa vastaajamääriä, joilla voisi tehdä tilastollisia päätelmiä. Kysely lähetettiin kahdellekymmenelleviidelle organisaatiolle, ja vastauksia tuli kuusitoista (vastausprosentti 64 %). Kyselyssä pyydettiin arvioimaan tutkimuksen pohjalta laadittujen väittämien osuvuutta (strukturoidut kysymykset) minkä lisäksi sidosryhmillä oli mahdollisuus laajentaa ja rikastaa tietopohjaa (avovastaukset). Strukturoiduista kysymyksistä esitetään keskeiset tunnusluvut ja avovastauksia analysoitiin laadullisella sisällönanalyysilla.

Sidosryhmätilaisuus järjestettiin sidosryhmäkyselyn jälkeen helmikuussa 2023. Paikalle kutsuttiin kyselyyn vastanneiden keskuudesta pääkaupunkiseudun edustajia. Luonteeltaan tiiviissä pyöreän pöydän keskustelussa käytiin läpi hankkeen ensimmäisen vaiheen tulokset sekä tutkija- ja sidosryhmäkyselyn perusteella luotuja alustavia tiivistyksiä politiikkasuositusten pohjalle. Tilaisuudessa oli mahdollisuus syventää sidosryhmäkyselyn tuloksia.

7.2 Tietopohjan rikastaminen sidosryhmädialogin kautta – näkemyksiä vaikuttaviksi toimenpidesuosituksiksi

Sidosryhmät jakoivat monelta osin tutkimuskatsauksen tulokset samoin kuin tutkijakyselyn vastaukset. Toisaalta kyselyn vastaukset ja tilaisuuden keskustelut olivat yksityiskohtaisia ja toivat esiin asioita, joita edellä mainituista ei löytynyt. Vastaukset siis täydentävät ja syventävät mielekkäästi hankkeen aikaisemman vaiheen tuloksia erityisesti niistä tehtävien johtopäätösten osalta. Ne auttavat päättäjiä tulkitsemaan tietopohjaa ja toimenpidesuosituksia. Tämä tuli esiin esimerkiksi siten, että tutkimusten perusteella tehdyt ehdotukset koulutuksen ja aktivointitoimien positiivisista vaikutuksista koettiin tärkeiksi, mutta tietyin ehdoin tai lisäyksin. Myös tutkimusryhmän hypoteesi osallisuuden, rutiinien ja rakenteiden keskeisyydestä vaikuttavana mekanismina sai vastakaikua. Vaikka sidosryhmissä oli edustajia eri sektoreilta ja erityyppisillä painotuksilla hankkeen aiheen ympärillä, vastauksissa kaikissa eri alateemoissa tulivat esiin samat aiheet:

- Verkostoyhteistyön keskeisyys, jotta kokonaisvaltainen palveluiden yhteensovittaminen ja resurssien kohdentaminen onnistuvat.
- Byrokratian helpottaminen, jotta työntekijät voivat keskittyä ihmisten kohtaamiseen ja työhönsä.
- Kohderyhmän kokonaisvaltainen kohtaaminen, tuki ja kuntouttaminen, sillä yksittäiset toimenpiteet eivät ole tehokkaita heidän kanssaan, jolla on monia haasteita.
- Aidosti matalan kynnyksen palvelut, joilla saavutetaan eniten palveluita tarvitsevat.
- Neuropsykologisten ongelmien vaikutus palveluihin ja instituutioihin pääsemiseen sekä niissä pysymiseen. Neuropsykologisen ongelmat vaikeuttavat erityisesti sekä koulussa pärjäämistä että monimutkaisessa palveluverkostossa pärjäämisessä.
- Sisäisen motivaation keskeisyys positiivisessa elämänmuutoksessa. Ulkoapäin annetut tavoitteet elämälle eivät vie rikollisuudesta pois.

Sidosryhmien vastauksia ja keskusteluja yhdisti näiden konkreettisten huomioiden lisäksi neljä yleisempää näkökulmaa, joilla on vaikutukset kaikkiin tulkintoihin ja suosituksiin.

- Ensiksi korostettiin elämänkaaren näkökulmaa, mikä painottaa varhaisen puuttumisen tärkeyttä. Koulutuksella, työllisyystoimilla ja vangeille ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaille suunnatulla kuntoutuksella saadaan sidosryhmien mielestä hyviä vaikutuksia, mutta aikaisessa elämänvaiheessa koetut haasteet kumuloituvat. Sukupolvelta toiselle siirtyvät talous-, mielenterveys- ja elämänhallintahaasteet ovat haastavia ratkaista mitä pidemmälle elämä on edennyt. Yleisesti ottaen koetaan, että ennaltaehkäisevät toimenpiteet lapsuudessa ja nuoruudessa on yksi parhaista keino vaikuttaa rikollisuuteen, mutta sen lisäksi myöhemmillä, hyvin kohdennetuilla toimilla on tärkeä vaikutus.
- Toiseksi sidosryhmät kiinnittivät huomiota politiikkatoimien ja toimenpiteiden oikea-aikaisuuteen - toiminnot pitää ajoittaa oikein, jotta ne olisivat tarkoituksenmukaisia ja vaikuttavia. Uudistuksia ei voida tuoda vain ylhäältä alas, vaan toteuttavilla organisaatioilla ja tahoilla täytyy olla uudistusten toteuttamiseen myös käytännön valmius: esimerkiksi kokemukset oppivelvollisuuden pidentämisestä osoittivat, että sinänsä toimivan uudistuksen seuraukset voivat jopa olla haitallisia, mikäli niihin ei pystytä valmistautumaan. Myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että perustelluilla uudistuksilla voi olla myönteisten seuraamusten lisäksi myös odottamattomia ja ei-toivottuja seurauksia (ks. esim. Hall 2012).
- Kolmanneksi, rikollisuus johtuu usein useammasta tekijästä, jolloin näiden tekijöiden yhteisvaikutusta voi olla hankala eritellä ja tunnistaa vaikuttavimmat toimet. Kyselyssä kuitenkin sidosryhmät tunnistivat selkeästi kolmeksi vaikuttavimmaksi toimeksi: 1) Syrjäytymisriskissä oleville

lapsille suunnatut varhaiset interventiot (esimerkiksi vanhemmuuden tukeminen) 2) Päivittäisten rutiinitoimintojen parantaminen järjestämällä vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvaa toimintaa (esimerkiksi mielekäs harrastus tai opiskelupaikka) 3) Mielenterveys- ja/tai päihdeongelmien hoidon saatavuuden ja laadun parantaminen.

- Neljänneksi, vaikka vastauksissa korostettiin kohderyhmän moninaisuutta – esimerkiksi on heitä, jotka joutuvat kerran rikosseuraamusten piiriin, ja heitä, jotka ovat siellä hyvin usein – sidosryhmien vastaukset keskittyivät pääasiallisesti kaikista huono-osaisimpiin.

Taulukko 6. Sidosryhmäkyselyn vastauksia (N=16).

	Keskiarvo (0–10)	Mediaani
Työvoimapoliittiset aktivointitoimet ovat tärkeitä turvallisuusongelmien ehkäisemiseksi ja estämiseksi.	7,9	8,5
Hiljattain voimaan tullut oppivelvollisuuden laajennus todennäköisesti vähentää turvallisuusongelmia.	8,1	8,5
Oppivelvollisuuden aikaistaminen olisi tärkeää turvallisuusongelmien ehkäisemiseksi ja estämiseksi.	3,6	2,0
Taloudellisen huono-osaisuuden vähentäminen vähentää turvallisuusongelmia.	8,1	8,0

Taloudelliset aktivointitoimet koetaan tärkeiksi mutta sidosryhmien mukaan tarkastelua olisi syytä tehdä laajemmin. Ensinnäkin on juurisyitä, miksi osa väestöstä on joutunut työelämän ulkopuolelle. Tämä liittyy usein pitkittyneeseen huono-osaisuuteen. Toiseksi, aktivointitoimet eivät välttämättä toimi kaikille esim. terveysongelmien tai elämänhallintaan ja motivaation puutteeseen liittyvien tekijöiden tai vaillinaisen toiminnanohjauksen vuoksi. Terveys- ja elämänhallintaongelmista kärsivät yksilöt tarvitsevat kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa palvelujärjestelmässä. Tämä tarkoittaa erityisesti päihde- ja mielenterveyspalveluiden huomioimista osana työllisyystoimia. Päihdeongelmien hoitamisen lisäksi korostettiin neuropsykologisen kuntoutuksen roolia. Tästä seuraa myös tarve henkilökohtaiselle ohjaukselle ja tuelle (erityisesti heille, joilla on neuropsykologisia haasteita). Myös saavutettava virkakieli ja palveluiden käytön matala kynnys voisivat helpottaa kyseistä kohderyhmää. Ilman monia edeltä mainittuja tukitoimia kaikkien huono-osaisimpien kohdalla pelkät työllisyyden aktivointitoimet eivät todennäköisesti riitä. Ongelmana saattaa myös olla se, että palvelut eivät

tavoita kaikkia. Näin ollen erityisesti rikosseuraamusten aika kannattaisi käyttää paremmin hyödyksi: silloin tietty kohderyhmä on varmasti palveluiden piirissä. Ylipäätään korostettiin sitä, että palveluiden pitää olla motivoivia.

Aktivointitoimien tapaan **koulutus** vähentää turvallisuusongelmia. Koulutukseen pääsemisen lisäksi keskeistä on motivaatio ja opiskelu- ja elämänhallinnalliset kyvyt pysyä siellä. Nuoria ei tulisi kohdella vain erityisnuorina, vaan heidät pitäisi kohdata kokonaisvaltaisesti. Usein huomataan, että ongelmat ovat ehtineet kasautua, koska niihin ei ole satsattu tarpeeksi ajoissa, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Toisaalta, kun puhutaan varhaisen puuttumisen tärkeydestä, sen puutteesta ei pitäisi sidosryhmädialogiin osallistujien mielestä vastuuttaa ylityöllistettyjä opettajia. Koululta ei saisi odottaa sosiaalityöntekijän roolia, mutta sosiaalityöntekijöitä voisi viedä kouluun. Sen sijaan tulisi tunnistaa oppilaitosten potentiaali monialaisina paikkoina, joihin pitäisi ja olisi mahdollista tuoda perhetyö ja muut tukitoimet mukaan. Hyvät kokemukset eivät jostain syystä ole johtaneet siihen, että kouluihin jalkaudutaan. Erityisesti perhetyötä olisi tärkeää tehdä kouluissa nykyistä enemmän, sillä perheen tuen puutteella on iso vaikutus.

Työllisyystoimien tapaan koulutuksen kohdalla korostettiin toiminnanohjauksen vaikeuksien ja “koulutusvastaisten” asenteiden (jotka voivat johtua huonoista koulutuskokemuksista) roolia. Vaikka oppimisen suhteen eroja syntyy jo ennen 16. ikävuotta, se, miten muun muassa toisen asteen koulutus käytännössä järjestetään, voi vaikuttaa positiivisesti koulutustuloksiin. Laadukkaalle oppimiselle pitäisi tarjota tukea. Erityisesti eriytetyn ja yksilöllisen opetuksen toteuttamiseen pitäisi tarjota enemmän resursseja. Myös nuorten vankien pitäisi saada lähiopetusta vankiloissa.

Taloudellinen huono-osaisuuden ei koeta itsessään olevan suora kausaalinen tai edes ylivoimaisesti merkittävin korrelatiivinen tekijä rikollisuuden kanssa. Mutta vanhempien taloudellinen asema vaikuttaa lasten taloudelliseen asemaan ja (alhaiseen) koulutustasoon, mitkä ovat korrelatiivisessa yhteydessä muun muassa toimintakyvyn puutteeseen, päihde- ja rahaongelmiin sekä asunnottomuuteen - ja tämä kokonaisuus voi vaikuttaa epäsuorasti rikollisuuden taustalla. Tässä yhteydessä useat nostivat esiin lapsiperheköyhyyden ja vanhemmuuden haasteiden pitkäaikaiset vaikutukset. Siksi sidosryhmät kokevat, että taloudellisen huono-osaisuuteen vaikuttaminen voi vähentää turvallisuusongelmia pitkällä aikavälillä.

Arjen rutiinien, rakenteiden ja osallisuuden rooli koetaan tärkeiksi, mutta näiden lisäksi tulisi ottaa huomioon, mitä ne palveluissa ja ihmisten elämissä käytännössä tarkoittavat. Sidosryhmät korostivat merkityksellisestä tekemisestä ja yhteisöstä seuraavan sisäisen motivaation keskeisyyttä positiivisessa elämänmuutoksessa. Yhtäältä tällöin yksilön kokemuksen tavoittaminen ja motivaation ymmärtäminen on tärkeää. Kokemustaustaisten työntekijöiden ja vertaistoimijoiden avulla saattaa olla mahdollista

päästä juurisyihin ja haasteisiin. Toisaalta viranomaiskohtaamisten osalta korostettiin kunnioittavan kohtaamisen roolia. Suhteessa viranomaisiin osallisuudessa tärkeää on “mahdollisuus nimettömyyteen ja tulla kohdatuksi omana itsenä, ei viranomaisen toiminnan kohteena”. Nuorten osalta keskeistä on tukea yhteisöllisyyttä esimerkiksi koulussa.

7.2.1 Sidosryhmien näkemyksiä vaikuttaviksi toimenpidesuosituksiksi tarkasteltuna kohderyhmien mukaan

Sidosryhmätyöskentelyn perusteella on mahdollista tunnistaa erilaisia kehityssuuntia ja toimenpidekokonaisuuksia, jotka sidosryhmät tunnistavat vaikuttaviksi asiantuntijuuteensa ja kokemuksiinsa perustuen. On kuitenkin tärkeää artikuloida, että nämä hahmotelmat suosituksiksi perustuvat tutkimuksen tietopohjan tulkintoihin ja rikastuksiin, jotka pohjautuvat sidosryhmien omaan asiantuntijuuteen. Näin ollen ne tarjoavat ohjeistusta ja suuntaa päättäjille siitä, minkälaiset toimenpiteet ja mistä syistä koetaan vaikuttaviksi ja tehokkaiksi. Kuten edellä todettu, tutkimus itsessään ei tarjoa suoria suosituksia.

Sidosryhmädialogissa on tunnistettu edelleen vaikuttavia puuttumisen kohtia, jotka pureutuvat tutkimuksen tunnistamiin syrjäytymisen ja turvallisuuden kannalta merkityksellisiin kokonaisuuksiin. Tuomme nämä näkemykset esille, jotta päättäjien on helpompi tulkita tuloksia ja tehdä päätöksiä vaikuttavista panostuksista ja toimenpidekokonaisuuksista. Rikastettu tietopohja tarjoaa vahvistusta tietopohjan tulkinnoille.

Sidosryhmien asiantuntijat peräänkuuluttavat ihmisten kokonaisvaltaiseen osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia politiikkatoimia ensisijaisina toimenpiteinä huono-osaisuuteen ja eriarvoisuuteen liittyvien turvallisuusongelmien vähentämisessä. Paikalliset, sektorikohtaiset ja kohdennetut politiikkatoimet tukevat toimenpiteitä, joiden avulla pyritään keskeyttämään epätoivotut kehityssuunnat alkuunsa. Politiikkatoimet parhaimmillaan täydentävät toisiaan niin, että niillä sekä vähennetään jo käsillä olevien haasteiden kärjistymistä että puututaan haasteiden muodostumiseen vaikuttaviin tekijöihin varhaisessa vaiheessa.

Tässä esitellään sidosryhmien näkemyksiä asteittaisessa järjestyksessä niin, että ensiksi esiteltävillä toimilla puututtaisiin elinkaariajattelun mukaisesti alkuvaiheen tekijöihin. Ensimmäisessä ryhmässä politiikkasuositukset vaikuttavat suureen ryhmään ihmisiä. Niiden jälkeen esitellään toimia, jotka kohdennetaan ensiksi huono-osaisuuden

riskissä oleville yksilöille, toiseksi turvallisuusongelmien osalta korkean riskin yksilöille. Myöhemmin esiteltävät kohdennetaan tarkemmin yksilöille, joilla on korostunut riski rikollisuuteen.

7.2.1.1 Varhainen puuttuminen ja kokonaisvaltainen poikkihallinnollisuus

Erityisen merkitykselliseksi koetaan varhaisen puuttumisen rooli yksilön hyvinvoinnin ja epäsuotuisaan kehitykseen puuttumisessa. Yleisesti varhainen puuttuminen estää haasteita kasautumasta - ongelmien kasautuminen tekee niistä monitahoisempia ja vaikeammin ratkaistavia, joten varhainen puuttuminen kannattaa. Varhaisen puuttumisen toimenpiteet ovat usein siis tarkoituksenmukaisia ja kustannustehokkaita toimia turvallisuusongelmien vähentämisessä.

Varhainen puuttuminen ei ole pelkästään varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tai opettajille, vaan tulisi tunnistaa oppilaitosten keskeinen rooli ja potentiaali eri toimien yhteensaattamisessa ja tukemisessa. Esimerkiksi perhe- ja sosiaalityö tulee jalkauttaa kouluihin, ja sosiaalityö tulee kiinnittää osaksi koulujen palvelukokonaisuuksia. Hyvät kokemukset eivät jostain syystä ole johtaneet siihen, että kouluihin jalkautuminen olisi pysyvä käytäntö.

Kouluympäristö on myös luonnollinen paikka tarjota tukea niille lapsille ja nuorille, jotka eivät saa riittävää tukea perheeltään. Esimerkkeinä erilaisista tukitoimista ja panostuksista sidosryhmät nostivat esiin muun muassa seuraavia:

- Oppilaitoksissa tulisi olla mahdollisuus panostaa laadukkaaseen oppimiseen ja tukeen heidän kohdallaan, joilla on koulupudokkuuden uhka.
- On myös varmistettava riittävät resurssit vieraskielisten oppilaiden kielenopetukseen ja muuhun sosialisaatioon kouluympäristössä.
- Tarvitaan panostuksia tukemaan tehostetusti kouluja alueilla, jotka ovat ylikorostuneet huono-osaisuutta mittaavilla mittareilla.
- Lisäksi koulutuspolulla voitaisiin panostaa enemmän näyttöperustaisiin tutkintoihin tai pätevyyksiin erityisesti työvoimapulasta kärsivillä aloilla, joihin vaaditaan vähemmän koulutusta.

Monialainen yhteistyö ja koordinaatio julkisten palveluiden välillä vahvistaisivat toimien ja toimenpiteiden vaikuttavuutta. Koordinaatiotyön arvo tulisi tunnistaa. Asiakkuuksien yhdistetty hallinta vastaa eri palveluiden siiloutumiseen ja elämän eri osa-alueiden eriytymiseen erillisiksi palvelukokonaisuuksiksi. Yksilöiden tilanteiden kokonaisvaltaisempi ymmärrys koko palvelukartan mitalta tarkoittaa paremmin kohdistettua ja ajallistettua palvelua ja hoitoa. Palvelukokonaisuuksien yhtenäistäminen ja yksilöllistetyt toimintasuunnitelmat kunkin asiakkaan kohdalla ovat edellytys niin sosiaali-

kuin terveystoimenpiteiden vaikuttavuudelle. Nykyään koordinointivastuu kasautuu erityisesti vanhemmille, jolloin se vaikuttaa koko perheeseen. Vahvempi koordinointi ja yhteistyö auttaisi myös yleisesti määräaikaisten hankkeiden oivallusten ja hyvien käytäntöjen juurtumista paikallisiin yhteistyöverkostoihin. Esimerkiksi työllisyyttä tukevien toimijoiden välille tarvitaan lisää koordinaatiota. Toimijoiden tehtäväkuvauksia tulisi muuttaa niin, että ne keskittyvät enemmän koordinointiin.

Monialaisuus on tärkeää mutta sen hyödyntämisessä on esteitä jo siitä lähtien, että sitä on vaikea sanoittaa tai toisaalta saada eri ammattilaisia osallistumaan, sillä sitä pidetään ylimääräisenä työnä ja riesana. Olisi tärkeää kouluttaa toimijoita siitä, mitä verkostoyhteistyö oikeastaan on ja mitä sillä saavutetaan: verkostoyhteistyössä ei edellytetä, että kaikki tekevät kaikkea, ja kaikki osallistuvat kaikkeen. Päinvastoin ajatuksena on se, että vapautetaan eri tahojen asiantuntijat antamaan osaamistaan omassa roolissaan.

Taloudellista epätasa-arvoa kitkevillä toimenpiteillä pyritään vaikuttamaan laajempaan eriarvoistumiskehitykseen ja siitä seuraaviin ongelmiin. Huono-osaisuuteen liittyvät haasteet niin ikään kouluympäristössä kasautuvat, mikäli yhteiskunnan laajempia huono-osaisuuteen vaikuttavia elementtejä ei kohdata.

Tutkimuksen perusteella ei voi esittää suoraa yhteyttä asuinalueen ja turvallisuusongelmien välille. Tutkimus koskee kuitenkin hyvinvointivaltioita, joissa asuinalueiden segregaatiota on jo pyritty aktiivisesti hillitsemään. Tämän takia vahvistetaan asuinalueiden väestön heterogeenisyyttä ja puututaan asuinalueiden sosioekonomiseen eriytymiseen.

7.2.1.2 Huono-osaiset tai huono-osaisuuden riskissä olevat ihmiset

Sidosryhmädialogissa korostui **arjen ja rutiinien** vaikutus ihmisten hyvinvointiin erityisesti riskiasemassa olevien yksilöiden kohdalla. Tähän kuuluu myös **yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta huolehtiminen**. Sidosryhmien näkemysten mukaan taloudellinen huono-osaisuus vaikuttaa niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä työllistymis- ja kouluttautumismahdollisuuksiin.

Nuorten ihmisten osallistaminen työelämään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennakoi työelämässä pysymistä myös myöhemmissä elämänvaiheissa. Yhteisösosiaalityön resurssien lisääminen ja etsivä nuorisotyö esimerkiksi jengiytymisen kitkemiseksi huomioidaan keinoina kohdata syrjäytymisvaarassa olevia yksilöitä ruohonjuuritasolla. Matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen rahoituksesta tulee huolehtia. Matalan kynnyksen palveluiden takaamisessa myös kolmas sektori ja muu kansalaisyhteiskunta on tärkeässä asemassa.

Työllisyydellä on vaikutus rikollisuuden vähentymiseen. TE-toimistojen on panostettava erityisesti työmarkkina-asemassa olevien kohdalla työllisyyspalveluiden verkostoyhteistyöhön muiden toimijoiden (kunnan sosiaalityö, KELA) kanssa. Työhön kuntoutumisen tulisi olla pitkäjänteinen ja kokonaisvaltainen prosessi, jossa eri toimijoilla on saumatonta yhteistyötä ja tiedonvälitystä kunkin asiakkaan kohdalla.

Sidosryhmädialogissa painotettiin **erityisryhmien kohdennetun tuen tarvetta** työllisyystoimissa. Hyvinvointialueiden on taattava päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien hoitoon pääsy nykyistä paremmin. Puhtaasti työhön liittyen aktivointitoimenpiteiden lisäksi tarvitaan kokonaisvaltaisempaa tukea.

Yleisesti palveluiden piiriin pääsyä helpottaa - palveluihin on oikeus myös ja etenkin ihmisillä, joilla on muitakin haasteita elämässä. On olemassa iso joukko palveluita, joihin pääsy on diagnoosi- tai statusperustaisia. Vaikka yksilö tarvitsisi palvelua ja hyötyisi siitä, hän ei pääse palveluihin, jos ei täytä tiettyjä ennalta määriteltyjä kriteerejä. Näiden tulisi joustaa tarvittaessa. Yhtenä suurena palvelun saamisen esteenä on myös se, että palvelua ei saa omalla kielellään. Myös esimerkiksi rikoksen tehneen ja vankilarangaistuksen tunnistaminen kuntalaiseksi, joka on oikeutettu oman kuntansa palveluihin, on tärkeää. Lisäksi palvelujärjestelmän, esimerkkinä työttömyysturvamallin, monimutkaisuus aiheuttaa sen, että resursseja menee hallinnointiin yksilöiden tukemisen sijaan.

7.2.1.3 Turvallisuusongelmien kannalta korkean riskin yksilöt, rikostaustaiset yksilöt

Kokonaisvaltaisten politiikkatoimien rinnalla on oleellista säilyttää **kohdennettuja tukitoimenpiteitä** yksilöille, jotka ovat jo **suorittaneet rikoksia** tai ovat suuressa riskissä suorittaa niitä. Kohdennetuilla toimenpiteillä pyritään vähentämään rikoskierrettä ja myöhempää syrjäytymistä, toisaalta myös lisäämään mahdollisuuksia työllistymiseen ja kouluttautumiseen.

Tukea syrjäytyneille, rikostaustaisille ja rikosseuraamusta suorittaville on annettava, jotta yksilöt voivat mahdollisimman hyvin päästä osaksi yhteisöä esimerkiksi kouluttautumisen tai työllistymisen kautta. Huono-osaiset työttömät henkilöt tarvitsevat tavallista enemmän henkilökohtaista tukea ja ohjausta. Tämän takia TE-palveluiden omaohjaajamallia on tuettava lisäresurssein.

Rikosseuraamusta suorittavat ovat rikosseuraamusaikanaan tiiviisti palveluiden piirissä. Rikosseuraamusaika tuleekin hyödyntää paremmin niin, että sen jälkeen yksilöllä on mahdollisimman pieni riski syrjäytyä. Rikosseuraamuslaitoksen on tarjottava

lähiopetusta etenkin alaikäisille vangeille. Samalla vankien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden arkitaitoja on vahvistettava erilaisin aktivoivin menetelmin. Rikosseuraamuslaitoksen olisi hyvä myös kehittää yhteistyötä muun palvelujärjestelmän kanssa ja lisätä ohjausta esimerkiksi velkaneuvonnan avulla.

7.2.2 Yhteenveto sidosryhmien näkemyksistä

- Sidosryhmädialogin tulokset olivat yhdenmukaisia niin tutkimuskatsauksen tulosten kuin tutkijakyselyn vastausten kanssa. Sidosryhmien vastaukset käsittelivät suurelta osin kaikista huono-osaisimpien ja turvallisuusongelmien välistä yhteyttä.
- Sidosryhmien vastausten lähtökohta oli koko elämänkaarta korostava sosiaalipoliittinen näkökulma, jossa painotetaan varhaisen puuttumisen tärkeyttä. Aikaisessa vaiheessa elämänkaarta on mahdollista pysäyttää huonot ja kumuloituvat kehityskulut. Keskeisessä osassa ovat osallisuutta vahvistava kouluympäristö ja palveluiden järjestämisen puolelta monialainen yhteistyö ja koordinaatio.
- Sidosryhmät lisäksi kokivat, että kokonaisvaltaisten osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavien politiikkatoimien lisäksi koulutuksella, työllisyystoimilla ja vangeille ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaille suunnatulla kuntoutuksella on paikkansa turvallisuusongelmien vähentämisessä, kuitenkin tietyin ehdoin. He korostivat, että huono-osaiset tarvitsevat kyseisten palveluiden piirissä kokonaisvaltaista kohtaamista. Erityisesti korostettiin päihde- ja neuropsykologisiin ongelmiin puuttumista, jotta palvelut ovat vaikuttavia heille, joilla on elämänhallinnan kanssa haasteita. Näiden palveluiden tulisi olla aidosti matalan kynnyksen palveluita, joissa saavutettavuus on otettu huomioon.

8 Yhteenveto ja johtopäätökset (Työryhmä)

8.1 Yhteenveto tuloksista

Viime vuosikymmeninä suomalaisten kokemat vakavat onnettomuudet ja kuolemaan johtava väkivalta ovat vähentyneet. Positiivista kehitystä on havaittavissa myös rikosten aiheuttamien pelkojen kohdalla. Tästä näkökulmasta väestön keskimääräisen turvallisuuden voi siis katsoa kohentuneen. Toisaalta pitkään jatkunut väkivalta- ja tapaturmakuolleisuuden väheneminen näyttää viime vuosina pysähtyneen tai ainakin hidastuneen, ja esimerkiksi viranomaisten tietoon tullut nuorten väkivaltarikollisuus on lisääntynyt viime vuosina voimakkaasti. Myönteistä kehitystä ei viime vuosina ole myöskään havaittu enää väestökyselyissä esimerkiksi katuväkivallan pelkäämisen, nuorisorikollisuuden ja lapsiin kohdistuvan väkivallan määrän osalta. On siis mahdollista, että pitkään jatkunut turvallisuuden paraneminen on murrosvaiheessa. Muutoksista huolimatta tapaturmat ja väkivalta liittyvät edelleen usein päihteisiin. Lisäksi internetin ja erityisesti sosiaalisen median käytön laajeneminen ovat sekä mahdollistaneet monien rikosten siirtymisen verkkoon että synnyttäneet uusia rikoslajeja.

Sosioekonominen huono-osaisuus on yhteydessä lisääntyneisiin turvallisuusongelmiin, mitataanpa sitä sitten työttömyydellä, heikolla tulotasolla tai velkaantuneisuudella, asuinalueen huono-osaisuudella, matalalla koulutuksella tai koulutuksen ulkopuolella olemisella. Yhteys on todettu lukuisissa tutkimuksissa ja tältä osin tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat aikaisempia tuloksia. Syrjäytymisen ja turvallisuusongelmien välinen yhteys on systemaattinen ja tärkeä havainto erilaisten interventioiden *kohdentamisen* kannalta. Syrjäytymisen ja turvallisuusongelmien välisen yhteyden tarkastelu on keskeistä myös, kun tarkastellaan turvallisuuden eriarvoisuuden kehitystä. Vaikka turvallisuus on väestötasolla parantunut, osa väestöryhmistä ei ole päässyt positiivisesta kehityksestä osalliseksi. Tämäkin havainto liittyy interventioiden kohdentamisen tarpeellisuuteen.

Jo pitkään tunnettujen syrjäytymisen ja turvallisuusongelmien tilastollisten yhteyksien sijaan tämän tutkimushankkeen päätavoitteena oli selvittää, mitä tutkimusnäytön perusteella voidaan päätellä syrjäytymisen *kausaalisesta vaikutuksesta* turvallisuusongelmiin. Kun keskustelu siirretään pelkistä tilastollisista yhteyksistä kysymykseen aidosta vaikutuksesta, siirrytään samalla suuremman epävarmuuden alueelle. Kausaalisuhteiden tutkiminen on monimutkaista, ja vain murto-osa syrjäytymistä ja turvalli-

suusongelmia käsittelevistä tutkimuksista on pystynyt tarjoamaan tietoa syy-seuraussuhteista. Tässä tutkimuksessa käytimme verrattain laveaa määritelmää syrjäytymisestä ja löysimme 23 pohjoismaista tutkimusta syrjäytymisen vaikutuksesta väkivaltaan tai muuhun rikollisuuteen ja 6 tutkimusta syrjäytymisen vaikutuksesta onnettomuuksiin. Näissä tutkimuksissa syrjäytymistä ja sosioekonomista asemaa oli mitattu koulutuksen, työttömyyden, asuinalueen huono-osaisuuden, perheen tulotason ja velkaantumisen kautta. On selvää, että syrjäytymiselle on muitakin mittareita, mutta katsauksen tulokset kertovat siitä, mitä syrjäytymisen ulottuvuuksia on huomioitu syy-seuraussuhteita selvittäneissä tutkimuksissa.

Syrjäytymisen ja turvallisuusongelmien välinen yhteys näyttäytyy voimakkaampana tutkimuksissa, joissa valikoitumista ei otettu huomioon: pienituloisilla, työn ja koulutuksen ulkopuolella olevilla ja huono-osaisella asuinalueella asuvilla on kohonnut riski tehdä rikoksia tai joutua rikosten ja onnettomuuksien uhriksi. Kun tilastollisia yhteyksiä tarkastellaan valikoitumisen huomioivilla tutkimusasetelmilla, ne heikentyvät tai joissakin tapauksissa jopa katoavat. Esimerkiksi työttömyyden yhteys rikollisuuteen on voimakkaampi, jos tutkimuksessa analysoidaan kahta eri ihmisryhmää - työssä ja työn ulkopuolella olevia - verrattuna tilanteeseen, jossa *samojen ihmisten* rikoskäyttäytymistä seurataan eri tilanteissa, työssäolo- ja työttömyysjaksojen aikana (esim. Aaltonen ym. 2013). Tämäkin tutkimushanke tukee siis havaintoja siitä, että monet yksilöominaisuuksiin liittyvät tekijät selittävät turvallisuusongelmien riskiä. Aikaisemman tutkimuksen perusteella näitä ovat esimerkiksi oppimisvaikeudet ja muut kognitiiviset ongelmat (esim. Frisell ym. 2012; Schwartz ym. 2015), impulsiivisuuteen ja toiminnanohjaukseen liittyvät haasteet (esim. Moffitt ym. 2011; Murray & Farrington 2010; Shilon ym. 2012) ja päihderiippuvuudet ja muut psykiatriset sairaudet (esim. Whiting ym. 2021). Nämä tekijät lisäävät sekä syrjäytymiskehityksen että turvallisuusongelmien riskiä, ja näihin tekijöihin vaikuttaminen vähentäisi todennäköisesti myös turvallisuusongelmia. Niiden tutkiminen rajautui kuitenkin tämän tutkimushankkeen ulkopuolelle.

Tutkimushankkeen tulokset antavat kuitenkin selkeän viestin siitä, että edes pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa syrjäytymisen ja turvallisuusongelmien välinen yhteys ei selity *pelkästään* valikoitumisella eikä yksilöominaisuuksiin vaikuttaminen ole *ainoa keino* vähentää turvallisuusongelmia. Voimakkainta näyttöä katsaus löysi työn ja koulutuksen roolista turvallisuusongelmille: Työn menettäminen esimerkiksi tehtaan lakkauttamisen johdosta lisää rikosten tekemistä ja väkivallan ja onnettomuuksien uhriksi joutumista, ja työhön tai aktivointitoimenpiteeseen osallistuminen vastaavasti vähentää rikollisuutta. Vastaavasti koulutukseen osallistuvien nuorten osuuden kasvattaminen vähentää rikollisuutta ja onnettomuuskuolleisuutta, ja koulutukseen pääsyn vaikeutuminen kasvattaa rikoskäyttäytymisen riskiä.

Asuinalueen huono-osaisuuden osalta näyttö oli ristiriitaista ja vähäistä, mutta päätulos oli, että asuinalueen kausaaliset vaikutukset rikosten tekemiseen ovat verrattain

pieniä eikä asuinalue ole ainakaan avaintekijä rikollisuuden taustalla. Myös taloudellisen tilanteen vaikutuksesta turvallisuusongelmiin löytyi vain vähän tutkimuksia. Aikuiset vaikuttivat tekevän enemmän rikoksia ulosottokausina, mutta toisaalta lapsuusajan tulotaso ei selittänyt myöhemmän elämän rikoskäyttäytymistä tai onnettomuuksiin joutumista silloin, kun valikoitumista otettiin huomioon. Myöskään taloudellinen tilanne ei siis näyttäytynyt keskeisenä syynä rikoskäyttäytymisen taustalla.

8.1.1 Työhön ja koulutukseen osallistuminen vähentää turvallisuusongelmia

Yksi katsauksen keskeisimmistä tuloksista oli työssäkäynnin myönteinen vaikutus turvallisuuteen (ks. alaluku 5.1.4 ja 5.2.3). Kaikissa rikollisuutta käsitelleissä tutkimuksissa vähintään omaisuusrikokset vähentyivät työssäkäynnin aikana, mutta väkivaltarikosten osalta tulokset vaihtelivat. Rikosten tekemisen lisäksi työttömäksi jääminen kasvatti myös riskiä joutua rikoksen tai onnettomuuden uhriksi. Osa tutkimuksista käsitti vain miehet, ja joissakin molempia sukupuolia tarkastelleissa tutkimuksissa tulokset eivät olleet naisten osalta tilastollisesti merkitseviä, mutta tämä heijastaa todennäköisesti rikoksia tehneiden ja onnettomuuksiin joutuneiden naisten verrattain pientä määrää tilastoaineistoissa.

Miksi työttömyys sitten lisää rikosten tekemistä? Vaikutus voi välittyä t*aloudellisen huono-osaisuuden* kautta: työttömäksi jääminen heikentää tuloja. Tätä tulkintaa tukee myös se, että työttömäksi jäämisen jälkeen erityisesti omaisuusrikokset lisääntyivät. Työttömäksi jääminen kasvatti kuitenkin myös onnettomuuksien ja väkivallan uhriksi joutumisen riskiä. Kasvua selittää erityisesti lisääntynyt päihteidenkäyttö. Rikosten ja onnettomuuksien kasvu oli voimakkainta heti irtisanomisen jälkeen, mutta esimerkiksi onnettomuuskuolleisuuden riski oli koholla vielä vuosia irtisanomisen jälkeen (esim. Browning & Heinesen 2012). Todellisten tulonmenetysten lisäksi myös *tulonmenetysten ennakointi* voi näkyä lisääntyneenä rikoskäyttäytymisenä: esimerkiksi Regen ja kumppanien (2019) tutkimuksessa työntekijöiden rikoskäyttäytyminen lisääntyi jo massairtisanomista edeltävänä vuonna. Pohdinnat tehtaan tulevaisuudesta saattoivat olla työntekijöiden tiedossa ja aiheuttaa pelkoa oman työpaikan menetyksestä. Psykologisen stressin merkitystä kuvaa myös se, että myös päihdesidonnaiset rikokset ja väkivaltarikokset lisääntyivät jo ennen massairtisanomista.

Työttömyyden vaikutuksessa voi olla kyse myös työn tarjoamien *rutiinien ja vertaisryhmien* menetyksestä. Tätä näkökulmaa tukevat havainnot siitä, että työttömille suunnattuihin aktivointitoimenpiteisiin osallistuminen (esimerkiksi pakollinen opiskelu, työharjoittelu tai työn hakeminen) vähensi rikollisuutta, vaikka toimenpiteet eivät juuri

parantaneet osallistujien taloudellista tilannetta. Niin ikään työttömille suunnatut aktivointitoimet vähensivät työn menetyksestä seurannutta rikollisuuden kasvua toisin kuin pelkät tulonsiirrot (Bennett & Ouazad 2015). Rutiinit saattavat vähentää rikollisuutta niin kutsutun *inkapasitaatiovaikutuksen* takia: työhön tai aktivointitoimenpiteeseen osallistuminen vie yksinkertaisesti aikaa rikosten tekemiseltä ja päihteiden käyttämiseltä (esim. Fallesen ym. 2018). Työn tai aktivointitoimenpiteiden kautta saatava vertaisryhmä voi myös vaikuttaa myönteisesti osallistujien elämäntapaan ja identiteettiin. Aktivointitoimenpiteiden rooli korostuikin erityisesti nuorten aikuisten kohdalla.

Kirjallisuuskatsauksen hankkeen tuloksia syvennettiin tutkijoille laaditulla kyselyllä (ks. alaluku 6) ja sidosryhmädialogilla (ks. alaluku 7). Tutkijakyselyyn vastanneet tutkijat suhtautuivat työttömien aktivointiin positiivisesti eikä yksikään vastaajista arvioinut aktivointivaatimusten lisäävän rikoskäyttäytymistä. Myös sidosryhmädialogissa aktivointitoimenpiteisiin suhtauduttiin pääasiassa myönteisesti, mutta samalla sidosryhmät korostivat yksilöllisesti räätälöityjen ratkaisujen tarpeellisuutta. Erityisesti puutteellisesta elämänhallinnasta ja päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivät henkilöt tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea. Aktivoivaa työvoimapolitiikkaa on toteutettu eri maissa ja eri aikoina hyvin eri tavoin, ja kun puhumme esimerkiksi Tanskan aktivointimallista, sisältö voi olla hyvin erilainen kuin Suomessa. Tästä näkökulmasta on kiinnostavaa, että aktivointijaksojen aikana tehtiin vähemmän rikoksia kaikissa löytämissämme tutkimuksissa eli niin Norjassa (Bratsberg ym. 2018), Tanskassa (Andersen 2012; Fallesen ym. 2018) kuin 2000-luvun alun Suomessakin (Aaltonen ym. 2013). Andersen (2012) vertasi toisiinsa kahta tanskalaista aktivointimallia, jotka erosivat toisistaan osallistujille suunnattujen toimenpiteiden intensiivisyyden suhteen. Intensiivisempään aktivointiohjelmaan osallistuneet osallistuivat muun muassa kaksi viikkoa kestävään työnhakuohjelmaan ja säännöllisiin yksilötapaamisiin sosiaalityöntekijän kanssa. Mikäli nämäkään eivät saaneet henkilöä työllistymään, tapaamisia sosiaalityöntekijän kanssa lisättiin ja otettiin käyttöön uusia aktivointitoimenpiteitä. On selvää, että tämänkaltainen yksilöllinen palvelu vaatii myös yhteiskunnalta huomattavan paljon resursseja. Tanskassa työvoimapalveluiden kehittämistä helpottanee myös maan pieni koko. Sidosryhmäkeskustelussa koettiin, että TE-toimistojen nykyiset resurssit ovat riittämättömiä erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivien ihmisten työllistymisen tukemiseen. Helsingin Sanomien haastattelussa (20.2.2023) työ- ja elinkeinoministeriön edustaja vahvistaa, että suurta osaa työttömistä työnhakijoista ei ole ehditty kohdata työvoimapalvelumallin tarkoittamalla tavalla.

Aktivoivan työvoimapolitiikan päätavoite ei tietenkään ole rikollisuuden vähentäminen vaan työllistymisen tukeminen. Tämän tavoitteen toteutumista on arvioitu meta-analyyseissa (esim. Card ym. 2010; 2018). Yli 200 tutkimusta analysoineessa meta-analyysissa todettiin, että inhimillisen pääoman ja osaamisen kasvattamiseen keskittyneet ohjelmat (esimerkiksi työharjoittelu tai yksityisellä sektorilla työskentely) olivat keski-

määrin tehokkaampia kuin työnhakuprosessin tukemiseen keskittyneet ohjelmat. Ohjelmien sisällön merkitys riippui kuitenkin osallistujien tilanteista: pitkäaikaistyöttömät hyötyivät enemmän osaamisen kasvattamiseen keskittyneistä ohjelmista, kun taas työnhakua tukevat ohjelmat hyödyttivät erityisesti niitä henkilöitä, jotka olivat työskennelleet matalapalkka-aloilla ja joilla oli heikko sidos työmarkkinoihin (Card ym. 2018: 3). Aktivointipolitiikan vaikutuksia on syytä tarkastella myös alaryhmittäin. Tuore maahanmuuttajille suunnattujen kotouttamis- ja aktivointitoimenpiteiden hyötyjä käsitellyt katsaus löysi toimenpiteille myönteisiä vaikutuksia ja esitti, että Suomessa hyödynnettäisiin satunnaiskokeiluja aktiivisen työmarkkinapolitiikan suunnittelussa (Kiviholma & Karhunen 2022). Vastaavien kokeilujen avulla voitaisiin tutkia myös aktiivisen työmarkkinapolitiikan vaikutuksia turvallisuusongelmiin.

Hankkeen toinen päätulos koski koulutuksen vaikutusta rikoksiin ja onnettomuuksiin (ks. alaluku 5.1.2 ja 5.2.2). Tässäkin tulokset olivat yksimielisiä: koulutuksen laajentaminen vähensi turvallisuusongelmia kaikissa löydetyissä tutkimuksissa, ja vastaavasti koulutukseen pääsyn vaikeuttaminen lisäsi rikoksia. Myönteiset vaikutukset näkyivät systemaattisesti omaisuusrikosten kohdalla, mutta väkivallan osalta vaikutuksia ei kaikissa tutkimuksissa havaittu. Koulutukseen osallistuminen vähensi myös onnettomuuskuolleisuutta. Myös koulutuksen kohdalla tilastollisesti merkitsevä vaikutus havaittiin toisinaan vain miesten kohdalla, ja osa tutkimuksista rajasi koko tarkastelun vain miehiin. Rikosten ja onnettomuuksien suhteellinen harvinaisuus naisten keskuudessa selittävät havaintoa. Toisin kuin työhön osallistuminen, koulutukseen osallistuminen ei tuo välittömiä taloudellisia hyötyjä vaan ne tulevat viiveellä. Tästä syystä koulutuksen vaikutus turvallisuuteen ei todennäköisesti kuvasta parantuneen taloudellisen tilanteen roolia vaan koulutuksen tarjoamien rutiinien ja vertaisryhmien merkitystä. Koulutuksen vaikutukset rikollisuuteen olivat pääosin lyhytkestoisia ja välittömiä, mutta onnettomuudet muodostivat tässä poikkeuksen: peruskoulu-uudistuksen vuoksi pidemmälle kouluttautuneilla oli matalampi onnettomuuskuolleisuus vielä pitkällä aikuisuudessa. Kirjoittajat selittivät havaintoa sekä koulutuksen myönteisellä vaikutuksella terveyskäyttäytymiseen että liikkumista vähäistä koulutusta vaativista, tapaturma-alttiista ammateista turvallisempiin (Grytten ym. 2020).

Koulutuksen vaikutuksesta turvallisuusongelmiin ei löytynyt Suomessa tehtyä tutkimusta, mutta Huttunen ja kumppanit (2023) julkaisivat kirjallisuushaun toteuttamisen jälkeen tutkimuksen, jossa he tutkivat koulutukseen pääsyn vaikutusta rikollisuuteen kausaalipäättelyyn soveltuvalla asetelmalla. He vertasivat juuri ja juuri toisen asteen koulutukseen päässeitä niihin hakijoihin, jotka jäivät yhteishaussa hieman sisäänpääsyn oikeuttavan rajan alapuolelle. Koulutukseen osallistuminen vähensi poikien rikoskäyttäytymisen todennäköisyyttä seuraavan kymmenen vuoden aikana yli 50 prosenttia. Myös tässä tutkimuksessa koulutukseen pääsemisen vaikutukset olivat voimakkaimpia koulun alkua seuranneina vuosina, ja näkyivät etupäässä rikoskäyttäytymisen lievien muotojen vähentymisenä.

Koulutukseen liittyvät tulokset asettavat positiivisia toiveita myös Suomessa vuonna 2021 toteutetulle oppivelvollisuuden laajennukselle. Tämänkään uudistuksen päätavoite ei ole rikollisuuteen ja turvallisuuteen vaikuttaminen, mutta uudistuksella saattaa olla myönteisiä vaikutuksia myös niihin. Toisaalta koulutuksen lisäämisen rajahyöty on todennäköisesti laskeva; on todennäköistä, että jonkin iän jälkeen koulutus ei enää vähentäisi rikollisuutta. Nuoruus on kuitenkin ihmisen rikosaktiivisinta aikaa, joten siinä mielessä koulutuksen laajentaminen 18 ikävuoteen asti osuu juuri rikosaltteimpaan ikäryhmään. Oppivelvollisuuden laajentaminen 18 ikävuoteen (tai jo tehdyn laajennuksen säilyttäminen) sai vahvaa kannatusta myös tutkijakyselyssä sekä tutkijoiden avoimissa vastauksissa. Samalla vastauksissa pohdittiin, kuinka hyvin koulutusuudistukset tavoittavat suurimmassa riskissä olevia ryhmiä. On selvää, että oppivelvollisuuden laajentaminen voi parantaa turvallisuutta vain, jos nuoret saadaan käymään koulussa, ja luvattomat poissaolot ovat yleisiä erityisesti rikosalttiiden nuorten keskuudessa (esim. Sosu ym. 2021; Hjalmarsson 2022). Samankaltaisia näkemyksiä nousi esiin myös sidosryhmädialogissa: sidosryhmät korostivat jo rikoksia tehneiden nuorten päihde- ja mielenterveysongelmia sekä elämänhallintaan liittyviä haasteita ja kaipasivat lisää resursseja eriytetyn ja yksilöllisen opetuksen tarjoamiseen. Myös koulujen opettajat ovat kritisoineet uudistuksen puutteellista resursointia, sillä uudistus tuo kouluihin juuri syrjäytymisriskissä olevia opiskelijoita, joilla saattaa olla puutteita taidoissa tai motivaatiossa (esim. Helsingin sanomat 9.12.2021; YLE 14.1.2022). Tutkimusten perusteella merkittävä osa koulutuksen lisäämisen turvallisuushyödyistä liittyy nimenomaan koulussa vietettyyn aikaan, joten lisääntyneen oppivelvollisuuden suorittaminen esimerkiksi etäopiskelussa tai muuten ilman ohjausta ei näytä lupaavalta. Tämän hankkeen tulosten perusteella koulutukseen investointi on kannattavaa myös turvallisuuden kannalta.

Entä koulutuksen pidentäminen koulun alkua aikaistamalla? Yksikään kirjallisuuskatsaukseen valikoitunut tutkimus ei tarkastellut esimerkiksi kaksivuotisen esikoulun vaikutusta. Tällä hetkellä Suomessa on meneillään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu, jonka vaikutuksia tutkitaan parhaillaan (VATT 2021). Tulevaisuudessa kokeilu voi tarjota tietoa myös kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksesta rikollisuuteen. Suomessa päivähoitoon osallistumisen merkitystä nuorisorikollisuudelle on tutkittu epäsuorasti, kotihoidon tuen käytön kautta. Tuoreessa, vielä vertaisarvioimattomassa suomalaistutkimuksessa perheille (etupäässä äideille) maksettava kotihoidon tuki näytti johtavan lapsen kannalta jopa haitallisiin lopputulemiin, kuten matalampaa koulutukseen ja lisääntyneeseen rikollisuuteen nuoruusiässä (Gruber ym. 2022). Tutkimus hyödynsi kausaalipäättelyyn soveltuvaa asetelmaa, kotihoidon tuen kuntalisien vaihtelua. Lasten hyvinvointiin liittyvät tulokset eivät kaikilta osin olleet tilastollisesti merkitseviä, mutta selvää oli, ettei kotihoidon tuen käyttö yhdistynyt tarkasteluissa ainakaan myönteisiin lopputulemiin. Niinpä tutkijat esittävät, että lapsiperheitä ei tulisi tukea ainakaan sellaisilla tavoilla, jotka rohkaisevat kotiin jäämistä. Tästä näkökulmasta laadukkaan päivähoidon tarjoaminen näyttäytyy entistä tarpeellisempana.

Työhön ja koulutukseen osallistumisen myönteinen vaikutus korostaa ennen kaikkea *sosiaalisen kontrollin* myönteistä vaikutusta rikollisuuteen. Klassisen sosiaalisen kontrollin teorian mukaan sosiaalinen kontrolli voi vähentää rikollisuuden riskiä luomalla tunnepohjaisia siteitä muihin ihmisiin, vahvistamalla motivoitunutta sitoutumista laillisiin instituutioihin, suuntaamalla ajan käyttämistä laillisiin toimintoihin ja tukemalla rikoskielteisen arvomaailman kehitystä (Hirschi 1969). Tuoreessa puheenvuorossaan yhdysvaltalainen kriminologi John MacDonald (2023) peräänkuulutti tutkimusnäyttöön perustuvaa kriminaalipolitiikkaa ”ideologiaan, anekdootteihin ja maagiseen ajatteluun” perustuvan kriminaalipolitiikan tilalle ja nosti sosiaalisen kontrollin lisäämisen vaikuttavimmaksi keinoksi. Hän korosti sekä virallisen sosiaalisen kontrollin eli poliisin ja oikeuslaitoksen, että epävirallisen sosiaalisen kontrollin eli esimerkiksi kasvatuksen, naapuruston ja koulujen opettajien roolia rikollisuuden vähentämisessä.

8.1.2 Taloudellisen tilanteen ja asuinalueen kausaalisesta vaikutuksesta heikosti näyttöä

Havainto siitä, että emme löytäneet tukea lapsuusajan tulotason kausaaliselle vaikutukselle rikollisuuteen, saattaa olla monelle lukijalle yllättävä. Onhan köyhyyden ja eriarvoisuuden torjuminen pitkään nähty keskeisenä turvallisuutta lisäävänä keinona ja “sosiaalipolitiikka parhaana kriminaalipolitiikkana” (ks. esim. Anttila & Törnudd 1983). Myös Valtioneuvoston (2021) sisäisen turvallisuuden selonteossa korostetaan köyhyyden ja syrjäytymisen roolia turvallisuusongelmien taustalla. Siihen nähden, kuinka paljon syrjäytymisestä on kirjoitettu, on jopa yllättävää, kuinka harvassa tutkimuksessa on pyritty selvittämään syrjäytymisen kausaalista vaikutusta. On selvää, ettei taloudellista huono-osaisuutta voi tutkia arpomalla ihmisiä koe- ja verrokkiryhmään, mutta sen sijaan luonnollisia koeasetelmia tai erityisesti yksilönsisäisiä vertailuja ja sisarusvertailuja voisi hyödyntää enemmän. Laaja kirjallisuushakumme löysi vain neljä tutkimusta, jotka selvittivät nimenomaan taloudellisen huono-osaisuuden vaikutusta turvallisuusongelmiin, ja yksikään tutkimuksista ei ollut kausaalipäättelyn kannalta vahva asetelma. Tuloksiin tulee siis suhtautua varauksella. Toisaalta tulokset kertovat selvästi sen, että tällä hetkellä tieteellinen näyttö taloudellisen tilanteen vaikutuksesta turvallisuusongelmiin on heikolla pohjalla.

Kaikki löytämämme lapsuusajan tulotasoa käsitelleet tutkimukset olivat sisarusvertailuja ja johtopäätöksenä oli, että lapsuusajan tulojen ja myöhäisemmän rikollisuuden välinen yhteys selittyi pitkälti valikoitumisella. Perheissä oli siis muita tekijöitä, jotka lisäsivät riskiä sekä vanhempien heikkoon tulotasoon että lasten myöhempiin rikoksiin tai onnettomuuksiin, mutta matala tulotaso ei ollut avaintekijä. Vastaavia tuloksia saatiin myös katsauksen ainoasta lapsuusajan tulotason vaikutuksia onnettomuuskuollei-

suuteen tarkastelleesta tutkimuksesta (Tarkiainen ym. 2015). Erityisesti tuorein, suomalaista väestöä analysoinut sisarusvertailu (Sariaslan ym. 2021a) on kirvoittanut kritiikkiä myös alan tutkijoilta (Rod ym. 2021; Ledberg ym. 2022; Engzell & Hällsten 2022). Kritiikki on koskenut esimerkiksi sitä, edustavatko tulojen vaihtelua kokeneet sisarusparit koko väestöä, sillä sisarusmalli ei voi huomioida niitä perheitä, joiden tulot ovat tasaisesti matalalla tai korkealla. Sisarusmallit eivät sovellu pysyvän köyhyyden vaikutusten tutkimiseen, sillä mallit vaativat, että selittävässä muuttujassa havaitaan vaihtelua. Lisäksi sisarusmallien avulla ei voida sulkea pois käänteistä kausaatiota tai sisarusten vaikutuksia toisiinsa: perheen lapsen häiriökäyttäytyminen voi saada toisen vanhemmista vähentämään työntekoa, ja tällöin kuopus voi altistua sekä isosisaruksen rikoskäyttäytymiselle että tulotason laskulle. Tutkijat kuitenkin tarkastelivat tulojen ja rikoskäyttäytymisen välistä yhteyttä myös serkusmalleilla, jotka torjuvat osan kritiikistä: yhden serkuksen käyttäytyminen tuskin vaikuttaa paljon toisen serkun käyttäytymiseen (tai toisen serkun perheen tulotasoon), sillä Suomessa serkut kasvavat harvoin samassa kotitaloudessa (Sariaslan ym. 2021a). Tutkijat myös vastasivat kritiikkiin tieteellisessä lehdessä (Sariaslan ym. 2022; suomeksi ks. Hiilamo ym. 2022) ja keskustelu aiheesta jatkuu edelleen.

Tilastollisten mallien taustaoletusten lisäksi on tärkeä huomata, että tutkimuksissa tarkasteltiin lapsuusajan tulojen vaikutusta nimenomaan rikollisuuteen ja mielenterveysongelmiin sekä onnettomuuskuolleisuuteen *pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa*. On mahdollista, että tulokset olisivat erilaiset ilman tulonsiirtoja sekä universaalia koulutusta ja terveydenhuoltoa tarjoavaa järjestelmää (ks. myös Hiilamo ym. 2022).

Tutkimukset eivät myöskään voineet ottaa kantaa siihen, onko lapsuusajan heikolla tulotasolla kausaalista vaikutusta lapsen hyvinvointiin muuten. Brittiläisten taloustieteilijöiden systemaattisessa katsauksessa perheen tulotason todettiin vaikuttavan lasten kognitiiviseen kehitykseen, sosiaaliseen käyttäytymiseen – myös rikoksiin ja käytöshäiriöihin – sekä terveyteen (Cooper & Stewart 2021). Aivan kuten tässä hankkeessa, myös Cooperin ja Stewartin (2021) katsauksessa keskityttiin kausaalipäättelyn mahdollistaviin tutkimusasetelmiin. He eivät rajanneet tutkimuksia Pohjoismaihin vaan EU- ja OECD-maihin, joten on vaikea arvioida, miltä osin heidän tuloksensa pätevät pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa. Toisaalta ruotsalaisia lottovoittajia tarkastelleessa tutkimuksessa mittavakaan taloudellisen tilanteen paraneminen ei juuri vaikuttanut perheen aikuisten tai lasten myöhempään hyvinvointiin, ja tutkijat esittivät, että perheen tulotaso ei ole keskeinen lasten hyvinvointiin kausaalisesti vaikuttava tekijä korkean sosiaaliturvan maissa (Cesarini ym. 2016). On kuitenkin selvää, että lapsiperheköyhyyden kausaalisia vaikutuksia lasten myöhäisempään elämään ei voida sulkea pois myöskään Pohjoismaissa.

Näistä varauksista huolimatta tämänhetkinen tutkimusnäyttö ei tue ajatusta siitä, että heikkoon taloudelliseen asemaan keskittyvät uudet interventiot olisivat hyvinvointivaltion kontekstissa erityisen tehokkaita tapoja torjua turvallisuusongelmia, vaan perheet tarvitsevat yksilöllisiä palveluita. Myös tutkijakyselyssä syrjäytymisriskissä oleville lapsille suunnatut, varhaiset interventiot saivat kannatusta selvästi tulonsiirtojen kasvattamista enemmän. Suomessa tämänkaltaista lähestymistapaa edustaa esimerkiksi Voimaperheet-hoito-ohjelma, jonka ytimessä on neuvolaikäisten lasten käytösongelmiin puuttuminen tukemalla perheiden vanhemmuuden taitoja. Ohjelman toimivuus on todettu satunnaistetuilla tutkimuksilla (Sourander ym. 2016; Sourander ym. 2018).

Toistaiseksi näyttö lapsuusaikaisen tulotason kausaalisesta vaikutuksesta myöhempiin turvallisuusongelmiin on siis vähäistä. Entä aikuisiällä koetut taloudelliset haasteet? Tiukasti taloudellisen tilanteen vaikutukseen rajautuvaa tutkimusta löytyi vielä vähemmän. Edellä kuvatut, työn menettämisen vaikutuksia selvittäneet tutkimukset käsittelevät myös tätä teemaa, sillä useimmissa tapauksissa työn menettäminen johtaa myös tulonmenetyksiin. Toisaalta työttömyyden haitalliset vaikutukset liittyvät merkittäviltä osin myös rutiinien muutokseen eivätkä pelkästään taloudellisen tilanteen muutokseen. Esimerkiksi Bennettin ja Ouazadin (2015) tutkimuksessa työttömäksi jääneille suunnattujen tulonsiirtojen tason vaihtelu ei juuri selittänyt rikoskäyttäytymistä vaan aktivointitoimet näyttäytyivät keskeisempinä. Aaltosen ja kumppanien (2016) tutkimus osoitti, että velkaongelmien ja rikoskäyttäytymisen välinen yhteys ei selity pelkästään yksilön pysyvillä ominaisuuksilla, sillä samat henkilöt tekivät enemmän rikoksia (erityisesti omaisuusrikoksia) niinä kuukausina, kun he olivat ulosotossa. Kyse ei myöskään ollut pelkästään siitä, että ulosottoon jouduttaisiin maksamattomien sakkojen takia, sillä muistakin syistä aiheutuneet velat lisäsivät rikosten tekemisen riskiä. Velka saattaa paitsi lisätä rikoskäyttäytymisen riskiä, myös heikentää työnteon kannustimia – ja siten syventää syrjäytymistä. Suurella osalla suomalaisista vangeista on vapautuessaan velkoja ja heikko työllisyys (ks. esim. Aaltonen 2016). Velan mahdolliset negatiiviset vaikutukset työssäkäyntiin tuotiin esiin myös tutkijoiden ja sidosryhmien vapaamuotoisissa vastauksissa. On selvää, että velkaantuminen yksistään ei ole riittävä syy rikoskäyttäytymiseen – Suomessa on suuri määrä velkaantuneita eikä valtaosa heistä tee rikoksia. On kuitenkin mahdollista, että ulosottoon joutuminen lisää rikoskäyttäytymisen riskiä.

Aaltosen ja kumppanien (2016) tutkimuksessa erityisesti omaisuusrikokset lisääntyivät ulosoton käynnistyttyä, mikä voisi viitata siihen, että omaisuusrikoksia käytettiin heikentyneen taloudellisen tilanteen paikkaamiseen. Tuore, vielä vertaisarvioimaton tanskalaistutkimus osoitti, että nimenomaan suuret tulonmenetykset saattavat lisätä rikoskäyttäytymistä (Andersen ym. 2019). Tutkimus hyödynsi luonnollista koeasetelmaa, jossa Tanskaan saapuneiden pakolaisten saamaa taloudellista tukea heikennettiin lähes 50 prosentilla. Tuen massiivisen leikkauksen seurauksena pakolaisten työssäkäynti lisääntyi, mutta samalla omaisuusrikokset ja myös perheiden lasten tekemät

rikokset lisääntyivät merkittävästi. Samankaltaisia tuloksia saatiin myös tämän katsauksen löytämistä, työttömyyden merkitystä koskevista tutkimuksista: työpaikan menettäminen kasvatti omaisuusrikosten tekemisen riskiä. Vaikka suurin osa tutkimuksista esitti, että työttömyyden merkitys rikollisuudelle selittyy pääasiassa rutiinien muuttumisella, osa korosti myös tulojen heikkenemisen merkitystä (esim. Rege ym. 2019). Suuret tulonmenetykset nähtiin rikollisuutta mahdollisesti lisäävänä tekijänä myös tutkijoille suunnatussa kyselyssä ja sidosryhmädialogissa.

Hyvinvointivaltion turva tulonmenetyksiä kohtaan (esimerkiksi työttömyyden tai sairauden kohdatessa) on luultavasti hyödyksi myös turvallisuusongelmien vähentämisen kannalta. Keskeinen haaste on, miten tätä turvaa tarjotaan siten, että se samalla kannustaa osallistumaan työhön ja koulutukseen – koska kuten edellä todettiin, työn ja koulutuksen hyödyt eivät selity pelkästään niiden tuomilla taloudellisilla hyödyillä. Velkaantumista koskevat tulokset antavat viitteitä siitä, että turvallisuusongelmien vähentämiseksi voi edellä kuvatun aktivoinnin lisäksi suositella myös velkaneuvonnan saatavuuden parantamista ja tehokkaampaa velkaantumisen ehkäisemistä. Viime vuosina velkaneuvonta on siirretty kunnilta valtiolle (Laki talous- ja velkaneuvonnasta 2017/813; ks. myös Majamaa ym. 2019) ja velallisen asemaa on parannettu muun muassa lyhentämällä maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikaa (HE 109/2021 vp) sekä korottamalla velallisen suojaosuutta (HE 216/2022 vp). Myös kuluttajaluottojen sääntelyä on lisätty (HE 218/2022 vp). Vaikka muutosten pääasiallisena tavoitteena ei ole turvallisuuteen vaikuttaminen, on mahdollista, että ne vähentävät myös rikollisuutta. Näiden muutosten vaikutusta turvallisuusongelmiin olisi syytä seurata.

Yksi tapa, jolla heikko tulotaso saattaisi lisätä rikollisuutta tai rikosten uhriksi joutumista, on tulotason perusteella tapahtuva valikoituminen tietynlaiselle asuinalueelle. Asuinalueiden välisestä segregaatiosta käydään jatkuvasti keskustelua myös Suomessa (ks. esim. YLE 16.2.2022; Helsingin Sanomat 16.6.2022). Aivan kuten taloudellisen huono-osaisuuden kohdalla, myös aluevaikutuksista löytyi vain vähän tutkimusta eikä yksikään löydetty tutkimus perustunut kausaalipäättelyn kannalta vahvaan asetelmaan. Päätuloksena voidaan kuitenkin todeta, että erot asuinalueiden välisessä rikollisuudessa selittyvät pohjoismaisten tutkimusten mukaan pääasiassa valikoitumisella: erilaisille asuinalueille päätyy asumaan erilaisia ihmisiä. Tästä huolimatta tutkimuksissa löytyi myös viitteitä siitä, etteivät asuinalueiden väliset erot rikollisuudessa täysin selittyneet yksilöiden välisillä pysyvillä eroilla. Suomalaistutkimuksessa asuinalueen huono-osaisuuden nähtiin lisäävän väkivaltarikollisuuden riskiä (Airaksinen ym. 2021). Globaalissa tarkastelussa asuinalueiden väliset erot ovat Pohjoismaissa keskimäärin pieniä ja on mahdollista, että asuinalueiden vaikutus on suurempi yhteiskunnissa, joita luonnehtii syvempi segregaatio.

Asuinalueen vaikutuksen tutkimuksessa on merkitystä myös sillä, miten alueen huono-osaisuutta mitataan ja minkä ryhmän rikollisuutta tarkastellaan; vaikka vaikutukset olisivat pieniä väestötasolla keskimäärin, ne saattavat olla suurempia joissakin alaryhmissä. Tähän katsaukseen päätyneissä tutkimuksissa tuli kriteerien mukaisesti olla tietoa juuri sosioekonomisesta huono-osaisuudesta, joten ne tutkimukset, joissa oli tietoa pelkästään alueen muista ominaisuuksista, eivät valikoituneet katsaukseen (ks. alaluku 5.1.2.1)[17]. Kansainvälisissä tutkimuksissa on selvitetty myös alueen rikostasojen vaikutusta. Tanskalaistutkimus hyödynsi asuntopolitiikkaa, jossa Tanskaan tulleita pakolaisperheitä ohjattiin asumaan erilaisille asuinalueille lähes satunnaisesti (Damm & Dustmann 2014). Ne pakolaisina tulleet pojat, jotka päätyivät asuinalueille, joilla asui paljon erityisesti väkivaltarikoksista tuomittuja nuoria, osallistuivat itsekin useammin rikoskäyttäytymiseen. Kyse ei siis ollut pakolaislasten valikoitumisesta tietyille asuinalueille vaan alueella ennestään asuneiden nuorten vertaisvaikutuksesta. Toinen tanskalaistutkimus tarkasteli asuinalueen vaikutusta hyödyntämällä huono-osaisten nuorten niin ikään lähes satunnaista sijoittamista sosiaalisen asuntotuotannon asuntoihin (Rotger & Galster 2019). Päätyminen asumaan sellaiseen naapurustoon, jonka asukkaita oli pidätetty huumerikoksista, lisäsi nuorten rikoskäyttäytymistä, mutta muilla kuin huumerikoksilla ei ollut merkitystä. Tämän hankkeen tutkimustulokset eivät siis tarkoita sitä, etteikö asuinalueiden segregaation syveneminen voisi näkyä myös turvattomuuden kasvuna, ja etteikö asuinalueiden eriytymiseen tulisi jatkossakin kiinnittää huomiota. Lisäksi asuinalueella voi olla merkitystä myös sellaisille lopputulemille, kuten koulumenestykselle, joita ei tässä hankkeessa tutkittu (ks. myös Eerola & Saarimaa 2019). Tämänhetkisen tutkimusnäytön perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että ainakaan pelkästään taloudellisesti huono-osaisella asuinalueella asuminen ei ole keskeinen riskitekijä turvallisuusongelmien kannalta.

8.1.3 Sidosryhmät ja tutkijat korostavat varhaista puuttumista ja kohdennettuja interventioita

Kirjallisuuskatsaus etsi tutkittua tietoa syrjäytymisen ja sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutuksista turvallisuusongelmiin. Niinpä tulokset antavat tietoa juuri näihin asioihin liittyvien interventioiden mahdollisuuksista: jos syrjäytymisellä ja huono-osaisuudella todetaan kausaalinen vaikutus rikoksiin ja onnettomuuksiin, syrjäytymisen ja huono-osaisuuden vähentämisen voi uskoa parantavan turvallisuutta. Tutkijoille ja sidosryhmille suunnatuissa kyselyissä sekä sidosryhmien kanssa käydyssä keskustelutilaisuudessa haettiin vastaajien subjektiivisia arvioita sekä syrjäytymisen merkityksestä turvallisuusongelmille että toimivista keinoista vähentää turvallisuusongelmia. Keinoja ei siis rajattu pelkästään niihin, joita tutkittiin systemaattisen katsauksen

[17] Esimerkiksi Airaksisen ym. (2021) suomalaistutkimuksessa oli tietoja asuinalueen asukkaiden sosioekonomisen taustan lisäksi myös alueen rikollisuudesta.

avulla. Vastaukset koskettavat erityisesti väkivallan ja muun rikollisuuden vähentämistä.

Tutkijakyselyn vastauksissa valikoitumisen rooli arvioitiin keskeiseksi erityisesti väkivaltaisen ja toistuvan rikollisuuden taustalla, mutta myös sosiaalipoliittisilla keinoilla nähtiin silti merkitystä. Valtaosa kyselyyn vastanneista tutkijoista arvioi, että oppivelvollisuuden laajentaminen 18 ikävuoteen vähentää rikollisuutta. Yli puolet vastaajista näki hyviä vaikutuksia myös työttömyysturvan kytkemisessä aktiivisuusvaatimuksiin, eikä kukaan vastaajista arvioinut aktiivisuusvaatimusten lisäävän rikollisuutta. Sen sijaan tulonsiirtojen vaikutukset rikollisuuteen nähtiin epävarmempina: hieman yli puolet vastaajista arvioi, että tarveharkintaisten tai kohdennettujen tulonsiirtojen tason laskeminen todennäköisesti lisää rikollisuutta, ja vastaavasti hieman alle puolet vastaajista arvioi, että tulonsiirtojen tason nostaminen vähentäisi rikollisuutta. Tutkijat totesivat rikollisuuden kasautuvan pienelle ryhmälle ihmisiä ja niinpä rikollisuuden torjumiseen kaivattiin yksilöllisiä, kohdennettuja interventioita. Yksittäiseksi tehokkaimmaksi toimenpiteeksi tutkijakyselyssä nousi syrjäytymisriskissä olevien lasten varhainen tukeminen. Myös päihteiden saatavuuden rajoittaminen ja päihde- ja mielenterveysongelmien hoito nähtiin keskeisinä.

Syrjäytymisriskissä olevien lasten varhainen tukeminen nähtiin keskeisimpänä rikollisuutta vähentävänä keinona myös sidosryhmäkyselyssä. Toiseksi tärkeimpänä keinona nähtiin päivittäisten rutiinitoimintojen parantaminen järjestämällä vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvaa toimintaa (esimerkiksi mielekäs harrastus tai opiskelupaikka), ja kolmantena mielenterveys- ja päihdeongelmien hoidon saatavuuden ja laadun parantaminen. Sidosryhmien puheenvuoroissa kiinnitettiin huomiota politiikkatoimien ja toimenpiteiden oikea-aikaisuuteen – toiminnot pitää ajoittaa oikein, jotta ne olisivat tarkoituksenmukaisia ja vaikuttavia. Lisäksi vastauksissa korostettiin, että rikollisuus johtuu usein useammasta tekijästä, joiden yhteisvaikutusta voi olla hankala eritellä, mikä vaikeuttaa myös vaikuttavimpien toimenpiteiden tunnistamista.

Sidosryhmiin kuuluvat korostivat kohderyhmän kokonaisvaltaista kohtaamista yksittäisten toimenpiteiden sijaan. Keskeisinä kehityskohteina nähtiin toimivan verkostoyhteistyön ja matalan kynnyksen palvelujen kehittäminen sekä resursseja syövän byrokratian helpottaminen. Sidosryhmät kantoivat huolta erityisesti neuropsykologisten ongelmien vaikutuksesta palvelujen saamiseen ja instituutioihin kiinnittymiseen ja painottivat siksi matalan kynnyksen palvelujen tarpeellisuutta. Rikollisuudesta irtautumisen tukemisessa korostettiin rikostaustaisten henkilöiden sisäisen motivaation merkitystä ulkoapäin annettujen tavoitteiden sijaan.

Kokonaisuutena tutkijoiden ja sidosryhmien näkemykset heijastivat suurelta osin suomalaista kriminaalipolitiikkaa, jossa painotetaan sosiaalipolitiikkaa ja ennalta eh-

käisyä, esimerkiksi varhaista puuttumista. Myös varhaisen puuttumisen parhaista käytännöistä tarvitaan kuitenkin lisää vaikuttavuustutkimusta. Sekä tutkijoiden että sidosryhmien näkemykset tukivat tämän katsauksen keskeisiä tuloksia työssäkäynnin ja koulutuksen merkityksestä. Sidosryhmien käytännön ehdotukset parhaista tavoista tukea syrjäytymisriskissä olevien ja rikostaustaisten henkilöiden sitoutumista koulunkäyntiin ja työelämään kaipaavat niin ikään vaikuttavuustutkimusta. Vaikuttavuustutkimusten vaatimukset olisi hyvä huomioida jo uusia interventioita suunniteltaessa.

8.2 Hankkeen rajoitteet ja jatkotutkimustarpeet

Kirjallisuuskatsaus pyrki tuottamaan luotettavan käsityksen siitä, lisääkö sosioekonominen huono-osaisuus rikollisuutta ja onnettomuuksia pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa. Hankkeen yhtenä keskeisenä vahvuutena voi pitää hakulausekkeen ja kriteerien rekisteröimistä julkiselle sivustolle jo ennen haun toteuttamista. Tarkat kriteerit ja rajaukset palvelevat tutkimuksen luotettavuutta ja toistettavuutta, mutta samalla jättävät joitakin turvallisuusongelmien tai sosioekonomisen huono-osaisuuden ulottuvuuksia ulkopuolelle. Turvallisuusongelmat viittasivat tutkimussuunnitelman mukaisesti sekä rikosten tekemiseen että rikosten ja onnettomuuksien uhriksi joutumiseen. Rikoskäyttäytymisen osalta hakutermit sisälsivät sekä ylipäänsä rikoskäyttäytymiseen että nimenomaan väkivaltaan liittyviä hakutermejä. Viime aikoina nimenomaan viranomaisten tietoon tullut väkivalta on Suomessa lisääntynyt, ja tutkittu tieto väkivaltaan vaikuttavista tekijöistä näyttäytyy entistä tärkeämpänä. Subjektiivista turvallisuuden tunnetta käsitelleitä tutkimuksia ei käsitelty kirjallisuuskatsauksessa. Hakulauseke olisi mahdollistanut myös rikosten tai onnettomuuksien pelkoa käsitelleiden tutkimusten tunnistamisen, mutta aiheesta on vielä vähemmän tutkimusta kausaalipäättelyn mahdollistavilla menetelmillä. Onnettomuuksia koskenut hakulauseke oli huomattavasti suppeampi, eikä sisältänyt esimerkiksi huumausainekuolemia tai itsetuhoisuutta, ellei näitä oltu käsitelty tutkimuksessa onnettomuuksina. Suomessa on väkilukuun suhteutettuna paljon huumausainekuolemia, ja ne ovat lisääntyneet viime vuosina entisestään (Tilastokeskus 2022b). Myös itsetuhoinen käyttäytyminen ja huumeriippuvuus ovat yleisempiä heikkoon sosiaaliseen asemaan kuuluvilla (esim. Pitkänen 2023), ja tulevissa tutkimuksissa olisi syytä selvittää, onko kyse kausaalisesta yhteydestä.

Sosioekonominen huono-osaisuus käsitettiin hankkeessa laajasti ja sen vaikutusta mittaavia tutkimuksia etsittiin lukuisten hakutermien avulla. Hankkeen tietotarvekuvauksen ja tutkimussuunnitelman mukaisesti fokus oli sosioekonomiseen asemaan liittyvissä tekijöissä kuten tuloissa, koulutuksessa ja työllisyydessä. Esimerkiksi

päihde- ja mielenterveysongelmat tai vähemmistöön kuuluminen jätettiin hakulausekkeen ulkopuolelle, vaikka nämä ovat keskeisiä ilmiöitä turvallisuusongelmien selittämisessä. Ilmiöt ovat mukana tuloksissa siltä osin, kun ne linkittyvät sosioekonomiseen asemaan: esimerkiksi heikko tulotaso tai työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen voivat olla seurausta päihde- ja mielenterveysongelmista, ja työhön ja koulutukseen osallistumista kasvattavat politiikkamuutokset koskettavat todennäköisesti myös päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviä henkilöitä. Silti on perusteltua ajatella, että nämä turvallisuusongelmien kannalta erityisen haavoittuvat ryhmät kaipaisivat myös syvällisempää tarkastelua. Tulevaisuudessa on tärkeä seurata, miten peruskoulun laajentamisen ja työttömien aktivoimisen kaltaiset toimenpiteet vaikuttavat näiden ryhmien rikoskäyttäytymiseen sekä rikosten ja onnettomuuksien uhriksi joutumiseen.

Systemaattinen katsaus nojaa aikaisempaan tutkimukseen ja tuottaa siten tietoa vain niistä ilmiöistä, joita on tutkittu. Pohjoismaiseen hyvinvointivaltioon rajatut tutkimukset eivät siten tarjoa tietoa siitä, mitä tulotason heikentyminen tarkoittaisi *ilman* tulonsiirtojen ja universaalin palvelujärjestelmän tarjoamaa suojaa. Keskeinen uhka systemaattisen katsauksen luotettavuudelle on myös julkaisuharha, jota syntyy, kun tutkimuksen tulos vaikuttaa siihen, kuinka todennäköisesti tutkimus julkaistaan. Esimerkiksi tietyn toimenpiteen tai politiikkamuutoksen vaikuttavuutta arvioiva tutkimus on helpompi saada julkaistuksi, mikäli tutkimustulos osoittaa toimenpiteen toimivaksi (Ferguson & Heene 2012; Polanin ym. 2016). Julkaisuharha on ongelma, sillä tieteelliseen näyttöön perustuva politiikka tarvitsee yhtä lailla tietoja siitä, mikäli toimenpide ei tuota toivottuja tuloksia. On mahdollista, että positiivisia tuloksia suosivan julkaisuharhan vuoksi myös tämä katsaus päätyy tahattomasti liioittelemaan työssäkäynnin ja koulutuksen myönteisiä vaikutuksia. Toisaalta asuinalueen ja lapsuusajan taloudellisen tilanteen osalta löytyi julkaistuja tutkimuksia, jotka eivät löytäneet vaikutuksia. Julkaisuharhaa voidaan torjua muun muassa siten, että tutkimusasetelma rekisteröidään etukäteen julkiselle sivustolle, ja tutkijat sitoutuvat julkaisemaan tutkimuksensa tuloksista riippumatta. Niin toimittiin tässä hankkeessa (ks. alaluku 4.2).

Taaksepäin katsovan luonteensa takia systemaattinen katsaus ei juuri tuota tietoa verrattain uusista, päivänpolttavista turvallisuusuhkista kuten kyberrikollisuudesta, rajat ylittävästä rikollisuudesta tai katujengeistä. Menetelmällinen rajaus kausaalipäättelyä tukeviin tutkimuksiin rajaa tutkimusaiheita: useimmat kausaalipäättelyn mahdollistavat menetelmät vaativat verrattain suuria tilastoaineistoja eivätkä siis sovellu määrällisesti pienten ihmisryhmien tutkimiseen. Rikollisuuden ja myös onnettomuuksien merkittävästä kasautumisesta samoille ihmisille seuraa kuitenkin se, että verrattain pieni ihmisryhmä voi aiheuttaa suuren osan turvallisuusongelmista. Määrällisesti pienille ryhmille – esimerkiksi jengirikollisille tai vankeutta suorittaville – suunnattuja interventioita olisi syytä tutkia tulevaisuudessa satunnaistetuilla koeasetelmilla. Tällä hetkellä esimerkiksi vankeuden aikaisen kuntoutuksen aidosta vaikuttavuudesta tiedetään varsin vähän (Tyni & Aaltonen 2021).

Systemaattisen katsauksen tutkimusten hakuprosessi osoitti, että ylivoimaisesti suurin osa turvallisuusongelmia koskevasta tutkimuksesta on luonteeltaan kuvailevaa tutkimusta, jonka perusteella ei voida tehdä tulkintoja syy-seuraussuhteista. Sama havainto on tehty myös köyhyyden vaikutuksia selvittäneessä katsauksessa (Cooper & Stewart 2021). Tässä hankkeessa työllisyyden ja koulutuksen vaikutuksista saatu tieto on luotettavampaa kuin taloudellisen aseman ja asuinalueen huono-osaisuuden vaikutuksia koskeva tieto; epäsuhta liittyy sekä tutkimusten määrään että niiden käyttämien tutkimusasetelmien eroihin. Tästä syystä tulojen ja asuinalueen vaikutusta koskeviin tuloksiin tulee suhtautua varovaisemmin kuin työtä ja koulutusta koskeviin, ja myös jatkotutkimuksen tarve on suurin tulojen ja asuinalueen vaikutusten kohdalla. Tuloksia lukiessa on myös tärkeä muistaa, että hankkeen tavoite oli tuottaa tietoa sosioekonomisen huono-osaisuuden vaikutuksesta nimenomaan pohjoismaisen hyvinvointivaltion oloissa, jota luonnehtivat universaalit palvelut ja turvaverkot. On mahdollista, että myös tulotason ja alueen rooli olisi keskeisempi toisenlaisessa yhteiskuntajärjestelmässä. Samoin rikoskäyttäytymistä koskevia tutkimuksia löytyi selvästi enemmän kuin onnettomuuksien tai etenkin rikosten uhriksi joutumista koskevia tutkimuksia. Tämän raportin tuloksia ja ylipäänsä systemaattisia katsauksia lukiessa on tärkeä muistaa, että näytön puuttuminen ei tarkoita vaikutusten puuttumista vaan osoittaa tarpeen jatkotutkimukselle.

8.3 Johtopäätökset

Tämä kirjallisuuskatsaus osoittaa, että ihmisten välisistä yksilöllisistä eroista johtuvalla valikoitumisella on keskeinen rooli turvallisuusongelmien taustalla. Rikoksilla ja onnettomuuksilla on taipumus kasautua pienelle osalle väestöä, ja ongelmien ratkaisemiseen tarvitaan yksilöllisesti räätälöityjä interventioita universaalien palvelujen lisäksi. Katsauksen päätavoitteena oli selvittää, onko sosioekonomisella huono-osaisuudella ja syrjäytymisellä kausaalista vaikutusta turvallisuusongelmiin ja voidaanko turvallisuusongelmia vähentää sosioekonomista huono-osaisuutta ja syrjäytymistä vähentämällä. Sosioekonomisen huono-osaisuuden merkitystä tarkastellaan laajoja turvaverkkoja tarjoavan hyvinvointivaltion kontekstissa; tulokset saattaisivat olla erilaisia yhteiskunnissa, joissa ei ole universaaleja peruspalveluita. Hankkeen tulosten perusteella ei voi antaa yksityiskohtaisia politiikkasuosituksia tai toimenpideohjeita, sillä tavoitteena oli selvittää, onko syrjäytymisen ja sosioekonomisen huono-osaisuuden kausaalisesta vaikutuksesta turvallisuusongelmiin ylipäänsä näyttöä. Yksittäisten toimenpiteiden kausaalisten vaikutusten arvioiminen vaatii juuri niihin toimenpiteisiin keskittyvää tutkimusta. Näistä rajoitteista huolimatta kirjallisuuskatsaus löysi tukea seuraaville sosiaalipoliittisille keinoille:

1. **Työssäkäynnin lisääminen ja työttömien aktivointi.**

Työ tarjoaa suojaa rikoksia ja onnettomuuksia vastaan, ja työn menettäminen vastaavasti kasvattaa niiden riskiä. Työssäkäyntiä lisäämällä voidaan siis parantaa turvallisuutta. Suurin osa tutkimusnäytöstä koskee nuoria miehiä. Vaikutus on kiistaton omaisuusrikosten kohdalla, mutta väkivaltarikosten osalta tulokset ovat epävarmoja; väkivalta ei vähentynyt kaikissa tutkimuksissa. Myös työttömille suunnatut, työttömyysturvaan kytketyt aktivointitoimenpiteet, kuten työnhaun tukeminen ja erilaiset työharjoittelut, vähentävät rikollisuutta. Kysymys siitä, *millä keinoilla* työllisyyttä tulisi parantaa tai aktiivisuutta lisätä, vaatii erillistä tutkimusta. Työssäkäynnin vaikutusten mekanismi liittyy todennäköisesti siihen, että työssäkäynti muokkaa päivittäisiä rutiineja ja siten vähentää rikosten tekemisen ja päihteiden käytön mahdollisuuksia. Työhön tai aktivointitoimenpiteeseen osallistuminen voi myös tarjota sosiaalisia verkostoja, vahvistaa osallisuuden kokemusta ja myönteistä identiteettiä. Valtaosa toistuvasti rikoksia tekevistä on vaikeasti työllistettäviä ja monella on päihde- ja mielenterveysongelmia sekä puutteita motivaation ja elämänhallinnan kanssa. Työvoimapalvelujen kehittämisessä on tärkeä huomioida erityisesti tämän ryhmän tarpeet.

2. **Koulutukseen osallistumisen lisääminen.**

Koulutukseen osallistuminen parantaa turvallisuutta. Oppivelvollisuuden laajentamiseen johtaneet uudistukset ovat vähentäneet rikoksia ja onnettomuuksia, ja vastaavasti koulutukseen pääsyn vaikeuttamiseen johtaneet uudistukset ovat lisänneet rikollisuutta. Koulutus vähentää ainakin omaisuusrikoksia, mutta väkivaltarikosten osalta tulokset ovat jälleen epävarmoja. Myös koulutuksen osalta mekanismi liittyy todennäköisesti pitkälti rutiineihin ja koulun tarjoaman vertaisryhmän myönteiseen vaikutukseen, sillä vaikutukset näkyvät useimmiten jo pian koulutukseen siirtymisen jälkeen eivätkä vasta tutkinnon saamisen jälkeen. Vaikka Suomen tuoreimmasta oppivelvollisuuden laajentamisesta ei ole vielä tutkimusnäyttöä, aikaisempien tutkimusten perusteella on syytä olettaa, että myös tämän uudistuksen vaikutus on turvallisuuden kannalta myönteinen. Uudistus osuu juuri siihen ikävaiheeseen, jossa rikoskäyttäytyminen yleensä lisääntyy. On kuitenkin tärkeää huolehtia siitä, että uudistus tavoittaa suurimmassa rikosriskissä olevat ryhmät. Koska uudistus tuo koulunpenkille nuoria, joista monella on oppimisvaikeuksia ja motivaatio-ongelmia, kouluille pitää turvata riittävät resurssit haastavien opiskelijoiden yksilölliseen kohtaamiseen. Jälleen kysymys siitä, *millä keinoilla* nuoret saadaan motivoitua koulunkäyntiin, vaatii erillistä tutkimusta.

3. **Perusturvasta huolehtiminen erityisesti tulonmenetysten kohdatessa.**

Tutkimus ei antanut tukea sille, että heikko tulotaso olisi keskeinen syy rikoskäyttäytymisen taustalla ainakaan pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa. Tulonsiirroilla voi kuitenkin olla merkitystä erityisesti niissä tilanteissa, joissa ne suojaavat äkillisiä

tulonmenetyksiä vastaan, sillä äkilliset tulonmenetykset näyttäisivät lisäävän erityisesti omaisuusrikosten ja päihdesidonnaisten onnettomuuksien riskiä. Turvallisuuden kannalta on siis keskeistä, että ihmisillä on riittävä toimeentulo myös työttömyyden, sairauden tai ulosoton kohdatessa. Samalla on tärkeää kannustaa ihmisiä osallistumaan työhön, opiskeluun tai muuhun aktivointitoimenpiteeseen mahdollisuuksien mukaan, sillä näiden tuottamat hyödyt turvallisuudelle eivät selity ainoastaan materiaalisen hyvinvoinnin paranemisella.

4. Räätälöityjen, tutkimusnäyttöön perustuvien interventioiden toteuttaminen.

Tutkimus ei antanut tukea sille, että heikko tulotaso tai asuinalueen huono-osaisuus olisivat keskeisiä syitä rikoskäyttäytymisen taustalla ainakaan pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa. Asuinalueiden välistä segregaatiota ja sen vaikutuksia turvallisuuteen on tästä huolimatta syytä jatkossakin seurata. Yksilöiden välisten eroavaisuuksien merkitys sekä syrjäytymisen että turvallisuusongelmien taustalla tarkoittaa kuitenkin sitä, että pelkästään taloudelliseen tilanteeseen kohdistuvien toimenpiteiden sijaan tarvitaan kohdennettuja interventioita. Koko väestölle suunnatut sosiaalipoliittiset toimet eivät voi korvata yksilötason tukitoimia, kuten syrjäytymisriskissä olevien lasten varhaista tukemista, päihde- ja mielenterveysongelmien hoitoa tai vankeuden aikaista kuntoutusta. Tämä koskee erityisesti väkivaltarikollisuutta, sillä väkivaltaan vaikuttaminen näyttäytyy erityisen haastavana. Myös yksilötason tukitoimien vaikuttavuudesta kaivataan lisää tutkimusnäyttöä, jotta yhteiskunnan resursseja voidaan ohjata parhaiten toimiviin käytäntöihin. Vaikuttavuustutkimusten tarpeita tulisikin miettiä jo uusien palvelujen suunnitteluvaiheessa.

Lähteet

Aaltonen, M. (2013). Socioeconomic differences in crime and victimization. A register-based study. Doctoral Dissertation. National research institute of legal policy, Research report no. 263.

Aaltonen, M. (2016). Post-Release Employment of Desisting Inmates. British Journal of Criminology, 56(2), 350-369. https://doi.org/10.1093/bjc/azv047

Aaltonen, M. (2017). To Whom Do Prior Offenders Pose a Risk? Victim–Offender Similarity in Police-Reported Violent Crime. Crime & Delinquency, 63(11), 1410–1433. https://doi.org/10.1177/0011128716654713

Aaltonen, M., Kivivuori, J., Martikainen, P., & Sirén, R. (2012). Socioeconomic differences in violent victimization: Exploring the impact of data source and the inclusivity of the violence concept. European Journal of Criminology, 9(6), 567–583. https://doi.org/10.1177/1477370811422800

Aaltonen, M., Macdonald, J. M., Martikainen, P., & Kivivuori, J. (2013). Examining The Generality Of The Unemployment-Crime Association. Criminology, 51(3), 561-594. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12012

Aaltonen, M., Martikainen, P., Moustgaard, H., Peltonen, R., & Remes, H. (2016). Childhood Family Income and Violent Victimization During Youth and Young Adulthood: Trends in Hospital Care During 1988-2007 in Finland. Journal of Interpersonal Violence, 31(13), 2338–2359. https://doi.org/10.1177/0886260515575607

Aaltonen, S., Berg, P., & Ikäheimo, S. (2015). Nuoret luukulla: kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 160, sarja: Kenttä. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf

Airaksinen, J., Aaltonen, M., Tarkiainen, L., Martikainen, P., & Latvala, A. (2021). Associations of neighborhood disadvantage and offender concentration with criminal behavior: Between-within analysis in Finnish registry data. Journal of Criminal Justice, 74, 101813. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2021.101813

Alkiora, P. (2021). Syrjäytyminen hyvänä vihollisena. Sisäinen turvallisuuden ohjelmien ja strategian tarkastelua. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021062440066

Andersen, S. H. (2021). Unemployment and crime: Experimental evidence of the causal effects of intensified ALMPs on crime rates among unemployed individuals. British Journal of Criminology, 61(5), 1316–1333. https://doi.org/10.1093/bjc/azab002

Angrist, J.D. (1990). Lifetime Earnings and the Vietnam Era Draft Lottery: Evidence from Social Security Administrative Records. American Economic Review, American Economic Association, 80(3), 313–385.

Angrist, Joshua D. & Jörn-Steffen Pischke (2009) Mostly Harmless Econometrics. An Empiricist's Companion. Princeton: Princeton University Press.

Angrist, Joshua D. & Jörn-Steffen Pischke (2010) The Credibility Revolution in Empirical Economics: How Better Research Design Is Taking the Con out of Econometrics. Journal of Economic Perspectives 24(2), 3–30.

Anttila, I. & Törnudd, P. (1983). Kriminologia ja kriminaalipolitiikka. Helsinki: WSOY.

Avarn Security (2018). Tutkimus: Suomalaisten turvallisuuden tunne ei ole horjunut. Avarn Security blogi. https://www.avarnsecurity.fi/blogi/tutkimus-suomalaisten-turvallisuuden-tunne-ei-ole-horjunut.

Backhans, M.C., Burström, B., de Leon, A.P., & Marklund, S. (2012). Is gender policy related to the gender gap in external cause and circulatory disease mortality? A mixed effects model of 22 OECD countries 1973–2008. BMC Public Health, 12, 969. https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-969

Beck, U. (1986) Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Bennett, P. (2018). The heterogeneous effects of education on crime: Evidence from Danish administrative twin data. Labour Economics, 52, 160–177. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2018.02.002

Bennett, P., & Ouazad, A. (2018). Job Displacement, Unemployment, and Crime: Evidence from Danish Microdata and Reforms. Social Science Research Network. https://doi.org/10.2139/ssrn.3314079

Bratsberg, B., Hernæs, Ø., Markussen, S., Raaum, O., & Røed, K. (2019). Welfare Activation and Youth Crime. The Review of Economics and Statistics, 101(4), 561–574. https://doi.org/10.1162/rest_a_00787

Brottsförebyggande rådet. (2023). Socioekonomisk bakgrund och brott: En kunskapsöversikt. Rapport 2023:3. Sverige. https://bra.se/download/18.7eb46d0d1864ba31059e1d3/1677595560754/2023_3-Socioekonomisk-bakgrund-och-brott.pdf

Browning, M & Heinesen, E. (2012). Effect of job loss due to plant closure on mortality and hospitalization. Journal of Health Economics 31 (4), 599-616, https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2012.03.001.

Brugård, K. H., & Falch, T. (2013). Post-compulsory education and imprisonment. Labour Economics, 23, 97–106. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2013.05.001

Card, D., Kluve, J., & Weber, A. (2010). Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis. The Economic Journal, 120(548), F452-F477. https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2010.02387.x

Card, D., Kluve, J., & Weber, A. (2018). What Works? A Meta Analysis of Recent Active Labor Market Program Evaluations. Journal of the European Economic Association, 16(3), 894-931. https://doi.org/10.1093/jeea/jvx028

Cesarini, D., Lindqvist, E., Östling, R., & Wallace, B. (2016). Wealth, Health, and Child Development: Evidence from Administrative Data on Swedish Lottery Players. The Quarterly Journal of Economics, 131(2), 687–738. https://doi.org/10.1093/qje/qjw001

Conger, K. J., Reuter, M. A., & Conger, R. D. (2000). The role of economic pressure in the lives of parentsand their adolescents: The family stress model. Teoksessa L. J. Crockett & R. K. Silbereisen (Toim..), Negotiating adolescence in times of change (pp. 201–223). Cambridge: Cambridge University Press.

Cooper, K. & Stewart, K. (2021) Does Household Income Affect children's Outcomes? A Systematic Review of the Evidence. Child Ind Res 14, 981–1005. https://doi.org/10.1007/s12187-020-09782-0

Cunningham, S. (2021). Causal Inference: The Mixtape. Yale University Press. https://doi.org/10.2307/j.ctv1c29t27

Damm, A. P., & Dustmann, C. (2014). Does Growing Up in a High Crime Neighborhood Affect Youth Criminal Behavior? The American Economic Review, 104(6), 1806–1832. https://doi.org/10.1257/aer.104.6.1806

Danielsson, Petri (2022) Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Helsinki: Keskusrikospoliisi, Tiedusteluosasto.

Danielsson, P., & Mäkipää, L. (2012). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus sähköisen valvonnan vaikuttavuuteen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 114. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. https://helda.helsinki.fi/handle/10138/152499

Duncan, G. J., Magnuson, K., & Votruba-Drzal, E. (2017). Moving beyond correlations in assessing the consequences of poverty. Annual Review of Psychology, 68, 413–434.

Durkheim, Émile (1966). The Rules of Sociological Method. New York: The Free Press. (ransk. alkuteos 1895).

Eerola, E., & Saarimaa, T. (2019). Asuinalueiden segregaatio ja naapurustovaikutukset. Kansantaloudellinen aikakauskirja, 115(2), 238–253.

Eliason M, Storrie D (2009). Job loss is bad for your health - Swedish evidence on cause-specific hospitalization following involuntary job loss. Soc Sci Med 68(8): 1396-406. 10.1016/j.socscimed.2009.01.021

Elonheimo, H., Gyllenberg, D., Huttunen, J., & Ristkari, T., Sillanmäki, L., & Sourander, A. (2014). Criminal Offending among Males and Females between Ages 15 and 30 in a Population-Based Nationwide 1981 Birth Cohort: Results from the FinnCrime Study. Journal of Adolescence 37 (8), 1269–1279.

Engzell, P. & Hällsten, M. (2022) A Caution on the Discordant Parenting Design. doi:10.31235/osf. io/rx4z6.

Fallesen, P., Geerdsen, L. P., Imai, S., & Tranaes, T. (2018). The effect of active labor market policies on crime: Incapacitation and program effects. Labour Economics, 52, 263–286. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2018.03.002

Farnworth, M., Thornberry, T.P., Krohn, M., & Lizotte A.J. (1994). Measurement in the study of class and delinquency: integrating theory and research. Journal of Research in Crime and Delinquency 31:1, 32–61.

Ferguson, C. J., & Heene, M. (2012). A Vast Graveyard of Undead Theories: Publication Bias and Psychological Science's Aversion to the Null. Perspectives on Psychological Science, 7(6), 555–561. https://doi.org/10.1177/1745691612459059

Fischer M., Karlsson M., & Nilsson T. (2013). Effects of compulsory schooling on mortality: evidence from Sweden. Int J Environ Res Public Health. 10(8): 3596-618. doi: 10.3390/ijerph10083596.

Frisell, T., Pawitan, Y., & Långström, N. (2012). Is the association between general cognitive ability and violent crime caused by family-level confounders? PloS one 7(7), e41783.

Furedi, F. (1998). Culture of Fear. Risk-Taking and the Morality of Low Expectation. London: Cassell.

Furedi, F. (2006). Culture of Fear Revisited. Risk-taking and the Morality of Low Expectation. New York: Continuum.

Gissler, M., Larja, L., Merikukka, M., Paananen, R., Ristikari, T., & Törmäkangas, L. (27.4.2016). NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä. Tilastokeskus, Tieto & Trendit. https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/neet-indikaattori-kuvaa-nuorten-syrjaytymista/

Grant, M.J. & Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. Health Information & Libraries Journal, 26(2), 91-108. https://doi.org/10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x

Gruber, J., Huttunen, K. & Kosonen, T. (2022). Paying Moms to Stay Home: Short and Long Run Effects on Parents and Children. Työpaperi. VATT working papers 151. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/186210/vatt-working-papers-151-paying-moms-to-stay-home--short-and-long-run-effects-on-parents-and-children.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Grytten, J, Skau, I & Sørensen, R. (2020) Who dies early? Education, mortality and causes of death in Norway. Social Science & Medicine 245. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2019.112601

Haikonen, K., Doupi, P., Honkala, E., October, M., Nipuli, S., & Lounamaa, A. (2017). Suomalaiset tapaturmien uhreina 2017: Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Työpaperi 45/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-993-4

Haikonen, K., Lounamaa, A., Parkkari, J., Valtonen, J., Salminen, S., Markkula, J. & Salmela, R. (2010). Suomalaiset tapaturmien uhreina 2009: Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Raportti 13/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085395

Hall, C., 2012. The effects of reducing tracking in upper secondary school: evidence from a large-scale pilot scheme. J. Hum. Resour. 47, 237–269 .

Hall, C., 2016. Does more general education reduce the risk of future unemployment? Evidence from an expansion of vocational upper secondary education. Econ. Educ. Rev. 52, 251–271.

HE 109/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luottotietolain, maksupalvelulain 86 §:n ja rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta. https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2021/20210109

HE 216/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n väliaikaisesta muuttamisesta. https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220216

HE 218/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain, kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 13 §:n ja oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n muuttamisesta. https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220218

Helsingin Sanomat. (20.2.2023). Hallituksen piti velvoittaa työttömät hakemaan töitä, mutta tilastot kertovat vaikeuksista. https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009349712.html

Helsingin Sanomat. (9.12.2021). Oppivelvollisuuden laajentaminen toi kouluihin ennakoimattomia ilmiöitä – ”Murrosikää ei ole otettu uudistuksessa lainkaan huomioon”. https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008409153.html

Helsingin Sanomat. (16.6.2022). Segregaation kiihtyminen täytyy ottaa vakavasti. https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000008884079.html

Hiilamo, A., Hiilamo, H., Ristikari, T., & Virtanen, P. (2021). Impact of the Great Recession on mental health, substance use and violence in families with children: A systematic review of the evidence. Children and Youth Services Review, 121, 105772. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105772

Hiilamo, H., Sariaslan, M. & Aaltonen, M. (2022). Miten ehkäistä nuorten syrjäytymistä? Yhteiskuntapolitiikka 4.

Hirschi, Travis (1969). Causes of Delinquency. Berkeley: University of California Press.

Hjalmarsson, R. (2022). Social Policies as Crime Control, SNS Research Report. https://www.sns.se/en/articles/social-policies-as-crime-control/

Hjalmarsson, R., Holmlund, H., & Lindquist, M. J. (2015). The Effect of Education on Criminal Convictions and Incarceration: Causal Evidence from Micro-data. The Economic Journal, 125(587), 1290–1326. https://doi.org/10.1111/ecoj.12204

Holmlund, H. (2020). A researcher's guide to the Swedish compulsory school reform. Journal of the Finnish Economic Association.

Huttunen, K, Pekkarinen, T., Uusitalo, R. & Virtanen, H. (2023). Lost boys? Secondary education and crime. Journal of Public Economics, 218. https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2022.104804

Jennings, W. G., Piquero, A. R., & Reingle, J. M. (2012). On the overlap between victimization and offending: A review of the literature. Aggression and Violent Behavior, 17(1), 16–26. https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.09.003

Jousilahti, P., Vienonen, M., Mackiewicz, K., Koistinen, V., & Vohlonen, I. (2017). Ennenaikaisten kuolemien aiheuttamat elinvuosien menetykset pohjoisen ulottuvuuden kumppanuusmaissa 2003–13. Suomen lääkärilehti 46/2017 vsk 72, 2681–2692. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017120555273

Junna, L. (2022). Unemployment, health and mortality: Evidence from longitudinal register data. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Junna, L., Moustgaard, H., Huttunen, K., & Martikainen, P. (2020). The Association Between Unemployment and Mortality: A Cohort Study of Workplace Downsizing and Closure. American Journal of Epidemiology, 189(7), 698–707. https://doi.org/10.1093/aje/kwaa010

Kaakinen, M. (2022) Nuorisorikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa, toim. I. Kolttola (s. 173–190). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Katsauksia 47/2021. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. http://hdl.handle.net/10138/326622

Kaakinen, M., Näsi, M., & Danielsson, P. (2023). Nuorten rikollisuus tilastoissa: viime vuosikymmenten kehitys Suomessa. Teoksessa Lasten ja nuorten rikokset: Opas ennalta-ehkäisyyn ja rikoskierteiden katsaus, toim. H. Turkka & J. Saarholm (s. 52–69). PS-kustannus.

Kalenius, A. (2014) Koulutus, työllisyys ja työttömyys. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014: 13. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Karvonen, S., Martelin, T., Kestilä, L., & Junna, L. (2017). Tulotason mukaiset terveyserot ovat edelleen suuria. Suomen sosiaalinen tila 3/2017. Tutkimuksesta tiiviisti 16/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-896-8

Kemppainen, T. (2017). Disorder and insecurity in a residential context: A study focusing on Finnish suburban housing estates built in the 1960s and 1970s. Väitöskirja. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/185903/disorder.pdf

Kendler K., S., Lönn S., L., Sundquist J, & Sundquist K. (2022) Predicting the Onset of Opioid Use Disorder in the Swedish General Population. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 83(3), 332-341. https://doi.org/10.15288/jsad.2022.83.332

Kiviholma, S. & Karhunen, H. (2022). Systemaattinen katsaus aktiivisen työmarkkinapolitiikan vaikutuksiin maahanmuuttajien työllistymisessä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:27. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-638-3

Kivivuori, J. (2009). Yhteenvetoa. Teoksessa Kivivuori, J. (toim.), Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus. Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta, (s. 61–64.). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. http://hdl.handle.net/10138/152521

Kivivuori, J. (2011). Discovery of hidden crime. Self-report delinquency surveys in criminal policy context. Oxford: Oxford University Press.

Kivivuori, J. (2014). Understanding Trends in Personal Violence: Does Cultural Sensitivity Matter? Teoksessa Michael Tonry (toim.): Why Crime Rates Fall, and Why They Don't. Crime and Justice 43. Chigago: University of Chicago Press, 289–340.

Kivivuori, J. (2021). Objektiivisuus empiirisen tutkimuksen tavoitteena: esimerkkinä kriminologia. Teoksessa Nieminen, K. & Lähteenmäki, N. (toim.): Empiirinen oikeustutkimus, (s. 52–69). Helsinki: Gaudeamus.

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. (2018). Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.

Kekki, T. & Mankkinen, T. (2016). Turvassa? Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2016.

Knaappila, N., Marttunen, M., Fröjd, S., Lindberg, N., & Kaltiala-Heino, R. (2019). Changes in delinquency according to socioeconomic status among Finnish adolescents from 2000 to 2015. Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology, 7(1), 52–59. https://doi.org/10.21307/sjcapp-2019-008

Kolttola, I. & Anning, L. (2022) Omaisuusrikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa, toim. I. Kolttola (s. 87–113). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kolttola, I. & Näsi, M. (2022). Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2021: Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Katsauksia, 51/202. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsinki.

Kortelainen, M. (2021). Taloustieteen Nobel luonnollisten koeasetelmien kehittäjille ja hyödyntäjille. Kansantaloudellinen aikakauskirja 117 (4), 568–576.

Kruger, D. J., & Nesse, R. M. (2006). An evolutionary life-history framework for understanding sex differences in human mortality rates. Human Nature, 17(1), 74–97. https://doi.org/10.1007/s12110-006-1021-z

Laaksonen, S. & Heiskanen, M. (2014). Comparison of Three Modes for a Crime Victimization Survey. Journal of Survey Statistics and Methodology 2(4): 459–483. https://doi.org/10.1093/jssam/smu018

Lager, Anton & Torssander, Jenny. (2012). Causal Effect of Education on Mortality in a Quasi-Experiment on 1.2 Million Swedes. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America 109, 8461–6. 10.1073/pnas.1105839109

Laki talous- ja velkaneuvonnasta (1.12.2017/813). https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170813

Larsen, K. S., Andersen, L. H., & Larsen, B. Ø. (2020). Pushed out of the education system: using a natural experiment to evaluate consequences for boys. Journal of Experimental Criminology. https://doi.org/10.1007/s11292-020-09444-9

Latvala, A., Rose, R. J., Pulkkinen, L., Dick, D. M., Korhonen, T., & Kaprio, J. (2014). Drinking, smoking, and educational achievement: Cross-lagged associations from adolescence to adulthood. Drug and alcohol dependence 137, 106-113.

Laurikainen, H., & Nikkanen, M. (2020). Turvassa 2019. Kansalaisturvallisuus Suomessa. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. https://issuu.com/spek_ry/docs/turvassa_2019_81614e27b352ce

Ledberg, A., Rajaleid, K. & Modin, B. (2022). Are there really no causal associations between childhood family income and subsequent outcomes? International Journal of Epidemiology, 13(dyac016). https://doi.org/10.1093/ije/dyac016

Lehti, M. (2017). Rikoksentorjunnan kannattavuus: alustava systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Katsauksia 24/2017. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. https://helda.helsinki.fi/handle/10138/195635

Lehti, M. (2020). Henkirikoskatsaus. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Lehti, M., Kivivuori, J., Raeste, A. J., & Aaltonen, M., & Tyni, S. (2021). Vankien asunnottomuus ja liikkuvuus sosiaalisen integraation lähteenä: systemaattinen katsaus. Lakimies, 119(3–4), 365–411.

Lehti, M., Salmi, V., Aaltonen, M., Danielsson, P., Hinkkanen, V., Niemi, H., Sirén, R., & Suonpää, K. (2014). Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. http://hdl.handle.net/10138/152441

Liikenneturva (2022). https://www.liikenneturva.fi/tutkimukset/ajankohtaiset-tilastot/#d07795d5 [Viitattu 23.2.2023]

MacDonald, J. (2023). Criminal justice reform guided by evidence: social control works—The Academy of Experimental Criminology 2022 Joan McCord Lecture. Journal of Experimental Criminology. 1-18. 10.1007/s11292-023-09558-w.

Majamaa, K., Nieminen, K., Lepola, O., Rantala, K., Jauhola, L., Karinen, R., Luukkonen, T. & Kortelainen, J. (2019). Kohti laadukkaita oikeusapupalveluita. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019: 60. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161859/VNTEAS_2019_60.pdf

Malin, T., Vauhkonen, T., & Latvala, A. (2022). Seksuaalirikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa, toim. I. Kolttola (s. 61–86). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Martinez, N., Lee, Y. & Eck, J. & O, S. (2017). Ravenous Wolves Revisited: A Systematic Review of Offending Concentration. Crime Science 6 (10).

Meghir, C., Palme, M., & Simeonova, E. (2018). Education and Mortality: Evidence from a Social Experiment. American Economic Journal: Applied Economics 10(2), 234–256. https://doi.org/10.1257/app.20150365

Merton, R.K. (1938). Social structure and anomie. American Sociological Review 3, 672–682.

Merton, R.K. (1968). Social theory and social structure. New York: The Free Press.

Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., & Ellonen, N. (2023). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5.

Moffitt, T. E., Arseneault, L., Belsky, D., Dickson, N., Hancox, R. J., Harrington, H., ... & Caspi, A. (2011). A gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public safety. Proceedings of the national Academy of Sciences 108(7), 2693-2698.

Murray, J., & Farrington, D. P. (2010). Risk Factors for Conduct Disorder and Delinquency: Key Findings from Longitudinal Studies. The Canadian Journal of Psychiatry 55(10), 633–642.

Myrskylä, P. (2012) Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA-analyysi 19. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.

Mäkelä, P., Martikainen, P., & Peltonen, M. (2017) Sosioekonomiset erot alkoholikuolleisuudessa ja alkoholin käytössä. Tutkimuksesta tiiviisti 4/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-830-2

Mäki, M-L. (2022). ”Tämä koskettaa meitä kaikkia”: Vastaamon tietomurto ja luottamuksen menetys. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202206293035

Nordin, M. (2018). Does Eligibility for Tertiary Education Affect Crime Rates? Quasi-Experimental Evidence. Journal of Quantitative Criminology, 34(3), 805–829. https://doi.org/10.1007/s10940-017-9355-8

Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehikoinen, T., Lehtoranta, P., & Puumalainen, J. (2013) Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. Helsinki: Eduskunta.

Näsi, M. (2022). Kyberrikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa, toim. I. Kolttola (s. 128–144). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Näsi, M. & Kolttola, I. (2022). Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa, toim. I. Kolttola (s. 32–60). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Näsi, M., Tanskanen, M., Kivivuori, J., Haara, P. & Reunanen, E. (2020) Crime News Consumption and Fear of Violence: The Role of Traditional Media, Social Media, and Alternative Information Sources. Crime & Delinquency 67(4). https://doi.org/10.1177/0011128720922539

OECD/EU. (2016). Health at a Glance: Europe 2016 – State of Health in the EU Cycle. Paris: OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/9789264265592-en

Page M. J, McKenzie J. E., Bossuyt P. M., Boutron I., Hoffmann T. C., Mulrow C. D., ym. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. BMJ 372: 71. doi: 10.1136/bmj.n71

Pesta, G. B., Blomberg, T. G., Ramos, J., & Ranson, J. W. A. (2019). Translational Criminology: Toward Best Practice. American Journal of Criminal Justice, 44(3), 499–518. https://doi.org/10.1007/s12103-018-9467-1

Pitkänen, J. (2023). Adverse childhood experiences, parental socioeconomic resources and hospital-presenting self-harm in adolescence and young adulthood. Väi-

töskirja. Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/355438/Pitk%C3%A4nen_Joonas_dissertation_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pitkänen, J., Aaltonen, M., Suonpää, K., Heiskanen, L. & Martikainen, P. (2022). Nuorisorikollisuuden esiintyvyyden ja kasautumisen muutokset syntymäkohorteissa 1986–2000. Yhteiskuntapolitiikka 87: 5–6.

Polanin, J. R., Tanner-Smith, E. E., & Hennessy, E. A. (2016). Estimating the Difference Between Published and Unpublished Effect Sizes: A Meta-Review. Review of Educational Research, 86(1), 207–236. https://doi.org/10.3102/0034654315582067

Polderman, T.J., Benyamin, B., de Leeuw, C.A., Sullivan, P.F., van Bochoven, A., Visscher, P.M & Posthuma, D. Meta-analysis of the heritability of human traits based on fifty years of twin studies. Nat Genet.47(7):702-9. doi: 10.1038/ng.3285..

Prado, E. L., & Dewey, K. G. (2014). Nutrition and brain development in early life. Nutrition Reviews, 72(4), 267–284. https://doi.org/10.1111/nure.12102

Raittila, S. (17.1.2019). Laveista kategorioista nuorten avuntarpeen tunnistamiseen. Kela, Tutkimusblogi. https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/4781

Ramakers, A., Aaltonen, M., & Martikainen, P. (2020). A closer look at labour market status and crime among a general population sample of young men and women. Advances in Life Course Research, 43, 100322.
https://doi.org/10.1016/j.alcr.2019.100322

Rasku, S. (2015) Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmä muutosten edessä. Ammattikasvatuksen aikakauskirjan erikoisnumero 2015, 66–75.

Rege, M., Skardhamar, T., Telle, K., & Votruba, M. (2019). Job displacement and crime: Evidence from Norwegian register data. Labour Economics, 61, 101761.
https://doi.org/10.1016/j.labeco.2019.101761

Richmond-Rakerd, Leah & D'Souza, Stephanie & Andersen, Signe & Hogan, Sean & Houts, Renate & Poulton, Richie & Ramrakha, Sandhya & Caspi, Avshalom & Milne, Barry & Moffitt, Terrie (2020) Clustering of Health, Crime and Social-Welfare Inequality in 4 Million Citizens from Two Nations. Nature Human Behaviour 4 (3), 255–264.

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Peso-

nen-Smith, A, & Gissler, M. (2018). Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Raportti 7/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2

Rod, N. H, Lange, T. & Helby Petersen, A. (2021) Do sibling comparisons answer the causal question? In response to 'No causal associations between childhood family income and subsequent psychiatric disorders, substance misuse and violent crime arrests'. International Journal of Epidemiology, dyab235. https://doi.org/10.1093/ije/dyab235

Rohrer J.M. & Murayama K. (2023). These Are Not the Effects You Are Looking for: Causality and the Within-/Between-Persons Distinction in Longitudinal Data Analysis. Advances in Methods and Practices in Psychological Science 6(1). doi:10.1177/25152459221140842

Rotger, G. P., & Galster, G. (2019). Neighborhood peer effects on youth crime: natural experimental evidence. Journal of Economic Geography, 19(3), 655–676. https://doi.org/10.1093/jeg/lby053

Salmi, V., Sirén, R., Danielsson, P., & Suonpää, K. (2014). Systemaattinen katsaus rikoksentorjuntaohjelmista. Teoksessa Lehti, M. (toim.), Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä, (s.195–206). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. https://helda.helsinki.fi/handle/10138/152441

Salonen, S. (31.5.2017). Syrjäytyminen väistää määritelmiä. Sosiaalivakuutus, tutkimus & tilastot. Haettu 5.9.2019 osoitteesta: https://sosiaalivakuutus.fi/syrjaytyminen-vaistaa-maaritelmia

Sariaslan, A., Kääriälä, A., Pitkänen, J., Remes, H., Aaltonen, M., Hiilamo, H., Martikainen, P., & Fazel, S. (2021b). Long-term Health and Social Outcomes in Children and Adolescents Placed in Out-of-Home Care. JAMA Pediatrics, 176(1), e214324. https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2021.4324

Sariaslan, A., Långström, N., D'Onofrio, B. M., Hallqvist, J., Franck, J., & Lichtenstein, P. (2013). The impact of neighbourhood deprivation on adolescent violent criminality and substance misuse: A longitudinal, quasi-experimental study of the total Swedish population. International Journal of Epidemiology, 42(4), 1057–1066. https://doi.org/10.1093/ije/dyt066

Sariaslan, A., Larsson, H., D'Onofrio, B. M., Långström, N., & Lichtenstein, P. (2014). Childhood family income, adolescent violent criminality and substance misuse: quasi-

experimental total population study. British Journal of Psychiatry, 205(4), 286–290. https://doi.org/10.1192/bjp.bp.113.136200

Sariaslan, A., Larsson, H., Lichtenstein, P., & Fazel, S. (2017). Neighborhood Influences on Violent Reoffending Risk in Released Prisoners Diagnosed With Psychotic Disorders. Schizophrenia Bulletin. https://doi.org/10.1093/schbul/sbx071

Sariaslan, A., Mikkonen, J., Aaltonen, M., Hiilamo, H., Martikainen, P., & Fazel, S. (2021). No causal associations between childhood family income and subsequent psychiatric disorders, substance misuse and violent crime arrests: a nationwide Finnish study of 650 000 individuals and their siblings. International Journal of Epidemiology, 50(5), 1628–1638. https://doi.org/10.1093/ije/dyab099

Sariaslan, A., Mikkonen, J., Aaltonen, M., Hiilamo, H., Martikainen, P. & Fazel, S. (2022) What can siblings and cousins tell us about the role of early life family income in the aetiologies of violent crime, substance misuse and psychiatric morbidity? International Journal of Epidemiology, dyac035. https://doi.org/10.1093/ije/dyac035

Savolainen, Jukka. (2010). Class, inequality, and the etiology of crime. In International Handbook of Criminology, eds. Shoham, Shlomo Giora & Knepper, Paul & Kett, Martin. New York: Taylor & Francis.

Savolainen, J., Paananen, R., Merikukka, M., Aaltonen, M., & Gissler, M. (2013). Material deprivation or minimal education? Social class and crime in an egalitarian welfare state. Advances in Life Course Research, 18(3), 175-184. https://doi.org/10.1016/j.alcr.2013.04.001

Schalin, A. (2019). Kansainvälinen kirjallisuuskatsaus puuttumisen malleista, niiden vaikuttavuudesta ja kustannushyödyistä. Teoksessa Haikkola, L., Hästbacka, N., & Pekkarinen, E. (toim.), Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin, (s. 24-49). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-737-6

Shilon, Y., Pollak, Y., Aran, A., Shaked, S., & Gross-Tsur, V. (2012). Accidental injuries are more common in children with attention deficit hyperactivity disorder compared with their non-affected siblings. Child Care Health and Development, 38(3), 366–370. https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2011.01278.x

Schwartz, J. A., Savolainen, J., Aaltonen, M., Merikukka, M., Paananen, R., & Gissler, M. (2015). Intelligence and criminal behavior in a total birth cohort: An examination of

functional form, dimensions of intelligence, and the nature of offending. Intelligence, 51, 109–118. https://doi.org/10.1016/j.intell.2015.06.001

Sirén, Reino. (2011). Uuden rikosuhritutkimuksen kehittäminen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 109. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. http://hdl.handle.net/10138/152504

Sisäministeriö. (2021). Selvitys haavoittuviin ryhmiin kuuluvien turvallisuuden kokemuksista. Sisäministeriön julkaisuja 2021:21. Helsinki: Sisäministeriö. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-320-0

Skardhamar, T., Aaltonen, M., & Lehti, M. (2014). Immigrant crime in Norway and Finland. Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, 15(2), 107–127. https://doi.org/10.1080/14043858.2014.926062

Skardhamar T, Skirbekk V. (2013) Relative mortality among criminals in Norway and the relation to drug and alcohol related offenses. PLoS One 6;8(11). doi: 10.1371/journal.pone.0078893. PMID: 24223171; PMCID: PMC3819239.

Sosu, E.M., Dare, S., Goodfellow, C. and Klein, M. (2021), Socioeconomic status and school absenteeism: A systematic review and narrative synthesis. Rev Educ, 9: e3291. https://doi.org/10.1002/rev3.3291

Sotkanet (2023). Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut. https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/kaavio?indicator=szY1iDe0ds-1NtIzAgA=&region=s07MBAA=&year=sy5zsa7Q0zUEAA==&gender=m;f&t=line [viitattu 24.2.]

Sourander, A., McGrath, P. J., Ristkari, T., Cunningham, C. E., Huttunen, J., Hinkka-Yli-Salomäki, S., Kurki, M., & Lingley-Pottie, P. (2018). Two-Year Follow-Up of Internet and Telephone Assisted Parent Training for Disruptive Behavior at Age 4. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 57(9), 658-668.e1. https://doi.org/10.1016/j.jaac.2018.07.001

Sourander, A., McGrath, P. J., Ristkari, T., Cunningham, C. E., Huttunen, J., Lingley-Pottie, P., Hinkka-Yli-Salomäki, S., Kinnunen, M., Vuorio, J., Sinokki, A., Fossum, S., & Unruh, A. M. (2016). Internet-Assisted Parent Training Intervention for Disruptive Behavior in 4-Year-Old Children: A Randomized Clinical Trial. JAMA Psychiatry, 73(4), 378-387. https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2015.3411

Stenbacka, M. & Jansson, B. (2014) Unintentional injury mortality -The role of criminal offending. A Swedish longitudinal population based study, International Journal of Injury Control and Safety Promotion, 21:2, 127-135, DOI: 10.1080/17457300.2013.792281

Strenze, T. (2007). Intelligence and socioeconomic success: A meta-analytic review of longitudinal research, Intelligence 35(5), 401-426, https://doi.org/10.1016/j.intell.2006.09.004.

Suonpää, K. (2022). Henkirikokseen johtavat kehityspolut: rekisteritutkimus vakavan väkivallan tekijöistä Suomessa. Kriminologia, 2(1), 89–95. https://doi.org/10.54332/krim.122215

Suonpää, K., Kivivuori, J., Aarten, P., Ahven, A., Granath, S., Markwalder, N., Skott, S., Thomsen, A. H., Walser, S., & Liem, M. (2022). Homicide drop in seven European countries: General or specific across countries and crime types? European Journal of Criminology, 147737082211037. https://doi.org/10.1177/14773708221103799

Suonpää, K. & Raeste, A. (2022). Henkirikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa, toim. I. Kolttola (s. 10–31). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 52/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Tanskanen, M. A., & Kivivuori, J. (2021). Understanding intimate partner violence in context: social and community correlates of special and general victimization. Nordic Journal of Criminology, 22(1), 72–89. https://doi.org/10.1080/2578983x.2021.1904605

Tarkiainen, L. (2016). Income and Mortality - The Dynamics of Disparity: A Study on the Changing Association Between Income and Mortality in Finland. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Tarkiainen, L, Martikainen, P., Laaksonen, M, & Aaltonen, M. (2015) Childhood family background and mortality differences by income in adulthood: fixed-effects analysis of Finnish siblings. European Journal of Public Health 25(2), 305–310, https://doi.org/10.1093/eurpub/cku196

THL (2021). Suomi on kirinyt Saksaa kiinni ennenaikaisten kuolemien ehkäisyssä, Norjan ja Ruotsin lukuihin vielä matkaa. https://thl.fi/fi/-/suomi-on-kirinyt-saksaa-kiinni-ennenaikaisten-kuolemien-ehkaisyssa-norjan-ja-ruotsin-lukuihin-viela-matkaa?redirect=%2Ffi%2F [Viitattu 20.2.2023]

THL (2022a). Tapaturmat Suomessa. https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/tapaturmien-ehkaisy/tapaturmat-suomessa [Viitattu 20.2.2023]

THL (2022b). Tapaturmaindeksi. https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/kaavio?indicator=szYxsNY1BAA=&region=s07MBAA=&year=sy6rsk7R0zUEAA==&gender=t&t=line [Viitattu 10.3.2023]

THL (2023). FinSote-kyselyaineisto. https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku?q=turvallisuus [Viitattu 20.2.2023]

THL ja Me-säätiö (2018) Missä elämänvaiheissa syrjäytyminen syntyy? http://data.mesaatio.fi/syrjaytymisen-dynamiikka/

Tilastokeskus (2022a). Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä 14,3 % kotitalousväestöstä vuonna 2020. Elinolotilasto. https://www.stat.fi/julkaisu/cl9dol7c8ab380bvv4ph5pv0x [Viitattu: 20.2.2023]

Tilastokeskus (2022b). Huumausainekuolemat lisääntyivät vuonna 2021. Kuolemansyytilasto. https://www.stat.fi/julkaisu/cl8slomfgpjyk0bw7wivrbxpa [Viitattu 20.2.2023]

Tilastokeskus (2023a). Kuolemansyytilasto, https://pxdata.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__ksyyt/statfin_ksyyt_pxt_11ay.px [Viitattu 20.2.2023]

Tilastokeskus (2023b). Tietoon tulleiden ryöstöjen määrä kasvoi 23,3 % vuonna 2022. Rikos- ja pakkokeinotilasto. https://www.stat.fi/julkaisu/cl8lagmwalp7k0cvzvgc4qym3 [Viitattu: 20.2.2023]

Tilastokeskus (2023c). Tieliikenneonnettomuustilasto. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__ton/statfin_ton_pxt_11bh.px/ [Viitattu 20.2.2023]

Tilastokeskus (2023d). Rikos- ja pakkokeinotilasto. https://stat.fi/tilasto/rpk [Viitattu: 24.2.2023]

Tyni, S., & Aaltonen, M. (2021). Vankeusaikaisten kuntoutusohjelmien vaikutusarvioinnit ja arvioitavuus. Kriminologia, 1(1), 39–59. https://doi.org/10.54332/krim.109019

UNODC. (2019) Global Study on Homicide 2019: Executive Summary. Vienna: UNODC. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf

Valtioneuvosto (2021). Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Valtioneuvoston julkaisuja 2021: 48.

VATT (2021). Miten päiväkodit valittiin kaksivuotiseen eskarikokeiluun? https://vatt.fi/-/miten-paivakodit-valittiin-kaksivuotiseen-eskarikokeiluun- Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen blogikirjoitus.

Vauhkonen, T., & Hoikkala, T. (2020). Syrjäytymisen lasku: Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 153, sarja: Kenttä, 126.https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/syrjaytymisen_lasku.pdf

Virtanen, M., & Kivivuori, J. (2018). Radikalisoitumisen ehkäiseminen rikosseuraamusalalla: systemaattinen katsaus arviointitutkimukseen. Katsauksia 26/2018. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. https://helda.helsinki.fi/handle/10138/231787

Vuorensyrjä, M., & Rauta, J. (2020). Poliisibarometri 2020: Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisuja 2020:12. Helsinki: Sisäministeriö. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-641-6

Whiting, D., Lichtenstein, P., & Fazel, S. (2021). Violence and mental disorders: a structured review of associations by individual diagnoses, risk factors, and risk assessment. The Lancet Psychiatry 8(2), 150–161.

Whitley, E., Hamer, M., Gale, C. R., Deary, I. J., Tynelius, P., & Rasmussen, F. (2010). Intelligence in early adulthood and subsequent risk of unintentional injury over two decades: cohort study of 1 109 475 Swedish men. Journal of Epidemiology and Community Health, 64(5), 419–425. https://doi.org/10.1136/jech.2009.100669

Wilson, William Julius. 1987. The truly disadvantaged: the inner city, the underclass, and public policy. Chicago: University of Chicago Press.

Yle Uutiset. (14.1.2022). Oppivelvollisuus laajeni ja tilastoissa uudistus näyttää hyvältä – lukujen takana oppilaitosten henkilökunta venyy osaamisensa äärirajoille. https://yle.fi/a/3-12266985

Yle Uutiset. (16.2.2023). Kone näyttää, millaisista taustoista sinun lähikoulusi oppilaat tulevat. https://yle.fi/a/74-20018233

Åslund, O., Grönqvist, H., Hall, C., & Vlachos, J. (2018). Education and criminal behavior: Insights from an expansion of upper secondary school. Labour Economics, 52, 178–192. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2017.11.007

Öster, A., & Agell, J. (2007). Crime and Unemployment in Turbulent Times. Journal of the European Economic Association, 5(4), 752–775. https://doi.org/10.1162/jeea.2007.5.4.752

Liitteet

Liite 1. Rikoshaun hakulausekkeet

ProQuest (10.6.2022)

Criminology Collection, EconLit

(ti,mainsubject,ab(crime* OR felon* OR misdemean* OR crimin* OR delinquen* OR devian* OR offen* OR perpetrat* OR convict* OR arrest* OR "justice involve*" OR justice-involve* OR reoffen* OR re-offen* OR recidivis* OR desist* OR antisocial OR anti-social OR "aggressive behavio*" OR violen* OR assault* OR homicid* OR kill* OR murder*)

AND

ti,mainsubject(SES OR SEP OR "social class*" OR socio-economic* OR socioeconomic* OR economic* OR financial OR income OR asset* OR salary OR salaries OR earning* OR wage* OR money OR cash* OR affluen* OR wealth* OR expenditure* OR spending* OR "standard of living" OR "living standard*" OR "cost of living" OR poverty OR poor OR indigent OR disadvantag* OR debt* OR low-income OR low-pay OR low-paid OR "lowly paid" OR inequalit* OR depriv* OR marginali* OR "social* exclu*" OR destitut* OR homeless* OR NEET* OR idle* OR labour* OR labor* OR employ* OR unemploy* OR job* OR work* OR occupation* OR laid-off OR "laid off" OR lay-off* OR "lay off*" OR educat* OR school* OR welfare OR "social benefit*" OR "social assistance" OR "social allowance" OR "public assistance" OR "social support" OR "social security" OR "assistance program*" OR "social service*" OR "social aid" OR "food stamp*")

AND

ti,mainsubject,ab(caus* OR effect* OR determin* OR impact* OR influenc* OR affect* OR consequen* OR return* OR eviden* OR RCT OR experiment* OR quasi-experiment* OR quasi-causal OR associat* OR correlat* OR relationship OR regress* OR risk* OR predict*) AND

AF(Australia OR Austria OR Belgium OR Canada OR Chile OR Colombia OR "Costa Rica" OR Czechia OR "Czech Republic" OR Denmark OR England OR Estonia OR

Finland OR France OR Germany OR "Great Britain" OR Greece OR Hungary OR Iceland OR Ireland OR Israel OR Italy OR Japan OR Korea OR Latvia OR Lithuania OR Luxembourg OR Mexico OR Netherlands OR "New Zealand" OR "North Ireland" OR Norway OR Poland OR Portugal OR Scotland OR Slovakia OR "Slovak Republic" OR Slovenia OR South Korea OR Spain OR Sweden OR Switzerland OR Turkey OR "United Kingdom" OR "United States" OR USA OR Wales))

AND (at.exact("Article")

AND stype.exact("Scholarly Journals")

AND la.exact("ENG")

AND pd(20070101-20220531)

AND PEER(yes))

Web of Science (1.6.2022)

Core Collection, BIOSIS, MEDLINE

(TI=(crime* OR felon* OR misdemean* OR crimin* OR delinquen* OR devian* OR offen* OR perpetrat* OR convict* OR arrest* OR “justice involve*” OR justice-involve* OR reoffen* OR re-offen* OR recidivis* OR desist* OR antisocial OR anti-social OR “aggressive behavio*” OR violen* OR assault* OR homicid* OR kill* OR murder*) OR AK=(crime* OR felon* OR misdemean* OR crimin* OR delinquen* OR devian* OR offen* OR perpetrat* OR convict* OR arrest* OR “justice involve*” OR justice-involve* OR reoffen* OR re-offen* OR recidivis* OR desist* OR antisocial OR anti-social OR “aggressive behavio*” OR violen* OR assault* OR homicid* OR kill* OR murder*) OR AB=(crime* OR felon* OR misdemean* OR crimin* OR delinquen* OR devian* OR offen* OR perpetrat* OR convict* OR arrest* OR “justice involve*” OR justice-involve* OR reoffen* OR re-offen* OR recidivis* OR desist* OR antisocial OR anti-social OR “aggressive behavio*” OR violen* OR assault* OR homicid* OR kill* OR murder*))

AND

(TI=(SES OR SEP OR "social class*" OR socio-economic* OR socioeconomic* OR economic* OR financial OR income OR asset* OR salary OR salaries OR earning* OR wage* OR money OR cash* OR affluen* OR wealth* OR expenditure* OR spending* OR "standard of living" OR "living standard*" OR "cost of living" OR poverty OR poor OR indigent OR disadvantag* OR debt* OR low-income OR low-pay OR low-

paid OR “lowly paid” OR inequalit* OR depriv* OR marginali* OR “social* exclu*” OR destitut* OR homeless* OR NEET* OR idle* OR labour* OR labor* OR employ* OR unemploy* OR job* OR work* OR occupation* OR laid-off OR “laid off” OR lay-off* OR “lay off*” OR educat* OR school* OR welfare OR “social benefit*” OR “social assistance” OR “social allowance” OR “public assistance” OR “social support” OR “social security” OR “assistance program*” OR “social service*” OR “social aid” OR “food stamp*”) OR AK=(SES OR SEP OR "social class*" OR socio-economic* OR socioeconomic* OR economic* OR financial OR income OR asset* OR salary OR salaries OR earning* OR wage* OR money OR cash* OR affluen* OR wealth* OR expenditure* OR spending* OR "standard of living" OR "living standard*" OR "cost of living" OR poverty OR poor OR indigent OR disadvantag* OR debt* OR low-income OR low-pay OR low-paid OR “lowly paid” OR inequalit* OR depriv* OR marginali* OR “social* exclu*” OR destitut* OR homeless* OR NEET* OR idle* OR labour* OR labor* OR employ* OR unemploy* OR job* OR work* OR occupation* OR laid-off OR “laid off” OR lay-off* OR “lay off*” OR educat* OR school* OR welfare OR “social benefit*” OR “social assistance” OR “social allowance” OR “public assistance” OR “social support” OR “social security” OR “assistance program*” OR “social service*” OR “social aid” OR “food stamp*”))

AND

(TI=(caus* OR effect* OR determin* OR impact* OR influenc* OR affect* OR consequen* OR return* OR eviden* OR RCT OR experiment* OR quasi-experiment* OR quasi-causal OR associat* OR correlat* OR relationship OR regress* OR risk* OR predict*) OR AK=(caus* OR effect* OR determin* OR impact* OR influenc* OR affect* OR consequen* OR return* OR eviden* OR RCT OR experiment* OR quasi-experiment* OR quasi-causal OR associat* OR correlat* OR relationship OR regress* OR risk* OR predict*) OR AB=(caus* OR effect* OR determin* OR impact* OR influenc* OR affect* OR consequen* OR return* OR eviden* OR RCT OR experiment* OR quasi-experiment* OR quasi-causal OR associat* OR correlat* OR relationship OR regress* OR risk* OR predict*))

AND

(CU==("AUSTRALIA" OR "AUSTRIA" OR "BELGIUM" OR "CANADA" OR "CHILE" OR "COLOMBIA" OR "COSTA RICA" OR "CZECHIA" OR "CZECH REPUBLIC" OR "DENMARK" OR "ENGLAND" OR "ESTONIA" OR "FINLAND" OR "FRANCE" OR "GERMANY" OR “GREAT BRITAIN” OR "GREECE" OR "HUNGARY" OR "ICELAND" OR "IRELAND" OR "ISRAEL" OR "ITALY" OR "JAPAN" OR “KOREA” OR "LATVIA" OR "LITHUANIA" OR "LUXEMBOURG" OR "MEXICO" OR "NETHERLANDS" OR "NEW ZEALAND" OR "NORTH IRELAND" OR "NORWAY" OR "POLAND" OR "POR-

TUGAL" OR "SCOTLAND" OR "SLOVAKIA" OR “SLOVAK REPUBLIC” OR "SLOVE-
NIA" OR "SOUTH KOREA" OR "SPAIN" OR "SWEDEN" OR "SWITZERLAND" OR
"TURKEY" OR "UNITED KINGDOM" OR "UNITED STATES" OR "USA" OR
"WALES"))

AND

(SILOID==("WOS" OR "MEDLINE" OR "BCI") AND DT==("ARTICLE") AND
LA==("ENGLISH"))

Liite 2. Onnettomuushaun hakulausekkeet

ProQuest (8.9.2022)

Core Collection, BIOSIS, MEDLINE

(ti,mainsubject,ab(accident*)

AND

ti,mainsubject(SES OR SEP OR "social class*" OR socio-economic* OR socioeconomic* OR economic* OR financial OR income OR asset* OR salary OR salaries OR earning* OR wage* OR money OR cash* OR affluen* OR wealth* OR expenditure* OR spending* OR "standard of living" OR "living standard*" OR "cost of living" OR poverty OR poor OR indigent OR disadvantag* OR debt* OR low-income OR low-pay OR low-paid OR "lowly paid" OR inequalit* OR depriv* OR marginali* OR "social* exclu*" OR destitut* OR homeless* OR NEET* OR idle* OR labour* OR labor* OR employ* OR unemploy* OR job* OR work* OR occupation* OR laid-off OR "laid off" OR lay-off* OR "lay off*" OR educat* OR school* OR welfare OR "social benefit*" OR "social assistance" OR "social allowance" OR "public assistance" OR "social support" OR "social security" OR "assistance program*" OR "social service*" OR "social aid" OR "food stamp*")

AND

ti,mainsubject,ab(caus* OR effect* OR determin* OR impact* OR influenc* OR affect* OR consequen* OR return* OR eviden* OR RCT OR experiment* OR quasi-experiment* OR quasi-causal OR associat* OR correlat* OR relationship OR regress* OR risk* OR predict*) AND

AF(Denmark OR Finland OR Iceland OR Norway OR Sweden))

AND (at.exact("Article")

AND stype.exact("Scholarly Journals")

AND la.exact("ENG")

AND pd(20070101-20220831)

AND PEER(yes))

Web of Science (8.9.2022)

Core Collection, BIOSIS, MEDLINE

(TI=(accident*) OR AK=(accident*) OR AB=(accident*))

AND

(TI=(SES OR SEP OR "social class*" OR socio-economic* OR socioeconomic* OR economic* OR financial OR income OR asset* OR salary OR salaries OR earning* OR wage* OR money OR cash* OR affluen* OR wealth* OR expenditure* OR spending* OR "standard of living" OR "living standard*" OR "cost of living" OR poverty OR poor OR indigent OR disadvantag* OR debt* OR low-income OR low-pay OR low-paid OR “lowly paid” OR inequalit* OR depriv* OR marginali* OR “social* exclu*” OR destitut* OR homeless* OR NEET* OR idle* OR labour* OR labor* OR employ* OR unemploy* OR job* OR work* OR occupation* OR laid-off OR “laid off” OR lay-off* OR “lay off*” OR educat* OR school* OR welfare OR “social benefit*” OR “social assistance” OR “social allowance” OR “public assistance” OR “social support” OR “social security” OR “assistance program*” OR “social service*” OR “social aid” OR “food stamp*”) OR AK=(SES OR SEP OR "social class*" OR socio-economic* OR socioeconomic* OR economic* OR financial OR income OR asset* OR salary OR salaries OR earning* OR wage* OR money OR cash* OR affluen* OR wealth* OR expenditure* OR spending* OR "standard of living" OR "living standard*" OR "cost of living" OR poverty OR poor OR indigent OR disadvantag* OR debt* OR low-income OR low-pay OR low-paid OR “lowly paid” OR inequalit* OR depriv* OR marginali* OR “social* exclu*” OR destitut* OR homeless* OR NEET* OR idle* OR labour* OR labor* OR employ* OR unemploy* OR job* OR work* OR occupation* OR laid-off OR “laid off” OR lay-off* OR “lay off*” OR educat* OR school* OR welfare OR “social benefit*” OR “social assistance” OR “social allowance” OR “public assistance” OR “social support” OR “social security” OR “assistance program*” OR “social service*” OR “social aid” OR “food stamp*”))

AND

(TI=(caus* OR effect* OR determin* OR impact* OR influenc* OR affect* OR consequen* OR return* OR eviden* OR RCT OR experiment* OR quasi-experiment* OR quasi-causal OR associat* OR correlat* OR relationship OR regress* OR risk* OR predict*) OR AK=(caus* OR effect* OR determin* OR impact* OR influenc* OR affect*

OR consequen* OR return* OR eviden* OR RCT OR experiment* OR quasi-experiment* OR quasi-causal OR associat* OR correlat* OR relationship OR regress* OR risk* OR predict*) OR AB=(caus* OR effect* OR determin* OR impact* OR influenc* OR affect* OR consequen* OR return* OR eviden* OR RCT OR experiment* OR quasi-experiment* OR quasi-causal OR associat* OR correlat* OR relationship OR regress* OR risk* OR predict*))

AND

(CU==("DENMARK" OR "FINLAND" OR "ICELAND" OR "NORWAY" OR "SWEDEN"))

AND

(SILOID==("WOS" OR "MEDLINE" OR "BCI") AND DT==("ARTICLE") AND LA==("ENGLISH"))

Liite 3. Hakulausekkeiden rakenne

Key for ProQuest

ti	Searches the title field within a record
mainsubject	Searches the mainsubject field within a record. Mainsubject is the field code for the thesaurus subject terms. heading originating from the thesaurus and does not include the use of terms coming from the location index, person index, company index or other classification terms.
ab	Searches the abstract field within a record
AF(Australia OR Austria…)	Searches for countries/regions in the author affiliation field within a record
at.exact("Article")	Restricts the search to articles
stype.exact("Scholarly Journals")	Restricts the search to scholarly journals
la.exact("ENG")	Restricts the search to documents published in English
pd(20070101-20220531)	Restricts the search to documents published between 01/01/2007–31/05/2022
PEER(yes))	Retrieves only documents that are peer reviewed
AND	Boolean command AND retrieves results that contain all the search terms

OR	Boolean command OR retrieves results that contain any of the search terms
*	Includes alternative endings of the search term, replacing up to 5 characters
“ ”	Searches for an exact phrase
( )	Parentheses override default Boolean operator precedence by enclosing search terms and specifying the order in which they are interpreted. Search terms within innermost parentheses is read first.

Key for Web of Science

TI	Searches the title field within a record
AK	Searches the author keywords field within a record
AB	Searches the abstract field within a record
CU==("AUSTRALIA" OR "AUSTRIA”…)	Searches for countries/regions in the authors address field within a record
DT==("ARTICLE")	Restricts the search to articles
LA==("ENGLISH"))	Restricts the search to documents published in English
SILOID==("WOS" OR "MEDLINE" OR "BCI")	Searches the articles within specified databases and indexes (Web of Science Core Collection, MEDLINE® and BIOSIS Citation Index)

AND	Boolean command AND retrieves results that contain all the search terms
OR	Boolean command OR retrieves results that contain any of the search terms
*	Includes alternative endings of the search term, replacing up to 5 characters
“ ”	Searches for an exact phrase
( )	Parentheses override default Boolean operator precedence by enclosing search terms and specifying the order in which they are interpreted. Search terms within innermost parentheses is read first.

Liite 4. Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Rikoshaun lähteet

Aaltonen, M. (2016). Post-Release Employment of Desisting Inmates. *British Journal of Criminology*, *56*(2), 350-369. https://doi.org/10.1093/bjc/azv047

Aaltonen, M., Macdonald, J. M., Martikainen, P., & Kivivuori, J. (2013). Examining The Generality Of The Unemployment-Crime Association. *Criminology*, *51*(3), 561-594. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12012

Aaltonen, M., Oksanen, A., & Kivivuori, J. (2016). Debt problems and crime. *Criminology*, *54*(2), 307-331. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12103

Airaksinen, J., Aaltonen, M., Tarkiainen, L., Martikainen, P., & Latvala, A. (2021). Associations of neighborhood disadvantage and offender concentration with criminal behavior: Between-within analysis in Finnish registry data. *Journal of Criminal Justice*, *74*, 101813. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2021.101813

Andersen, S. H. (2021). Unemployment and crime: Experimental evidence of the causal effects of intensified ALMPs on crime rates among unemployed individuals. *British Journal of Criminology*, *61*(5), 1316–1333. https://doi.org/10.1093/bjc/azab002

Bennett, P. (2018). The heterogeneous effects of education on crime: Evidence from Danish administrative twin data. *Labour Economics*, *52*, 160–177. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2018.02.002

Bennett, P., & Ouazad, A. (2018). Job Displacement, Unemployment, and Crime: Evidence from Danish Microdata and Reforms. *Social Science Research Network*. https://doi.org/10.2139/ssrn.3314079

Bratsberg, B., Hernæs, Ø., Markussen, S., Raaum, O., & Røed, K. (2019). Welfare Activation and Youth Crime. *The Review of Economics and Statistics*, *101*(4), 561–574. https://doi.org/10.1162/rest_a_00787

Brugård, K. H., & Falch, T. (2013). Post-compulsory education and imprisonment. *Labour Economics*, *23*, 97–106. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2013.05.001

Fallesen, P., Geerdsen, L. P., Imai, S., & Tranaes, T. (2018). The effect of active labor market policies on crime: Incapacitation and program effects. *Labour Economics*, *52*, 263–286. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2018.03.002

Hjalmarsson, R., Holmlund, H., & Lindquist, M. J. (2015). The Effect of Education on Criminal Convictions and Incarceration: Causal Evidence from Micro-data. *The Economic Journal*, *125*(587), 1290–1326. https://doi.org/10.1111/ecoj.12204

Junna, L., Moustgaard, H., Huttunen, K., & Martikainen, P. (2020). The Association Between Unemployment and Mortality: A Cohort Study of Workplace Downsizing and Closure. *American Journal of Epidemiology*, *189*(7), 698–707. https://doi.org/10.1093/aje/kwaa010

Kendler K., S., Lönn S., L., Sundquist J, & Sundquist K. (2022) Predicting the Onset of Opioid Use Disorder in the Swedish General Population. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 83(3), 332-341. https://doi.org/10.15288/jsad.2022.83.332

Larsen, K. S., Andersen, L. H., & Larsen, B. Ø. (2020). Pushed out of the education system: using a natural experiment to evaluate consequences for boys. *Journal of Experimental Criminology*. https://doi.org/10.1007/s11292-020-09444-9

Nordin, M. (2018). Does Eligibility for Tertiary Education Affect Crime Rates? Quasi-Experimental Evidence. *Journal of Quantitative Criminology*, *34*(3), 805–829. https://doi.org/10.1007/s10940-017-9355-8

Ramakers, A., Aaltonen, M., & Martikainen, P. (2020). A closer look at labour market status and crime among a general population sample of young men and women. *Advances in Life Course Research*, *43*, 100322. https://doi.org/10.1016/j.alcr.2019.100322

Rege, M., Skardhamar, T., Telle, K., & Votruba, M. (2019). Job displacement and crime: Evidence from Norwegian register data. *Labour Economics*, *61*, 101761. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2019.101761

Sariaslan, A., Långström, N., D'Onofrio, B. M., Hallqvist, J., Franck, J., & Lichtenstein, P. (2013). The impact of neighbourhood deprivation on adolescent violent criminality and substance misuse: A longitudinal, quasi-experimental study of the total Swedish population. *International Journal of Epidemiology*, *42*(4), 1057–1066. https://doi.org/10.1093/ije/dyt066

Sariaslan, A., Larsson, H., D'Onofrio, B. M., Långström, N., & Lichtenstein, P. (2014). Childhood family income, adolescent violent criminality and substance misuse: quasi-experimental total population study. *British Journal of Psychiatry*, *205*(4), 286–290. https://doi.org/10.1192/bjp.bp.113.136200

Sariaslan, A., Larsson, H., Lichtenstein, P., & Fazel, S. (2017). Neighborhood Influences on Violent Reoffending Risk in Released Prisoners Diagnosed With Psychotic Disorders. *Schizophrenia Bulletin*. https://doi.org/10.1093/schbul/sbx071

Sariaslan, A., Mikkonen, J., Aaltonen, M., Hiilamo, H., Martikainen, P., & Fazel, S. (2021). No causal associations between childhood family income and subsequent psychiatric disorders, substance misuse and violent crime arrests: a nationwide Finnish study of 650 000 individuals and their siblings. *International Journal of Epidemiology*, *50*(5), 1628–1638. https://doi.org/10.1093/ije/dyab099

Åslund, O., Grönqvist, H., Hall, C., & Vlachos, J. (2018). Education and criminal behavior: Insights from an expansion of upper secondary school. *Labour Economics*, *52*, 178–192. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2017.11.007

Öster, A., & Agell, J. (2007). Crime and Unemployment in Turbulent Times. *Journal of the European Economic Association*, *5*(4), 752–775. https://doi.org/10.1162/jeea.2007.5.4.752

Onnettomuushaun lähteet

Browning, M & Heinesen, E. (2012). Effect of job loss due to plant closure on mortality and hospitalization. Journal of Health Economics 31 (4), 599-616, https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2012.03.001.

Eliason M, Storrie D (2009). Job loss is bad for your health - Swedish evidence on cause-specific hospitalization following involuntary job loss. Soc Sci Med 68(8): 1396-406. 10.1016/j.socscimed.2009.01.021

Grytten, J, Skau, I & Sørensen, R. (2020) Who dies early? Education, mortality and causes of death in Norway. Social Science & Medicine 245. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2019.112601

Junna, L., Moustgaard, H., Huttunen, K., & Martikainen, P. (2020) The Association Between Unemployment and Mortality: A Cohort Study of Workplace Downsizing and Closure. American Journal of Epidemiology 189(7), Pages 698–707. https://doi.org/10.1093/aje/kwaa010

Lager, Anton & Torssander, Jenny. (2012). Causal Effect of Education on Mortality in a Quasi-Experiment on 1.2 Million Swedes. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America 109, 8461–6. 10.1073/pnas.1105839109

Tarkiainen, L, Martikainen, P., Laaksonen, M, & Aaltonen, M. (2015) Childhood family background and mortality differences by income in adulthood: fixed-effects analysis of Finnish siblings. European Journal of Public Health 25(2), 305–310, https://doi.org/10.1093/eurpub/cku196

Liite 5. Tutkijakysely

Survey on the impact of social disadvantage on safety problems

You have received this survey because of your research on the impact of social disadvantage on safety problems such as violence or other kind of crime, or injurious accidents in Denmark, Finland, Iceland, Norway or Sweden. The survey is a part of a research project aiming to support government officials to gain a better understanding of the etiology and prevention of crime and injurious accidents.

It is possible to interrupt the survey at any time and continue later at your convenience. The closing date of this survey is Sunday, 15 January 2023. Note that you need to answer each question to be eligible for the remuneration. You will receive the information on how to claim your remuneration at the end of the survey.

By responding to this survey you consent that your responses will be stored for research purposes and the information can be used anonymously for research. We assure strict confidentiality of your answers, which will be anonymized. If you have any questions or comments, please do not hesitate to contact the principal investigator of the project, Dr. Karoliina Suonpää (karoliina.suonpaa@helsinki.fi) from the Institute of Criminology and Legal Policy, University of Helsinki.

Background

Please choose the option that best describes your current career stage.

- I do not have a PhD (e.g., doctoral student)
- PhD less than 5 years ago
- PhD at least 5 years ago

Please choose the field of your expertise. You can choose both fields.

- Violence and other crime
- Injurious accidents

Questions about violence and other crime in the Nordic countries

Based on your general expertise in this area, how concentrated is the frequency of **criminal behaviour**? By concentration we mean that a small population segment accounts for a relatively large proportion of the criminal incidents.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Based on your general expertise in this area, how concentrated is the frequency of **criminal victimization**? By concentration we mean that a small population segment accounts for a relatively large proportion of the victimization incidents.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

We would like you to evaluate the validity of the following statements in the context of the Nordic countries. Please select the most suitable answer based on your own expertise in the area. Scale: Strongly agree; Agree; Neither agree nor disagree; Disagree; Stronly disagree.

- Increasing the level of universal (not means-tested or needs-based) monetary social transfers is likely to reduce criminal offending.
- Decreasing the level of universal (not means-tested or needs-based) monetary social transfers is likely to increase criminal offending.
- Increasing the level of means-tested or needs-based monetary social transfers is likely to reduce criminal offending.
- Decreasing the level of means-tested or needs-based monetary social transfers is likely to increase criminal offending.
- Labour market activation policies where unemployment benefits are combined with activation requirements (e.g., required participating in a training program, active job search, or work counseling) are likely to reduce criminal offending.
- Labour market activation policies where unemployment benefits are combined with activation requirements (e.g., required participating in a training program, active job search, or work counseling) are likely to increase criminal offending.
- Expanding mandatory primary and secondary education until 18 years old is likely to reduce criminal offending.
- Expanding mandatory early childhood education and care to start at the age of 5 years is likely to reduce criminal offending.

Questions about violence in the Nordic countries

In the context of a Nordic country, given the need to optimize the use of public resources, would you generally recommend to investing more in universal or targeted interventions in criminal justice policy aiming at violence reduction?

5 4 3 2 1 Neutral 1 2 3 4 5

Based on your own expertise and the current status of research, select the **three most cost-efficient way**s to reduce serious and repeated violent crimes, including street and domestic violence, in the Nordic countries. Note that we are probing your general views as an expert; no need to anchor your response to specific research studies.

- Early interventions targeted at children at-risk (e.g., supporting parenthood at maternity clinics, supporting children placed outside their homes)
- Rehabilitative interventions targeted at individuals with criminal background (e.g., drug rehabilitation or psychotherapy for convicted offenders)
- Increasing the level of universal monetary social transfers
- Increasing the level of needs-based or targeted monetary social transfers
- Investing in policies aiming at reducing residential segregation
- Investing in the quality of the universal early childhood education
- Expanding the mandatory primary and secondary education until 18 years old (or keeping it mandatory, if already mandatory)
- Improving daily routine activities by organizing activities based on voluntary participation (e.g., meaningful hobby or study position)
- Improving daily routine activities by combining needs-based welfare benefits with activation requirements (e.g., compulsory training program or work counseling)
- Reducing the availability of intoxicating substances
- Improving the availability and quality of treatment of mental health and/or substance abuse problems
- Increasing the certainty of criminal sanctions by increasing the number of police officers
- Increasing the swiftness of criminal sanctions by giving more funding to prosecutors and court systems
- Increasing the severity of sanctions (e.g., greater fines, longer prison sentences) for general deterrence
- Increasing the duration of short custodial sanctions for enabling better rehabilitation effects
- Increasing the duration of custodial or monitoring sanctions to yield higher incapacitation effects
- Increasing the use of community sanctions (e.g., community service) as an alternative to custodial sanctions
- Making it more difficult to commit crimes by increasing surveillance and/or lighting (so-called “target hardening”)
- Other, please describe here

Open questions regarding violence and other crimes in the Nordic countries

1. How does socioeconomic disadvantage (e.g., poverty, lack of education, unemployment) affect violence and/or other crimes in the Nordic countries? (Please, define in your text whether you focus on violence, or all kind of crime, and whether you focus on a specific country, or Nordic countries in general.) Max 8,000 characters.
2. Based on your expertise, what would be the most effective ways to reduce violence and/or other crimes in a Nordic welfare state? (Please, define in your text whether you focus on violence, or all kind of crime, and whether you focus on a specific country or Nordic countries in general.) Max 8,000 characters.

Questions about injurious accidents in the Nordic countries

Based on your general expertise in this area, how concentrated is the frequency of getting into injurious accidents? By concentration we mean that a small population segment accounts for a relatively large proportion of the injurious accidents.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

We would like you to evaluate the validity of the following statements in the context of the Nordic countries. Please select the most suitable answer based on your own expertise in the area. Scale: Strongly agree; Agree; Neither agree nor disagree; Disagree; Stronly disagree.

- Increasing the level of universal (not means-tested or needs-based) monetary social transfers is likely to reduce injurious accidents.
- Decreasing the level of universal (not means-tested or needs-based) monetary social transfers is likely to increase injurious accidents.
- Increasing the level of means-tested or needs-based monetary social transfers is likely to reduce injurious accidents.
- Decreasing the level of means-tested or needs-based monetary social transfers is likely to increase injurious accidents.
- Labour market activation policies where unemployment benefits are combined with activation requirements (e.g., required participating in a training program, active job search, or work counseling) are likely to reduce injurious accidents.
- Labour market activation policies where unemployment benefits are combined with activation requirements (e.g., required participating in a training program, active job search, or work counseling) are likely to increase injurious accidents.

- Expanding mandatory primary and secondary education until 18 years old is likely to reduce injurious accidents.
- Expanding mandatory early childhood education and care to start at the age of 5 years is likely to reduce injurious accidents.

Open questions about injurious accidents in the Nordic countries

1. How does socioeconomic disadvantage (e.g., poverty, lack of education, unemployment) affect injurious accidents (e.g., car crashes) in the Nordic countries? (Please, define in your text whether you focus on specific or all kind of accidents, and whether you focus on a specific country or Nordic countries in general.) Max 8,000 characters.
2. Based on your expertise, what would be the most effective ways to reduce injurious accidents in a Nordic welfare state? (Please, define in your text whether you focus on specific or all kind of accidents, and whether you focus on a specific country or Nordic countries in general.) Max 8,000 characters.

Working papers

If you have or know of any unpublished working papers or pre-prints about the role of socioeconomic disadvantage and social marginalization in

criminality and/or accidents that were not published until 05/2022 and were therefore outside our literature review, we would be grateful if you could send us the paper. Also, if you have published multiple papers on this topic and want to help us to confirm that we have managed to locate them all, feel free to send us the information, and we will check whether they would meet the criteria of the systematic review.

If the papers can be found online, you can fill in the information here:

These papers can also be sent to the PI of the project (karoliina.suonpaa@helsinki.fi).

Final page

Thank you for answering to this survey. If answered each question, you are eligible for a remuneration of 150€. If you are willing to claim this remuneration, please provide your payment information. You can access the e-form here: https://ww3.unipark.de/uc/VNTEAS28999/invoice/

Liite 6. Sidosryhmäkysely

Saatekirje

Kysely sisältää suljettuja ja avoimia kysymyksiä huono-osaisuuden roolista turvallisuusongelmien taustalla sekä mahdollisista tavoista vähentää niitä. Tässä yhteydessä turvallisuusongelmilla viitataan rikosten tekemiseen ja uhriksi joutumiseen.

Jokaisen osion alkuun on tehty lyhyt tiivistelmä hankkeessa laaditun kirjallisuuskatsauksen alustavien tulosten pohjalta. Kirjallisuuskatsauksen aiheena oli huono-osaisuuden vaikutus turvallisuusongelmiin Pohjoismaissa. Haluamme myös selvittää teidän ajatuksianne tutkimustuloksista sekä sitä, mitä politiikkatoimia ja -suosituksia ilmiön ratkomiseksi olisi jo tarjolla tai tulisi kehittää.

Voit vastata kaikkiin tai halutessasi keskittyä niihin alueisiin joista tiedät. Vastauksesi ovat anonyymejä ja ne käsitellään luottamuksellisesti. Tämän projektin loppuraportin lisäksi pidätämme oikeuden käyttää anonyymejä kyselytietoja lisäjulkaisuissa. Vastauksia säilytetään turvallisesti niin, että niitä pystyy katsomaan ja käsittelemään ainoastaan Demos Helsingin nimetty tiimi. Aineisto poistetaan Demos Helsingin tietokoneilta viimeistään 1.1.2024.

Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden yhteys turvallisuuteen -hanke on osa valtioneuvoston yhteistä selvitys- ja tutkimustoimintaa (VN TEAS), jolla tuotetaan tietoa päätöksenteon, tiedolla johtamisen ja toiminnan tueksi. Hanke toteutetaan Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin ja Demos Helsingin yhteistyönä. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti tuotti systemaattisen kirjallisuuskatsauksen. Hankkeen toisessa vaiheessa pohditaan kirjallisuuskatsauksessa kerätyn tiedon, tutkijoille lähetetyn kyselyn ja sidosryhmäyhteistyön pohjalta tarkoituksenmukaisia politiikkatoimenpiteitä - päämääränä vaikuttavat ja toimintaa ohjaavat politiikkasuositukset. Lue lisää Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden yhteys turvallisuuden -hankkeesta tietokayttoon.fi -sivustolta.

Kiitos ajastasi ja asiantuntemuksestasi. **Vastaamalla tähän kyselyyn, sallit vastaustesi tallentamisen tutkimuskäyttöä varten. Vastaa kyselyyn torstaihin 19.1.2022 mennessä.**

Taustakysymykset:

Millä sektorilla työskentelet? 1. Yksityinen 2. Julkinen 3. Kolmas

Millä alalla työskentelet (avoin)

Työttömyys:

Tutkimusryhmän tiivistys keskeisistä tuloksista: Verrattuna työssäkäyntiin, työttömyysjaksojen aikana tehdään enemmän rikoksia, erityisesti omaisuusrikoksia. Työttömäksi päätyminen ”ulkoisten” syiden (massairtisanominen, lama) takia lisää etenkin omaisuusrikoksia, myös kuolemaan johtavan väkivallan uhriksi joutumista ja vakavia onnettomuuksia. Työttömyyden vaikutus näkyy useimmiten nopeasti, vaikutus pienenee ajan myötä. Työttömille suunnattujen aktivointitoimenpiteiden (velvoite osallistua esimerkiksi työnhakuun, työharjoitteluun tai koulutukseen) aikana tehdään vähemmän rikoksia ”passiivijaksoihin” verrattuna.

Mitä ajatuksia tiivistys herättää ammatillisen kokemuksesi perusteella? (avoin)

Työvoimapoliittiset aktivointitoimet ovat tärkeitä turvallisuusongelmien ehkäisemiseksi ja estämiseksi. (1 eri mieltä – 10 samaa mieltä)

Voit antaa oman ja organisaatiosi työn näkökulmasta 1-3 konkreettista toimenpide-ehdotusta asian edistämiseksi perusteluineen. Kiinnitä mahdollisuuksien mukaan huomiota ehdotusten poikkihallinnollisuuteen ja siihen, kenen pitäisi toimia. (avoin)

Koulutus:

Tutkimusryhmän tiivistys keskeisistä tuloksista: Koulutuksen pidentäminen vähensi rikollisuutta kaikissa pohjoismaissa, joissa aihetta oli tutkittu. Tulokset olivat samansuuntaisia sekä peruskoulun että toisen asteen koulutuksen pidentämisen osalta; oppivelvollisuuden aikaistamisesta ei löytynyt tutkimuksia. Toisen asteen koulutukseen pääsyn vaikeuttaminen lisäsi rikollisuutta. Vaikutukset olivat pääosin välittömiä ja verrattain lyhytaikaisia ja koskivat erityisesti omaisuusrikoksia. Pakollisen peruskoulun pidentäminen vähensi myös onnettomuuskuolleisuutta.

Mitä ajatuksia tiivistys herättää ammatillisen kokemuksesi perusteella? (avoin)

Hiljattain voimaan tullut oppivelvollisuuden laajennus todennäköisesti vähentää turvallisuusongelmia. (1 eri mieltä – 10 samaa mieltä)

Oppivelvollisuuden aikaistaminen olisi tärkeää turvallisuusongelmien ehkäisemiseksi ja estämiseksi? (1 eri mieltä – 10 samaa mieltä)

Voit antaa oman ja organisaatiosi työn näkökulmasta 1–3 konkreettista toimenpide-ehdotusta asian edistämiseksi perusteluineen. Kiinnitä mahdollisuuksien mukaan huomiota ehdotusten poikkihallinnollisuuteen ja siihen, kenen pitäisi toimia. (avoin)

Taloudellinen huono-osaisuus:

Tutkimusryhmän tiivistys keskeisistä tuloksista: Taloudellisen huono-osaisuuden vaikutusten osalta tulokset olivat hajanaisia ja ristiriitaisia ja korkealaatuisia tutkimuksia oli vain vähän. Vaikka taloudellisesti huono-osaisten perheiden lapsilla oli tutkimusten mukaan kohonnut riski tehdä rikoksia ja kokea onnettomuuksia, tutkimuksista ei löytynyt tukea perheen tulotason itsenäiselle vaikutukselle pohjoismaisen hyvinvointivaltion oloissa. Myös asuinalueen vaikutus rikosten tekemiseen oli tutkimusten mukaan olematon tai pieni. Toisaalta ulosottoon päätyminen lisäsi erityisesti omaisuus-, mutta myös väkivaltarikoksia.

Mitä ajatuksia tiivistys herättää ammatillisen kokemuksesi perusteella? (avoin)

Taloudellisen huono-osaisuuden vähentäminen vähentää turvallisuusongelmia. (1 eri mieltä – 10 samaa mieltä)

Voit antaa oman ja organisaatiosi työn näkökulmasta 1–3 konkreettista toimenpide-ehdotusta asian edistämiseksi perusteluineen. Kiinnitä mahdollisuuksien mukaan huomiota ehdotusten poikkihallinnollisuuteen ja siihen, kenen pitäisi toimia. (avoin)

Arjen rutiinien, rakenteiden ja osallisuuden vaikutus:

Tutkimusryhmän tekemän tutkimuksen perusteella yksi ajatus keskeisestä selittäjästä huono-osaisuuden ja turvallisuusongelmien väliselle yhteydelle on arjen rutiinien ja rakenteiden puute. Esimerkiksi pakollisen koulutuksen pidentäminen ja työttömille suunnattuihin aktivointitoimenpiteisiin osallistuminen vähensivät rikosten tekemistä nopeasti, vaikka eivät vaikuttaneet osallistujien välittömään tulotasoon. On luultavaa, että vaikutus johtui juuri arjen rutiinien muutoksesta. On mahdollista, että pohjoismaisessa, universaalit palvelut jo tarjoavassa hyvinvointivaltiossa osallisuuden lisääminen ja arjen rakenteisiin vaikuttaminen vähentäisi turvallisuusongelmia tehokkaammin kuin yksilöille tarjottavan taloudellisen tuen kasvattaminen.

Mitä ajatuksia tiivistys herättää ammatillisen kokemuksesi perusteella? (avoin)

Mikäli näkemysesi mekanismista vastaa tutkijoiden yllä kuvattua käsitystä, kerro oman työsi näkökulmasta, miten näitä voi tukea politiikka- ja muilla toimilla. Jos olet

eri mieltä, perustele millainen mekanismi voisi olla. Voit myös kertoa jonkun muun tekijän, vaikka olisit tutkijoiden kanssa samaa mieltä rutiinien keskeisyydestä. (avoin)

Muuta:

Hanke keskittyy taloudelliseen huono-osaisuuteen ennalta määrätyn tutkimusprotokollan mukaisesti. Onko jotain, mitä konsortio ei ole ottanut huomioon? (avoin)

Valitse oman asiantuntemuksesi ja tutkimuksen nykytilanteen perusteella **kolme** kustannustehokkainta tapaa vähentää vakavia ja toistuvia väkivaltarikoksia, mukaan lukien katu- ja perheväkivalta, Suomessa.

- Syrjäytymisriskissä oleville lapsille suunnatut varhaiset interventiot (esim. vanhemmuuden tukeminen)
- Rikostaustaisille henkilöille suunnatut kuntouttavat toimenpiteet (esim. päihdekuntoutus tai psykoterapia)
- Universaalien tulonsiirtojen tason nostaminen
- Tarveperusteisten tai kohdennettujen sosiaalisten tulonsiirtojen tason nostaminen
- Politiikkatoimet, jolla pyritään vähentämään asuinalueiden segregaatiota
- Investoiminen yleisen varhaiskasvatuksen laatuun
- Pakollisen perus- ja toisen asteen koulutuksen laajentaminen 18-vuotiaaksi asti
- Päivittäisten rutiinitoimintojen parantaminen järjestämällä vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvaa toimintaa (esim. mielekäs harrastus tai opiskelupaikka)
- Päivittäisten rutiinitoimintojen parantaminen yhdistämällä tarveperusteiset hyvinvointiedut aktivointivaatimuksiin (velvoite osallistua esimerkiksi koulutukseen tai työnhakuun)
- Päihdyttävien aineiden saatavuuden vähentäminen
- Mielenterveys- ja/tai päihdeongelmien hoidon saatavuuden ja laadun parantaminen
- Rikosoikeudellisten seuraamusten varmuuden lisääminen lisäämällä poliisien määrää
- Rikosoikeudellisten seuraamusten nopeuttaminen lisäämällä rahoitusta syyttäjä- ja tuomioistuinjärjestelmille
- Seuraamusten (esim. suuremmat sakot, pidemmät vankeusrangaistukset) ankaroittaminen yleisen pelotevaikutuksen tehostamiseksi
- Lyhyiden vankeusrangaistusten keston pidentäminen parempien kuntoutusvaikutusten mahdollistamiseksi
- Vankeusrangaistuksen tai valvontarangaistuksen keston pidentäminen rikosten tekemisen estämiseksi rangaistuksen suorittamisen aikana

- Yhdyskuntaseuraamusten (esim. yhdyskuntapalvelu) käytön lisääminen vapausrangaistusten vaihtoehtona
- Rikoksen tekemisen vaikeuttaminen lisäämällä valvontaa ja/tai valaistusta (ns. "target hardening")

Avoin sana:

Avoin sana (terveisiä hankkeelle, palautetta kyselystä, jne.) (avoin)

tietokayttoon.fi

ISBN PDF 978-952-383-428-6
ISSN PDF 2342-6799